

1906

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΝΟΥ

Πρώην τμηματάρχου τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1922

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Ἰωάννην Κοφινιώτην

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΤΠ' τῆς 12 Ἰουλίου 1893, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὸ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμόν ὑποβληθὲν **Ἀναγνωσματάριον ΣΤ'** τάξεως, ὅπως εἰσαχθῇ ἐπὶ πενταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1906—1907, ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐν γένει.

Καλεῖσθε δέ, ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νόμου κλπ. ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

• Στέφ. Μ. Παρίσης

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

Τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ τοῦ πλούτου.

Ἡ φιλαργυρία προξενεῖ εἰς τὴν κοινωνίαν βλάβην, διότι ὁ πάσχων τῆς φιλαργυρίας τὸ πάθος στερεῖ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ διαφόρων ἀγαθοεργιῶν, τὰς ὁποίας διὰ τῶν χρημάτων ἠδύνατο νὰ χορηγήσῃ. Ἀλλὰ πολὺ ὀλεθριωτέρα τῆς φιλαργυρίας εἶνε ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἄσωτία, διότι οἱ πολυτελεῖς καὶ ἄσωτοι βλάπτουσιν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους. Πανώλης κολλητικὴ καὶ καταστρεπτικὴ εἶνε ἡ πολυτέλεια, θυγάτηρ δὲ οὕσα τῆς κουφονοίας γίνεται αἰτία τῆς διαφθοράς, τῆς παρακμῆς καὶ τῆς δυστυχίας τῶν ἔθνων.

Ὅτε εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας ἀπεστρέφοντο τὴν πολυτέλειαν, αἱ δὲ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι τῶν σημαντικωτέρων πολιτῶν ἦσαν σεμναί, τὰ ἐνδύματα ἀπλά, ἡ τροφὴ λιτὴ καὶ ἡ δίψα τοῦ χρυσοῦ ἀγνωστος, ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος ἐθεώρει ἔγκλημα πᾶσαν δυσανάλογον πρὸς τοὺς πόρους ὑπέρμετρον δαπάνην, τότε καὶ τὰ ἔθνη ἦσαν σεμνά καὶ τὰ αἰσθήματα εὐγενῆ καὶ γενναῖα καὶ ἡ φιλοπατρία ἔξοχος· τότε ἡ Ἑλλὰς ἤκμασε δοξασθεῖσα εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἰς τὴν Σαλαμῖνα· τότε ὁ βουλευτὴς τῶν Ἀθηνῶν Λυκίδης, τολμήσας νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη θριαμβεύσασα εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν.

Ὅτε ἐκ τῆς Σπάρτης ἡ πολυτέλεια ἦτο αὐτηρῶς ἐξωρισμένη, ὁ βίος λιτὸς καὶ τὰ ἔθνη σεμνά, τότε ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ τριακόσιοι ἀπεθανατίζοντο εἰς τὰς Θερμοπύλας. Τότε ἡ Γοργὼ ἐφώνησε πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς Κλεομένην νὰ μὴ δεχθῇ τὰς προτάσεις καὶ τὰ

δῶρα τοῦ Ἀρισταγόρα λέγουσα· «Πάτερ, θὰ σὲ διαφθείρῃ διὰ τῶν χρημάτων ὁ ξένος».

Ἄλλ' ὅτε ὁ Περσικὸς χρυσὸς καὶ ἡ Ἀσιατικὴ πολυτέλεια εἰσ-
εχώρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τότε ὁ νικητὴς τοῦ Μαρδονίου Πausanias
ἐγένετο αἰσχροὺς προδότης τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τότε τὰ ἀγνὰ
ἔβη τῶν Ἑλλήνων διεφθάρησαν, ἡ φιλοπατρία μετεβλήθη εἰς φι-
λαυτίαν καὶ φιλαρχίαν, ὁ δὲ Πελονησιακὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐμφύ-
λιοι πόλεμοι ἤρχισαν νὰ κατασκάπτωσι τὸ μεγαλεῖον τῶν προγόνων
καὶ νὰ προετοιμάζωσι τὴν παρακμὴν καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ ἔθνους.

Ὅτε δὲ τὸ χρυσίον τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων
εἰσέδυσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ δὲ Δημάδης καὶ οἱ ὅμοιοι πρὸς αὐτὸν
ἐφόρουσαν πορφύρας καὶ λαμπρὰ ἐνδύματα καὶ ἔκτιζον οἰκίας πολυ-
τελεστέραις τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν, τότε οἱ Ἕλληνες ἀπώλεσαν
τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν νικηθέντες ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Χαιρώ-
νειαν.

Ἐκτοτε μίαν ἡμέραν καλὴν δὲν εἶδεν ἡ δυστυχὴς Ἑλλάς. Τὰ
ἔβη ἄνευ ἀρετῆς, ἄνευ γενναίων συναισθημάτων, ἄνευ φιλοπατρίας,
δὲν δύνανται νὰ ἴδωσιν ἡμέρας εὐτυχεῖς!

Ὅταν τὰ πλοῦτη χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν
ἀσωτίαν, τότε τὰ ἔβη διαφθείρονται, ἡ ἀρετὴ ἐμπάίζεται, τὸ φρό-
νημα ταπεινοῦται, αἱ δυνάμεις αἱ σωματικαὶ καὶ πνευματικαὶ χάνον-
ται καὶ ἡ καταστροφὴ εἶνε βεβαία.

Ὁ Κάτων βλέπων τοὺς πολυτελεῖς καὶ ἀσώτους πολίτας τῆς
Ῥώμης, ὀρθότατα ἔλεγεν, «εἶνε δύσκολον νὰ σωθῇ ἡ Ῥώμη,
ὅπου εἰς ἰχθυὺς πωλεῖται περισσότερον ἑνὸς βοός». Εἶνε δὲ ὁμο-
λογούμενον, ὅτι μία τῶν αἰτιῶν, αἵτινες ἐπήνεγκον τὴν παρακμὴν
καὶ τὴν πτῶσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς κοσμοκρατίας, ἦτο ἡ μεγίστη πολυ-
τέλεια καὶ ἀσωτία, αἵτινες διεδέχθησαν τὴν λιτότητα καὶ τὴν ἀρε-
τὴν τῆς ἀρχαίας Ῥωμαϊκῆς Δημοκρατίας. Καὶ ὁ Πλάτων ἵνα ὁπο-
δεῖξῃ τὴν διαφθορὰν ἐκ τῆς πολυτελείας, λέγει, ὅτι, ἐὰν ζυγίσωμεν
τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦ χρυσίου, θέλομεν ἴδῃ, ὅτι ὅσον περισσότερον
χρυσίον θέτομεν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλάστιγγος, τόσον ἡ ἄλλη πλάστιγγις
τῆς ἀρετῆς ἀναβαίνει· ὅσον ὅμως ὀλιγώτερον χρυσίον θέτομεν ἐπὶ

τῆς μιᾶς πλάστιγγος, τόσων ἢ πλάστιγξ τῆς ἀρετῆς γίνεται βαρυτέρα καὶ καταβαίνει. Τοὺς λόγους τοῦ Πλάτωνος ἐπεδεδαίωσαν οἱ θεῖοι λόγοι τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις πρὸς τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὸ χρυσίον λέγει, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ δουλεύῃ δύο Κυρίους, «οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμμωνᾷ».

Λοιπὸν κακὸν καὶ ὀλέθριον εἶνε ὁ πλοῦτος;

Ὅχι, ὁ πλοῦτος οὔτε καλὸν οὔτε κακὸν εἶνε· ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶνε καλὴ ἢ κακὴ, ἐνάρετος καὶ χριστιανικὴ ἢ κακοήθης καὶ ἀντιχριστιανικὴ. Ἐνὸς φ τὸ ξίφος μένει ἐντὸς τῆς θήκης, οὔτε βλάπτει οὔτ' ὠφελει· ἀλλ' ἂν μεταχειρισθῇ τις αὐτὸ πρὸς δολοφονίαν, γίνεται αἰσχροὺς δολοφόνος, ἂν δὲ σύρῃ αὐτὸ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, ἀναφαίνεται ἐνδοξὸς ἥρωας.

Παρομοίως, ἐὰν μεταχειρίζεται τις τὸν πλοῦτον πρὸς ὠφέλειαν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος, θὰ ἀνακηρυχθῇ εὐεργέτης αὐτῶν· ἀλλ' ἐὰν φυλάττῃ τὸν πλοῦτον νεκρὸν καὶ ἄχρηστον ἢ ἂν σπαταλᾷ αὐτὸν εἰς πολυτελείας, ἀσωτίας καὶ ἀνοήτους ἐπιδείξεις, θὰ ὀνομασθῇ λάτρης τοῦ Μάμμωνᾷ, φίλαυτος ἢ ἄφρων καὶ διαφθορεὺς τῶν συμπολιτῶν.

Ἑγχεῖν ἔργα.

Ὁ Γεροστάθης συνείθιζε πάντοτε διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν ἔργων νὰ ἐπιθεδαιοῖ τοὺς λόγους καὶ τὰς συμβουλὰς καὶ ἐφρόντιζεν, ὥστε τὰς καλὰς συμβουλὰς νὰ πραγματοποιῶσιν οἱ φίλοι αὐτοῦ.

Ὁ Γεροστάθης ἐφρόντιζε κατὰ διαφόρους καιροὺς νὰ βελτιώσῃ τὸν ἀέρα τῆς κωμοπόλεως, ὅπου κατῴκει. Πλησίον τῆς κωμοπόλεως μεταξὺ μικρῶν τινῶν λόφων, ἐσχηματίζετο μέγιστος λάκκος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συρρέοντα τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ἔμενον στάσιμα καὶ ἐσῆποντο. Ὁ Γεροστάθης παρατήρησεν, ὅτι ἐκ τῶν κακῶν ἀναθυμιάσεων τῶν ὑδάτων τούτων τῶν λιμναζόντων οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως καὶ μάλιστα οἱ μικροὶ παῖδες ὑπέφερον συχνοὺς πυρετοὺς.

Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ Γεροστάθῃ πεισθέντες οἱ κά-

τοιχοι τῆς κωμοπόλεως ἀπεφάσιον νὰ συνεργασθῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἔλους.

Ὅθεν ἐπὶ ἓνα μῆνα μικροὶ καὶ μεγάλοι, γέροντες καὶ παῖδια, γυναῖκες καὶ κοράσια, ἀκολουθοῦντες καθ' ἡμέραν εἰς ὠρισμένην ὥραν τὸν γέροντα Γεροστάθην προπορευόμενον καὶ κρατοῦντα τὸ πτυάριον διηυθύνοντο εἰς τὸ ἔλος· ῥίψαντες δὲ κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ Γεροστάθῃ λίθους καὶ χώματα ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀνοίξαντες μικρά τινα αὐλάκια ἀπεξήραναν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα. Ἐκτοτε δὲ ἐξέλιπεν ὁ πυρετός, καὶ οἱ γονεῖς βλέποντες ὑγιά καὶ ῥοδοκόκκινα τὰ τέκνα αὐτῶν ἐμακάριζον τὸν ἀγαθὸν γέροντα.

Ὁ Γεροστάθης καὶ διὰ τῶν προσωπικῶν κόπων καὶ διὰ τῶν ἐπανεπιλημμένων προτροπῶν κατώρθωσε νὰ καταστολίσῃ καὶ τὴν πλατεῖαν καὶ τὰς κρήνας καὶ τὸ κοιμητήριον καὶ τὰς πέριξ τῆς κωμοπόλεως διὰ διαφόρων δένδρων, τὰ ὅποια ἐθεώρει οὐχὶ μόνον στολισμόν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖότατα εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀέρος καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ὑγίαν τῶν κατοίκων.

Ὁ Γεροστάθης δὲν ἤρκεσθη εἰς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ πολλάκις συνίστα εἰς τῶς συμπολίτας τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς κωμοπόλεως. «Ὅσοι δὲν καθαρίζουσιν, ἔλεγε, τὰς ὁδοὺς, ἀναγκάζονται ἐπὶ τέλους νὰ καθαρίζωσι τὸ σῶμα αὐτῶν διὰ πικρῶν ἱατρικῶν».

Κατώρθωσε πρὸς τούτοις ὥστε πτωχὸς τις ν' ἀφήσῃ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἐπαιτείαν καὶ νὰ καταγίνηται εἰς τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν, λαμβάνων παρὰ τῆς κοινότητος μικρὰν χρηματικὴν βοήθειαν.

Ὅσάκις δὲ εἰς τὴν ἐξοχὴν περιπατῶν μετ' ἄλλων εὗρισκε πτωμά τι ζῶον, ἤνοιγεν ἀμέσως λάκκον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπέκρυπτεν αὐτό: «ὅστις, ἔλεγεν, ἀνοίγει λάκκους διὰ τὰ πτώματα τῶν ζῶων, αὐτὸς ἐλαττώνει τοὺς τάφους τῶν ἀνθρώπων».

Συχνάκις ἔλεγεν:

Ἄν ἀγαπᾷς τὸν καθαρὸν ἀέρα ἐπιμόνως,

Καὶ ἂν ποτε ὁ ἥλιος σ' τὴν κλίνην δὲν σ' εὗρίσκη,

Βίον μακρὸν σ' ὑπόσχομαι κ' ὑγιά συγχρόνως.

Τὰ ἄκαρπα δένδρα.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Γεροστάθης ἐξελθὼν ἐκ τῆς κωμοπόλεως μετὰ τῶν μαθητῶν εἰς περίπατον ἔφθαγεν εἰς ὠραιστάτην πλάτανον, περὶ τὰς ῥίζας τῆς ὁποίας ἡσύχως ἔρρεε ῥυάκιον διαυγέστατον. Ἐκ τῶν μαθητῶν τις εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἄν αὕτη ἡ πλάτανος ἦτο δένδρον καρποφόρον, θὰ ἐτρώγομεν ὀλίγους καρπούς· διατὶ ὁ Θεὸς ἔκαμε ταῦτα τὰ ἄκαρπα δένδρα; Καὶ τοῦτο τὸ ῥυάκιον τί χρησιμεύει ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν;»

«Ὁ Θεός, παιδίον μου, ἀπήντησεν ὁ Γεροστάθης, ὁ Θεός, ὅστις ἐδημιούργησε καὶ τὴν πλάτανον καὶ τὸ ῥυάκιον καὶ σὲ καὶ τὸν κόσμον ὅλον γνωρίζει πολὺ καλλίτερον καὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν σοφωτέρων ἀνθρώπων. Παρατήρησον πόσαι φωλαὶ πτηνῶν εἶνε πεπλεγμέναι ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς πλατάνου ταύτης! Ἀκουσον πόσα πτηνὰ ἀναπαυόμενα ἐπὶ τῶν κλώνων τοῦ ἀκάρεου τούτου δένδρου κελαδοῦσιν ἁρμονικώτατα, ὑμνοῦντα τὴν ὡραιότητα τοῦ ἔαρος!

Ἐνθυμήητε, ὅτι ὑπὸ τὰ φύλλα τῆς πλατάνου ταύτης προφυλάττονται τὰ μικρὰ πτηνὰ καὶ ἀπὸ τὴν βροχὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῶν ἁρπακτικῶν ὀρνέων! Πόσοι δὲ ποιμένες, γεωργοὶ καὶ ταξειδιῶται, ὅταν ὁ ἥλιος τοῦ θέρους φλογίζῃ, ἔρχονται, ἵνα ἀναπαύωνται ὑπὸ τὴν παχεῖαν σκιάν τοῦ δένδρου τούτου, καὶ δροσίζοντες τὴν δίψαν αὐτῶν εἰς τὸ διανγὲς ἐκεῖνο ῥυάκιον, δοξολογοῦσιν τὸν Θεόν!

Πόσα δὲ ποίμνια καὶ πόσα πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ δὲν ποτίζει τὸ δροσερὸν αὐτὸ ῥυάκιον τῆς ἐρήμου!

Αἱ οἰκίαι, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατοικοῦμεν, τὰ θρανία, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαυόμεθα, καὶ αἱ τράπεζαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων γενομεθα καὶ γράφομεν καὶ ἀναγινώσκομεν, εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ ἔξυλων καὶ σανίδων κεκομμένων ἀπὸ δένδρα ἄκαρπα, ὡς αὕτη ἡ πλάτανος. Πόσον δὲ θὰ ἐτρέμομεν κατὰ τὸν χειμῶνα,

ἐὰν τὰ ξύλα τῶν ἀκάρπων δένδρων καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἄνθρωποι
δὲν ἐθέρμαινον τὴν ἐστίαν ἡμῶν !

Ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸν λόγον, ἐρώτησεν ὁ Γεροστάθης τὸν μα-
θητὴν ἐκείνον, ἂν ἐπιμένει νὰ νομίζῃ ἀνωφελῇ καὶ περιττὰ τὰ
ἄκαρπα δένδρα· ὁ μαθητὴς πεισθεὶς εἰς τὰς ὁρθὰς παρατηρήσεις τοῦ
Γεροστάθης ἀπεκρίθη. « Καλῶς ἤδη ἔμαθον, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἄκαρπα
δένδρα, ἔργα ὄντα τοῦ Θεοῦ, ἀναγκαῖα εἶνε καὶ ὠφέλιμα ».

Ὁ βαθύπλουτος Ἀργύρης.

Ἐξῆς εἰς Ἰωάννινά ποτε βαθύπλουτος γέρων, Ἀργύρης ἐπονο-
μαζόμενος, ὅστις ἀποδημήσας ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας καὶ ὑπὸ τῆς τύχης
βοηθούμενος ἀπέκτησε μεγίστην χρηματικὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν
ἠῤῥῆσεν ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Ἡ φιλαργυρία ἐχαρχκτῆριζε τὸν Ἀργύρην ἐξ αὐτῆς τῆς νεό-
τητος· ἀλλὰ μετὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν χρημάτων συνηρξήθη καὶ
ἡ φιλαργυρία.

Νέος ὢν ὁ Ἀργύρης οὐδέποτε εἶχεν ἀναγνώσει τὴν συμβουλὴν
τοῦ Ἰσοκράτους « Μηδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως ἀγάπα τὴν
ὑπάρχουσαν οὐσίαν » ὥστε οὐχὶ μετρίως, ἀλλ' ὑπερβολικώτατα
ἠγάπα τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

Πολλὰς καὶ ὠραίας οἰκίας εἶχεν εἰς Ἰωάννινα, ἀλλ' εἰς οὐδε-
μίαν ἐξ αὐτῶν κατέκει, ἵνα μὴ στερηθῇ τὸ ἐνοίκιον· ἔζη δὲ μετὰ
τῆς συζύγου καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ εἰς παλαιὸν καὶ σεσθρωμέ-
νον οἰκίσκον, πληρώνων ἐνοίκιον εὐτελέστατον. Μέγα δὲ καὶ δυνα-
τὸν κιθώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφύλαττε τὰ χρήματα καὶ τὰς ὁμο-
λαγίας τῶν χρεωφειλετῶν, ἐχρησίμευε συγχρόνως καὶ ὡς κλίνη αὐ-
τοῦ. Μόνον δὲ ἵνα θεωρῇ ἂν τὰ ἐν τῷ κιθωτίῳ εἶνε ἐν τάξει, ἤνα-
πτε μικρὸν λύχνον· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἀμέσως ἐσθυνεν
αὐτὸν καὶ ἐκοιμάτο.

Πολλάκις, ἵνα κερδίσῃ τόκους μεγάλους, ἐδάνειζε χρήματα εἰς
ἀνθρώπους ἀπέλπιδας, παρὰ τῶν ὁποίων μήτε τόκον μήτε κεφάλαιον
ἐλάμβανε πλῆρον. Ζητῶν δὲ ἐνοίκια ὑπέρογκα, ἄφηνεν ἐπὶ πολὺν
χρόνον ἄνευ ἐνοικίου τὰς οἰκίας καὶ τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ.

Οὐδέποτε εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ βαθυπλούτου γέροντος ὑπῆρχε φαγητὸν ἀρκετὸν, ἵνα χορτάσῃ τὴν πείναν αὐτοῦ· «ἡ πολυφαγία, ἔλεγεν ὁ Ἀργύρης, φθείρει τὴν ὑγείαν». Προετίμα ν' ἀγοράζῃ τὰ εὐθηνότερα τρόφιμα, ὅσον ἐπιβλαβὴ καὶ ἂν ἦσαν εἰς τὴν ὑγείαν.

Οἱ φιλάργυροι, ἔλεγεν ὁ Γεροστάθης, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλούτου πάσχουσιν, ὅτι ἔπασχεν ὁ δυστυχὴς Τάνταλος, ὅστις κατὰ τὴν μυθολογίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο καταδικασμένος εἰς τὸν Ἀδην νὰ διψῇ πάντοτε, μὴ δυνάμενος νὰ πῇ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον μόνις ἐφθανεν εἰς τὰ χεῖλη καὶ ἀμέσως ἀπεσύρετο.

Ἄν πτωχὸς τις μὴ γνωρίζων τὸν Ἀργύρην, ἐξήτει ποτὲ ἐλεημοσύνην, «ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἐλεήσῃ» ἀπεκρίνετο ὁ Ἀργύρης καὶ ἡ εὐχὴ αὕτη ἦτο ἡ μόνη ἐλεημοσύνη αὐτοῦ.

Ὅσον ἀναίσθητον καὶ σκληρὸν εἶνε τὸ χρυσίον, τὸ ὁποῖον οἱ φιλάργυροι θησαυρίζουσι, τόσον σκληρὰ καὶ ἀναίσθητος ἀποκαθίσταται δυστυχῶς ἡ καρδιά αὐτῶν.

Ἐὰν οἱ κάτοικοι ἐξήτουν παρ' αὐτοῦ συνδρομὴν πρὸς ἔκδοσιν ὠφελίμου βιβλίου, ἢ πρὸς διατήρησιν σχολείου, ἀρνούμενος ἔλεγε: «καθὼς τὸ πολὺ φῶς βλάπτει τὴν ὄρασιν, οὕτω καὶ τὰ πολλὰ γράμματα φθείρουσι τοὺς νέους καὶ καθιστῶσιν αὐτοὺς φαντασμένους καὶ ἀθρόησκους».

Ἐὰν ἐξήτουν παρ' αὐτοῦ νὰ συνδράμῃ πτωχὴν τινα οἰκογένειαν ἢ ὀρφανὴν κόρην ἔχουσιν ἀνάγκην πραικός, «ὅταν ἡ αὐλή σου διψῇ, ἀπεκρίνετο, μὴ χύνης ἔξω τὸ ὕδωρ».

Καὶ ὅμως ὁ σκληροκαρδὸς γέρων ἐλέγετο χριστιανός, διότι ἐπίστευεν εἰς χριστόν! ἐνόμιζε μάλιστα, ὅτι εἶνε καὶ καλὸς χριστιανός, διότι καὶ εἰς τὰς ἀκολουθίας τῆς ἐκκλησίας τακτικώτατα παρευρίσκετο καὶ προσηύχετο πολὺ καὶ τὰς νηστείας ὅλας ἀκριβέστατα ἐφύλαττεν.

Ματαίως ὁ σεβάσμιος ἀρχιερεὺς τῶν Ἰωαννίνων συχνάκις ὑπενθύμιζε τὸν φιλάργυρον Ἀργύρην, ὅτι δὲν εἶνε χριστιανός, ὅσοι δὲν ἐργάζονται τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὁ Ἰησοῦς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ. Ματαίως ὑπενθύμιζεν αὐτὸν τοὺς ἰδίους λόγους τοῦ Ἰησοῦ. «Οὐ πᾶς ὁ λέγων με, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς

μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Ματαίως ὑπενθύμιζεν ὁ ἀρχιερεὺς τὸν Ἀργύρην τὸ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος· «αἰρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς». Ματαίως ὑπενθύμιζεν αὐτόν, ὅτι ἔργα χριστιανικὰ καὶ οὐχὶ νηστείας καὶ μακρὰς προσευχὰς ἀπαιτεῖ ὁ Ἰησοῦς, ὅστις μακαρίους ὀνομάζει τοὺς ἐλεήμονας, «ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Ματαίως ὑπενθύμιζε τὸν φιλάργυρον τοῦτον, ὅτι κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ πλεονεξία μεταβάλλουσι τὸν χριστιανὸν εἰς εἰδωλολάτρην. Οὐδεμίαν δυστυχῶς ἐντύπωσιν παρήγον οἱ θεοὶ οὗτοι λόγοι εἰς τὴν ἀπολελιθωμένην καρδίαν τοῦ βαθυπλούτου γέροντος.

Ματαίως οἱ φιλοπάτριδες Ἰωαννῖται συνεβούλευον τὸν ἄφρονα τοῦτον πλούσιον, προσπαθοῦντες νὰ διαγείρωσι τὴν φιλοτιμίαν πρὸς ἔργα καλὰ. Μόνον εἰς καλλιεργημένας καρδίας δύνανται νὰ καρποφορήσωσιν αἱ καλαὶ συμβουλαί, οὐχὶ δὲ εἰς ἐκείνας, ὅσαι παραμεληθεῖσαι κατὰ τὴν νεότητα ἀπεξηράνθησαι.

Εὐκολώτερον ὠφελοῦνται οἱ φρόνιμοι ἢ οἱ ἄφρονες ἀπὸ τὰς συμβουλὰς τῶν φρονίμων· ἄφρονες δὲ δυστυχῶς εἶνε οἱ κυριευόμενοι ὑπὸ τοῦ αἰσχροῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας.

Ἔνεκα τῆς διαγωγῆς ταύτης ὁ βαθύπλοτος Ἀργύρης οὐδένα φίλον εἶχεν ἐντὸς τῶν Ἰωαννίνων, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι διεκρίθησαν πάντοτε διὰ τὸν ἀληθῆ χριστιανισμόν, τὴν φιλοτιμίαν, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν. Καὶ αὐτὴ ἡ σύζυγος καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς δὲν ἠδύναντο ν' ἀγαπήσωσιν αὐτόν, διότι ἐθυσίαζε πᾶν συγγενικὸν αἴσθημα εἰς τὴν χρυσολατρείαν.

Ἀσθενήσας ἐπὶ τέλους ὁ Ἀργύρης, καὶ μὴ προσκαλέσας ἐγκαίρως ἔνεκα τῆς φιλαργυρίας ἱατρόν, ἀπέθανε κρατῶν σφιγκτὰ εἰς τὰς χεῖρας τὰ κλειδιά τοῦ κιβωτίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο.

Ἄλλ' οὔτε ἐν δάκρυον, οὔτε ἓνα στεναγμόν, οὔτε ἓνα μακαρισμόν καθ' ὅλην τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἀπέσπασεν ὁ θάνατος αὐτοῦ. Οὐδεὶς συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον. Οὐδένα τελευταῖον ἀσπασμόν ἔλαβεν. Ἰδοὺ τὰ πλούτη, ἰδοὺ ἡ εὐδαιμονία τῶν πλουσίων φιλαργύρων!

—Οὐδεὶς φιλοχρήματος φιλόανθρωπος.

—Τὴν φιλαργυρίαν, Διογένης εἶπε, μητρόπολιν πάντων τῶν κακῶν.

Αἱ ψευδοφιλοτιμίαι.

Τὸ γεῦμα τοῦ Γεροστάθῃ ἦτο κατὰ τὸ σύνθηες καθαρώτατον, ἀπλούστατον, νοστιμώτατον καὶ ὑγιεινώτατον. Ὁ φρόνιμος γέρον ἀπεστρέφετο τὰ πολυποίκιλα, τὰ πολυέξοδα καὶ ἐπιδεικτικὰ γεύματα. Τὰ τοιαῦτα, ὡς ἔλεγε, καὶ περιττὰ καὶ ἀνωφελῆ εἶνε καὶ τὴν ὑγείαν φθείρουσι καὶ τὰ χρήματα ματαίως ἐξοδεύουσιν. Ἐλεγε δέ, ὅτι ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ ἀγάπη δὲν ἀποκτῶνται οὔτε διὰ λαμπρῶν γευμάτων οὔτε διὰ πολυτελῶν στολισμῶν, ἀλλὰ μόνον δι' ἔργων καλῶν.

Πολλάκις ἀνέφερε τοὺς Καπλάνας καὶ τοὺς Ζωσιμάδας, οἵτινες ἀπέκτησαν ὑπόληψιν ἐθνικὴν, σέβας, ἀγάπην, εὐγνωμοσύνην πανελληνιον καὶ δόξαν ἀθάνατον οὐχὶ διὰ πολυτελῶν γευμάτων, οὔτε διὰ πολυτελῶν στολισμῶν, χορῶν καὶ ἐπιδείξεων, ἀλλὰ διὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ φιλοτιμίας, αἵτινες παρεκίνησαν αὐτοὺς εἰς περιθαλψιν ἐνδεῶν καὶ ἐπιμελῶν μαθητῶν, εἰς βοήθειαν ὀρφανῶν νεανίδων, εἰς παρηγορίαν φυλακισμένων, εἰς διατήρησιν νοσοκομοείων, εἰς ἐκδοσιν βιβλίων κοινωφελῶν, εἰς ἐκπαίδευσιν ἱερῶν καὶ διδασκάλων, εἰς σύστασιν σχολείων καὶ ναῶν τοῦ Ὑψίστου καὶ εἰς ἄλλα τοιαῦτα ἐθνοφελῆ καὶ θεάρεστα ἔργα.

Πολλοὶ ὅμως πλούσιοι ἐξοδεύουσι πολλὰ εἰς γεύματα καὶ ἐξωτερικὰς ἐπιδείξεις, νομίζοντες ὅτι δι' αὐτῶν δύνανται νὰ τιμηθῶσιν· οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶνε φίλοι, ἀλλ' ἐχθροὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν καὶ ἐπομένως ψευδοφιλότιμοι ἢ ἀφιλότιμοι, διότι, ἀντὶ τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ἀτιμίαν καὶ περιφρόνησιν ἀποκτῶσιν. Οὐδεὶς ἐχέφρων τιμᾷ ποτέ τινα διὰ τὴν πολυφαγίαν τοῦ ἢ ποικιλοφαγίαν, διὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς στολισμοὺς του. Οἱ φρόνιμοι ὀνομάζουσι τὸν τοιοῦτον ἀνόητον, οἱ πτωχοὶ ἀγανακτοῦσι διὰ τὴν ματαίαν σπατάλην του, καὶ ἡ πατρὶς λυπεῖται διὰ τὴν μωρὰν καὶ ἀνωφελῆ χρῆσιν τῶν χρημάτων καὶ διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀξιοκατάκριτον ψυχρότητα. Πολλοὶ ἐπιμένουσι μὴ θέλοντες ν' ἀναγνωρίσωσι τὰ σφάλματα αὐτῶν, φοβούμενοι μήπως ὁμολογοῦντες ὅτι ἔσφαλον, ἀπολέσωσι τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν. Λησμονοῦσιν οἱ ἀνόητοι, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶνε ἀνιμάρτητος καὶ ὅτι αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ εἶνε ἀλάν-

θαστοι. Διὰ τῆς ἐπιμονῆς εἰς τὰς ἐσφαλμένας κρίσεις ἢ πράξεις, ἀντὶ ν' ἀποκτήσωσι τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ἀποδεικνύονται πείσμονες, ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπεχθεῖς πρὸς τοὺς ἄλλους. Συμπάθειαν, ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν ἀπολαμβάνει, ὅστις προθύμως ἀναγνωρίζει καὶ ὁμολογεῖ τὰ σφάλματα αὐτοῦ, δεικνύων οὕτως ὅτι, ἀκολουθῶν τὸ γνῶθι σαυτόν, εἶνε εἰλικρινής, μετριόφρων καὶ ἐπιδεκτικὸς διορθώσεως καὶ προόδου. Ψευδοφιλότιμοι καὶ πείσμονες εἶνε, ὅσοι ἀφ' οὗ ἐνοχλήσωσι, βλάβωσιν ἢ ἀδικήσωσι τινα, ἐντροπίζονται νὰ ζητήσωσι συγγνώμην ἢ νὰ ἐπανορθώσωσι, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησαν βλάβην, φοβούμενοι μήπως ἐξευτελισθῶσιν.

Οἱ ἀληθεῖς φιλότιμοι ἀποστρέφονται τὴν ἀδικίαν, δὲν θέλουσι νὰ ἔχωσιν ἐχθρούς· ἐπιθυμοῦσι πάντες νὰ ὑπολήπτωνται καὶ νὰ ἀγαπῶσιν αὐτούς, καὶ ἐπομένως, ἂν ἠνώχλησαν ἢ ἐβλάψαν τινα, προθύμως σπεύδουσι καὶ συγγνώμην νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν βλάβην νὰ ἐπανορθώσωσιν. Εἰς τὴν ψευδοφιλοτιμίαν δὲ προσθέτει τις καὶ τὴν ψευδολογίαν, ὁσάκις ἐνεργήσας ἀξιοκατάκριτον παῖξιν ἀρνείται αὐτὴν ἐκ φιλοτίμου δῆθεν ἐντροπῆς.

Ὁ ἀληθῶς φιλότιμος ἂν ποτε ὑποπέσῃ εἰς πράξεις ἀξιοκατακρίτους, προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ αὐτάς, οὐδέποτε δὲ καταδέχεται ν' ἀτιμασθῇ διὰ τῆς ψευδολογίας καὶ οὕτω νὰ διπλασιάσῃ τὸ σφάλμα. Πολλοὶ ἐπίσης φρονοῦσιν, ὅτι ἀναδεικνύονται φιλότιμοι ἀποκρούοντες τὰς γνώμας, τὰς συμβουλὰς, τὰς ὁδηγίας, ἄλλων ἱκανωτέρων καὶ ἐμπειρωτέρων, διότι φοβοῦνται, μήπως παραδεχόμενοι τὰς γνώμας καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν ἄλλων, ἀναφανῶσιν κατώτεροι ἐκείνων.

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λιποτιμίας ἢ μᾶλλον τῆς ψευδοφιλοτιμίας ὑπόκεινται οἱ στενοκέφαλοι, οἱ μηδεμίαν ἀληθῆ ἀξίαν συναισθανόμενοι εἰς ἑαυτούς, οἱ οἰηματῖαι καὶ οἱ δοκησισόφοι· οἱ φρόνιμοι καὶ ἀληθῶς φιλότιμοι προσπαθοῦσι πάντοτε νὰ ὠφεληθῶσι καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν κατωτέρων τὰς συμβουλὰς καὶ γνώμας.

Υπάρχουσι δυστυχῶς καὶ ἄλλοι ἔχοντες τὴν ἀξιογέλαστον, ἢ μᾶλλον τὴν αξιοθρήνητον ψευδοφιλοτιμίαν τοῦ νὰ ἐξοδεύωσιν, ὅσα ἄλλοι πολὺ πλουσιώτεροι αὐτῶν ἐξοδεύουσιν, ἵνα μὴ ἐξευτελισθῶσι, φαινόμενοι πτωχότεροι ἐκείνων. Δὲν ἐννοοῦσιν οἱ δυστυχεῖς, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς προκαλοῦσι καὶ τὸν περίγελον τῶν πε-

ρισσοτέρων καὶ τὴν κατάκρισιν τῶν φρονιμωτέρων καὶ ἐν ᾧ ἀγωνίζονται νὰ καλύψωσι τὴν ἔνδειαν αὐτῶν, αὐξάνουσιν ἔτι μᾶλλον αὐτὴν καὶ καταφανεστέραν ἐπομένως καθιστῶσιν.

Ὁ ἀληθῶς φιλότιμος ἐξοδεύει ἀναλόγως τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ οὐδόλως φροντίζει περὶ τῶν ἐξόδων τῶν ἄλλων. Ἄλλ' οἱ δυστυχέστεροι τῶν ψευδυφιλοτίμων εἶνε, ὅσοι ὄντες πτωχοί, ἐντρέπονται καὶ ἀποφεύγουσι τὴν ἐργασίαν, ἵνα μὴ φανῶσιν ἐνδεεῖς καὶ ταπεινοί· ἡ ἐργασία τοῦ πτωχοῦ εἶνε ἀσυγκρίτως ἐντιμωτέρα τῆς ἀργίας τοῦ πλουσίου.

Οὐδεὶς φιλότιμος ἀνέχεται ποτε νὰ γίνῃ βάρος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Οὐδεὶς φιλότιμος ἀνέχεται ἢ πατρὶς νὰ τρέφῃ τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἀνικανότητα αὐτοῦ.

Οὐδεὶς φιλότιμος ἀνέχεται νὰ ῥαδιουργήσῃ ἢ νὰ ὑποσκελίσῃ ἄλλον, ἵνα λάβῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Οὐδεὶς φιλότιμος ζητεῖ ποτε θέσιν ἀνωτέραν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, οὔτε ἀγανακτεῖ, ἐὰν ἡ πατρὶς δώσῃ θέσιν κατωτέραν τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ.

Ὁ φιλότιμος Ἐπαμεινώνδας, ὁ μέγας στρατηγὸς τῶν Θηβῶν, καὶ τὴν ἐπιστάσιαν τῶν δρόμων ἐδέχθη, καὶ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης πολλάκις προθύμως ἐξεστράτευσεν ὑπὸ στρατηγοῦς πολλοῦ κατωτέρους· διὰ τῆς τοιαύτης δὲ διαγωγῆς δὲν ἐξηυτελίσθη, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐτιμήθη καὶ ἐδοξάσθη. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης Πεδάριτος, μὴ ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν βουλευτὴς δὲν ἐφθόνησεν, ἀλλ' ἐχάρη, διότι ἡ πατρὶς εἶχε τριακοσίους ἱκανωτέρους αὐτοῦ, ἡ χαρὰ αὕτη ἐτίμησε καὶ διηγήσισε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Ἀοργησία Θεμιστοκλέους.

Πολλάκις ὁ Γεροστάθης ἐπισκέπτετο τὰς παραδόσεις τοῦ σχολείου καὶ μετὰ προσοχῆς ἠκροάζετο καὶ τοὺς διδασκάλους παραδίδοντας καὶ τοὺς μαθητὰς ἐξεταζομένους. Διὰ τῶν ἐπισκέψεων δὲ τούτων τοὺς μὲν παρεθάρρυνε, τοὺς δὲ ἐφιλοτίμει. Ἡμέραν τινὰ ἦλθεν εἰς τὸ σχολεῖον καθ' ἣν ὥραν ὁ διδάσκαλος ἔσυσε, κατὰ τὸ

σύνηθες, κληρον, ὅστις ἔπεσεν εἰς τινα μαθητὴν Γεώργιον ὀνομαζόμενον. Ὁ Γεώργιος, ἐνῶ ἔμελλε νὰ διηγηθῇ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος, «ἐμπρός», λογιώτατε, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, εἰπὲ τὰ περὶ τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος». Ἀπεκρίθη εὐθὺς ὁ Γεώργιος, καθ' ὅσον ἐνεθυμεῖτο τὰ ἐξῆς:

Ἀφ' οὗ διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Ἐφιάλτου κατώρθωσεν ὁ Ξέρξης νὰ διαβῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, προεχώρησεν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν ἀναριθμίων στρατῶν λεηλατῶν καὶ καταστρέφων βαρβαρικῶς τὰ πάντα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέλεξαν στρατηγὸν τὸν συμπολίτην αὐτῶν Θεμιστοκλέα. Οὗτος δὲ ἐνόμιζεν, ὅτι πολὺ εὐκολώτερον ἦτο νὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρὸν κατὰ θάλασσαν, ἐκλέγοντες θέσιν κατάλληλον πρὸς ναυμαχίαν, ἢ νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ ξηρὰν εἰς τοὺς ἀπειραρίθμους ἄνδρας τοῦ Ξέρξου. Ὅθεν μετέπεισε τοὺς συμπολίτας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὰς μὲν γυναῖκας, τοὺς γέροντας καὶ τὰ παιδία ν' ἀποστείλωσιν εἰς τὴν Τροιζῆνα, πόλιν τῆς Πελοποννήσου, πάντες δὲ οἱ ἱκανοὶ εἰς πόλεμον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα.

Ὁ προνοητικὸς Θεμιστοκλῆς δὲν εἶχε θεωρήσει τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὡς τέλος τοῦ Περσικοῦ πολέμου, ἀλλ' ὡς ἀρχὴν νέων ἀγώνων, καὶ διὰ τοῦτο ἔκτοτε εἶχε καταπέσει, ἀντὶ νὰ διανέμονται τὰ χρήματα, τὸ ὁποῖα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου ἐλάμβανον, νὰ ἐξοδεύσωσιν αὐτὰ εἰς τὴν κατασκευὴν πολεμικῶν πλοίων.

Τοιοιούτρόπως ἡ πατρις κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν εἶχεν ἔτοιμα διακόσια πολεμικὰ πλοῖα, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσελθόντες πάντες οἱ ἱκανοὶ εἰς πόλεμον Ἀθηναῖοι, ὠδηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὸ στενὸν τῆς θαλάσσης τὸ μετὰ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ Ἀττικῆς.

Εἰς τὸ στενὸν τοῦτο ἔτυχε τότε προσωρμισμένος καὶ ὁ στόλος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν ναύαρχον τῆς Σπάρτης Εὐρυβιάδην.

Ὁ Ξέρξης ὀδηγῶν μέγαν στρατὸν καὶ προχωρῶν ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν φθάνει ἐπὶ τέλους μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ὁποίας εὐρὼν ἐρήμους κατοίκων καὶ ἄνευ ὑπερασπίσεως, κατέκαυσε καὶ

κατέστρεψεν. Συγχρόνως δὲ ὁ μέγας στόλος αὐτοῦ, παραπλεύσας τὰ παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἔφθασεν εἰς Φάληρον λιμένα τῶν Ἀθηναίων.

Τότε ὁ Εὐρυβιάδης καὶ οἱ ἄλλοι διεννοοῦντο ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν πλοίων ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου.

Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς προβλέπων ὅτι εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν τοῦ Ἰσθμοῦ οἱ Πέρσαι διὰ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων πλοίων εὐκόλως ἠδύναντο νὰ περιζώσωσι καὶ καταστρέψωσι τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγα πλοῖα τῶν Ἑλλήνων προσεπάθει εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον νὰ καταπείσῃ τὸν Εὐρυβιάδην, ὅτι προτιμότερον ἦτο νὰ μείνωσιν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος.

Εἰς τὸ πολεμικὸν ἐκείνο συμβούλιον, ὀργισθεὶς ὁ Εὐρυβιάδης κατὰ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὕψωσεν αὐθαδῶς τὴν βακτηρίαν, ἵνα κτυπήσῃ αὐτόν· ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς οὐδόλως ταραχθεὶς εἶπε: «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ». Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδυνήθη ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τῶν λόγων νὰ καταπείσῃ τὸν Εὐρυβιάδην καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ναυμαχήσωσιν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, κατέφυγεν εἰς τὸ ἀκόλουθον στρατήγημα.

Ἐμήνυσε κρυφίως πρὸς τὸν Ξέρξην, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μέλλει ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ στενόν, καὶ ἐπομένως συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ, ὅπως ἀποκλείσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκεῖ διὰ τῶν πλοίων.

Ὁ Ξέρξης ἐπίστευσε, νομίσας ὅτι καὶ ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς ἦτο ἄλλος Ἐφιάλτης. Ἀμέσως λοιπὸν διατάττει τοὺς στόλους ν' ἀποκλείσωσι τὰ στενὰ τῆς Σαλαμῖνος καὶ νὰ καταστρέψωσι τὸν Ἑλληνικὸν στόλον.

Πᾶν ὅ,τι προεῖδεν ὁ μεγάλωνος Θεμιστοκλῆς, ἐγένετο. Ὁ ἐχθρικός στόλος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιπύσῃ ὅλος συγχρόνως κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διότι μόνον ὀλίγα πλοῖα ἐχώρουν εἰς τὰ στενά. Τὰ πλοῖα, αὐτά, ἅμα παρουσιαζόμενα, εὐκόλως κατεστρέφοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἄλλα δὲ τότε ἐλάμβανον τὴν θέσιν τῶν καταστραφέντων· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ κατεστρέφοντο. Τοιουτοτρόπως ἡ ναυμαχία ἐτελείωσε διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, διὰ τῆς αἰσχυρᾶς φυγῆς τῶν διασωθέντων καὶ διὰ τῆς καταδιώξεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν νικηφόρων Ἑλλήνων.

Ὁ ὑπερήφανος βασιλεὺς τῆς Περσίας Ξέρξης εἶχε στήσει ὑψηλὸν θρόνον κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Αἰγάλεω ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐκ τούτου ἐθεώρει τὴν ναυμαχίαν· ἀλλ' ὅτε ἀντὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἑλλήνων εἶδε τὴν αἰσχροὴν ἦτταν καὶ τὴν αἰσχροτέραν φυγὴν τοῦ στόλου, ἀπελπισ ἀνεχώρησε καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ναυμαχίαν, ἣτις ἐγένετο περὶ τὰ 480 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, δηλαδὴ 10 ἔτη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος.

Ὅτε ἐτελείωσεν ὁ Γεώργιος τὴν διήγησιν ταύτην, ὁ Γεροστάθης, ὅστις μετὰ προσοχῆς ἤκροατο, κινῶν ἐνίοτε τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς ἐπιβεβαίωσιν καὶ πρὸς παραθάρρυνσιν τοῦ Γεωργίου, ἐξήτησε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ διδασκάλου νὰ ἀποτείνῃ ἐρώτησιν τινα· λαβὼν δὲ τὴν ἄδειαν, ἠρώτησε τὸν Γεώργιον· «Ποῖον πρότερον τοῦ Θεμιστοκλέους νομίζεις, ὅτι ἐπέφερε τὴν νίκην τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἐπομένως τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος»;

Συλλογισθεὶς ὀλίγον ὁ Γεώργιος ἀπήντησεν «ἡ φρόνησις τοῦ Θεμιστοκλέους κατώρθωσε τὴν νίκην ἐκείνην».

«Καὶ πῶς ἔδειξε τὴν φρόνησιν ταύτην;» ἠρώτησεν ὁ Γεροστάθης. «Προετοιμάσας ἐγκαίρως τὰ διακόσια πλοῖα», ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, «ἀφήσας τὰς Ἀθήνας καὶ προτιμήσας τὴν θάλασσαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐκλέξας τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος εἰς ναυμαχίαν».

«Πάντα ταῦτα φρόνιμα εἶνε καὶ καλὰ, εἶπεν ὁ Γεροστάθης, ἀλλὰ δὲν νομίζεις, Γεώργιε, ὅτι πάντα ταῦτα θὰ ἦσαν μάταια, ἂν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐθύμωνεν, ὅτε ὁ Εὐρυβιάδης ὀργισθεὶς ὕψωσε τὴν βακτηρίαν, ἵνα κτπήσῃ αὐτόν;»

«Καὶ διατί;» εἶπεν ὁ Γεώργιος πρὸς τὸν Γεροστάθην. Ὁ Γεροστάθης τότε ἀπεκρίθη τὰ ἑξῆς:

«Ἄν ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ὀργίλος, καὶ ἀντὶ νὰ κυριεύσῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ, ἐκυριεύετο ὑπ' αὐτοῦ, ἂν ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος δὲν κατεπράυναν τὸν θυμὸν, τὸν ὁποῖον διήγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν ἡ αὐθάδεια καὶ τὸ ἄτοπον τοῦ Εὐρυβιάδου, ἂν ἐπομένως ὀργίζετο καὶ ἐξήπιετο, ὥς εἶχεν ὀργισθῇ καὶ ἐξαφθῇ.

ὁ Εὐρυβιάδης, δὲν θὰ ἔλεγεν ἀταράχως τοὺς περιφήμους ἐκείνους λόγους· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ», διὰ τῶν ὁποίων ἀπέδειξεν, ὅτι χάριν τῆς πατρίδος ἀδιαφορεῖ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ θὰ ἔσπερε καὶ αὐτὸς τὸ ξίφος κατὰ τοῦ ναυάρχου τῶν Σπαρτιατῶν· εἰς τὴν ἔξαιψιν δὲ τοῦ θυμοῦ ἴσως θὰ ἐπλήγωνεν αὐτόν, ἴσως θὰ ἐφό-
νευεν. Οἱ Σπαρτιαῖται καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι τότε θὰ ἐξηγρι-
οῦντο κατὰ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τῶν Ἀθηναίων, λησμονοῦν-
τες δὲ ἐν τῇ ἀγανακτῇ αὐτῶν τοὺς Πέρσας καὶ τὸν ἐπικείμενον
τῆς Ἑλλάδος κίνδυνον, θὰ ἐτρέποντο εἰς ἀλληλοσφαγίαν καὶ εἰς
σπαραγμόν, καὶ οὕτω ἀντὶ νὰ καταστρέψωσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα
τοὺς βαρβάρους, θὰ κατεστρέφοντο οἱ Ἕλληνες διὰ τῶν Ἑλλή-
νων· τότε δὲ οὔτε τὰ διακόσια πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, οὔτε ἡ ἐγ-
κατάλειψις τῆς πόλεως, οὔτε ἡ ἀνδρεία, οὔτε τὸ στενὸν τῆς Σα-
λαμῖνος θὰ ἔσφζον τὴν Ἑλλάδα. Ἄν ὁ Θεμιστοκλῆς παρωρογίζετο
ἢ μὲν ἔνδοξος ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος δὲν θὰ ἐστόλιζε τὴν ἱστο-
ρίαν τῶν προγόνων ἡμῶν, ἢ δὲ Ἑλλὰς θὰ ἀπέβαλεν ὑπὸ τὸν ζυ-
γὸν τῶν βαρβάρων τὴν ἐλευθερίαν, τὸ φῶτα καὶ τὸν πολιτισμὸν
αὐτῆς».

«Ὡ βέβαια ἔχετε πολὺ δίκαιον» ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, καὶ
ἐκάθησεν εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ δὲ Γεροστάθης ἐξηκολούθησε λέ-
γων: «βλέπετε, ἀγαπητά μου παιδία, πόσον τρομερὰ ἀποτελέσματα
δύναται νὰ ἐπιφέρει εἰς ὁλόκληρον ἔθνος ἐνὸς ἀνθρώπου θυμὸς !
ὁ θυμὸς τοῦ Εὐρυβιάδου ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα,
ἀλλ' ἡ προφύτης τοῦ φρονίμου Θεμιστοκλέους ἔσφσε καὶ ἐδόξα-
σεν αὐτὴν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Τοιουτοτρόπως ἡ φιλοπρωτία τῶν
δέκα στρατηγῶν ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτο-
νομίαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἀφιλοπρωτία
τοῦ Ἀριστείδου ἔσφσαν αὐτὴν καὶ εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς
Πλαταιάς.

Αἱ ἀρεταὶ λοιπὸν καὶ οὐχὶ μόνον ἡ ἀνδρεία εἰς τὰ ὅπλα σφύ-
ζουσι τὰ ἔθνη ὁλόκληρα. «Μακάριοι οἱ πράξεις, ὅτοι αὐτοὶ κλη-
ρονομήσουσι τὴν γῆν», λέγει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.
Μακάριος τῷ ὄντι ἀνεφάνη καὶ ὁ πρῶτος Θεμιστοκλῆς, διότι διὰ
τῆς προφύτης ἀπέκτησεν ὅλην τὴν δόξαν τῆς Σαλαμῖνος».

Ἀναγνωσματάριον τῆς 5'. τάξεως Ἰω. Κοφινιώτου

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Γεροστάθου ὁ διδάσκαλος ἐξηκολούθησε τὴν παράδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ διηγήθη τὰ μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος.

Παιδεία μόνον ἀθάνατον καὶ θεῖον εἶνε.

Τὰ μὲν ἄλλα ἐκ τῶν ἀγαθῶν εἶνε ἀνθρώπινα καὶ μικρὰ καὶ ὄχι ἀξιοσπούδαστα. Ἡ εὐγένεια καλὸν μὲν εἶνε, ἀλλ' ἐκ τῶν προγόνων προέρχεται. Ὁ πλοῦτος εἶνε μὲν τίμιον, ἀλλὰ κτῆμα τῆς τύχης, δύνανται δὲ νὰ ἔχωσιν αὐτὸν καὶ οἱ πονηρότατοι.

Ἡ δόξα εἶνε μὲν σεμνόν, ἀλλ' ἀδέδαιον. Τὸ κάλλος εἶνε μὲν περιμάχητον, ἀλλ' ὀλιγοχρόνιον. Ἡ ὕγεια εἶνε μὲν τίμιον, ἀλλ' εὐμετάβλητον. Ἡ σωματικὴ ἰσχὺς εἶνε ζηλωτόν, ἀλλὰ καταστρέφεται ὑπὸ τοῦ γήρατος καὶ τῆς νόσου. Ἡ παιδεία μόνη ἐκ τῶν ἀγαθῶν εἶνε ἀθάνατον καὶ θεῖον· οὔτε ὑπὸ τῆς τύχης καταστρέφεται, οὔτε ὑπὸ τῆς συκοφαντίας ἀφαιρεῖται, οὔτε ὑπὸ τῆς νόσου διαφθείρεται, οὔτε ὑπὸ τοῦ γήρατος βλάπτεται. Ὁ πόλεμος ὥς χειμαρρος πάντα μὲν τὰ ἄλλα παρασύρει καὶ ἀφαιρεῖ, μόνην ὅμως τὴν παιδείαν δὲν ἀφαιρεῖ. Ὅτε δὲ ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐξανδραποδίσας τὰ Μέγαρα κατέστρεφεν αὐτά, ἠρώτησε τὸν Στίλπωνα τὸν φιλόσοφον μήπως καὶ αὐτὸς ἀπώλεσέ τι ἐκ τοῦ πολέμου. Ὁ Στίλπων ἀπεκρίθη «ὄχι, οὐδὲν ἀπώλεσα, διότι ὁ πόλεμος δὲν λαφυραγωγεῖ τὴν παιδείαν». Ὅτε δὲ ὁ Γοργίας ἠρώτησε τὸν φιλόσοφον Σωκράτην, ποίαν ἰδέαν ἔχει περὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ἂν νομίζῃ αὐτὸν εὐδαίμονα, ἀπεκρίθη ὁ Σωκράτης. «Δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἔχει ἀρετὴν καὶ παιδείαν· ἡ εὐδαιμονία εἰς τοιαῦτα μόνον εὐρίσκεται καὶ οὐχὶ εἰς τὰ τυχερὰ ἀγαθὰ».

—Τῆς παιδείας ἔλεγε τὰς μὲν ῥίζας πικράς, γλυκὺν δὲ τὸν καρπόν.

—Τὴν παιδείαν ἔλεγεν ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις εἶναι κόσμον, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις καταφυγὴν.

—Πλάτων εἶπε τὴν παιδείαν δεύτερον τοῖς ἀνθρώποις ἥλιον εἶναι.

‘Ο ἀποθνήσκων πατήρ.

Ἀγαθός τις πατήρ ἠσθένησεν ἐπικινδύνως· ἡ ὥρα δὲ τοῦ θανάτου ἐφαίνετο πλησιάζουσα. Κατὰ τὴν πρῶαν τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκαλέσας τοὺς παῖδας πλησίον τῆς κλίνης προέτρεφεν αὐτοὺς νὰ βαδίσωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλ’ ἰδιαίτερος συνέστησεν εἰς αὐτοὺς νὰ φοιτῶσι πάντοτε μετὰ ζήλου εἰς τὰς θρησκευτικὰς διδασκαλίας καὶ νὰ ἀκροῶνται αὐτὰς μετὰ προσοχῆς.

«Ἀγαπητά μου τέκνα, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, ἔζησα πεντήκοντα ἔτη καὶ ἔδοκίμασα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον πολλὰς χαρὰς ἐκ διαλειμμάτων· ἀλλὰ τὴν γλυκυτέραν χαρὰν, τὴν ἀγιωτέραν καὶ θειοτέραν παρέσχεν εἰς ἐμὲ ἡ θρησκεία. Αὕτη διετήρησε καθαρὰς πάσας τὰς χαρὰς μου, αὕτη ἀνύψωσεν αὐτὰς καὶ ἐξηυγένισε. Κατὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη τοῦ βίου μου ὑπέστην καὶ πολλοὺς δυσκόλους ἀγῶνας, ἀλλ’ εἰς πάσας τὰς θλίψεις εὗρον τὴν καλλιτέραν παρηγορίαν καὶ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν βοήθειαν εἰς μόνην τὴν ἀγίαν ἡμῶν θρησκείαν. Ἡ θεία δύναμις τῆς θρησκείας εἶνε μόνη ἱκανὴ ν’ ἀφαιρέσῃ τοὺς φόβους τοῦ θανάτου. Ἡ ἀγία πίστις πρὸς τὸν ἡμέτερον λυτρωτὴν μόνη δύναται νὰ δώσῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν, ἵνα εἰσέλθῃ τις μετὰ πεποιθήσεως εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ ἐμφανισθῇ ἄνευ φόβου ἐνώπιον τοῦ ὑπεριότου Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καταγίνεσθε ἐπιμελῶς εἰς τὸ νὰ μανθάνητε, εἰς τὸ νὰ γνωρίζητε ἐντελῶς τὸν θεῖον ἡμῶν Σωτῆρα καὶ νὰ ἀκολουθῆτε τὴν ἀγίαν αὐτοῦ διδασκαλίαν, ἵνα γίνητε εὐάρεστοι εἰς τὸν Θεόν, εἴθε δὲ νὰ ζῆτε εὐχαριστημένοι καὶ ν’ ἀποθάνηται θεαρέστως».

Τὰ τέκνα ἀκούσαντα τὴν εὐσεβῆ ταύτην ὁμιλίαν τοῦ πατρὸς ἐδάκρυσαν.

Ὁ πατήρ μετὰ μίαν ὥραν ἀπέθανεν· ἀλλ’ οἱ τελευταῖοι λόγοι αὐτοῦ ἐνεχαράχθησαν βαθέως εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων, τὰ ὅποια ἠκολούθησαν αὐτοὺς πιστῶς καὶ ἔμαθον, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀσφαλεστάτη ὁδός, ὡραιότατος δρόμος, διότι οὗτος μόνον ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἡ ᾿Αννα καὶ ἡ Σαλώμῃ.

Εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Θαβὼρ χήρα τις ᾿Αννα ὀνομαζομένη διέμενε μετὰ τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς, ἣτις ὀνομάζετο Σαλώμῃ. Ἦσαν πτωχαὶ καὶ ἡ καλύβη, τὴν ὁποίαν κατῴκουν, ἦτο μικρά, ἀλλ' ἡ καρδία αὐτῶν ἦτο φαιδρὰ καὶ ἰλαρά, καὶ αἱ ἡμέραι εὐχαρίστως παρήρχοντο, διότι ἦσαν εὐσεβεῖς καὶ ἐφοβοῦντο τὸν Θεόν. Ἡ ᾿Αννα ἐξεπαίδευε τὴν θυγατέρα αὐτῆς εἰς τὸ καλὸν καὶ ἐδίδασκεν αὐτήν, πῶς ὁ Θεὸς φύει τὰ φυτὰ τῆς γῆς, χύνει τὴν δρόσον ἐπ' αὐτῶν, ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ παντός ζῶντος καὶ δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἅπειρα ἀγαθὰ καθ' ἐκάστην ἡμέραν. Πρὸς τούτοις διηγείτο εἰς αὐτὴν ἱστορίας καὶ ἀποφθέγματα εἰλημμένα ἐκ τῆς γραφῆς καὶ ἐνῶ ὠμίλει, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπληροῦντο δακρύων. Τότε ἡ Σαλώμῃ ἔλεγε πρὸς τὴν μητέρα· «Μήτηρ, κλαίεις!» ᾿Αλλ' ἡ μήτηρ ἀπῆντα μειδιῶσα. «᾿Ω τέκνον μου, ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶνε πολὺ μεγάλη, ὥστε δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ αὐτὰς ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά».

Τοιοιτοτρόπως συνωμίλουν καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τοὺς λόγους. Ὁ Θεὸς ἡρλόγησεν αὐτὰς καὶ ὁ κῆπος αὐτῶν παρήγε πολλοὺς κερπούς, ὥστε ἐκ τῶν δένδρων, τὰ ὅποια ἦσαν περὶ τὴν καλύβην καὶ ὄφουντο ἄνωθεν τῆς στέγης, ἠδύναντο νὰ δίδωσι καρποὺς εἰς ἄλλους καὶ νὰ ἀνακουφίσωσι τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς πένητας διὰ τοῦ περισσεύματος.

Ἡ ᾿Αννα ἔλεγεν· «Εἶνε εὐχαριστότερον, Σαλώμῃ, νὰ δίδῃς ἢ νὰ λαμβάνῃ. ᾿Ω! πόσον εἴμεθα εὐτυχεῖς, διότι δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ προσφέρωμεν τὸν ὀβολὸν ἡμῶν εἰς ἄλλους».

Αὗται ἔζων τοιοιτοτρόπως εὐτυχεῖς καὶ ἥσυχαι εἰς τὴν καλὴν αὐτῶν, καλλωπίζουσαι αὐτὴν κάλλιστα καὶ καλλιερгоῦσαι με φροντίδος τὸν μικρὸν κῆπον. ᾿Αλλ' ἐπιδημική τις νόσος ἐπῆλθ᾽ Ἡ ᾿Αννα ἠσθένησεν, ἡ Σαλώμῃ ἡ θυγάτηρ ἠσθένησε καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀνησυχίας. Τότε ἡ μήτηρ αἰσθανθεῖσα, ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, εἶπε πρὸς τὴν Σαλώμῃν διὰ γελαστοῦ προσπου καὶ γλυκείας φωνῆς.

« Ἀγαπητόν μοι παιδίον, ἡ ὥρα μου ἔφθασεν, ἀλλὰ μὴ ἀποβάλης τὸ θάρος σου, παρηγόρει σεαυτήν· ὁ πατήρ, ὅστις εἶνε ἐκεῖ ὑψηλά, θὰ φροντίσῃ περὶ σοῦ! »

Δὲν ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ περισσότερο, διότι αἱ δυνάμεις αὐτῆς εἶχον καταπέσει. Ἡ Σαλώμῃ ἔκλαυσεν, ἐγονάτισεν, ὕψωσε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐδεήθη· « ὦ σύ, ἀγαπητὲ πάτερ, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σῶσόν μοι τὴν ἀγαθὴν μου μητέρα, τὸ μόνον στήριγμά μου εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, εἰδὲ μὴ καὶ ἐμὲ μετ' αὐτῆς παράλαβε.

Πῶς θὰ δυνηθῶ νὰ διαμείνω μόνη ἐδῶ κάτω ; »

Οὕτως ἐδεήθη ἡ Σαλώμῃ· οἱ ἄγγελοι ἔφερον τὴν ἀθῶαν δέξιν πρὸς τὸν οὐρανόν. Τότε ἐφάνη ἡ αὐγὴ καὶ ὁ ἥλιος ἀνέτειλε καὶ ἡ ἀρτιγέννητος πορφυρὰ λάμψις τῆς ἡμέρας διεχύθη ἡσυχῶς εἰς τὸ δωματίον. Ἡ Σαλώμῃ ἐσφίγγετο εἰς τὸν κόλπον τῆς μητρὸς καὶ ἐζήτει νὰ ἐμψυχώσῃ αὐτήν. Ἄλλ' ὁ θανατηφόρος ἄγγελος ἐπλησίασε καὶ ἀφῆρεσεν ἡπίως τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Ἡ Ἄννα καὶ ἡ Σαλώμῃ ἀνυψώθησαν εἰς κόσμον ὠραιότερον.

Σέβας πρὸς τοὺς διδασκάλους.

Ὁ Ἰωάννης μαθητῆς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡμέραν τινὰ δὲν εἶχε μελετήσει τὸ μάθημα· ὁ διδάσκαλος ἐπέπληξεν αὐτὸν καὶ συνεβούλευσε τοῦ λοιποῦ νὰ μανθάνῃ τὰ μαθήματα, ἂν θέλῃ νὰ προοδεύσῃ. Ὁ μαθητῆς τότε μὲν δὲν εἶπέ τι, ἀλλὰ τὴν ἐσπέραν μετὰ τὸ φαγητὸν παρεπονέθη κατὰ τοῦ διδασκάλου πρὸς τὸν πατέρα. Ὁ πατὴρ ὅμως λέγει πρὸς τὸν υἱόν.

« Ὑιέ μου, δὲν πρέπει νὰ παραπονῆσαι κατὰ τοῦ διδασκάλου σου, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾷς καὶ νὰ σέβῃσαι αὐτόν, καὶ ἂν σὲ ἐπιπλήττῃ. Ὅ,τι εἶνε οἱ γονεῖς ἡμῶν εἰς ἡμᾶς, εἶνε καὶ οἱ διδάσκαλοι· οὗτοι εἶνε δευτέροι γονεῖς καὶ φροντίζουνσι νὰ μεταδώσωσιν εἰς ἡμᾶς γνώσεις πολλὰς καὶ νὰ ἀναπτύξωσι τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ ὁδηγήσωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Αὐτοὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς ποῖα καθήκοντα ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφούς, τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν καὶ τὴν πατρίδα. Τὴν ζωὴν ἡμῶν χρεωστοῦμεν εἰς τοὺς γονεῖς, ἀλλ' εἰς τοὺς διδασκάλους τὴν ἀνατροφὴν

καὶ μόρφωσιν. Τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἀρετὰς ἀποκτιῶμεν διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν ὁποίαν παρέχουν εἰς ἡμᾶς οἱ διδάσκαλοι. Ὁ πατὴρ ἐμπιστεύεται εἰς τὸν διδάσκαλον μέγα μέρος τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀπειθία πρὸς τὸν διδάσκαλον εἶνε ἀπειθία πρὸς τὸν πατέρα καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ αὐστηρότης, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ διδάσκαλοι πρὸς τοὺς μαθητάς, ἀποδεικνύει τὸν ζῆλον, τὸν ὅποιον ἔχουσι πρὸς ὠφέλειαν αὐτῶν. Οἱ διδάσκαλοι δὲν εἶνε αὐστηροὶ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, τὰ ὅποια θέλουσι νὰ ἐκριζώσωσιν ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος συνήθως ἔλεγεν, ὅτι ἡγάπα καὶ ἐτίμα περισσότερο τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἀριστοτέλην ἢ τὸν πατέρα Φίλιππον, «διότι ὁ μὲν πατήρ, ἔλεγε, ἔδωκεν εἰς ἐμὲ τὴν ζωὴν, ὁ δὲ διδάσκαλος μὲ ἐδίδαξε νὰ ζῶ καλῶς καὶ χρησίμως».

Καὶ ὁ Θεοδόσιος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε παρέδιδε τὸν υἱόν του Ἀρκάδιον εἰς τὸν διδάσκαλον Ἀρσένιον, ἵνα ἐκπαιδεύσῃ αὐτόν, εἶπε·

«Παραδίδω εἰς σέ, Ἀρσένιε, τὸν υἱόν μου Ἀρκάδιον· σὺ γενοῦ πατὴρ αὐτοῦ». Εἰς τὸν Ἀρκάδιον δὲ συνιστῶν εὐπείθειαν, ὑπακοήν καὶ σέβας πρὸς τὸν διδάσκαλον εἶπε: «Μὴ λησμονεῖ, υἱέ μου, ὅτι περισσότεράν χάριν χρεωστεῖς εἰς τὸν διδάσκαλόν σου ἢ εἰς ἐμέ· διότι ἐξ ἐμοῦ ἔλαβες τὴν ζωὴν καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν, ἐκ τοῦ διδασκάλου σου δὲ θὰ λάβῃς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φρόνησιν. Εἰς τὸ ἐξῆς αὐτὸς θὰ εἶνε ὁ πατήρ σου καὶ ὄχι ἐγώ».

Καὶ ὁ μέγιστος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος Περικλῆς ἐσέβετο καὶ ἡγάπα τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἀναξαγόραν καὶ ἐκάστοτε συν-εβουλεύετο αὐτόν εἰς μεγάλας ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Λοιπὸν ὀφείλομεν μεγάλην ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς διδασκάλους ἡμῶν, διότι αὐτοὶ κοπιᾶζουσι πολύ, ἵνα ἐξαλειψῶσιν ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν ὅσα ἐλαττώματα ἔχομεν, αὐτοὶ ἐμπνέουσιν εἰς ἡμᾶς γενναῖα φρονήματα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, αὐτοὶ μορφώνουσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν. Εἶνε ἄθλιοι καὶ ἐλεεινοὶ ἐκεῖνοι οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι φέρονται αὐθαδῶς καὶ ἀπειθῶς πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ παραμελοῦσι τὰς συμβουλὰς αὐτῶν. Οἱ τοιοῦτοι μαθηταὶ δὲν συλ-

λογίζονται, ὅτι παρακούοντες τοὺς διδασκάλους βλάπτονται πολὺ. Δὲν πρέπει νὰ δυστροπῶμεν κατὰ τῶν διδασκάλων, καὶ ἔταν οὗτοι εἶνε ἀσθηροὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐπιπλήττωσι, διότι πράττουσι τοῦτο πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν αὐτῶν, θέλοντες νὰ καταστήσωσιν ἡμᾶς χρηστοὺς καὶ χρησίμους πολίτας. Λοιπὸν οἱ φρόνιμοι παῖδες δὲν πρέπει νὰ ἐρεθίζωνται, ὅταν ἐπιπλήττωσιν αὐτοὺς οἱ διδάσκαλοι, ἀλλὰ νὰ πιστεύωσιν, ὅτι αἱ ἐπιπλήξεις καὶ οἱ ἔλεγχοι προέρχονται ἀπὸ εἰλικρινοῦς ἀγάπης..

Τὸ θεῖον παράδειγμα.

Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατήρ ἡμῶν τέλειός ἐστι.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὥπως ἀναγεννήσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ καθοδηγήσῃ αὐτὸ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας.

Καὶ διὰ μὲν τῆς θείας διδασκαλίας αὐτοῦ ἀνακοινώσας εἰς ἡμᾶς τί ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν, τί νὰ πιστεύωμεν καὶ τί νὰ ἐλπίζωμεν, διεφώτισε τὴν ψυχὴν ἡμῶν καὶ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, διὰ δὲ τοῦ ἐπιγείου βίου αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ θείου παραδείγματος ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὅποιοι κατὰ τὸν καθημερινὸν βίον πρέπει νὰ εἴμεθα, ὥπως γείνωμεν εὐδαίμονες ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μακάριοι εἰς τὸν οὐρανόν.

Σωτήριον δὲ καὶ ἀναγκαιότατον ἦτο τὸ θεῖον τοῦ Ἰησοῦ παράδειγμα, διότι ἄγονος καὶ νεκρὰ καθίσταται πᾶσα διδασκαλία, ἐὰν τὸ παράδειγμα δὲν ζωογονῇ καὶ δὲν ἐνισχύῃ αὐτήν. Ἄς σπουδάζωμεν λοιπὸν καὶ ἄς μελετῶμεν ἀδιαλείπτως τὸν θεῖον καὶ τέλειον βίον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, διότι τοῦτο θὰ προκαλέσῃ βεβαίως τὸν θαυμασμόν, τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην ἡμῶν καὶ ἐπομένως τὴν μίμησιν.

Ἡ δὲ μίμησις συνηθίζει ἡμᾶς εἰς τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς, διὰ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῶμεν νὰ κατασταθῶμεν καὶ ἡμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ Πατήρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν.

Μελετῶντες δὲ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον διδασκόμεθα τὸν ἐπίγειον βίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο κεκλεισμένος ὡς θεολόγος τις εἰς τὸ σπουδαστήριον αὐτοῦ, οὔτε ὡς ἀναχωρητῆς ἔζη μακρὰν τῶν ἀνθρώπων οὔτε πρὸς τὸ θεαθῆναι ἔπραττε τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος ἔζη πλήρης ἀγάπης, εἶχε δὲ μόνην φροντίδα τὴν ἀγαθοποιῶν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀόκνως δὲ καὶ μετὰ ζήλου πάντοτε ἔπραττε τὸ ἀγαθόν.

Δικαίως λοιπὸν πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἰωάννου εἶπε· «Πορευθέντες ἀναγγείλατε τῷ Ἰωάννῃ, ὃ ἀκούετε καὶ βλέπετε». Ἀπόρροια τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγάπης καὶ ἐπομένως σειρὰ διηγετικῆς ἀγαθοεργιῶν ὑπῆρξεν ἅπας ὁ ἐπίγειος βίος τοῦ Ἰησοῦ.

Δὲν διήρχετο τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἀργῶς καὶ ὀκνηρῶς, ἀλλ' ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πορευόμενος διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τοὺς πάντας εὐηργέτει, ἐδίδασκε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ ὑψίστου, ἐθεράπευε τὰς ψυχικὰς καὶ τὰς σωματικὰς ἀσθενείας, παρηγόρει τοὺς τεθλιμμένους, ἐχόρταινε τοὺς πεινῶντας, προσελάμβανε τὰς παρὰ κλήσεις τῶν δυστυχούντων, οὐδέποτε δὲ ἡρνεῖτο τὴν θείαν αὐτοῦ χάριν εἰς οἶονδῆποτε φίλον ἢ ἐχθρόν.

«Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς» ἔλεγεν ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγάπῃ καὶ ἀγαθότητι.

Οἱ δὲ δυστυχεῖς περιεκύκλουν αὐτόν, ὁ λεπρὸς ἐκαθαρίζετο, ἡ ἁμαρτωλὸς ἀνεγεννᾶτο, οἱ παραλυτικοὶ ἐβάδιζον, οἱ τυφλοὶ ἀνέβλεπον καὶ οἱ νεκροὶ ἀνίσταντο.

Διὰ τῆς ἀνεξαντλήτου δὲ ἀγάπης αὐτοῦ, διὰ τῶν ἀδιαλείπτων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν καὶ διὰ τῶν ὁμολογουμένως σωτηριῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποῖας ἐκήρυττε, προσεκάλει τὴν ἀγάπην, τὴν εὐγνωμοσύνην, τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὸν θαυμασμόν καὶ ἐστήριξε τὸν Χριστιανισμόν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Οὐδέποτε τὰ πάθη τοῦ ὄχλου ἐκολάκυσεν, οὐδὲ τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων περιποιήθη, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης τῆς ἀληθοῦς, τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους θυσίας αὐτοῦ ἐδοξάσθη, ἐθριάμβευσε καὶ ἐχάραξε τὴν σωτηρίαν ὁδὸν τῆς εὐδαιμονίας διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ. Οὐχὶ διὰ θεωριῶν καὶ ὑψηλῶν καὶ ἀκα-

ταλήπτων θεολογικῶν συζητήσεων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν καλῶν ἔργων ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς νὰ εἰσχαγγῇ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν δοξολογίαν τοῦ ὑψίστου καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ.

Διὰ τοῦτο πρὸς μὲν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν. «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Πρὸς δὲ τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐκ τῆς νεκρᾶς αὐτῶν ψυχῆς καὶ τῆς ξηρᾶς αὐτῶν προσευχῆς εἶπεν· «Οὐ πᾶς ὁ λέγων, με, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Διελθὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἐπίγειον βίον δι' ἔργασιων καὶ εἰπὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πάντας τοὺς ἀληθεῖς χριστιανούς «ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν δότε» ἀποχρώντως ἐδίδαξεν, ὅτι οὐχὶ ἡ ἀπραξία, ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀρνητικὴ ἀρετὴ, ἀλλ' ἡ ζῶσα διὰ τῶν καλῶν ἔργων ἀγάπη πρέπει νὰ χαρκτηρίζη ἰδίως τὸν βίον ἡμῶν, ὅπως εὐτυχεῖς πάντες ζῶμεν καὶ ἐνδεικνυώμεθα εἰκόνες πιστὰι τοῦ παναγὰθου Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ μετριοτής.

«Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακαρίσας ὁ Θεάνθρωπος ἐπὶ τοῦ ὅρου τὴν πνευματικὴν πτωχείαν βεβαίως τὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν μετριότητα τῶν ἐπιθυμιῶν ἐδίδαξεν ἡμᾶς. Ὡς αἱ δυστυχίαι οὐδέποτε σταθεραὶ καὶ ἀμετάβλητοι μένουσιν, οὕτω καὶ τῶν εὐτυχιῶν ἡμῶν ἡ λάμψις οὐδέποτε διαρκὲς καὶ βεβαία ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ ὑπάρχει. Ὅθεν οὔτε αἱ μεγάλαι εὐτυχίαι, οὔτε αἱ ἀπροσδόκητοι ἐπιτυχίαι πρέπει νὰ ἐρεθίζωσι τὸ πνεῦμα ἡμῶν. Μεθύοντες ἐκ τῶν εὐτυχιῶν γενόμεθα ἀγέρωχοι, δυστυχεῖς, αὐθάδεις καὶ περιφρονηταὶ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων. Τοὺς ἐξογκουμένους καὶ ὑπερόπτας ὁ μὲν Θεὸς ἀποκρούει,

οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀποστρέφονται. Ἀντιπαθείας, ἔχθρας, καταδιωγμούς· καὶ καταστροφὴν προκαλεῖ ἡ ὑπεροψία. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς Φαρισαίους· «Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται»· τοὺς δὲ ταπεινοὺς τῷ πνεύματι ἐμακάρισε, διότι «ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται». Τὴν ἀβεβαιότητα λοιπὸν καὶ τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν ἀναλογιζόμενοι, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν σμικρότητα καὶ ἀδυναμίαν συναισθανόμενοι, μετριοφρόνως καὶ ταπεινῶς ἅς διάγωμεν τὸν βίον, διὰ τοῦ θεοῦ φόβου ἅς κανονίζωμεν αὐτὸν πάντοτε καὶ τὴν θείαν ἀντίληψιν ἀδιαλείπτως ἅς ἐπικαλῶμεθα. Τότε μόνον ἀσφαλῶς θὰ ζήσωμεν καὶ εὐαρέστως ἐπὶ τῆς γῆς, τότε μόνον θὰ προσδεσώμεν καὶ θὰ τελειοποιηθῶμεν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μακάριοι θὰ εἴμεθα. Ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσωρ περιπατῶν εἰς τὴν Βαβυλῶνα κομπορρημόνως ἔλεγεν· «Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἣν ἐγὼ ᾠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου καὶ εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου». Φωνὴ ὅμως οὐρανόθεν κατελθοῦσα διέκοψε τοὺς ὑπερηφάνους λόγους αὐτοῦ εἰποῦσα·

«Ἡ βασιλεία παρῆλθεν ἀπὸ σοῦ καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ κατοικία σου».

Καὶ ἡ μὲν θέλησις τοῦ Ὑψίστου αὐθαρεῖ ἐξετελέσθη, ὁ δὲ ὑπερόπτης βασιλεὺς συνησθάνθη, ὅτι πάντας τοὺς ἀλαζόνας καὶ ὑπερηφάνους δύναται νὰ ταπεινώσῃ ὁ Ὑψίστος. Ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν μέτριοι ἅς καταστῶμεν, ἂν εὐδαίμονες ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μακάριοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐπιθυμῶμεν νὰ ζήσωμεν. Εἰς οἵανδήποτε βαθμίδα τῆς κοινωνίας καὶ ἂν εὕρισκώμεθα, αἵ ἄτακτοι καὶ ὑπερβολικαὶ καὶ ἀτελεύτητοι ἐπιθυμίαι δυστυχεῖς καθιστῶσιν ἡμᾶς. Πρὸς περιστολὴν δὲ τῶν γηγένων ἐπιθυμιῶν ἅς ἐνθυμώμεθα πάντοτε, ὅτι «πατέρις τῆς ψυχῆς ὑμῶν δὲν εἶνε ἡ γῆ, ἀλλ' ὑπεράνω τῆς γῆς». Ἄς μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι πολλάκις διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν τὴν εὐδαιμονίαν ἐπιδιώξαντες τὴν κακοδαίμονίαν ἀντ' αὐτῆς ἐλάβομεν.

Πολλάκις ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνεύρομεν ἐκεῖ, ὅπου ῥόδα καὶ ἄνθη ἐνομιζόμεν θάλλοντα, ὑπὸ μυρίων δὲ κινδόνων περιεκυκλώθημεν ἐπὶ τῶν κορυφῶν ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας μετὰ κόπου καὶ

πόθου ἀνήλθομεν, ἐνῷ ἀσφαλεῖς καὶ ἥσυχοι εἰς τὴν κοιλάδα διήγομεν. Ἄς λέγωμεν λοιπὸν μετὰ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος. «Σύνταξόν μοι, Κύριε, τὰ δέοντα καὶ τὰ αὐτάρκη, ἵνα μὴ πλησθῆις ψευδὴς γένωμαι». Ὑπὸ ἐπιθυμιῶν ἀκράτων κρατούμενοι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν γαληνίαν, εὐθυμον καὶ εὐδαίμονα. Ὅσάκις εἰς τὸ παρὸν μὴ εὐχαριστούμενοι ἐπιθυμοῦμεν περισσότερα, θλίψεις καὶ στεναγμοὶ καὶ γογγυσμοὶ πληροῦσι τὸν βίον ἡμῶν, φθόνος δέ, δόλος καὶ ἄπασαι αἱ κακίαι κατακυριεύουσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Πεποιθότες λοιπὸν εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ ὑψίστου, ἃς δοξάζωμεν αὐτὸν ἀπὸ καρδίας δι' ὅσα ἀγαθὰ παρέχει εἰς ἡμᾶς, μετριάζοντες δὲ πάντοτε τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν ταπεινοὶ τῷ πνεύματι ἃς ἀναδεικνύμεθα.

Ἀντὶ δὲ νὰ κατατρώγωμεν τὸν βίον δι' ἀτελευτήτων ἐπιθυμιῶν, ἃς ταπεινώσωμεν αὐτάς καὶ ἐν τῇ καθαρᾷ ἡμῶν συνειδήσει ἃς ἀναζητῶμεν τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. Μόνη δὲ ἡ εὐγενὴς καὶ σωτήριος ἐπιθυμία τοῦ νὰ εὐαρεστώμεν πάντοτε τὸν Πανάγαθον ἡμῶν Πατέρα διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν καλῶν ἔργων ἃς φλέγῃ ἀδιαλείπτως τὴν καρδίαν ἡμῶν. Πτωχὸν καὶ μέτριον ἃς εἶνε τὸ πνεῦμα ἡμῶν καὶ περὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν, διότι πᾶσα ἡδονὴ εἰς ὑπερβολὴν καὶ κατάχρησιν παρεκτρεπομένη καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν δηλητηριάζει.

« Ε Ἴ Λ Ο Ι .

Ὁ Σωκράτης ὁ φιλόσοφος ἔλεγεν, ὅτι ἐκ πάντων τῶν κτημάτων κράτιστον εἶνε ὁ εἰλικρινὴς καὶ ἀγαθὸς φίλος, ἐθαύμαζε δέ, διότι ἔβλεπε πολλοὺς νὰ φροντίζωσι περὶ παντὸς ἄλλου ἢ περὶ ἀποκτήσεως φίλων. Ἐβλεπε πολλοὺς νὰ φροντίζωσι νὰ ἀποκτῶσιν οἰκίας, ἀγροὺς, ἀνδράποδα, βοσκήματα καὶ σκεύη, φίλους ὅμως, οἱ ὅποιοι εἶνε μέγιστον ἀγαθόν, δὲν ἐφροντίζον ν' ἀποκτήσωσιν οὔτε νὰ διατηρήσωσιν, ἂν εἶχον τοιοῦτους. Θαυμαστὸν ἐφαίνετο καὶ τὸ ἐξῆς εἰς αὐτόν, ὅτι πολλοὶ φροντίζουσι περὶ τῶν οἰκετῶν, ὅταν ἀσθενήσωσι, πῶς θὰ γείνωσιν ὑγεῖς, περὶ τῶν φίλων δὲ ἀσθενούντων ἀμελοῦσι· λυποῦνται δέ, ἂν οἱ οἰκέται ἀποθάνωσι καὶ νομίζουσι τοῦτο μεγάλτην ζημίαν, ἂν ὅμως ἀποθάνωσιν οἱ φίλοι, νομίζουσιν,

ὅτι δὲν ζημιοῦνται, καὶ τὰ μὲν κτήματα περιποιοῦνται πολὺ, τοὺς δὲ φίλους ἀμελοῦσιν, οἱ ὅποιοι πρὸ πάντων ἔχουσιν ἀνάγκην περιποιήσεως. Ἡ ἀμέλεια αὕτη τῶν φίλων κατὰ τὸν Σωκράτην εἶνε ἄδικος καὶ ἀνόητος. Διότι πρὸς ποῖον κτῆμα παραβαλλόμενος ὁ φίλος ὁ ἀγαθὸς δὲν εἶνε πολὺ προτιμότερος; Ποῖος ἵππος ἢ ποῖον ξεῦγος εἶνε τόσον χρήσιμον, ὅσον ὁ χρηστὸς φίλος; Ποῖον ἀνδράποδον εἶνε τόσον εὖνουν καὶ παραμόνιμον, ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα εἶνε τόσον πάγχρηστον, ὅσον ὁ φίλος; Ὁ ἀγαθὸς φίλος ἀναπληροῖ πᾶσαν ἑλλειψιν τοῦ φίλου καὶ ὑποστηρίζει αὐτόν, ἂν θέλῃ νὰ ἐβεργέσῃ τινὰ καὶ συμβοηθεῖ, ἂν παραστῇ ἀνάγκη τις, ἄλλοτε μὲν συνοδεύων, ἄλλοτε δὲ συμπράττων, ἄλλοτε συμπεῖθων, ἄλλοτε βιαζόμενος καὶ χαίρει μὲν διὰ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν, λυπεῖται δὲ διὰ τὰ αὐτήματα. Πολλάκις ὁ φίλος ὑπὲρ τοῦ φίλου πράττει, ὅσα ἐκεῖνος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πράξῃ ἢ νὰ ἴδῃ ἢ νὰ ἀκούσῃ. Πολὺ δὲ ἀτόπως πράττουσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τὰ μὲν δένδρα περιποιοῦνται χάριν τοῦ καρποῦ, ἀμελοῦσι δὲ τοὺς φίλους, οἱ ὅποιοι εἶνε κτῆμα παμφορώτατον. Πρέπει λοιπὸν πάντες νὰ φροντίζωμεν νὰ ἀποκτῶμεν φίλους εἰλικρινεῖς καὶ νὰ ἀγαπῶμεν αὐτοὺς ὡς ἀδελφούς, διότι ἐκ πάντων τῶν κτημάτων κράτιστον εἶνε φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός. Ὁ Σωκράτης συνεβούλευε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πῶς πρέπει νὰ δοκιμάζωσιν, ὁποίους εἶνε ἄξιον νὰ ἀποκτῶσι φίλους. Ἐλεγε δέ, ὅτι, ἂν θέλωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν ἀγαθὸν φίλον, πρέπει νὰ ζητῶμεν ἐκεῖνον, ὅστις εἶνε ἐγκρατὴς γαστρὸς, φιλοποσίας, ὕπνου καὶ ἀργίας, διότι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος κυριεύεται ὑπὸ τούτων οὔτε εἰς ἑαυτὸν εἶνε χρήσιμος, οὔτε εἰς φίλον. Πρέπει δὲ ν' ἀποφεύγωμεν ἐκεῖνον τὸν φίλον, ὅστις δὲν εἶνε αὐτάρκης, ἀλλὰ πάντοτε λαμβάνει ἀνάγκην τῶν ἄλλων, διότι ὁ τοιοῦτος φίλος λαμβάνων μὲν δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ τὸ διδόμενον, μὴ λαμβάνων δὲ μισεῖ τὸν μὴ δίδοντα. Πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν καὶ ἐκεῖνον, ὅστις φροντίζει περὶ χρηματισμοῦ καὶ ἐπιθυμεῖ πολλὰ χρήματα, διότι ὁ τοιοῦτος εἶνε δυσκολοσυμβίβαστος καὶ λαμβάνων μὲν χαίρει, δὲν θέλει ὅμως νὰ ἀποδίδῃ. Ὡσαύτως ἀνωφελὴς φίλος εἶνε καὶ ἐκεῖνος, ὅστις μόνον πρὸς τὸ κέρδος ἀποβλέπει. Πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν καὶ ἐκεῖνον, ὅστις εἶνε στασιώδης καὶ φιλόνικος, διότι πολλοὺς ἐχθροὺς δύναται νὰ

προξενήσῃ εἰς ἡμᾶς. Ἄν ὅμως τις οὐδὲν ἔχῃ ἐκ τῶν τοιούτων ἐλαττωμάτων, ἀλλ' ἀνέχεται ν' εὐεργετῇται μὴ ἀνταποδίδων τὴν εὐεργεσίαν καὶ οὗτος εἶνε ἀνωφελὲς φίλος. Ἐκείνου τὴν φιλίαν πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, ὅστις δὲν ἔχει τοιαῦτα ἐλαττώματα, ἀλλ' εἶνε εὖορκος καὶ εὐκολοσυμβίβαστος καὶ φιλότιμος εἰς τὸ νὰ εὐεργετῇ τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν. «Ἄλλὰ πῶς δυνάμεθα νὰ δοκιμάσωμεν ταῦτα, ἡρώτησέ τις τὸν Σωκράτην, πρὶν συνδέσωμεν φιλίαν;» «Τοὺς ἀνδριαντοποιοὺς, εἶπεν ὁ Σωκράτης, δοκιμάζομεν οὐχὶ ἐκ τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους λέγουσι περὶ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων. Ἄν ἴδωμεν, ὅτι καλῶς ἔχει ἐξεργασθῇ ἄλλους ἀνδριάντας, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι οὗτος καὶ τοὺς λοιποὺς θὰ ἐξεργασθῇ καλῶς. Τοιουτρόπως ἂν ἴδωμέν τινα, ὅτι καλῶς μετεχειρίσθῃ τοὺς πρότερον φίλους, εἶνε φανερόν ὅτι καὶ ἡμᾶς θὰ μεταχειρισθῇ καλῶς καὶ θὰ εὐεργετήσῃ. Ὡς ἐκεῖνος, ὅστις μετεχειρίσθῃ τὸν πρότερον ἵππον καλῶς, εἶνε ἐπόμενον, ὅτι θὰ μεταχειρισθῇ καὶ ἄλλους ἵππους ὡσαύτως καλῶς, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ φίλος».

— Ἄνευ φίλων οὐδεὶς προτιμᾷ ζῆν ἔχων πάντα τὰ ἀγαθὰ.

— Μέγα ἀγαθὸν ἡ φιλία.

— Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς, πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις.

— Φεύγειν δεῖ φιλίαν κακῶν.

Ἑλεημοσύνη Ἰωσήφ.

Ἄνθρωπός τις μεγάλης καὶ ὀψηλῆς κοινωνικῆς τάξεως διερχόμενος πρωτῶν τινα προάστειον τῶν Ἀθηνῶν ἄγνωστος καὶ μόνος εἶδε νὰ πλησιάσῃ πρὸς αὐτὸν νέος δωδεκαετής, ὅστις ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς χαμηλωμένους καὶ δακρύοντας καὶ τὴν φωνὴν διακεκομμένην ἐζήτησε βοήθειάν τινα παρ' αὐτοῦ. Τὸ εὐγενὲς ἦθος τοῦ νέου, ὁ εὖσχημος τρόπος, ἡ ἐρυθρίασις τοῦ προσώπου, τὰ ἐν τοῖς βλεφάροις δάκρυα, ἡ ἀμφίβολος καὶ τρομώδης φωνὴ αὐτοῦ ἔκαμαν ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰωσήφ.

«Σὺ δὲν φαίνεσαι, εἶπε πρὸς αὐτόν, γεννημένος πρὸς ἐπαι-
τείαν· τί εἰς τοῦτο σὲ κινεῖ;» «Ἄ, κύριε, δὲν ἐγεννήθην βέ-
βαια, ἀπεκρίθη ὁ νέος μετὰ βαθύος ἀναστεναγμοῦ, εἰς τοιαύτην
ἀθλίαν κατάστασιν, ἀλλ' αἱ δυστυχίαι τοῦ πατρός μου, ἡ ἐλεεινὴ
κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μήτηρ μου εἶνε ἤδη, μὲ ἀναγκά-
ζουσιν εἰς τοῦτο» «Καὶ τίς εἶνε ὁ πατήρ σου;» ἠρώτησεν ὁ Ἰω-
σήφ. «Ἦτο ἔμπορος, ὅστις εἶχεν ἀποκτήσει ἱκανὴν ἐμπορικὴν
πίστιν, καὶ ἤρχισε νὰ αὐξάνῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ χρεω-
κοπία ἐνὸς τῶν ἀνταποκριτῶν κατέστρεψεν αὐτὸν διὰ μιᾶς καὶ
πρὸς μεγαλυτέραν δυστυχίαν ἡμῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ,
ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ μῆνα ἓνα ἀφήσας τὴν μητέρα μου, τὸν μικρὸν
ἀδελφόν μου καὶ ἐμὲ εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν. Καὶ ἐγὼ μὲν
εὖρον καταφύγιον παρὰ τινι φίλῳ αὐτοῦ, ἡ δὲ μήτηρ μου ἐργα-
ζομένη μέχρι σήμερον διετήρησεν ἑαυτὴν καὶ τὸν μικρὸν ἀδελ-
φόν μου· ἀλλὰ ταύτην τὴν νύκτα προσεβλήθη ὑπὸ βιαίας νόσου,
ἣτις ἀπειλεῖ τὴν ζωὴν αὐτῆς. Ἐγὼ δέ, ἐστερημένος πάντων δὲν
δύναμαι νὰ βοηθήσω αὐτὴν καὶ μὴ ὦν συνειθισμένος νὰ ἐπαιτῶ
δὲν ἔχω θάρρος νὰ πλησιάζω τοὺς γνωρίζοντάς με. Σὺ, κύριε,
μοὶ φαίνεσθε ξένος καὶ διὰ τοῦτο προσεπάθησα νὰ ὑπερνικήσω
τὴν ἐντροπὴν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι· λάβε συμπάθειαν πρὸς
τὴν δυστυλῆ μητέρα μου καὶ βοήθησόν με πρὸς ἀνακούφισιν
αὐτῆς».

Ὅτῳ λαλῶν ἔχυνε δάκρυα πικρότατα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ἰωσήφ
συνεκινήθη μεγάλως. «Εἶνε λοιπὸν μακρὰν ἐντεῦθεν ἡ κατοικία
ὑμῶν;» ἠρώτησεν ὁ Ἰωσήφ. «Εἶνε εἰς τὸ τέλος ταύτης τῆς ὁδοῦ,
ἀπεκρίθη ὁ νέος, ἡ τελευταία οἰκία πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἰς τὸ τρίτον
πάτωμα.» Ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ ἱατρός;» ἠρώτησεν ὁ Ἰωσήφ. «Ταύ-
την τὴν στιγμὴν πορεύομαι, ἵνα ζητήσω ἱατρόν, ἀλλ' οὔτε αὐτόν,
οὔτε τὰ διαταχθησόμενα ὑπ' αὐτοῦ φάρμακα ἔχω νὰ πληρώσω.»
Ὁ Ἰωσήφ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βαλαντίου του ὀλίγα χρήματα καὶ προσ-
φέρων αὐτὰ πρὸς τὸν νέον εἶπεν·

«Ὑπαγε εὐθὺς νὰ προσκαλέσῃς τὸν ἱατρόν, ἵνα βοηθήσῃς
αὐτήν.» Ὁ νέος δι' ἀπλousτάτων μὲν, ἀλλὰ ζωηροτάτων ἐκφράσεων

καρδίας εὐγνώμονος, ἀποδοὺς τὰς μεγαλειτέρας εὐχαριστίας ἀπῆλθε δρομαίος· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰωσήφ ἤλθεν ὁ ἴδιος εἰς ἐπίσκεψιν τῆς δυστυχοῦς χήρας καὶ πλησιάσας εἰς τὴν οἰκίαν ἀνέβη τὴν κλίμακα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου οὐδὲν ἄλλο εἶδεν ἢ ὀλίγα καθίσματα, σκεύη τινὰ μαγειρικά, μικρὸν τραπέzion ξύλινον, σκευοθήκην καὶ κλίνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ ἀσθενὴς καὶ ἡ μικρὰ κόρη πλησίον αὐτῆς. Ἡ δυστυχὴς χήρα ἦτο εἰς μεγίστην ἀτονίαν καὶ τὸ μικρὸν παιδίον εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κλίνης κατακείμενον ἔκλαιεν ἀδιακόπως. Ἐξήτει μὲν ἡ μήτηρ νὰ παρηγορήσῃ αὐτό, ἀλλὰ πολὺ μεγαλειτέρας παρηγορίας εἶχε χρεῖαν ἡ ἰδίᾳ. Ὁ Ἰωσήφ πλησιάσας συγκεκνημένος ἐνθαρρύνει αὐτὴν καὶ προσποιηθεὶς, ὅτι εἶνε ἱατρός, ἐρωτᾷ περὶ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς. Αὕτη δὲ ἐκθέσασα συντόμως τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας προσέθηκε κλαίουσα πικρότατα.

«Ἄ, κύριε, ἐκ πολὺ ὑψηλῆς αἰτίας πηγάζει ἡ ἀσθενείᾱ μου· ἡ ἱατρικὴ τέχνη ἀδυνατεῖ νὰ χορηγήσῃ τὸ ἱατρικὸν αὐτῆς. Εἰμαι μήτηρ δυστυχῆς πολὺ δυστυχεστέρων τέκνων, αἱ βάσανοί μου καὶ αἱ τῶν τέκνων μου ἐπλήγωσαν ἤδη τὴν καρδίαν μου πολὺ βαθέως· μόνος ὁ θάνατος δύναται νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰ δεινὰ μου».

«Μὴ ἀπελπίζου, εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, ὁ Θεὸς δὲν θὰ λησμονήσῃ. λυπούμαι διὰ τὰς δυστυχίας σου, ὁ Θεὸς εἶνε προνοητικὸς καὶ δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ διατηρήσῃς τὴν ζωὴν σου, ἥτις εἶνε πολὺτιμος διὰ τὰ τέκνα σου».

Ὁ Ἰωσήφ ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ θυλακίου του τεμάχιον χάρτου, ἔγραψε δῆθεν συνταγὴν καὶ δοῦς τοῦτο εἰς τὴν ἀσθενοῦσαν εἶπε·

«Τὸ φάρμακον τοῦτο θὰ μετριάσῃ τὴν ἀσθενείαν σου· ἐὰν δὲ ὑπάρξῃ ἀνάγκη, θὰ διατάξω ἄλλο καλλίτερον, ἐλπίζω ὅμως ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ θεραπευθῇς».

Ἀφῆσας δὲ τὸ τεμάχιον τοῦ χάρτου ἐπὶ τοῦ τραπέzion ἀνεχώρησε. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐπέστρεψεν ὁ υἱὸς λέγων·

«Ἀγαπητὴ μου μήτηρ, ἔχε θάρρος, διότι ὁ Θεὸς ἔλαβε πρόνοιαν ὑπὲρ ἡμῶν σήμερον τὴν πρωΐαν· κύριός τις μοι ἔδωκε τὰ χρήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀρκέσωσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ὁ

ιατρός ἐντὸς ὀλίγου θὰ εἶνε ἐδῶ, θάρρος καὶ παρηγορίαν ἔχε, μῆτέρ μου, διότι ὁ Θεὸς εἶνε μέγας».

« Ἄ, τέκνον μου, εἶπεν ἡ μήτηρ, εἶσαι ἀγαθὸν παιδίον, ὁ Θεὸς προστατεύει τὴν ἀσθενήθειάν σου· εἶθε νὰ προστατεύσῃ αὐτὴν πάντοτε. Ταύτην τὴν στιγμήν, τέκνον μου, ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν ὁ ἱατρός, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζω· ἰδὲ τὴν συνταγὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης, λάβε αὐτὴν καὶ ἀγόρασον τὸ φάρμακον, τὸ ὁποῖον διέταξεν».

Ὁ υἱὸς λαβὼν τὸ τεμάχιον τοῦ χάρτου εἰς χεῖρας ἀναγινώσκει αὐτὸ καὶ μανθάνει, ὅτι δὲν εἶνε συνταγή, ἀλλὰ διαταγὴ πρὸς τὸν ταμίαν νὰ δώσῃ εἰς τὸν κομιστὴν ποσὸν τι χρημάτων· ὁ υἱὸς καὶ ἡ μήτηρ ἐξεπλάγησαν· ὁ υἱὸς παρέδωκε τὸ τεμάχιον τοῦ χάρτου εἰς τὸν ταμίαν τοῦ Ἰωσήφ καὶ παρέλαβε τὸ ὀριζόμενον ποσόν. Τὰ χορηγηθέντα χρήματα ταχέως ἐθεράπευσαν αὐτὴν ἐκ τῆς νόσου, ἣτις ἐπήγαγεν ἐκ τῆς θλίψεως τῆς ψυχῆς. Ὁ ἐλεήμων Ἰωσήφ εὐλογοῦμενος ᾠδοῦν ἐδόξαται, διότι ἔδωκεν ὑγίαν καὶ ζωὴν εἰς τὴν δυστυχῆ χήραν.

— Καλὸν καὶ δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν πάντας τοὺς ἀτυχοῦντας.

— Μέγα τῷ ἀτυχοῦντι φάρμακον ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως πολὺ τι τῆς συμφορᾶς κουφίζει.

— Εὐδωγετῶν νόμιζε μιμεῖσθαι Θεόν.

— Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ.

— Κλῖνον τῷ πτωχῷ τὸ οὖς σου καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ εἰρηνικὰ ἐν πραότητι.

Ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη.

Πόσον τῷ ὄντι εὐτυχέστεροι τῶν ἄλλων χριστιανῶν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες διπλοῦν κέντρον πρὸς τὴν ἡθικὴν ἡμῶν βελτίωσιν, τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων καὶ τὰς θείας διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ.

Πῶς νὰ γείνωμεν φιλόανθρωποι καὶ εὐεργετικοί, ἐὰν ἀληθῶς εἴμεθα καὶ Ἕλληνες καὶ Χριστιανοί;

Οἱ ἑνδοξοὶ πρόγονοι, Περικλῆς, Κίμων, Σωκράτης, Ἐπαμει-

νώδας, τὴν ἀγαθοποιῶν διδάσκουσιν. Ὁ δὲ φιλόανθρωπος Ἰησοῦς καὶ διὰ τῶν πράξεων καὶ διὰ τῶν θείων λόγων τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον κυρίως παραγγέλλει ὡς τὸν μέγαν καὶ θεῖον νόμον, ἐκ τοῦ ὁποῖου πηγάζουσι πάντα τὰ λοιπὰ χριστιανικὰ καθήκοντα καὶ ἀρεταί· διότι ὁ ἀγαπῶν ἀληθῶς τὸν πλησίον ἀναφαίνεται εὐπροσῆγορος, ἀγαθός, δίκαιος, ἐλεήμων, εὐεργετικὸς καὶ φιλόπατρις.

«Πάντες ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστέ». «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν» λέγει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζε νὰ θυσιασθῇ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ σωτηρίαν ἡμῶν, τὴν αὐτὴν παραγγελίαν ὡς διαθήκην ἐπανάλαβεν εἰς τοὺς μαθητάς· «Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

Ἄλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὸ «ὅ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης», δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ μὴ πράττωμεν πρὸς τοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν θέλομεν οἱ ἄλλοι νὰ πράττωσι πρὸς ἡμᾶς. Ἵνα εἶνε πλήρης καὶ ἀληθὴς ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ἀπαιτεῖται καὶ νὰ πράττωμεν πρὸς τοὺς ἄλλους πᾶν ὅ,τι θέλομεν νὰ πράττωσιν οἱ ἄλλοι πρὸς ἡμᾶς.

«Καθὼς θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς» εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Δὲν ἀρκοῦσι λοιπὸν αἱ ἀρνητικαὶ ἀρεταί, ἵνα καταστήσωσιν ἡμᾶς ἀληθεῖς χριστιανούς. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, τὴν ψευδολογίαν, τὴν ἀπάτην καὶ τὰς λοιπὰς κακίας· ἀπαιτεῖται δι' ἔργων θετικῶν νὰ δεικνύωμεν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. «Ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, εἰσελεύσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ἀδελφοί μου δὲ εἰσιν οἱ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες οὐχὶ δὲ οἱ ἀκούοντες καὶ μὴ ποιοῦντες ἢ οἱ διδάσκοντες καὶ μὴ ἐκτελοῦντες».

Ἔργα λοιπὸν καλὰ πρὸς τὸν πλησίον ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς καὶ οὐχὶ νεκρὰν ἀγάπην. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι «Πᾶν δένδρον, τὸ ὁποῖον δὲν κάμνει καλοὺς καρπούς, ἐκκόπτεται καὶ εἰς τὸ πῦρ ῥίπτεται», διὰ τοῦτο δὲ ἀποστέλλων καὶ τοὺς Ἀποστόλους εἰς τὸν κόσμον ἀγαθοποιῶν παρήγγειλε πρὸς αὐτούς.

Ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καὶ ἀγαθοποιῶν οὐχὶ μόνον τὸν

Ἀναγνωσματοῦ τῆς σ' τάξεως Ἰω. Κοφινιώτου

3

Θεὸν εὐαρεστέϊ καὶ τὸν εὐεργετούμενον εὐφραίνει ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν εὐεργετοῦντα καθηδύνει.

Πολλάκις δὲ ἡ εὐγενὴς ἡδονή, τὴν ὁποῖαν ἡ εὐεργεσία προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ εὐεργετοῦντος, εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε χάριν αὐτῆς καὶ χρήματα θυσιάζει καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν προθύμως διακινδυνεύει ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πλησίον.

Ὁ χωρικός ὁ ἐπονομασθεὶς Σωτήρ.

Ἐπλημμύρησέ ποτε ποταμός τις καὶ διὰ τοῦ ὀρμητικοῦ ρεύματος κατεκρήμνισε τὰς δύο ἄκρας τῆς γεφύρας. Ἔμεινε δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ σκλευόμενος ὁ μέσος θόλος τῆς γεφύρας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔκειτο μικρὰ καλύβη, εἰς τὴν ὁποῖαν κατῴκει πτωχὴ οἰκογένεια. Ἀπομονωθείσα οὕτως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ ἡ δυστυχὴς οἰκογένεια, περιέμενεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀγωνιώσα τὴν κατακρήμνισιν τοῦ θόλου καὶ ἐπομένως τὸν ὄλεθρον· ὅθεν διὰ κραυγῶν, ὀδυρμῶν καὶ ἀπελπιστικῶν κινήσεων ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν ἐκ τῆς ὄχθης. Πολλοὶ κάτοικοι τῆς πόλεως συναθροισθέντες εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔβλεπον περίλυποι τὴν δεινὴν ταύτην θέσιν τῆς οἰκογενείας. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἔμβῃ εἰς πλοιάριον καὶ νὰ τρέξῃ εἰς σωτηρίαν τῶν κινδυνεύόντων. Ἡ ὀρμὴ καὶ τὰ κύματα τοῦ ποταμοῦ ἦσαν τρομερά, καὶ μέγας ὁ κίνδυνος τοῦ πλοιαρίου, τὸ ὁποῖον ἤθελε τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ τὸν ἤδη κλονιζόμενον καὶ κινδυνεύοντα θόλον. Μάτην πλούσιος κάτοικος τῆς πόλεως προσκήρυξε βραβεῖον χρηματικὸν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε σώσει τὴν κινδυνεύουσαν οἰκογένειαν.

Οὕτε τὸ βραβεῖον αὐτὸ οὕτε ὁ ὅλον ἐν ἀξάνων κίνδυνος παρεκίνησάν τινα τῶν παρευστώτων νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς διάσωσιν τῆς πτωχῆς ἐκείνης οἰκογενείας. Χωρικός τις ἔτυχε διαβαίνων ἐκεῖθεν· ἰδὼν δὲ πολλοὺς συναθροισμένους ἠρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς συρροῆς ταύτης. Ὅτε δὲ ἔδωξαν τὸν κίνδυνον τῆς οἰκογενείας καὶ εἶπον τὸ τεθὲν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς βραβεῖον, πηδᾷ ἀμέσως ἐντὸς τοῦ πλοιαρίου, λαμβάνει τὰς κώπας εἰς τὰς

στιδαράς χειρας καὶ ἀρχίζει ν' ἀντικρούη τὰ ὀρμητικὰ τοῦ ῥεύματος κύματα, προσπαθὼν μετὰ μεγάλου ἀγῶνος καὶ κόπου νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν σκληρόμενον θόλον. Ὁ γενναῖος χωρικός μετὰ πολὺν ἀγῶνα καὶ κίνδυνον κατορθώνει νὰ παραλάβῃ ἐντὸς τοῦ πλοικρίου τὴν οἰκογένειαν καὶ σφάν νὰ ἀποδιβάσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ὄχθην ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς τῶν περιεστώτων. Πάντες θαυμάζουσι καὶ συγχαίρουσι τὸν φιλάνθρωπον χωρικόν· ὁ δὲ προτείνας τὸ βραβεῖον προθύμως προσφέρει αὐτὸ εἰς τὸν σωτῆρα τῆς δυστυχοῦς οἰκογενείας· ἀλλ' αὐτὸς «Δὲν πουλῶ, λέγει, κύριε, τὴν ζωὴν μου ἀντὶ χρημάτων· εἶμαι χριστιανὸς καὶ ἐξεπλήρωσα τὸ χριστιανικὸν καθήκον τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Ἀρκετὴ ἀμοιβὴ μοὶ εἶνε ἡ εὐχαρίστησις, τὴν ὁποίαν ἡ πρᾶξις μου μοὶ ἐπροξένησεν. Εἶμαι μὲν πτωχός, ἀλλὰ διὰ τῶν κόπων καὶ τῆς ἐργασίας μου ἐξοικονομῶ τὰς ἀνάγκας μου. Δὲς λοιπόν, παρακαλῶ, τὰ χρήματα εἰς τὴν πτωχὴν οἰκογένειαν, ἥτις ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν».

Τὰ χρήματα ἐδόθησαν ἀμέσως εἰς τὴν πτωχὴν οἰκογένειαν· ὁ χωρικός ἐπωνομάσθη ἔκτοτε Σωτήρ, αἱ δὲ εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι τῆς εὐγνωμονούσης οἰκογενείας συνώδευον αὐτὸν καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ.

Πάντες ἐθαύμασαν καὶ ἠγάπησαν τὸν Σωτῆρα καὶ ἠδύχηθησαν εἰς ὁμοίαν περίστασιν νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι τὸ ὥραιον παράδειγμα τῆς φιλανθρωπίας, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς ἀφιλοχρηματίας αὐτοῦ.

Οἱ γενναῖοι καὶ εὐεργετικοὶ ἄνδρες, ἂν καὶ σπάνιοι, οὐδέποτε ἔλειψαν ἀπὸ τὴν γῆν, ὁ πανάγαθος Θεὸς ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ὅπως ὑπενθυμίζωσι τὴν θείαν φιλοπατρίαν, καὶ δι' αὐτῶν ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀγαθοποιίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως.

Ὁ τυφλὸς πλούτος.

«Ἐὰν ἤξευρον, εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι μένων πτωχὸς θὰ ἐδοξαζόμεν καὶ ἐγώ, ὥς ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Φωκίων, βεβαίως

δὲν θὰ ἐπεθύμουν νὰ γίνω πλούσιος, ἀλλὰ βλέπω, ὅτι μόνον ὅσοι ἔχουσι πολλὰ χρήματα τιμῶνται καὶ εὐτυχοῦσι».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀθανασίου ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γεροστάην νὰ εἴπῃ τὰ ἑξῆς.

«Ἡ ἐπιθυμία τοῦ πλούτου, ὡς ὄργανον πολλῶν ἀγαθῶν, δὲν εἶνε ἀξιοκατάκριτος, φίλε Ἀθανάσιε, ἀλλ' ἀξιοκατάκριτος εἶνε, ὅστις νομίζει, ὅτι μόνον οἱ πλούσιοι τιμῶνται καὶ εὐτυχοῦσιν. Οἱ ἀρχαῖοι παρίστανον τὸν θεὸν τοῦ πλούτου; ἄλλοτε μὲν υἱὸν τῆς Τύχης, ἄλλοτε δὲ υἱὸν τῆς Εἰρήνης καὶ ἄλλοτε υἱὸν τῆς Ἐργάνης Ἀθηνᾶς, ἤτοι τῆς φρονίμου ἐργασίας· ἀλλ' ἔλεγον, ὅτι εἶνε θεὸς τυφλός, διότι δίδει ἀγαθὰ καὶ εἰς ὄξους καὶ εἰς ἀναξίους, εἰς φρονίμους καὶ εἰς ἄφρονες, εἰς τιμίους καὶ ἀτίμους, διότι δὲν δύναται ἐκ τῆς τυφλώσεως νὰ διακρίνῃ τοὺς καλοὺς ἀπὸ τοὺς κακοὺς.

Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀληθές, ὅτι μόνον οἱ πλούσιοι τιμῶνται καὶ εὐτυχοῦσι, διότι οἱ ἄτιμοι καὶ οἱ ἄφρονες πλούσιοι ζῶσι περιφρονημένοι καὶ δυστυχεῖς. Οἱ πλούσιοι Ἀργύρης, Λάμπρος καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτῶν βεβαίως οὔτε ἐτιμήθησαν οὔτε ἠτύχησαν. Ὁ πτωχὸς Κοραῆς ζήσας πτωχικὰ καὶ λιτότατα ἦτο εὐτυχέστατος, ἐτιμᾶτο καὶ θὰ τιμᾶται παρ' ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ὡς μέγας εὐεργέτης αὐτοῦ, οὐχὶ βεβαίως διὰ τὰ πλούτη, τὰ ὅποια δὲν εἶχεν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀξιεπαίνους κόπους, τοὺς ὁποίους κατέβαλεν, ὅπως φωτίσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ ἐξάψῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ καθὼς δύνανται ἄνδρες αὐτόρκεις καὶ ἐνάρετοι, ἂν καὶ πτωχοί, νὰ ζῶσιν ὅμως εὐτυχεῖς καὶ πορὰ πάντων τιμώμενοι, τοιουτοτρόπως δύναται καὶ ὁ πλοῦτος ν' ἀναφανῇ ὄργανον μεγάλων καλῶν. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀνεφάνη εἰς τὰς ἐναρέτους χεῖρας τῶν μεγάλων Ζωσιμαδῶν. Οἱ Ζωσιμάδαι ὅμως δὲν τιμῶνται, δὲν δοξάζονται, δὲν ἀγαπῶνται διὰ τὰ πλούτη, ἀλλὰ διὰ τὴν φρόνησιν, τὴν φιланθρωπίαν, τὴν φιλοπατρίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν μεταχειριζόμενοι τὰ χρήματα ἐπ' ἀγαθῶ τῶν συμπολιτῶν καὶ τῆς πατρίδος. Ὁ πλοῦτος εἶνε πλοῖον, τὸ ὁποῖον καλῶς μὲν κυβερνώμενον δύναται νὰ φέρῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς εὐτυχίας, κακῶς δὲ καὶ αὐτὸ κατασυντρίβεται καὶ τοὺς ἐπιβάτας εἰς ὄλεθρον

φέρει. Πρὶν ἀποκτῆσθε λοιπὸν τὸ πλοῖον, φροντίσατε φωτίζοντες διὰ τῶν γραμμάτων τὸν νοῦν καὶ καλλιεργοῦντες διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ χριστιανικῆς ἠθικῆς τὴν καρδίαν, νὰ κατασταθῇτε πρότερον ἄξιοι νὰ κυβερνήσθε προπόντως αὐτό, ὅπως ἀποφύγητε τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ κατὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ θὰ ἔκτεθῇτε. Ἐπιθυμοῦντες δὲ ν' ἀποκτῆσθε χρήματα, ἔχετε κατὰ νοῦν τὸ «μηδὲν ἄγαν», ἵνα μὴ καταντήσῃ ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν τόσον ὑπερβολικῇ, ὥστε νὰ κυριευθῇτε ὑπὸ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς πλουτομανίας, αἵτινες ὁδηγοῦσιν εἰς τὸ ψεῦδος, εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν. Μὴ ἐπιθυμήσθε δέ ποτε χρήματα διὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐπιθυμήσατε αὐτὰ ὡς μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀποκατασταθῇτε ἀνεξάρτητοι καὶ θὰ δυνηθῇτε, ν' ἀποδείξητε τὰς καλὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς ὑμῶν. Ἐπιθυμοῦντες πλοῦτον, μὴ λησμονεῖτε, ὅτι μόνον ὁ πλοῦτος, ὁ ἀποκτώμενος διὰ τῆς ἐργασίας, διὰ τοῦ κόπου, διὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς τιμιότητος εἶνε πλοῦτος ἐντιμος, εὐχάριστος καὶ διαρκής. Ἀποστράφητε λοιπὸν τὰ αἰσχροὶ καὶ ἄτιμα κέρδη, τὰ ὁποῖα καὶ τὴν συνείδησιν ὑμῶν βασανίζουν καὶ ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν αἰσχροκερδεῖς καὶ κακοήθεις χαρακτηρίζουσιν ὑμᾶς.

«Ζημίαν αἰροῦ μᾶλλον, ἔλεγεν ὁ σοφὸς τῆς Σπάρτης Χίλων, ἢ κέρδος αἰσχρον· τὰ μὲν γὰρ ἅπαξ σὲ λυτῆσαι, τὸ δὲ διὰ παντός.»

Ἄν ἀποκτῆσθε πλοῦτον, ἔχετε κατὰ νοῦν, ὅτι ἀπεκτῆσατε ὑπηρετήν εὐδιάθετον νὰ ὑπηρετῇ μᾶλλον τὴν κακίαν ἢ τὴν ἀρετήν. Μὴ λησμονεῖτε τότε, ὅτι μετὰ τοῦ πλούτου ἄπειροι κίνδυνοι περικυκλοῦσιν ὑμᾶς, ἡ φιλαργυρία, ἡ πολυτέλεια, ἡ ἀσωτεία, ἡ φιληδονία, ὁ ἐγωῖσμός καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον καὶ τὴν πατρίδα ἀδιαφορία. Ἄλλ' ἐὰν προφυλαττόμενοι εὐφρόνως ἀπὸ πάντας τούτους τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους ὁ πλοῦτος μεθ' ἑαυτοῦ φέρει, ἐξοδεύητε φρονίμως τὰ χρήματα εἰς βελτίωσιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν τέκνων, τῶν συγγενῶν, τῶν συμπολιτῶν καὶ τῆς πατρίδος, θὰ διέλθῃτε βεβαίως βίον εὐτυχῇ ἀγαπώμενοι καὶ τιμώμενοι παρὰ πάντων καὶ ζῶντες καὶ μετὰ θάνατον».

Πατήρ καὶ οἱ τρεῖς υἱοί.

Πλούσιός τις γέρων ἀφοῦ διεμοίρασεν ἐξ ἴσου εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ τὴν μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν διὰ πολλῶν μόχθων καὶ ἀγώνων ἀπέκτησεν, «ἔχω πρὸς τοῦτοις, τέκνα μου, εἶπε καὶ ἓνα πολύτιμον ἀδάμαντα, τὸν ὁποῖον ἐπιθυμῶ νὰ δώσω εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐξ ὑμῶν πράξῃ ἔργον τι ἐξοχώτατον καὶ εὐγενέστατον». Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἀφήσαντες τὸν πατρικὸν οἶκον ἐπορεύθησαν εἰς διάφορα μέρη ζητοῦντες νὰ διακριθῶσι διὰ τινος ἐπισήμου πράξεως, ἵνα λάβωσι τὴν πλουσίαν ταύτην ἀμοιβήν. Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἐπανελθόντες παρουσιάζονται ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

Ὁ πρεσβύτερος ἐκ τούτων λαθὼν τὸν λόγον εἶπεν· «Ίδού, πάτερ μου, ἐγὼ τί κατώρθωσα. Ξένος τις, μετὰ τοῦ ὁποίου μακρὰν εἶχον φιλίαν, μοι ἐνεπιστεύθη μεγάλην ποσότητα χρημάτων μηδεμίαν ζητήσας ἀπόδειξιν. Ἄν ἤθελον, ἐσφετεριζόμεν τὴν ποσότητα ταύτην, ἀλλ' ἐγὼ πιστῶς ἀπέδωκα τὴν παρακαταθήκην. Κρίνον λοιπὸν καὶ εἰπέ, πάτερ μοι, τὸ ἔργον μου τοῦτο δὲν εἶνε ἀξιέπαινον;» «Ἄλλ' ἂν ἔπρατιες ἄλλως, εἶπεν ὁ πατήρ, θὰ ἦσχύνεσο καθ' ὅλην τὴν ζωὴν. Ἡ θρησκεία καὶ ἡ συνείδησις διατάσσουσι νὰ εἴμεθα δίκαιοι. Ἡ πράξις σου εἶνε μὲν ἀγαθὴ καὶ δικαία, ἀλλὰ ταύτην ἐπέβαλεν εἰς σὲ τὸ καθήκον, τὸ ὁποῖον πᾶς ἄνθρωπος ἔχει νὰ μὴ σφετερίζεται χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐμπιστεύονται οἱ ἄλλοι εἰς αὐτόν».

«Κατὰ τὴν περιήγησίν μου, εἶπεν ὁ δεύτερος υἱός, διαβαίνων ἀγρόν τινα εἶδον πτωχόν τι παιδίον, τὸ ὁποῖον εἶχε πέση ἐντὸς ποταμοῦ καὶ ἔμελλε νὰ πνιγῇ. Ἀμέσως τρέξας πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἔσωσα ἐκ βεβραίου κινδύνου καὶ παρέδωκα εἰς τοὺς θρηνοῦντας γονεῖς. Ὅλον τὸ χωρίον μὲ ἐπῆνεσε διὰ τὴν γενναίαν ταύτην πράξιν μου.» «Καὶ σύ, ἀγαπητέ μου υἱέ, ἔπραξας ὅ,τι πάντες πρέπει νὰ πράττωμεν πάντοτε, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, διότι καὶ ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς χριστιανοὶ ἔχομεν καθήκον νὰ βοηθῶμεν τοὺς ὁμοίους κινδυνεύοντες καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν ζωὴν».

Ὁ νεώτερος προσελθὼν ὁμίλησέ τοις αὐτοτρόπως· «Πρό τινων ἡμερῶν μεταβαίνων εἰς χωρίον τι εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ

ὁποῖος μοι ἦτο θανάσιμος ἐχθρός, νὰ κοιμᾶται εἰς τὸ ἄκρον ἀποτόμου κρημνοῦ. Ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἦτο εἰς τὰς χεῖράς μου, ἄνευ τῆς συνεργίας μου ἡ ἐλαχίστη κίνησις κατὰ τὸν ὕπνον ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἀναπόφρευκτον ὄλεθρον. Πλησιάσας ἐγὼ ἡσυχῶς ἀφ' ὕπνισα αὐτὸν καὶ ἔσωσα ἐκ βεβαίου κινδύνου μὴ ἐνθυμηθεὶς τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον μοι ἔκαμεν ἄλλοτε». Σὺ, ἐφώναξεν ὁ γέρων πατήρ, μετὰ δακρύων χαρὰς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, σὺ εἶσαι ἄξιός νὰ λάβῃς τὸν ἀδάμαντα, προσφιλέ μου τέκνον. Ὑπάρχει μεγαλειτέρα εὐεργεσία ἢ νὰ εὐεργετῇ τις τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ; Ἡ προᾶξις σου εἶνε εὐγενεστάτη καὶ συμφωνοτάτη πρὸς τὰ παραγγέλματα τῆς θρησκείας. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διατάσσει ἡμᾶς νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτούς».

— Ὅταν ἴδῃς τὸν ἐχθρὸν σου ἐμπεσόντα εἰς χεῖρας τὰς σᾶς, μὴ νόμιζε ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τιμωρίας, ἀλλὰ σωτηρίας εἶναι.

— Διὰ τοῦτο τότε μάλιστα δεῖ φεῖδεσθαι τῶν ἐχθρῶν, ὅταν γινώμεθα κύριοι αὐτῶν—.

— Ἐὰν πέσῃ ὁ ἐχθρός σου, μὴ ἐπιχειρῇς αὐτῷ—.

Γενναιοφροσύνη Ἀχιλλέως.

Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον δύο ὀνομαστοὶ ἥρωες ἀνεφάνησαν ὁ Ἕκτωρ, υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῆς Τροίας, καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ ἀνδρειότατος τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν. Εἰς τινα μάχην ὁ Ἀχιλλεύς ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ φίλου Πατρόκλου ἐφόβησε τὸν Ἕκτορα καὶ θέσας τοὺς πόδας αὐτοῦ εἰς ἄρμα ἔσυρεν αὐτὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Ἑκάβης τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς Πριάμου. Ἡ μήτηρ ἰσταμένη ἐπὶ τοῦ πύργου καὶ βλέπουσα τὸν νεκρὸν τοῦ Ἕκτορος ἀνάξια πάσχοντα ἔτιλλε τὴν κόμην, ἀπέριψε τὴν καλύπτραν καὶ μεγάλως ἐκλαίεν· ἀνεστέναξε δὲ καὶ ὁ Πρίαμος καὶ οἱ ἄλλοι Τρῶες, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἠδύναντο νὰ κρατήσωσι τὸν Πριάμον ἀγατακτοῦντα καὶ προσπαθοῦντα νὰ ἐξέλθῃ τῶν πυλῶν. Ὁ Πρίαμος κυλιόμενος εἰς τὴν κόνιν παρεκάλει πάντας καὶ

ἔλεγεν· «Ἀφετέ με, ὦ φίλοι, ἂν μὲ λυπῆσθε, νὰ ἐξέλθω μόνος ἐκ τῆς πόλεως καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν, ἵνα παρακαλέσω τὸν βίαιον καὶ ἄγριον τοῦτον ἄνδρα, τὸν Ἀχιλλέα, νὰ σεβασθῇ καὶ ἐλεήσῃ τὸ γῆράς μου». Τοιαῦτα ἔλεγε κλαίων, ἡ δὲ μήτηρ γοῶσα καὶ ὀδυρομένη ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «ὦ τέκνον, πόσον δυστυχὴς εἶμαι! Πρὸς τί νὰ ζήσω ἐγώ, ἂφ' οὗ σὺ ἀπέθανες, ὅστις εἰς ἐμὲ μὲν ὑπῆρξας δόξα, εἰς δὲ τοὺς Τρῳᾶς καὶ τὰς Τρῳάδας ὠφέλεια, οἱ ὅποιοι ὥς θεὸν σὲ ἐδεξιοῦντο εἰς τὴν πόλιν. Ὅντως μεγάλη ὠφέλεια θὰ ἦσο, ἂν ἔζης, τώρα ὅμως ὁ θάνατος σὲ καλύπτει» Ἡ ἀγαπητὴ ὅμως σύζυγος τοῦ Ἑκτορος δὲν εἶχε μάθει τι περὶ τοῦ θόνου αὐτοῦ, διότι εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὕψηλοῦ δώματος ὑφαίνεν ἱστὸν δίπλακα πορφυροῦν. Ὅτε ὅμως ἤκουσε τὸν κοπετὸν καὶ τὴν οἰμωγὴν, ἐλύθησαν τὰ γόνατα αὐτῆς καὶ ἐξέπεσεν ἐκ τῆς χειρὸς ἡ κερκίς, εἶπε δὲ τὰς ἑξῆς πρὸς τὰς εὐπλοκάμους θεραπαινίδας· «Ἀκολουθήσατέ με, ὦ θεραπαινίδες, ἵνα ἴδωμεν τί συμβαίνει· ἤκουσα τὴν φωνὴν τῆς σεβαστῆς μου πενθερᾶς, ἡ καρδιά μου πάλλει καὶ τὰ γόνατά μου ἐλύθησαν. Κακὸν τι, ὥς φαίνεται, συνέβη εἰς τὰ τέκνα τοῦ Πριάμου· εἶθε νὰ εἶνε τοῦτο ψεῦδος, ἀλλὰ πολὺ φοβοῦμαι, μήπως τὸν ἀγαπητόν μου Ἑκτορα ὁ Ἀχιλλεὺς συναντήσας μόνον μακρὰν τῆς πόλεως ἐφόνευσε». Ταῦτα εἰποῦσα ὁμοίᾳ πρὸς μαινομένην ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ μεγάρου μετὰ παλλούσης καρδίας ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων. Ἀφ' οὗ δὲ ἦλθεν εἰς τὸν πύργον καὶ τὰς ἐπάλξεις, εἶδε τὸν Ἑκτορα συρόμενον πρὸ τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ἄρματος τοῦ Ἀχιλλέως εἰς τὰς ναῦς τῶν Ἀχαιῶν. Εὐθὺς ἐλιποθύμησε καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς, ἀπέρριψε ἐκ τῆς κεφαλῆς τὸν κεκρύφαλον καὶ τὴν πλεκτὴν ἀναδέσμην καὶ τὸ κρήδεμνον, περίε δὲ αὐτῆς ἐστάθησαν ἡ ἀδελφὴ τῶ ἀνδρὸς καὶ αἱ γυναῖκες τῶν ἀδελφῶν κρατοῦσαι αὐτήν. Μόλις δὲ ἀνέλαθεν, εἶπεν· «Ἑκτωρ, πόσον δυστυχὴς εἶμαι! Πρὸς τὴν αὐτὴν μοῖραν ἐγεννήθημεν ἀμφοτέροι, σὺ μὲν ἀπέρχεσαι εἰς τὰ δώματά τοῦ ἄδου, ἐγὼ δὲ μένω χήρα πενθοῦσα εἰς τὰ μέγαρά· ὁ παῖς δὲ ὅπως μικρὸς εἶνε, τὸν ὅποιον ἡμεῖς οἱ δυστυχεῖς ἐγεννήσαμεν. Οὔτε σὺ θὰ εἶσαι ὠφέλεια εἰς αὐτόν, ὦ Ἑκτωρ, ἂφ'

οὐδέ ἀπέθανες, οὔτε οὗτος εἰς σέ. Πάντοτε εἰς τοῦτον λῦπαι καὶ πόνοι θὰ εἶνε εἰς τὸ μέλλον. Ἄλλοι θὰ ἀραιρέσωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὰς βασιλικὰς γαῖας· οἱ ἡλικιώται θὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν ὥς ὀρφανικὸν παῖδα· πάντοτε θὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, δακρυβρέκτους θὰ ἔχῃ πάντοτε τὰς παρεῖας, ἐστερημένος δὲ τῶν πάντων θὰ ἔρχεται εἰς τοὺς πατρικοὺς φίλους ζητῶν βοήθειαν, ἄλλοι δὲ παῖδες, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ζῶσι, θὰ ἀποδιώκωσι πλήσσοντες διὰ τῶν χειρῶν καὶ κακολογοῦντες, δακρύων δὲ θὰ ἔρχεται εἰς ἐμὲ χήραν, ἀδύνατον νὰ βοηθήσω αὐτόν. Ὁ Ἀστυνάξ, ὁ ὁποῖος πρότερον μὲν καθήμενος εἰς τὰ γόνατα τοῦ πατρὸς ἔτρωγε μόνον τὸν μυελόν, εὐβρωτοτάτην τροφήν καὶ ἐκοιμάτο εἰς τὰς ἀγκάλας τροφοῦ εἰς μαλακὴν κλίνην, τώρα πολλὰ κακὰ δύναται νὰ πάθῃ στερηθεὶς τοῦ πατρὸς». Ὁ Ζεὺς ὅμως κηδόμενος περὶ τοῦ Ἑκτορος πέμπει τὴν Θέτιν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, ἵνα ἀποδώσῃ τὸ σῶμα τοῦ ἥρωος, τὴν δὲ Ἴριν πρὸς τὸν Πρίαμον, ἵνα προτρέψῃ νὰ ἔλθῃ μετὰ δώρων πρὸς τὸν Ἀχιλλέα καὶ ζητήσῃ εἰς ταφήν παρ' αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ. Ἡ Θέτις ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τοῦ Διὸς καὶ ὁ Πρίαμος πεισθεὶς λαμβάνει πολλὰ καὶ πολυτελῆ δῶρα καὶ ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ σταθεὶς πλησίον αὐτοῦ προσέπεσεν εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ καὶ φιλήσας τὰς χεῖρας εἶπεν· «Ἀκουσὸν μου, υἱὲ τοῦ Πηλέως, ἐνθυμήθητι τὸν πατέρα σου, ὅστις εἶνε γέρον, καθὼς ἐγὼ ἴσως καὶ αὐτὸς στενοχωρεῖται ὑπὸ ἐχθρῶν καὶ δὲν ἔχει βοήθειάν τινα, ἀλλὰ περιμένει τὸν ἰσχυρὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα ὑπερασπίσῃ αὐτόν· ἀλλ' αὐτὸς γνωρίζει τοῦλάχιστον, ὅτι ζῆς καὶ ἐλπίζει τὴν ἐπιστροφὴν σου, ἥτις θὰ θεραπεύσῃ τὴν στενοχωρίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ χαρᾶς ἐπαναλαμβάνει εἰς τὴν μοναξίαν αὐτοῦ τὸν λόγον «θὰ ἐπιστρέψῃ μετ' ὀλίγον». Καὶ ἐγὼ ὥσαύτως ἤμην ποτὲ εὐτυχὴς πατὴρ καὶ εἶχον πεντήκοντα ἐφήβους υἱοὺς στήριγμα τοῦ γήρατός μου· καὶ πολλοὶ μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν, τὸν δὲ ἄριστον τοῦτον μοῦ ἀφῆρεςας σὺ ὁ ἴδιος. Ἀπόδος μοι τοῦλάχιστον τὸν νεκρὸν αὐτοῦ. Ἀπόδος μοι αὐτὸν πρὸς Θεῶν! Ἐνθυμήθητι τὸν γέροντα πατέρα σου, ὅστις εὐχομαι μηδέποτε νὰ γονατίσῃ, ὥς ἐγὼ τώρα, ἐνώπιον νεωτέρου ἀνδρός, καὶ ἀπόδος μοι τὸν υἱόν μου! Εἰς τὴν οἰκίαν μου θορηνοῦσιν ἡ γυνὴ τοῦ φονευθέντος, ἡ μήτηρ καὶ ἡ

ἀδελφή αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ ὁ ἴδιος ἀσπάζομαι τὴν χεῖρα, ἣτις ἀφῆρ-
πασε τὸν υἱόν μου».

Εἰς τοιαύτην παράκλησιν δὲν ἡδυνήθη ν' ἀντιστῇ ἡ καρδιά τοῦ
εὐγενοῦς ἥρωος· διότι καὶ αὐτὸς ἐκλαυσε διὰ τὸν μακρὰν αὐτοῦ
ὄντα πατέρα καὶ διὰ τὸν φονευθέντα φίλον αὐτοῦ· τὰ δάκρυα ἐμι-
γνόοντο μετὰ τῶν δακρύων τοῦ γέροντος Πριάμου. Ἠνώρθωσεν
ἔπειτα αὐτὸν καὶ εἶπεν· «ὦ δυστυχέστατε γέρον, πολλὰ κακὰ
ὑπέμεινας μέχρι τοῦδε. Πῶς ὑπέμεινας νὰ ἔλθῃς μόνος εἰς τὰς
ναῦς τῶν Ἀχαιῶν πρὸ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς καὶ καλοὺς
υἱούς σου ἐφόνευσεν; Σιδηρᾷ καὶ ἀδάμαστος εἶνε βεβαίως ἡ
καρδιά σου· ἀλλ' ἐλθέ, κάθισον ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὥς ἀφῆσωμεν
τὰς λύπας νὰ ἡσυχάζωσιν εἰς τὴν καρδίαν, διότι οὐδὲν κατορ-
θοῦμεν διὰ τῶν θρήνων καὶ τῶν γόων. Τοιουτοτρόπως οἱ θεοὶ
ἀπεφάσισαν, αὐτοὶ μὲν νὰ ζῶσιν ἄλυποι, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐν
λύπῃ καὶ πόνῳ. Οἱ θεοὶ παρέχουσιν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώ-
πους, ἄλλοτε μὲν χαράν, ἄλλοτε δὲ λύπην. Τοιουτοτρόπως καὶ εἰς
τὸν πατέρα μου Πηλέα οἱ θεοὶ ἔδωκαν πολλὰ λαμπρὰ δῶρα,
διότι πάντας ὑπερέβαλε κατὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἐγέν-
ετο βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων καὶ εἰς αὐτὸν θνητὸν ὄντα ἔδω-
καν οἱ θεοὶ θεὰν σύζυγον· ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἔδωκεν ὁ θεὸς κακόν,
δὲν ἀπέκτησεν ἀπογόνους, οἵτινες νὰ διαδεχθῶσιν αὐτὴν μετὰ
θάνατον, ἀλλ' εἶνα μόνον παῖδα καὶ αὐτὸν προῶρως μέλλοντα ν'
ἀποθάνῃ. Οὐδὲ βεβαίως τοῦτον ἐγὼ τὸν πατέρα γηράσκοντα πε-
ριποιῶμαι, διότι μακρὰν τῆς πατρίδος εἰς τὴν Τροίαν λυπῶ
καὶ σὲ καὶ τὰ τέκνα σου. Καὶ σύ, ὦ γέρον, πρότερον μὲν ἦσο
εὐτυχὴς καὶ ὑπερεῖχες πάντων κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ κατὰ τὰ
τέκνα, ἀλλὰ μεγάλην δυστυχίαν παρεσκεύασαν εἰς σὲ οἱ θεοί,
μάχας καὶ ἀνδροφονίας περὶ τὴν πόλιν σου. Καρτέρει λοιπόν,
ἔχε ὑπομονὴν καὶ μὴ λυποῦ ἐπιμόνως, διότι οὐδὲν θὰ κατορθώ-
σῃς λυπούμενος διὰ τὸν υἱόν σου, οὐδὲ θὰ ἐπαναφέρῃς αὐτὸν
εἰς τὴν ζωὴν». Πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη ὁ γέρων Πριάμος· «Δὲν δύ-
ναμαι νὰ καθίσω ἐπὶ θρόνον, ὦ βασιλεῦ, ὥς διατάσσεις, ἐφ'
ὅσον ὁ Ἕκτωρ κεῖται ἄταφος ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ τάχιστα λῦσον
αὐτόν, ἵνα ἴδω διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Σὺ δὲ δέξαι δῶρα ἄ-
φθονα, τὰ ὅποια σοὶ φέρω. Εἴθε δὲ νὰ ἀπολαύσῃς ταῦτα σὺ καὶ
νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν πατρικὴν γῆν, διότι μοὶ ἐπέτρεψας νὰ ζῶ

καὶ νὰ βλέπω τὸ φῶς τοῦ ἡλίου». Οὕτως εἶπεν ὁ Πρίαμος. Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἐξῆλθεν εὐθὺς ἐκ τῆς σκηνῆς μετὰ τῶν δύο φίλων, τοῦ Αἰδομέδοντος καὶ Ἀλκίμου καὶ εἰσῆγαγον τὸν κήρυκα τοῦ Πριάμου καὶ ἐκάθισαν ἐπὶ δίφρου αὐτόν, ἀφῆρσαν δὲ ἐκ τῆς ἀμάξης τὰ δῶρα, τὰ ὅποια ἔφερεν ὁ Πρίαμος, καὶ κατέλιπον ἐπ' αὐτῆς δύο περικαλύμματα, τὸ μὲν ὥπως τεθῇ ὑπὸ τὸ πτῶμα τοῦ Ἑκτορος, τὸ δὲ ὥπως τεθῇ ἐπ' αὐτοῦ. Κατέλιπον δὲ καὶ χιτῶνα, ὥπως ἐνδύσῃ τὸν νεκρόν. Καλέσας δὲ τὰς θεραπαινίδας ἐκτὸς τοῦ θαλάμου διέταξε νὰ πλύνῃσι τὸν νεκρόν καὶ νὰ ἀλείψωσιν. Ἐφ' οὗ δὲ ἔλουσιν καὶ ἔχρισαν δι' ἐλαίου τὸν νεκρόν, ἔβαλον πέριξ αὐτοῦ περικαλύμμα καλὸν καὶ χιτῶνα, αὐτὸς δὲ ὁ Ἀχιλλεὺς σηκώσας ἐπέθηκεν αὐτόν ἐπὶ τῆς ἀμάξης, ἔπειτα δὲ εἶπε πρὸς τὸν Πρίαμον· «Ὁ υἱός σου ἰώρα ἐλύθη, ὦ γέρον, ὡς διέταξας· κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς ἀμάξης, ἀλλὰ τώρα ἐλθὲ νὰ συμφάγωμεν, ἔπειτα δὲ κλαῦσον τὸν ἀγαπητόν σου παῖδα, ἅφ' οὗ φέρῃς αὐτόν εἰς τὸ Ἴλιον». Ἀφ' οὗ δὲ ἔφαγον καὶ ἔπιον, ὁ Ἀχιλλεὺς διέταξε τὰς θεραπαινίδας νὰ στρώσωσι μαλακὴν κλίνην, ἵνα κοιμηθῇ ὁ γέρον. Μετὰ τὸν ὕπνον ὁ γέρον Πρίαμος παραλαβὼν τὸ πτῶμα τοῦ Ἑκτορος ἀπῆλθεν εἰς Τροίαν καὶ ἔθαψεν αὐτόν μετὰ πομπῆς.

Γνωθὶ σαυτόν.

Ὁ Χίλων, ὅστις ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶπε τὸ ἀπόφθεγμα «Γνωθὶ σαυτόν». Ἐπειδὴ εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ ἀληθὴς σοφία, εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ τις ἑαυτόν, οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἐπέγραψαν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Δελφικοῦ μαντείου τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο θέλοντες νὰ φανερώσωσιν, ὅτι κυριώτατον καθήκον τοῦ ἀνθρώπου εἶνε νὰ γνωρίζῃ ἑαυτόν, ἥτοι νὰ διακρίνῃ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἀποκόπῃ αὐτά. Καὶ τῷ ὄντι μεγαλειτέρα ταύτης ἐπιστήμη δὲν ὑπάρχει καὶ ὁ ἱερὸς Αὔγουστινος ἔλεγεν, ὅτι πολὺ ἀνώτερον εἶνε νὰ γινώσκῃ τις τὰ ἴδια σφάλματα ἢ τὰ μυστήρια τῆς φύσεως. Ἀρίστη καὶ ἀναγκαιοτάτη εἶνε ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἀλλὰ καὶ σπανιωτάτη· διότι φίλαντο καὶ ἰδιοτελεῖς ὄντες οὔτε τὴν προαίρεσιν νὰ γνωρίσωμεν καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν

τὰ σφάλματα ἡμῶν, ἀλλὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν μάλιστα θεωροῦμεν ἀρετάς. Ἀνάγκη δὲ εἶναι νὰ συνηθίζωμεν ἐκ νεαρῆς ἡλικίας νὰ ἐξετάζωμεν καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ἡμῶν, πρὸ πάντων νὰ συμβουλευώμεθα τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς πρεσβυτέρους συγγενεῖς καὶ φίλους, οἵτινες δύνανται εὐκόλως νὰ ἀνακαλύπτωσι τὰ ἐλαττώματα ἡμῶν καὶ φρονίμους νὰ δίδωσι συμβουλὰς. Κυριώτατα δὲ ἐλαττώματα εἶνε ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ὁ θυμός.

Ἡ ὑπερηφάνεια εἶνε μέγιστον καὶ ἐπικινδυνωδέστατον ἐλαττωμα. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὸ ἐλαττωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπισύρει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν καταφρόνησιν τῶν ἀνθρώπων. Πρέπει νὰ μὴ ὑπερηφανεύηται μήτε διὰ τὰ πλοῦτη, μήτε διὰ τὰς γνώσεις, μήτε διὰ τὰ ἄλλα προτερήματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἔχῃ. Πρέπει νὰ μὴ λησμονῇ, ὅτι ἡ μετριοφροσύνη εἶνε ἀδιαχώριστος τῆς ἀληθοῦς ἀξίας σύντροφος, ἡ δὲ ταπεινότης ἡ κυριωτάτη ἀρετὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ Εὐαγγέλιον διδάσκον τὸ «Γνωθὶ σαυτὸν» δὲν πρέπει μήτε ἡμεῖς νὰ κολακεύωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, μήτε εἰς τὰς κολακείας τῶν ἄλλων νὰ προσέχωμεν, ἀλλὰ νὰ περιοριζώμεθα μόνον εἰς τὰ ὅρια τοῦ ὅ,τι ἀληθῶς εἴμεθα.

Ὁ θυμός εἶνε μικρὰ μανία· καὶ ὡς ὁ μαινόμενος οὕτω καὶ ὁ ὀργίλος ἄνθρωπος δὲν δύνανται νὰ κρατηθῇ· ὁ ὀργίλος λησμονῶν τὰ καθήκοντα τῆς εὐσχημοσύνης, τὰ δικαιώματα τῆς φιλίας, κλείει τὰ ὦτα εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ εἰς τὰς φρονίμους συμβουλὰς. «θυμοῦ κράτει», εἶπεν ὁ αὐτὸς Χίλων. Ἐπειδὴ βλέπομεν καθ' ἑκάστην τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ θυμοῦ, φρόνιμον καὶ χρήσιμον εἶναι νὰ ἀναστέλλωμεν τὸν θυμῶδη χαρακτήρα ἡμῶν καὶ νὰ συνηθίζωμεν εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ πραότητα. Ἐξετάζοντες συχνάκις τὴν συνείδησιν ἡμῶν, κατακρίνοντας οἱ ἴδιοι τὰ σφάλματα ἡμῶν καὶ μετὰ εὐλικρινοῦς ἀποφάσεως προσπαθοῦντες νὰ γίνωμεν καλλίτεροι, εὐκολώτερον θὰ γνωρίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ θὰ καταστῶμεν εὐτυχεῖς.

Σ ὁ λ ω ν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστασίαζον ὄντες διηρημένοι εἰς τρία κόμματα εἰς τὸ τῶν Διακρίων δημοκρατικώτατον, τὸ τῶν Πεδιέων ὀλιγαρχι-

κώτατον καὶ τὸ τῶν Παραλίων, τὸ ὁποῖον κατέχον τὸ μέσον διεκώ-
 λυε τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐτέρου κόμματος. Τότε οἱ πένητες τόσον
 ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν πλουσίων, ὥστε ἄλλοι μὲν ἐπώλουν τὰ τέκνα
 αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἔφευγον ἀπὸ τῆς πόλεως. Κατὰ τοὺς χαλεποὺς
 λοιπὸν τοὺς χρόνους ὑπῆρξεν ἕξοχος ἄνθρωπος, ὁ Σόλων, ὅστις ἐξε-
 τραγώδησε τὴν οἰκτρὰν τῆς πατρίδος κατάστασιν διὰ τῆς ἐλεγκτικῆς,
 τῆς ὁποίας παραθέτομεν ἐλευθέραν μετάφρασιν. «Ἡ πόλις ἡμῶν
 οὐδέποτε θὰ καταστραφῇ, διότι προστατεύεται ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ
 τῶν ἄλλων ἀθανάτων θεῶν, ἡ μεγάλθυμος δὲ Παλλὰς Ἀθηνᾶ
 κρατεῖ τὰς χεῖρας ὑπεράνω αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ πολῖται θέλουσι νὰ
 φθίρωσιν αὐτὴν τὴν μεγάλην πόλιν δι' ἀνοήτων πράξεων. Ὁ
 νοῦς τῶν ἡγεμόνων τοῦ δήμου, ὅταν εἴνε ἀδίκος, μέλει πολλὰ
 ἄλγη νὰ προξείνησιν. Οἱ ἡγεμόνες παραδίδονται εἰς εὐφροσύνας
 καὶ πλουτοῦσι δι' ἀδίκων πράξεων, μὴ σεβόμενοι δὲ μήτε τὰ
 ἱερὰ μήτε τὰ δημόσια, ἄλλος ἄλλοθεν ἀρπάζει αὐτά· οὗτοι δὲν
 φυλάττουσιν οὐδὲ τὴν δικαιοσύνην. Αὕτη ἂν καὶ σιωπᾷ, γνω-
 ρίζει τὰ γινόμενα, ἐξ ἅπαντος δὲ θὰ ἔλθῃ τιμωρία. Ἐκ τούτων
 ἡ πόλις ταχέως θὰ ἔλθῃ εἰς δουλοσύνην, ὁποία καὶ στάσιν με-
 γάλην καὶ ἐμφύλιον πόλεμον θὰ ἐξεγείρῃ, ὁ ὁποῖος πολλοὺς θὰ
 καταστρέψῃ. Ἐκ τῶν πτωχῶν πολλοὶ ἀπέρχονται εἰς ξένην γῆν
 μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι τὰ χρεῖα αὐτῶν καὶ ὑποφέρουσι βι-
 αίως τὰ στυγνὰ κακὰ τῆς δουλοσύνης. Τοιοῦτοτρόπως τὸ κοινὸν
 κακὸν ἔρχεται εἰς ἓνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως. Ἡ δυσνομία πλεῖστα
 κακὰ εἰς τὴν πόλιν παρέχει, ἡ εὐνομία ὅμως πάντα εὐκοσμά καὶ
 ἄρτια καθιστᾷ καὶ συχνάκις ἐπιβάλλει πέδας εἰς τοὺς ἀδίκους.
 Αὕτη λειαίνει τὰ τραχέα, καταπαύει τὴν πλεονεξίαν, ἁμαυροῖ τὴν
 ὕβριν, εὐθύνει τὰς σχολιάς δίκας, καταπραΰνει τὰ ὑπερήφανα
 ἔργα καὶ καταπαύει τὰ τῆς διχοστασίας καὶ τὸν χόλον τῆς δεινῆς
 ἔριδος, πάντα δὲ γίνονται ἐξ αὐτῆς ἄρτια καὶ συνετά».

Σπερθείας καὶ Βοῦλις.

Ὁ Δαρεῖος μέλλων νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπέστειλε κήρυκας, ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, τὰ ὅποια ἦσαν σημεῖα ὑποταγῆς. Καὶ αἱ μὲν περισσότεραι πόλεις φοβούμεναι τὸν Δαρεῖον ἔδωκαν τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ὑποταγῆς, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ὅμως ἔρριψαν τοὺς κήρυκας εἰς τὸ βράθρον, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι εἰς φρέαρ, διατάσσοντες τοὺς κήρυκας ἐμπαικτικῶς ἐκ τούτου νὰ λάθωσι γῆν καὶ ὕδωρ. Ἀλλ' οἱ θεοὶ ὀργισθέντες κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ἀπέδεχοντο ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰς προσφερομένας εἰς αὐτοὺς θυσίας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐλοποῦντο καὶ ἐστενοχωροῦντο διὰ τοῦτο. Ἀφ' οὗ δὲ συνεκάλεσαν τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν, ἐξέδωκαν ψήφισμα, τίς θέλει ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς Σπάρτης.

Δύο νέοι, ὁ Σπερθείας καὶ ὁ Βοῦλις, καταγόμενοι ἐκ μεγάλης οἰκογενείας, ἐθελουσίως ἀνέλαβον νὰ μεταβῶν εἰς Περσίαν, ἵνα τιμωρηθῶσιν ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν διὰ τὸν φόνον τῶν κηρύκων. Ἦλθον λοιπὸν εἰς Σοῦσα καὶ παρουσιάσθησαν πρὸς τὸν Ὑδάρνην, Πέρσην τὸ γένος καὶ στρατηγὸν τῶν παραθαλασσίων Ἀσιατικῶν πόλεων.

Ὁ Ὑδάρνης ὑπεδέχθη αὐτοὺς φιλικώτατα, προσέφερεν εἰς αὐτοὺς πολλὰ δῶρα καὶ ἠρώτησεν· «Διατί, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, ἀποφεύγετε νὰ γίνητε φίλοι τοῦ βασιλέως; Βλέπετε, πόσον ὁ βασιλεὺς γνωρίζει νὰ τιμᾷ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας; οὕτω καὶ ἐξ ἡμῶν θὰ γίνῃ ἕκαστος κύριος μέρους τῆς Ἑλλάδος, ἂν παραδοθεῖτε εἰς τὸν βασιλέα». Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθησαν τοιουτοτρόπως οἱ φιλοπάτριδες νέοι· «ὦ Ὑδάρνη, ἡ συμβουλή, τὴν ὅποιαν δίδεις εἰς ἡμᾶς, δὲν εἶνε δικαία. Σὺ δίδεις τοιαύτην συμβουλήν, διότι γνωρίζεις νὰ εἶσαι δοῦλος, δὲν ἐδοκίμασες δὲ οὐδέποτε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας. Ἄν ἤθελες δοκιμάσει πόσον γλυκεῖα εἶνε ἡ ἐλευθερία, θὰ συνεβούλευες ἡμᾶς νὰ μαχώμεθα ὑπὲρ αὐτῆς ὄχι μόνον διὰ δοράτων, ἀλλὰ καὶ διὰ πελέκεων». Ταῦτα εἶπον πρὸς τὸν Ὑδάρνην. Μετὰ τοῦτο ὡς ἦλθον εἰς τὰ Σοῦσα παρουσιά-

σθησαν πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα, διετάχθησαν ὑπὸ τῶν δορυφόρων νὰ προσκυνήσωσιν. Ἄλλ' οὗτοι, ἂν καὶ ἐδιέζοντο εἰς τοῦτο, ἡργήθησαν καὶ εἶπον· «Δὲν εἶνε σύμφωνον πρὸς τοὺς Σπαρτιατικοὺς νόμους νὰ προσκυνῶμεν ἀνθρώπους, ἀλλὰ Θεούς». Ἐπειτα δὲ στραφέντες πρὸς τὸν βασιλέα εἶπον τάδε· «᾽Ω βασιλεῦ Μήδων, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔστειλάν ἡμᾶς, ἵνα ὑπομείνωμεν ὅποιανδήποτε ποινὴν θέλεις ὑπὲρ τῶν κηρύκων σου, οἱ ὅποιοι ἐφρονεύθησαν εἰς τὴν Σπάρτην».

Ὁ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν φιλοπατρίαν τούτων ἀπέλυσεν ἐλευθέρους εἰς Σπάρτην.

Αἱ ἀρχαῖαι μητροπόλεις.

Ὁ Γεροστάθης ἔλεγέ ποτε πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ τὰ ἐξῆς. «Αἱ πλουσιώταται καὶ λαμπραὶ μητροπόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Σιδῶν, ἡ Τύρος, ἡ Καρχηδὼν ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὑπερηφανείας αὐτῶν κατεστράφησαν. Ἡ κοσμοκράτειρά καὶ ὑπερήφανος Ῥώμη ἔγαιεν ἐπὶ τέλους παρανάλωμα τῶν Βανδάλων. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὰς ἐνδόξους νίκας κατὰ τῶν Περσῶν καὶ μετὰ τὰ Περσικὰ λάφυρα ὑπερηφανευθέντες καὶ θελήσαντες νὰ κατασταθῶσι πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων, ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῆς Σπάρτης, τὴν δὲ ὑπερήφανον Σπάρτην ἐταπείνωσεν ἔπειτα ὁ Ἐπαμεινώνδας, μέχρις οὗ ἅπανα ἡ ὑπερήφανος Ἑλλὰς ταπεινωθεῖσα κατέστη Μακεδονικὴ, ἀκολούθως Ῥωμαϊκὴ καὶ ἐπὶ τέλους Τουρκικὴ ἐπαρχία». Ὁ Θάνος, ὅστις σιωπηλὸς ἡχροῦτο τὸν Γεροστάθην, εἶπε τὰ ἐξῆς· «Συμφωνῶ, ὅτι κακὸν εἶνε ἡ ὑπερηφάνεια καὶ βλέπω, ὅτι πάντες οὗτοι ἐκ τῆς ὑπερηφανείας παρασυρθέντες εἰς ἀνοήτους πολέμους κατεστράφησαν· ἀλλ' ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι οὔτε ἐγὼ οὔτε ὁ Θεόδωρος θὰ ἐπιχειρήσωμεν ποτε πολέμους καὶ ἐπομένως θὰ διατηρήσωμεν τὴν μικρὰν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς». Ἡ παρχτήρησις αὕτη ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Θεόδωρον, ὅστις εἰρωνικῶς εἶπε· «᾽Ω βέβαια, κύριε Γεροστάθην, ἡμεῖς δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν πολέμους, ὥστε νὰ δυστυχήσωμεν».

Ὁ ἀγαθὸς γέρων χαμογελῶν ἀπήντησεν· «Τοῦτο ἐπιθυμῶ καὶ

εὐχομαι ἐκ ψυχῆς· πάντοτε εὐτυχεῖς νὰ εἰσθε καὶ νὰ μὴ ἐπιχειρήσητε πολέμους ὀλεθρίους. Ἀλλὰ λυποῦμαι, φίλε Θεόδωρε, διότι παρατηρῶ, ὅτι ἔχεις μεγίστην πολεμικὴν διάθεσιν». — «Πῶς; ἠρώτησεν ὁ Θεόδωρος». Ὁ δὲ Γερυστάθης ἀπήντησεν, — «Ἴδου πῶς· νομίζων ὅτι, ἐπειδὴ εἶσαι υἱὸς πλουσίου, εἶσαι καὶ ἀνώτερος τοῦ πτωχοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον εἶδες σήμερον, περιεφρόνησας καὶ ὕβρισας αὐτό. Ἀλλ' ἡ ὕβρις, φίλε, εἶνε πόλεμος κατὰ τῶν καλῶν ἡθῶν. Ἐκαμες λοιπὸν πόλεμον σήμερον καὶ ἐχθρὸν ἀπέκτησας τὸ πτωχὸν ἐκεῖνο παιδίον· ἐκ τοῦ πολέμου δὲ τούτου ἐταπεινώθης πεσὼν εἰς τὸν χάνδακα, ἐπικινδύνευσας καὶ ἐξημιώθης, καταλασπώσας τὰ λαμπρὰ φορέματά σου».

Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος ἔμεινε συλλογιζόμενος, ὁ δὲ γέρων ἐξηκολούθησε λέγων.

«— Ἡ ὑπεροψία δὲν γεννᾷ μόνον πολέμους ἐνόπλους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολὺ πλέον ἐπικινδύνους καὶ ὀλεθρίους. Ὁ ὑπερήφανος περιφρονῶν καὶ αὐθαδιάζων, κηρύττει πόλεμον κατὰ τῆς χρηστοτηθείας καὶ τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς· μὴ καταδεχόμενος νὰ ἐργάζεται, κηρύττει πόλεμον κατὰ τῆς φιλοπονίας· θέλων πρὸς ἐπίδειξιν νὰ ἐξοδεύῃ πολλά, κηρύττει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ὀλιγαρκείας καὶ τῆς οἰκονομίας· μὴ ἀναγνωρίζων ἄλλους φρονιμωτέρους αὐτοῦ, κηρύττει τὸν πόλεμον κατὰ τῶν καλῶν συμβουλῶν· καὶ ἐπὶ τέλους, νομίζων ὅτι γνωρίζει ὅλα, κηρύττει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς φρονήσεως, τῆς φιλομαθείας καὶ τῆς προόδου, τοιοῦτοτρόπως ἐπισύρων ὁ ὑπερήφανος καθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς ἐχθροὺς, καταστρέφεται καὶ δυστυχεῖ.

Ἄν ἐγγυηθῇς, φίλε Θεόδωρε, ὅτι θὰ ἀποφύγῃς τοὺς τοιούτους πολέμους καὶ θὰ προσπαθήσῃς νὰ ζήσῃς πάντοτε φίλος καὶ σύμμαχος πασῶν τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας σοὶ προεῖπον, τότε καὶ ἐγὼ σοὶ ἐγγυῶμαι, ὅτι δὲν θὰ δυστυχήσῃς, δὲν θὰ περιφρονηθῇς, ἀλλ' εὐτυχῶν καὶ παρὰ πάντων ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος θὰ διέλθῃς τὸν βίον μακάριον.

Ἄς ἐνθυμώμεθα τὴν μεγάλην καὶ θείαν ἀλήθειαν «ὁ ὑψὼν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται»

καὶ τὸ «Κύριος τοῖς ὑπερηφάνοις ἰαντιτάσσεται». Τὰς ἀληθείας ταύτας ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ἰησοῦς διὰ τοῦ μεγάλου καὶ θείου παραδείγματος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίας· διότι καὶ ἐγεννήθη καὶ ἔζησε καὶ ἀπέθανε ταπεινῶς καὶ τοὺς πόδας τῶν πτωχῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἔνιψεν, ἵνα διδάξῃ τὸ σωτήριον μάθημα τῆς μετριοφροσύνης, καὶ τὸ ἱερὸν χρέος τοῦ ν' ἀγαπῶμεν καὶ νὰ περιποιώμεθα οὐχὶ μόνον τοὺς ὁμοίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατωτέρους ὑμῶν. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ αὐτὸς κατὰ τῆς ὑπερηφανείας νόμος ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὴν ἄψυχον φύσιν, διότι καὶ ὁ ἄνεμος τὰ ὑψηλότερα δένδρα ἐκριζώνει καὶ ῥίπτει κατὰ γῆς, καὶ ὁ κεραυνὸς τὰς ὑψηλότερας πάντοτε κορυφὰς κτυπεῖ καὶ κατακαίει καὶ ὁ σεισμὸς τὰ ὑψηλότερα κτίρια κλονίζει καὶ καταστρέφει. Τόσον δὲ φανερόν εἶνε, ὅτι ὁ Θεὸς ἀποστρέφεται καὶ τιμωρεῖ τοὺς ὑπερηφάνους, ὥστε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῆς εἰδωλολατρείας ὁ Εὐριπίδης, ὁ τραγικὸς ποιητής, ἐδίδασκε τοὺς Ἕλληνας λέγων· «Ὁ Ζεὺς κολαστὴς τῶν ἁγάν ὑπερηφάνων».

Φιλαδελφία Ἀμεινίου.

Αἰσχύλος, ὁ ἐνδοξὸς τραγωδοποιὸς τῆς ἀρχαιότητος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις, ὑπῆρξε περιφημὸς οὐχὶ μόνον διὰ τὴν πολυμαθειαν καὶ τὰς λαμπρὰς καὶ ἐμβριθεῖς τραγωδίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν, ἀριστεύσας γενναίως κατὰ τὰς ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς μάχας, φανεὶς ἄξιός ἀδελφὸς τοῦ ἀθανάτου Κονγεΐρου καὶ τοῦ Ἀμεινίου. Οὗτος διὰ τὴν μεγάλην ἐπίδοσιν εἰς τὴν τραγωδίαν ἐπωνομάσθη πατὴρ αὐτῆς.

Ὁ ἄστατος δῆμος τῶν Ἀθηνῶν κατηγορήσας τὸν Αἰσχύλον ὡς ἄθεον καὶ ἀσεβῆ, διότι παρίστα εἰς τὴν σκηνὴν τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας, ὥρμησε νὰ λιθοβολήσῃ αὐτόν. Ἀμεινίας δὲ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὅστις κατὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν εἶχεν ἀπολέσει τὴν δεξιὰν χεῖρα, παρουσιασθεὶς ἐνώπιον πάντων καὶ τὸν βραχίονα ἐκκαλύψας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλειπεν ἡ χεὶρ, «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι ἐκράβασεν, τὴν χεῖρα ταύτην γνωρίζετε, ὅτι ἀπώλεσα ὑπερασπίζων τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ὑμῶν. Οὐδέποτε Ἀναγνωσματοῦρον τῆς 5'. τάξεως Ἰω. Κοφινιώτου

ἐξήτησα οὐδεμίαν ἀμοιβὴν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἤλπιζον, ὅτι θὰ ἴδω τὸν ἀδελφόν μου νὰ ἀποθάνῃ διὰ τοιούτου ἐπονειδίστου καὶ σκληροῦ θανάτου». Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Αἰσχρόλον· «Ἀδελφέ μου, εἶπεν, ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐθυσίασα ἐν μέλος τοῦ σώματος μου· θυσιάζω δὲ τώρα καὶ ὑπὲρ σοῦ τὸ ὑπόλοιπον καὶ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως θὰ συναποθάνω μετὰ σοῦ». Ὁ λαὸς συνεκινήθη μεγάλως ἰδὼν τὴν ἀποκοπείσαν χεῖρα τοῦ Ἀρμεινίου καὶ ἐνθουρηθεὶς τὰς ἀνδραγαθίας αὐτοῦ· ἡ δὲ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου χάριν τοῦ ἀδελφοῦ ὑπερασπίσασα τὸν Αἰσχρόλον ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου.

Διαγόρας ὁ Ῥόδιος

Ὁ Διαγόρας κατήγετο ἐκ Ῥόδου, ἦτο δὲ υἱὸς Δαμαγῆτου βασιλεῦστος εἰς Ἰάλυσον. Οὗτος καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ οἱ ἀπόγονοι ἀνεδείχθησαν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, πρὸς τιμὴν δὲ αὐτῶν ὑπῆρχον ἀνατεθειμέναι εἰκόνες εἰς Ὀλυμπίαν. Ὁ Ἀκουσίλαος ὁ υἱὸς τοῦ Διαγόρου ἐνίκησεν εἰς τὴν πυγμὴν καὶ ἔλαβε στέφανον, ὁ νεώτατος υἱὸς Λωριεὺς ἐνίκησεν εἰς τὸ παγκράτιον τρις καὶ ὁ Δαμαγῆτος ὡσαύτως. Ὁ πατὴρ Διαγόρας ἐνίκησεν εἰς τὴν πυγμὴν. Διὰ τοῦτο ὁ Καλλικλῆς ὁ Μεγαρεὺς ἐποίησεν εἰκόνα τοῦ Διαγόρου εἰς Ὀλυμπίαν. Τούτου τοῦ Διαγόρου καὶ οἱ παῖδες τῶν θυγατέρων τούτων ἐνίκησαν νίκας εἰς Ὀλυμπίαν. Ὅτε δὲ βραδύτερον ὁ Διαγόρας ἦλθε μετὰ τῶν παίδων Ἀκουσιλάου καὶ Δαμαγῆτου εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ἐνίκησαν, οἱ παῖδες ἔφερον τὸν πατέρα Διαγόραν διὰ τῆς πανηγύρεως κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἐπιδεικνύοντες αὐτόν. Τότε πάντες οἱ Ἕλληνες ἔρραινον αὐτὸν δι' ἀνθέων καὶ ἀπεκάλουν αὐτὸν εὐδαίμονα διὰ τοὺς παῖδας καὶ ἐγγόνους τοὺς ἀναδειχθέντας νικητάς. Λάκων δὲ τις προσελθὼν καὶ ἀσπασθεὶς τὸν Διαγόραν ἐπιδόντα τοὺς οἰκείους στεφάνους εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ δικαίως νομίσας τοῦτο μεγίστην εὐδαιμονίαν εἶπεν· «Ἀπόθανε, ὦ Διαγόρα. Τίνα ἄλλην μεγαλειτέραν εὐδαιμονίαν θέλεις; Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναβῇς εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ νὰ γίνῃς ἀθάνατος».

Λεωνίδαυ ἀνέκδοτα.

Ὅτε τις εἶπε πρὸς τὸν Λεωνίδαυ φυλάττοντα τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ὅτι «ἀπὸ τῶν βελῶν τῶν βαρβάρων δὲν εἶνε δυνατόν οὐδὲ τὸν ἥλιον νὰ βλέπωσιν». Ὁ Λεωνίδας ἀπεκρίθη· «χαρίεν εἶνε, διότι θὰ πολεμήσωμεν ὑπὸ σκιάν».

Ὅτε δὲ ἄλλος τις εἶπεν· «οἱ ἐχθροὶ εἶνε πλησίον ἡμῶν, λοιπόν, εἶπε, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα πλησίον αὐτῶν».

Ὅτε δὲ τις εἶπεν «ὦ Λεωνίδα, μετὰ τόσῳ ὀλίγων στρατιωτῶν ἦλθες νὰ πολεμήσης πρὸς τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν ἐχθρῶν ;», ἀπεκρίθη «ἂν νομίζετε, ὅτι διὰ τοῦ πλῆθους θὰ πολεμήσω, οὐδὲ πᾶσα ἡ Ἑλλὰς ἀρκεῖ νὰ παραταχθῇ πρὸς τοὺς Πέρσας· διότι ὀλίγον πλῆθυσμόν ἔχει πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων. Ἀρκεῖ ὅμως ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὁ ὀλίγος, διότι ὁ ἀγὼν θὰ διεξαχθῇ διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἀρετῆς».

Ὅτε δὲ ὁ Ξέρξης ἔγραψε πρὸς αὐτόν, ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ καταστήσῃ αὐτὸν μονάρχην τῆς Ἑλλάδος, ἂν συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ, ὁ Λεωνίδας ἀπήντησεν· «Εἰς ἐμὲ κρείσσων εἶνε ὁ θάνατος ὑπὲρ Ἑλλάδος ἢ νὰ μονάρχῳ ὁμοφύλων».

Ὅτε πάλιν ὁ Ξέρξης ἔγραψε «πέμπσον τὰ ὄπλα» ὁ Λεωνίδας ἀντέγραψε «μολὼν λαβε» (ἐλθὲ νὰ λάβῃς αὐτά).

Ἐνῷ δὲ ἐμελλεν αὐτὸς νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἱ πολέμαρχοι συνεβούλευσαν αὐτόν νὰ προσμείνῃ τοὺς συμμάχους. Ὁ Λεωνίδας ὅμως ἀπήντησεν· «δὲν γνωρίζετε, ὅτι μόνοι πρὸς τοὺς πολεμίους μάχονται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι φοβοῦνται τοὺς βασιλεῖς καὶ αἰδοῦνται αὐτούς ;»

Μέλλων ὁ Λεωνίδας νὰ πολεμήσῃ παρήγγειλεν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ἀριστοποιήσωσι, διότι θὰ δειπνήσωσιν εἰς τὸν Ἀδην.

Φιλοτιμία Κόρου.

Ἡ Μανδάνη ἐλθοῦσα παρέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τοῦ δωδεκαετοῦς Κόρου φιλοξενορυσμένη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἀστυάγου βασιλέως τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀστυάγης χαριζόμενος πρὸς

τὴν θυγατέρα Μανδάνην καὶ πρὸς τὸν μικρὸν ἔγγονον πολὺ περιποιήθη αὐτούς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ Μανδάνη ἡτοιμάζετο νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἀλλ' ὁ Ἀστυάγης παρεκάλει αὐτὴν νὰ ἀφήσῃ ὀλίγας ἡμέρας ἀκόμη τὸν Κῦρον. Ἡ Μανδάνη ἀπεκρίθη «Θέλω μὲν, ὦ πάτερ, νὰ σὲ εὐχαριστήσω, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἀφήσω τὸν Κῦρον ἀκόντα». Ἡ Τότε ὁ Ἀστυάγης λέγει εἰς τὸν Κῦρον «ὦ παῖ, ἂν μένης πλησίον μου, θὰ σοὶ παρέχω πολλὰς περιποιήσεις, θὰ σοὶ δώσω τοὺς ἔμοὺς ἵππους νὰ ἱππεύῃς, καὶ ὅταν ἀπέλθῃς, θὰ σοὶ ἐπιτρέψω νὰ λάβῃς ὁπόσους θέλεις. Κατὰ τὸ δεῖπνον θὰ σὲ ἀφίνω ἐλεύθερον νὰ δειπνήῃς, ὡς θέλεις σύ. Τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἔχω εἰς τὸν κήπον, σοὶ ἐπιτρέπω νὰ διώκῃς καὶ νὰ φονεύῃς εἴτε διὰ τόξου εἴτε δι' ἀκοντίου. Θὰ σοὶ εὖρω πολλοὺς παῖδας συνομήλικας, ἵνα μετ' αὐτῶν συμπαίξῃς».

Ἀφ' οὗ εἶπε ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, ἂν θέλει νὰ μένῃ ἢ νὰ ἀναχωρήσωσιν ὁμοῦ. Ὁ Κῦρος εὐθὺς ἀπήντησεν, ὅτι θέλει νὰ μείνῃ. Ἐπειδὴ ἡ μήτηρ ἐθαύμασε διὰ τοῦτο καὶ ἠρώτησεν αὐτόν, διατὶ προτιμᾷ νὰ μένῃ, ὁ Κῦρος ἀπεκρίθη·

«ὦ μῆτερ, εἰς τὴν πατρίδα εἶμαι κράτιστος τῶν ὁμηλίκων καὶ κατὰ τὸ ἀκόντιον καὶ κατὰ τὸ τόξον· ἐνταῦθα ὁμοῦς γνωρίζω, ὅτι εἶμαι κατώτερος τῶν ὁμηλίκων κατὰ τὸ ἱππεύειν. Μάθε λοιπόν, ὦ μῆτερ, ὅτι λυποῦμαι νὰ εἶμαι κατώτερος τῶν ὁμηλίκων κατὰ τοῦτο. Ἄν λοιπόν μένω ἐνταῦθα, θὰ μάθω νὰ ἱππεύω καὶ θὰ γίνω κράτιστος ἱππεὺς ὥστε νὰ δύναμαι νὰ εἶμαι ὠφέλιμος κατὰ τὸν πόλεμον». Τοσαύτην φιλοτιμίαν ἔδειξεν ὁ Κῦρος, ὥστε εὐθὺς ἤρχισε νὰ ἀναπηδᾷ ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ νὰ ἀσκήται εἰς τὸ τόξον καὶ τὸ ἀκόντιον ἀπὸ τοῦ ἵππου. Πολλάκις ἀσκούμενος εἰς τοῦτο μετὰ τῶν ὁμηλίκων ἡττάτο, ἀλλὰ δὲν ἐλυπεῖτο. Μετὰ τινα χρόνον διὰ τῆς φιλοτιμίας καὶ ἐπιμονῆς κατάρθωσε νὰ ὑπερτερήσῃ τοὺς ὁμηλικας εἰς τὴν ἱππικὴν καὶ νὰ διώκῃ τὰ θηρία ἐντὸς τοῦ κήπου καὶ νὰ φονεύῃ αὐτὰ τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἐφόνευσε πάντα τὰ ἐν τῷ κήπῳ θηρία.

Φιλεργία Κύρου.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας μεταξὺ τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ καλλίστων ἐνασχολήσεων αὐτῶν εἶχον τὴν γεωργίαν καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην. Λέγεται δέ, ὅτι, ὅτε ὁ Λύσανδρος μετέβη πρὸς τὸν Κύρον φέρων δῶρα παρὰ τῶν συμμάχων, ὁ Κύρος ὑποδεχθεὶς αὐτὸν εὐμενῶς ὑπέδειξε τὸν κῆπον.

Ὁ Λύσανδρος θαυμάσας, διότι τὰ δένδρα κατ' ἴσιν ἀπόστασιν φυτευθέντα ἦσαν ὥραια καὶ πλήρη καρπῶν, ὁσμαι δὲ πολλὰ καὶ τερπνὰ ἐκ τῶν ἀνθέων ἐξεπέμποντο, εἶπεν· «'Αλλ' ἐγώ, ὦ Κύρε, πάντα μὲν ταῦτα θαυμάζω διὰ τὴν ὥραιότητα αὐτῶν, πολὺ ὅμως περισσότερον ἐκείνον, ὅστις ἐφύτευσε ταῦτα καὶ περιποιεῖται». Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος εἶπε· «Ταῦτα, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ πάντα περιποιοῦμαι· εἶνε δὲ καὶ τινα ἐξ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐφύτευσα ὁ ἴδιος». Καὶ ὁ Λύσανδρος στρέψας τὰ βλέμματα αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· «Τί λέγεις, εἶπεν, ὦ Κύρε, τῷ ὄντι σὺ διὰ τῶν χειρῶν σου ταῦτα ἐφύτευσας;» Καὶ ὁ Κύρος ἀπεκρίθη· «Θαυμάζεις τοῦτο, ὦ Λύσανδρε; σοὶ ὁμνύω εἰς τὴν ζωὴν μου, ὅτι, ὅταν ὑγιαίνω, οὐδέποτε δειπνῶ, πρὶν ἰδρῶσω ἐνασχολούμενος εἰς γεωργικὰ ἢ εἰς πολεμικὰ ἔργα, ἢ εἰς ἄλλο τι τοιοῦτον».

Τότε ὁ Λύσανδρος λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, «δικαίως μοὶ φαίνεσαι, εἶπεν ὦ Κύρε, εὐδαίμων, διότι ἀγαθὸς ὢν ἀνὴρ εὐδαιμονεῖς».

— Ἀρχὴν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ὁ Θεὸς ἀνέδειξεν ἀνθρώποις τὸν πόνον.

— Ἀργὸς μὴ ἴσθι, μηδ' ἂν πλουτῇς.

— Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δὲ τ' ὄνειδος.

— Πάντα ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἂν μὴ τὸν πόνον φεύγῃ τις, ὃς πρόσσεσι τοῖς ζητουμένοις.

Λιτότης Κύρου.

Ὁ Κύρος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐφαίνετο, ὅτι θὰ καταστῇ πάντως μέγας. Δωδεκαετὴς ὢν τὴν ἡλικίαν ἤλθε μετὰ τῆς μητρὸς

Μανδάνης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πάππου Ἀστυάγους. Ὁ Ἀστυάγης πολὺ περιποιεῖτο αὐτὸν καὶ στολὴν ἐνέδυσεν αὐτὸν καὶ διὰ στρεπτῶν καὶ φελίων ἐκόσμησε καὶ ἐφ' ἑπὶ χρυσοχαλίνου περιέφερεν. Ὁ Κῦρος ὡς παῖς φιλότιμος καὶ φιλόκαλος ἔχαιρε μανθάνων νὰ ἱππεύῃ. Ὅτε δὲ ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀστυάγης ἐδείπνει μετὰ τῆς Μανδάνης καὶ τοῦ Κῦρου, θέλων νὰ δειπνῇ ὁ Κῦρος ὅσον τὸ δυνατόν εὐχαριστότατα, παρέθηκεν εἰς αὐτὸν καὶ παροψίδας καὶ παντοδαπὰ ἐμβάσματα καὶ φαγητά. Ὁ Κῦρος ἰδὼν τὴν ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν τῶν φαγητῶν εἶπεν· «ὦ πάππε, μεγάλην ἐνόηλσιν καὶ ἀνησυχίαν ἔχεις κατὰ τὸ δεῖπνον, διότι ἀναγκάζεσαι εἰς ὅλα ταῦτα τὰ πινάκια νὰ τείνης τὰς χεῖρας καὶ νὰ γεύῃσαι ἐκ τούτων τῶν παντοδαπῶν φαγητῶν». Ὁ Ἀστυάγης ἐκπλαγεὶς διὰ τὴν παρατήρησιν ταύτην ἠρώτησε τὸν Κῦρον· «Δὲν σοὶ φαίνεται, ὦ Κῦρε, ὅτι τὸ δεῖπνον τοῦτο εἶνε καλλίτερον τοῦ δείπνου τῶν Περσῶν»; «Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ Κῦρος, ὦ πάππε, ἡμεῖς πολὺ ἀπλούστερον καὶ πολὺ ταχύτερον χορταίνομεν, ἢ ὑμεῖς· ἡμεῖς ἔχομεν μόνον ἄρτον καὶ κρέας, ὑμεῖς δὲ παρατίθεσθε πλεῖστα φαγητὰ καὶ ἀναγκάζεσθε μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις νὰ χορτάσητε». «Ἄλλ' ὦ παῖ, εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡμεῖς λυπούμεθα πράττοντες ταῦτα· ἂν καὶ σὺ γευθῇς ἐξ αὐτῶν, θὰ μάθῃς, ὅτι τὰ φαγητὰ ταῦτα εἶνε γλυκέα». «Ἄλλ' ὦ πάππε, νομίζω, ὅτι καὶ σὺ ἀποστρέφεσαι τὰ φαγητὰ ταῦτα, διότι σὲ βλέπω νὰ καθαρίζῃς εὐθὺς τὴν χεῖρα διὰ τοῦ χειρομάκτρον, ἅφ' οὗ ἐκτείνεις αὐτὴν εἰς αὐτά». Ὁ Ἀστυάγης πρὸς εὐχαρίστησιν περισσοτέραν ἔδωκε τεμάχια κρέατος ἡμέρων ζώων καὶ ἀγρίων, ἵνα φάγῃ. Ὁ Κῦρος ὁμῶς ἐπειδὴ εἶδε πολλὰ κρέατα, ἔλαβεν αὐτὰ καὶ ἀντὶ νὰ φάγῃ αὐτός, διεμοίρασεν εἰς τοὺς θεράποντας τοῦ πάππου.

Τὰ λίφυρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ χρυσοῦς τρίπους.

Εἰς τὰς Πλαταιὰς συνήφθη μάχη πεισματωδεστάτη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ τριακοσίων χιλιάδων Περσῶν, περιεσώθησαν μόνον τεσσαράκοντα τρεῖς χιλιάδες, πάντων τῶν

λοιπῶν φονευθέντων. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν μόνον 1360. Ἡ λεία ὑπῆρξε πλουσιωτάτη καὶ ποικίλη· χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἰς δαρεικοὺς, εἰς σκεύη, εἰς κοσμήματα, τάπητες πολυτελεῖς, ἱμάτια καὶ ὄπλα, ἵπποι, κάμηλοι κλπ. Πρὸς τοῖς ἄλλοις εὗρέθη ἐνταῦθα καὶ ἡ μεγαλοπρεπὴς σκηνὴ τοῦ Ξέρξου, τὴν ὁποίαν ἀπερχόμενος εἶχε καταλίπει εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ὁ Παυσανίας διέταξε τοὺς εἴλωτας νὰ συμφορήσωσιν εἰς ἓν πάντα ταῦτα τὰ λάφυρα, ἀλλ' οὗτοι πολλὰ μὲν ἀπέκρυψαν, πωλήσαντες αὐτὰ λάθρα εἰς τοὺς Αἰγινήτας, οἵτινες ὑπερεπλούτησαν τότε ἀγοράζοντες ἀντὶ χαλκοῦ τὸν χρυσὸν παρὰ τῶν ἀπλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, πολλὰ δὲ δὲν ἀνεκάλυφθησαν ἀμέσως, διότι ταφέντα εἰς τὴν γῆν βραδύτερον ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν Πλαταίων ἀνευρίσκοντο· ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὁ συγκομισθεὶς εἰς διανομὴν θησαυρὸς ὑπῆρξεν ὑπέρογκος.

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τούτου ἀφιέρωσαν πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν τὴν δεκάτην, ἧς ἀντέθη ἐκεῖ τρίπους χρυσοῦς ἐπὶ τρικεφαλίου ὄφεως ἐκ χαλκοῦ ἱστάμενος. Ὁ Παυσανίας, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ἔκτοτε νὰ ζαλίξῃ ἡ περιωπὴ τῆς δόξης, εἰς τὴν ὁποίαν προήχθη, ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ τρίποδος ἐλεγεῖον ποιηθὲν μὲν ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου, ἀποδίδον δὲ εἰς αὐτὸν τὴν ὕλην τοῦ κατορθώματος τιμῇ.

«Ἑλλήνων ἀρχηγός, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μῆδων,

»Παυσανίας, Φοῖβω μνᾶμ' ἀνέθηκε τόδε».

Ἄλλ' οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης μὴ ἀνεχόμενοι τὴν τοιαύτην τοῦ ἀνδρὸς ἀξίωσιν, διέταξαν ἀμέσως νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ ἐπιγραφὴ ἐκείνη, ν' ἀναγραφῶσι δὲ τὰ ὀνόματα πασῶν τῶν πόλεων, ὅσαι συνετέλεσαν εἰς τὴν κατατρόπωσιν τοῦ βαρβάρου. Ἐκ τούτου ὁ τρίπους ἀνεδείχθη ἤδη, ὅτι ἦτο ἀνάθημα τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης καὶ οὐχὶ ἑνὸς ἀνδρός.

Κατὰ παράδοξον δὲ τινα τύχην τοῦ ἀναθήματος τούτου περιεσώθη εἰς ἡμᾶς μέρος τι τοῦλάχιστον· αἱ ποικίλαι αὐτοῦ περιπέτειαι ἀπεικονίζονσι τὰς περιπετείας αὐτοῦ τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποῖου ἦτο προωρισμένον νὰ διαγωνίσῃ ἐν τῶν λαμπροτάτων κατορθωμάτων. Ὅτε ἐν τῇ τετάρτῃ μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδι ὁ μέγας Κωνσταν-

τινος ἔκτισε τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ πόλιν, ἣτις ἐπέπρωτο νὰ ἀποθῇ ἡ πρωτεύουσα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετῆνεγκεν ἐκεῖ ἐξ Ἑλλάδος πλὴν ἄλλων πολλῶν καὶ τὸν χρυσοῦν τρίποδα καὶ ἔστησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀχανῆ τοῦ ἵπποδρομίου πλατεῖαν. Τὸ μνημεῖον ἦτο ἔκτοτε ῥολοδόν, διότι οἱ Φωκεῖς εἶχον πρὸ καιροῦ πωλήσει τὸν χρυσοῦν τρίποδα, ὥστε μετηνέχθη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν μόνη ἡ βάσις τοῦ τρίποδος, ἡ χαλκὴ ὀφιοειδὴς τρικάρηνος στήλη. Οὕτω δ' ἔχουσα ἐσφίξετο ἡ στήλη μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ὑπέστη νέους ἀκρωτηριασμούς, διότι ἐκ διαλειμμάτων ἀφῆρέθησαν αἱ τρεῖς τοῦ ὄψεως κεφαλαί. Πλὴν δὲ τούτου κατεχώσθη κατὰ τὸ πλείστον μέχρι τοῦ 1856 δι' ἀνασκαφῆς φιλαρχαίων Ἀγγλων ἀξιωματικῶν ἀνεφάνη ὁλόκληρος, ἔχουσα ἤδη 15 περίπου γεωγραφικῶν ποδῶν ὕψος. Ὅσφ ὅμως καὶ ἂν ἐκολοθώθη τὸ μνημεῖον τοῦτο, εἶνε ἔν τῶν πολυτίμων κειμηλίων τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος ἐπ' αἰσίοις ἱστάμενον ἐκεῖ, ὅπου ἄχρι τοῦδε ἵσταται καὶ ὅπου αἱ παροῦσαι τῶν Ἑλλήνων γενεαὶ εὐλαδῶς προσερχόμεναι δύνανται εἰσέτι νὰ ἀναγνώσωσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πολυσπείρου ὄψεως τὰ ὀνόματα τῶν προμάχων τοῦ πρώτου ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἡμῶν ἀγῶνος. Τὰ γράμματα τῶν ὀνομάτων τούτων ἔχουσιν ἐνὸς δακτύλου ὕψος· ὅθεν δύο ἢ τρία ὀνόματα εὗρίσκονται ἐπὶ ἐκάστης σπείρας· καὶ πρῶτον μὲν εἶνε ἀναγεγραμμένοι οἱ Λακεδαιμόνιοι, κατόπιν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Σικυῶνιοι, οἱ Αἰγινῆται, οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Τεγεᾶται καὶ ἄλλοι.

Μεγαλοφροσύνη Πausανίου.

Ὁ Πausανίας ἀπέκτησε διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ γενναιότητος αὐτοῦ μεγίστην δόξαν νικήσας κατὰ κράτος τοὺς Πέρσας εἰς Πλαταιάς. Ἐκ τοῦ ἐξῆς δὲ διηγήματος καταφαίνεται ἡ μεγαλοφροσύνη τοῦ ἀνδρὸς μὴ θελήσαντος νὰ ἀνασταυρώσῃ τὸν Μαρδόνιον, τὸν στρατηγὸν τῶν Περσῶν φονευθέντα κατὰ ταύτην τὴν μάχην. Μετὰ τὴν μάχην προσελθὼν τις τῶν προκρίτων τῆς Αἰγίνης, Λάμπων ὀνομαζόμενος, υἱὸς τοῦ Πυθέου, πρὸς τὸν Πausανίαν εἶπεν·

«ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἀληθῶς κατώρθωσας ἔργον ὑπερφυῆς κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος· θεὸς τις βεβαίως σοὶ ἔδωκε νὰ σώσῃς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀποκτήσῃς μεγίστην δόξαν, ὅσῃν, ὥς ἡμεῖς γνωρίζομεν, οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ πρᾶξον καὶ τὰ λοιπά, τὰ ἀκόλουθα τούτων, ὅπως ἡ φήμη σου αὐξηθῇ ἔτι μεγαλύτερα, καὶ εἰς τὸ μέλλον φυλάσσωνται οἱ βάρβαροι ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιχειρῶσιν ἀνόσια ἔργα κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἀποθανόντος τοῦ Λεωνίδου εἰς Θερμοπύλας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπέκοψιν ὁ Μαρδόνιος καὶ ὁ Εἰρένης καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀνεσταύρωσαν. Ἐὰν δὲ ἀνασταυρώσῃς τὸν Μαρδόνιον, τότε ἐκδικεῖς τὸν θεῖόν σου Λεωνίδα καὶ ἔχεις τὸν ἔπαινον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων». Οὕτως εἶπε νομίζων ὅτι εὐχαριστεῖ τὸν Πυρρανίαν· ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν· «ὦ φίλε Λιγυήτα, ἐκτιμῶ μὲν τὴν εὐνοίαν σου καὶ τὴν περὶ νοίαν, ἀλλ' ὅμως ἡ γνώμη σου εἶνε ἐσφαλμένη, διότι ἂφ' οὗ καὶ ἐμὲ καὶ τὴν πατρίδα μου καὶ τὰς πράξεις μου πολὺ ἐξύψωσας, μὲ κατεβίβασας ἔπειτα εἰς τὸ μηδέν, παραινῶν νὰ ὑβρίσω νεκρὸν καὶ ἰσχυρίζομενος ὅτι, ἐὰν πράξω τοῦτο, θὰ αὐξήσω τὴν δόξαν μου. Τὰ τοιαῦτα ἀρμόζουσιν εἰς βαρβάρους, οὐχὶ δὲ εἰς Ἕλληνας. Σοὶ λέγω δέ, ὅτι ὁ Λεωνίδας, τὸν ὁποῖον μὲ παρακινεῖς νὰ ἱκανοποιήσω, ἔλαβε πλήρη ἱκανοποίησιν διὰ τῆς περιφανοῦς νίκης ἡμῶν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ συναποθανόντες εἰς Θερμοπύλας. Σὺ ὅμως ἀπέλθε καὶ μὴ πλέον ἔλθῃς μετὰ τοιαύτης προτάσεως καὶ συμβουλῆς καὶ χαῖρε, διότι ἀπέρχεσαι ἀβλαβής».

Ἡ ἀφιλοχρηματία τοῦ Ἀριστείδου.

Δικαίως ὁ Πλάτων θαυμάζει τὸν Ἀριστείδην ὑπὲρ πάντα ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἔμφρονα καὶ ἐνάρτεον διαγωγὴν αὐτοῦ. Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, οὐχὶ μόνον ἀνδρείως ἡγωνίσθη ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοπatriας ἔδωκεν.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶνε ἐξευτελισμὸς ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον καὶ σωτήριαν εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἱκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος, ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος, πᾶν προσωπικὸν πάθος πρέπει νὰ θυσιάζωμεν προθύμως, πᾶσαν ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἐδίδαξεν, ὅτι εἶνε μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις, δὲν τιμῶσι τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμῶσι τὰς θέσεις καὶ ὅτι ἄνευ ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας οὐδὲν μέγα ἔργον κατορθοῦται ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανήλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρητον Ἀριστείδην νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῇ μέσῃ δὲ τόσῃς ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιτηρήσεως, ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τι ἐκ τῶν λαφύρων, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ σφετερισθῇ ἐξ αὐτῶν. «Χρεωστοῦμεν, ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας, νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, οὐχὶ ἵνα πλουτήσωμεν ἢ δοξασθῶμεν, ἀλλ' ἵνα ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ ἀμισθί, ἔστω καὶ ἄνευ δόξης».

Εἰς τὴν εὐγενῇ αὐτοῦ ψυχὴν ὁ θεὸς ἔρωσ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμνηδένιζε πᾶν ἄλλο συναίσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ δὲν ἦσαν τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἦθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἦθελον ἐκλείψει ἔκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης, ἀνεχωρήσας κατεσχουμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν Μαρδόνιον, ἵνα ὑποδουλώσῃ τοὺς

ἐλευθέρους Ἑλλήνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ υποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσοῦ ἢ διὰ τῶν ὅπλων, ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ καὶ ὁ σιδηρὸς τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσῃ καὶ κατστρέφει.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου προέτεινε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι «ὁ Μαρδόνιος εἶνε ἕτοιμος ν' ἀνακτίσῃ δι' ἰδίων ἐξόδων ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας αὐτῶν καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα, καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐὰν ἤθελον νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα».

Οἱ Σπαρτιάται γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐρημώσεως τῶν ἀγρῶν, ἐφοδῆθησαν μήπως ἐν τῷ ἀπελπισμῷ παραδεχθῶσι τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Ὅθεν στείλαντες συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀπορρίψωσι τὰς Περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης ἐκφράζων καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ αἰσθήματα ἔδωκε τὴν ὥραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἥτις καὶ μόνη εἶνε ἱκανὴ ν' ἀπαθανάτισῃ αὐτόν. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀριστείδου.

«Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζωσιν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθῶσι διὰ τῶν χρημάτων, διότι αὐτοὶ ὄντες βάρβαροι οὐδὲν πολυτιμώτερον τοῦ χρυαίου γνωρίζουσιν, ἀλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν ἡμῶν, λησμονοῦσι τὴν Ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν. Ἄς μάθωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε ἀντὶ ὅλου τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἐντὸς αὐτῆς χρυσοῦ ἤθελόν ποτε πωλήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι, μόνον ὅταν ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον αὐτοῦ, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλα-

ταίων συνεκροτήθη, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη.

Ἄλλ' ἂν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ συμπολίται ἦσαν πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀθηναίων πλούσιοι, συνειθισμένοι εἰς λαμπράς οἰκίας, εἰς στολισμούς, εἰς πολυποίκιλα γεύματα καὶ ἐν γένει εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἀσωτίαν, ὁ ἐγωΐσμος βεβαίως ἤθελεν ὑπερισχύσει ἐνώπιον τῆς τιμῆς καὶ τῆς πατρίδος, προθύμως δὲ ἤθελον τότε προδώσει καὶ ἐλευθερίαν καὶ πατρίδα, παραδεχόμενοι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου.

Ἡ ἀφιλοχρηματία λοιπὸν καὶ αὐτάρκεια τοῦ Ἀριστείδου καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐνίσχυσαν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλ' ὁ Ἀριστείδης διὰ τῆς πραότητος καὶ ἀφιλοχρηματίας προσεῖλκυεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ πόλεων, αἵτινες μὴ ὑποφέρουσαι τὴν πλεονεξίαν, τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὴν ὑπεροφίαν τοῦ Σπαρτιάτου Πausανίου, ἀπέκρουσαν τὴν ἀρχηγίαν τῆς Σπάρτης καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, προσεκολλήθησαν ἕνεκα τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἀριστείδου.

Ὅτε δὲ αἱ συμμαχικαὶ πόλεις ἔμελλον νὰ φορολογηθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἕνεκα τοῦ πολέμου, ὅλοι ἐκ συμφώνου τὸν Ἀριστείδην ἐξήτησαν, ὥπως προσδιορίσῃ καὶ συνάξῃ τοὺς φόρους αὐτῶν. Πτωχὸς δὲ ἀναχωρήσας τότε ἐξ Ἀθηνῶν, πτωχότερος ἐπανήλθεν, ἀπάσας μὲν τὰς φορολογηθείσας πόλεις εὐχαριστήσας πληρέστατα, τὴν δὲ πατρίδα ὑπερητήσας πιστῶς καὶ ἐντίμως. Πρὸς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι μεγίστη ἀρετὴ τοῦ καλοῦ στρατηγοῦ εἶνε τὸ νὰ προβλέπῃ καὶ νὰ προλαμβάνῃ τὰ ἐχθρικά σχέδια «ναὶ ἀναγκαῖον μὲν εἶνε τοῦτο, ἀλλ' ἐπίσης ἀναγκαῖον καὶ στρατηγικὸν εἶνε, εἶπεν ὁ Ἀριστείδης, καὶ ἡ ἐγκράτεια τῶν χειρῶν, ὑποδεικνύων ὅτι, ἵνα εἰνέ τις καλὸς στρατηγός, ἀπαιτεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ εἶνε οὐχὶ φιλοχρήματος, ἀλλ' ἐνάρετος καὶ ἔντιμος.

Ὁ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαυόμενος πτωχὸς Ἀριστείδης εἶχε θεῖον πλουσιώτατον εἰς τὰς Ἀθήνας, Καλλίαν ὀνομαζόμενον. Αὐτὸν κατηγόρησαν οἱ ἐχθροὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἵνα παροξύνωσι δὲ κατ' αὐτοῦ τοὺς δικαστὰς ἀνέφερον μεταξὺ ἄλλων, ὅτι, ἐν ᾧ ὁ Καλλίας ἦτο πλουσιώτατος, ἄφηγε τὸν πτωχὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀριστείδην

τὸν παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων τιμώμενον, νὰ πένηται καὶ νὰ στε-
ρῇται μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῶν τέκνων καὶ αὐτῶν τῶν ἀπο-
λότως ἀναγκαίων.

Οἱ δικασταὶ ἡγανάκτησαν ἀκούσαντες ταῦτα· ἀλλ' ὁ Καλλίας
προσεκάλεσεν ἀμέσως ἐνώπιον αὐτῶν τὸν Ἀριστείδην, ὅπως μαρτυ-
ρήσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Παρουσιασθεὶς ὁ Ἀριστείδης ἐβεβαίωσεν, ὅτι πολλάκις ὁ Καλ-
λίας πολλὰ προσέφερεν ἀλλ' αὐτὸς εὐχαριστοῦμενος εἰς τὰ ὀλίγα, δὲν
ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὰ προσφερόμενα, διότι ἡ πτωχεία κατ' αὐτὸν
φέρει ἀτιμίαν μόνον, ὅταν τις καταντᾷ εἰς αὐτὴν διὰ τῆς διαφθράς
καὶ ἀσωτίας, καὶ διότι πολὺ ἐντιμότερον ἐθεώρει τὸ νὰ ὑποφέρῃ
τις γενναίως τὴν πενίαν ἢ νὰ εἶνε πλούσιος, μεταχειριζόμενος κακῶς
τὸν πλοῦτον. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ ἀκροαταὶ ἀνεχώρησαν
ἐκ τοῦ δικαστηρίου, προτιμῶντες νὰ εἶνε πτωχοὶ καὶ ὀλιγαρκεῖς,
ὥς ὁ Ἀριστείδης, ἢ πλούσιοι καὶ πολυτελεῖς, ὥς ὁ Καλλίας.

Ἀμνησικακία Κίμωνος.

Ὡς ὁ Ἀριστείδης ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἀρετὴν
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, τοιοῦτοτρόπως μετὰ τινος χρόνου ἐξω-
ρίσθη καὶ ὁ ἔνδοξος Κίμων, διότι φίλος ὢν τῶν Σπαρτιατῶν ἐνο-
μίσθη ἐπικίνδυνος εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὡς δὲ ὁ Ἀριστείδης δὲν ἡγα-
νάνκτησε κατὰ τῆς πατρίδος ἐξορισθεὶς, ἀλλ' ἠγωνίσθη καὶ διε-
κινδύνευσεν εἰς σωτηρίαν αὐτῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Κίμων μι-
μούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ ἐναρέτου ἐκείνου ἀνδρὸς δὲν ἐμνη-
σικάκησε κατὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καλὸν ἀντι-
καχοῦ ἠθέλησε ν' ἀνταποδώσῃ. Ἐν ᾧ ἦτο ἐξόριστος, μάχη μεταξὺ
Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ εἰς Τανάγραν.
Ἰδοὺ περίσταςις ἀρμοδία εἰς ἐκδίκησιν, εἶπεν ὁ Κίμων, καὶ ἐνδυσθεὶς
εὐθὺς τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ τρέχει εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθη-
ναίων, ὅπως συναγωνισθῇ καὶ θυσιασθῇ μετ' αὐτῶν ὑπὲρ πατρίδος.
Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀποκρούσαντες τὴν αὐθόρμητον ταύτην καὶ γεν-
ναίαν συνδρομὴν τοῦ ἐξορίστου Κίμωνος διέταξαν αὐτὸν νὰ ἀπομα-

κρυβθῇ ἀπὸ τὸ στρατόπεδον. Ὁ Κίμων ὅμως δὲν ἀγανακτεῖ κατὰ τῶν δυσπίστων συμπολιτῶν ἀλλὰ παρακαλεῖ θερμῶς ἑκατὸν πιστοὺς καὶ ἀφωσιωμένους εἰς αὐτὸν φίλους ν' ἀγωνισθῶσι γενναίως, ἵνα ἡ πατρίς θριαμβεύσῃ. Οἱ ἑκατὸν αὐτοὶ φίλοι ὑπακούσαντες εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Κίμωνος καὶ ἀγωνισθέντες ἀνδρείως ἔπесον ἅπαντες εἰς τὴν μάχην, θύματα ἑνδοῦα τῆς φιλοπατρίας αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀμέσως τότε διέταξαν τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον τοῦ Κίμωνος, ἐννοήσαντες ὅτι, ἂν ὁ Κίμων ἡγάπα τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ ἀδυστηρὰ ἦθι τῶν Σπαρτιατῶν, τὴν πατρίδα ὅμως ἐλάτρευεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπίγειον ἀγαθόν.

— Ἐσο γενναῖος πάντοτε, μνησίκακος μὴ εἶσαι
 δίδε καλὸν ἀντὶ κακοῦ καὶ οὕτως ἐκδικεῖσαι.

— Ἐτοιμον τὸ χρηστὸν εἰς συγγνώμην.

Ἐλευθεριότης Κίμωνος.

Ἀφ' οὗ ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, καὶ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὰς Πλαταιάς ἀπέκρουσαν τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα βαρβάρους, ἀνεφάνη εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Κίμων, ὅστις συνήνωσεν εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μιλτιάδου καὶ τὴν πολιτικὴν φρόνησιν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀριστείδου.

Ὁ Κίμων, τὸν ὅποιον περιγράφουσιν εὖειδῇ τὸ πρόσωπον, ὕψη-
 λοῦ ἀναστήματος καὶ ἔχοντα κόμην μακράν καὶ οὐλγν, εἶχε χα-
 κτῆρα γλυκύτατον, διάθεσιν εὐεργετικὴν καὶ ἑνθερμον φιλοπατρίαν.

Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος, ποταμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου Περσικοῦ στόλου κατέστρεψε κυριεύσας διακόσια ἐχθρικὰ πλοῖα, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐξωλόθρευσεν, ἀποβιβάσας αὐθημερὸν εἰς τὴν ξηρὰν στρατεύματα.

Ἡ διπλῇ αὕτῃ νίκῃ τοῦ Κίμωνος δικαίως ἐθεωρήθη λαμπροτέρα

καὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας καὶ τῆς πεζομαχίας τῶν Πλαταιῶν. Ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων δὲ κατὰ τῶν βαρβάρων νικῶν ἀπέκτησεν οὐχὶ δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῇ τῆς πατρίδος καὶ τῶν συμπολιτῶν χρήματα ἱκανά, διὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως κατεσκευάσασκε καὶ τὴν ἀγορὰν φιλοκάλως κατεφύτευσε καὶ τὴν Ἀκαδημίαν δι' ὁδῶν καὶ συσκιῶν περιπάτων κατεστόλισεν.

Οὐδέποτε ὁ Κίμων ἠθέλησε νὰ ἀποκτήσῃ ἀδίκως χρήματα· ὅσα δὲ ἀπέκτησε, μετεχειρίζετο, ἵνα τιμᾶται εὐεργετῶν τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ. «Κτᾶσθαι μὲν τὰ χρήματα ὡς χρῶται· χρῆσθαι δὲ ὡς τιμῶτο» δικαίως ἔλεγε περὶ αὐτοῦ Γοργίας ὁ Λεοντίνος.

Ἐκ νεότητος ἐγεύθη τὴν πικρίαν τῆς πτωχίας, διότι καὶ τὸν πατέρα Μιλτιάδην εἶδε ν' ἀποθάνῃ ἐν τῇ φυλακῇ, μὴ ἔχοντα ὡς ἐκ τῆς ἐντίμου πενίας νὰ πληρώσῃ πεντήκοντα τάλαντα, εἰς τὰ ὅποια εἶχε καταδικασθῇ, καὶ αὐτός, ὢν ἐνδεής, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰς τὴν φυλακὴν τὸν ἀποθανόντα πατέρα, μέχρι οὗ ὁ γαμβρὸς Καλλίας ἤλευθέρωσε αὐτὸν πληρώσας ἀντ' αὐτοῦ τὸ πατρικὸν χρῆμα.

Τὰ παθήματα ταῦτα ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ γλυκύτης τῆς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας τοῦ Καλλίου ἀφ' ἑτέρου, ἥνοιζαν τὴν θύραν τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν εὐαίσθητον καρδίαν τοῦ νέου Κίμωνος. Ὅθεν καὶ τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς κήπους εἶχεν ἀνοικτοὺς εἰς τοὺς συμπολίτας καὶ τοὺς ξένους, ὅπως οἱ πτωχοὶ ἐλευθέρως λαμβάνωσιν ἐκ τῶν καρπῶν καὶ ὀπωρικῶν καὶ καθ' ἡμέραν εἰς τὸν οἶκον εἶχε δεῖπνον λιτὸν μὲν, ἀλλ' ἄφθονον, ὅστις δὲ τῶν πτωχῶν συνδημοτῶν, ἤθελεν, ἐλευθέρως εἰσῆρχετο καὶ ἀνεξόδως ἐδείπνει.

Ὅσάκις δὲ ἐξήρχετο ἐκ τῆς οἰκίας, συνωδεύετο ὑπὸ ὑπηρετῶν, δι' αὐτῶν δὲ καὶ ἐνδύματα ἐχορήγει εἰς τοὺς ρακενδύτας γέροντας, καὶ χρήματα σιωπηλῶς, ἀλλὰ γενναίως διένεμεν εἰς τοὺς ἀξιοπαθοῦντας συμπολίτας.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ Κίμων, ὥστε δικαίως ὁ Πλούταρχος, θαυμάζων καὶ ἐπαινῶν τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ ἀνδρός, λέγει, ὅτι διὰ τῶν ἀγαθοεργῶν ἐπανάφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν μυθολογούμενον χρυσοῦν αἰῶνα τοῦ Κρόνου.

«Ἄλλ' ἐγὼ, εἶπεν ὁ Γερροστάθης, θαυμάζω τὸν Κίμωνα καὶ

δι' ἄλλον λόγον, ὅστις ἴσως φανῇ παράδοξος. Θαυμάζω, διότι, ἐν ᾧ ἦτο υἱὸς ἐνδόξου πατρός, τοῦ Μιλιάδου, ἐφάνη υἱὸς ἐνδοξότερος τοῦ πατρός».

«Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο πολὺ φυσικόν, παρατήρησέ τις ἐξ ἡμῶν. Παράδοξον θὰ ἦτο, ἂν ἔχων πατέρα τοιοῦτον, δὲν ἀνεφαίνετο υἱὸς ἄξιος τοῦ πατρός».

«Οὕτως ἔπρεπε νὰ εἶνε, ἀπήντησεν ὁ γέρον, καὶ ὅμως ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸν Κίμωνα τοῦ Μιλιάδου, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἄλλον υἱὸν ἐνδόξου πατρός ἀναφανέντα ἄξιον τοῦ πατρός.

«Ὁ Φωκίων ἀποθανὼν ἀφῆκεν υἱὸν τὸν Φῶκον, ὁ Ἀριστείδης τὸν Λυσίμαχον, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Σωκράτης ἀφῆκαν ἐπίσης υἱούς· ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν διεκρίθη, οὐδεὶς ἀνεδείχθη ἀνώτερος ἢ ἴσος τοῦ πατρός. Θέλετε καὶ ἄλλο πρόχειρον παράδειγμα; Ἐνθυμηθῆτε ποίων ἐνδόξων προγόνων τέκνα εἴμεθα ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες. καὶ ὅμως τοσοῦτον κατωτέρους καὶ διαφέροντας ἐκείνων εὐρίσκουσί τινες, ὥστε καὶ αὐτὴν τὴν γνησιότητα τῆς καταγωγῆς ἡμῶν ἐτόλμησαν νὰ διαφιλονικήσωσι.

Τὰ ἀναφυόμενα ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλων δένδρων φυτὰ δυσκόλως εὐδοκιμοῦσι, διότι τὰ μεγάλα δένδρα καὶ τὴν ὑγρασίαν τῆς γῆς ἀπορροφῶσι διὰ τῶν μεγάλων ῥιζῶν, καὶ τὰς ζωογόνους ὀκτίνας τοῦ ἡλίου ἐμποδίζουσι διὰ τῆς μεγάλης σκιᾶς.

Παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς μεγάλων πατέρων. Ἐπαναπαύονται συνήθως οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πατραγαθῶν καὶ νομίζουσιν, ὅτι ἡ προσωπικὴ δόξα τῶν πατέρων εἶνε ἱκανὴ νὰ λαμπρύνῃ καὶ τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀδοξίαν· ἐπομένως γενόμενοι οἰηματῖαι καὶ ὑπερήφανοι, ἀντὶ νὰ προσπαθήσωσιν, ὅπως δι' ἰδίων ἀγώνων καὶ ἔργων, δι' ἰδίων πρὸς τὴν πατρίδα εὐεργεσιῶν καὶ ἐκδουλεύσεων διακριθῶσι καὶ αὐτοί, ὥς διεκρίθησαν οἱ πατέρες αὐτῶν, διάγουσι βίον ἀμελῆ καὶ ἄδοξον καὶ ἀποθνήσκουσι θάνατον πολὺ ἄδοξότερον.

«Μόνον τὸ λαμπρὸν καὶ ἀφθονον φῶς τοῦ ἡλίου δύναται ἀντανακλόμενον ἐπὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄλλων σκοτεινῶν οὐρα-

νίων σωμάτων νὰ φωτίζη καὶ νὰ λαμπρύνῃ αὐτά. Ἄλλ' ἡ λάμψις τῶν γονέων δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ λαμπρύνῃ σκοτεινὰ καὶ ἄδοξα τέκνα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον σκοτεινότεραν ἀποδεικνύει τὴν ἄδοξίαν αὐτῶν. Ἄς μὴ ζῶμεν μόνον καυχώμενοι διὰ τὰ ἐνδοξα ἔργα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἀνδρείας, διανοίας καὶ τέχνης· ἄς μὴ ἐλπίσωμεν, ὅτι ἡ δόξα τῶν προγόνων θέλει δοξάσει καὶ ἡμᾶς ζῶντας ἀδόξως. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ὥραϊον παράδειγμα τοῦ Κίμωνος ἄς προσπαθήσωμεν δι' ἰδίων ἔργων, δι' ἰδίων κόπων, ἀγώνων καὶ ἀρετῶν νὰ ἀναφαιώμεν ἐνδοξα τέκνα ἐνδόξων προγόνων».

Μετὰ τινὰ διακοπὴν ὁ Γεροστάθης εἶπεν· «Ἄλλ' ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι κακῶς ἀνατεθραμμένοι, οἵτινες μὴ θέλοντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ πράξωσιν ἔργα καλὰ, φθονοῦσι, διαβάλλουσιν, ἐμπαίζουσιν, κακολογοῦσι τὰς ἀγαθοεργίας τῶν ἄλλων. Τοιοῦτοι φθονεροὶ καὶ κακεντρεχεῖς εἶπον καὶ περὶ τοῦ Κίμωνος, ὅτι κατέφευγεν εἰς ἀγαθοεργίας, ὅπως δι' αὐτῶν περιποιούμενος καὶ κολακεύων τὸν λαὸν ἀπολαύῃ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ».

«Ὁ ἀγαθὸς ὅμως Πλούταρχος, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ ἐλεημοσύναι τοῦ Κίμωνος ἦσαν ἀπόρροια τῆς φιланθρωπῶν ψυχῆς, καὶ οὐχὶ μέσον κολακείας καὶ δημαγωγίας, ὁρθότατα ὑπενθυμίζει, ὅτι ὁ Κίμων δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ δημοκρατικόν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀριστοκρατικόν κόμμα τῶν Ἀθηναίων, ὢν φανερὰ κεκρηυγμένος ὑπὲρ τοῦ Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος, κατὰ τὸ ὁποῖον οὐχὶ ὁ ἄπειρος καὶ ἀμαθὴς λαός, ἀλλ' οἱ ἄριστοι καὶ ἐκλεκτοὶ τῶν πολιτῶν ἐκυβέρνηον τὴν Σπάρτην».

«Εὖγε, φίλε, ἀπεκρίθη ὁ γέρον. Σὺ ὅμως εἶσαι Χριστιανὸς καὶ ὁ Πέτρος, ὅστις εἰς τὸν νόρθηκα κρυφίως ἐδίδασκε τὸν πτωχὸν Κώσιαν, εἶνε ἐπίσης Χριστιανὸς καὶ μάλιστα υἱὸς σεβασμίου ἱερέως τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὁ Κίμων γεννηθεὶς πολλὰ ἔτη πρὸ Χριστοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίζη τὰς ἐξῆς χριστιανικὰς παραγγελίας :

«Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν

Ἀναγνωσμάταριον τῆς 5' τάξεως Ἰω. Κοφινιώτου

5

τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι. Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνῶτω ἢ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου. Ἡ ἐλεημοσύνη σου ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει ἐν τῷ φανερῷ».

Ὅστις δίδει τὴν ἐλεημοσύνην φανερά, ἵνα φαίνεται καὶ θαυμάζεται ὡς ἐλεήμων, αὐτὸς βεβαίως οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει οὔτε ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων οὔτε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ τοιοῦτος δὲν ἀγαπᾷ τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐαυτόν· δὲν ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην ὡς χριστιανικὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὡς μέσον ἐπιδειξέως καὶ κομποσμοῦ. Πᾶσα δὲ καλὴ πράξις ὁσάκις χρησιμεύει ὡς μέσον ἰδιοτελῶν καὶ κατακριτέων σκοπῶν, πάθει ἀμέσως τοῦ νὰ εἶνε ἐνάρτεος, βεβηλοῦται καὶ εἰς κακίαν μεταμορφώνεται. Ἀληθῶς ἐνάρτεος εἶνε μόνον, ὅστις ἐνεργεῖ σταθερῶς τὴν ἀρετὴν διὰ τὴν ἀγνὴν ἀγάπην αὐτῆς.

Αὐτὰ εἶπε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἀγαθὸς Γεροστάθης ἐπιθυμῶν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τὴν χριστιανικὴν καὶ προπατορικὴν συγχρόνως ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμοῦμαι δὲ καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας στίχους τοῦ γέροντος περὶ τῶν τριῶν χαρίτων τῆς ἀρετῆς ταύτης.

- «Τρεῖς εἰν' αἱ θεῖαι χάριτες τῆς ἐλεημοσύνης,
- »Κ' αἱ τρεῖς ὥραϊαι ὡς τὸ φῶς τῆς ἱλαρᾶς σελήνης,
- »Παρηγορία τοῦ πτωχοῦ καὶ ἡδονὴ γλυκεῖα
- »Τοῦ ἐλεοῦντος, καὶ Θεοῦ ἕξ ὕψους εὐλογία».

Ἔντιμος πένια τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Ὁ μέγας πολίτης τῶν Θηβῶν Ἐπαμεινώνδας ἀνῆκεν εἰς πτωχὴν ἀλλ' ἐντιμὴν οἰκογένειαν. Ἐκ νεαρᾶς δὲ ἡλικίας προετίμησε τὸν ἡθικὸν πλοῦτον τοῦ ὀλίκοῦ, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι φωτίζων τὸν νοῦν καὶ καλλιεργῶν τὴν καρδίαν αὐτοῦ δύνатаι νὰ καταστῇ ὡφελιμώτερος εἰς τὴν πατρίδα ἢ γενόμενος πλοῦσιος φιλάργυρος.

Ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας ἔζησε καὶ ἀπέθανε πτωχός, ὡς ὁ Ἀριστείδης, διότι ἀγαπῶν τὴν πατρίδα δὲν ἠδυνάμηνε νὰ ἀγαπήσῃ ποτὲ τὸ χρυσίον. Ἡγεμῶν τις τῆς Θεσσαλίας προσέφερε ποτε δῶρον πεν-

τήκοντα χρυσᾶ νομίσματα· ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀγαπῶν πολὺ πλεόν των χρημάτων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν καὶ τῆς πατρίδος τὴν τιμὴν ἀπεποιήθη. τὸ δῶρον τοῦ ξένου ἡγεμόνος προτιμήσας νὰ δανεισθῇ παρὰ τινος συμπολίτου πεντήκοντα δραχμάς, ὥπως προμηθευθῇ τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια εἰς τινὰ ἐκστρατεῖαν.

Ἐκ των πλουσίων Θηβαίων ἄλλοι μὲν τιμῶντες τὸν ἄνδρα, ἄλλοι δὲ χάριν ἐπιδείξεως πολλάκις προσέφερον πρὸς αὐτὸν ἐκ των χρημάτων αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ ὀλιγαρχικῆς Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐδέχετο τὰς προσφοράς ταύτας, ἀλλὰ κατέπειθεν αὐτοὺς νὰ δίδωσι τὰ χρήματα αὐτῶν εἰς περίθαλψιν των δυστυχούντων Θηβαίων· τοιοῦτοτρόπως δὲ καὶ τοὺς πτωχοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ἂν καὶ πτωχοὺς, περιέθαλπε καὶ τοὺς πλουσίους ἡγάγαζε νὰ γίνωνται ἐπωφελεῖς.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ἀρταξέρξης ἔστειλε σημαντικὴν ποσότητα χρημάτων, ἵνα πείσῃ αὐτὸν νὰ δεχθῇ προτάσεις τινάς. «Ἐὰν αἱ προτάσεις τοῦ Ἀρταξέρξου, εἶπε πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον, εἶνε σύμφωνοι πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μου, δὲν ἔχω ἀνάγκην χρημάτων, ἵνα παραδεχθῶ αὐτάς, ἀλλ' ἔὰν ἀντιβαίνωσιν εἰς τὰ συμφέροντα καὶ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος μου, ἅπας ὁ χρυσὸς τοῦ βασιλείου αὐτοῦ δὲν θέλει μὲ καταπείσει νὰ προδῶσω τὸ καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα».

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ μέγας στρατηγὸς των Θηβῶν δὲν ἐλαμφοφόρει ὡς ἄλλος Ἀσιανός, οὐδὲ χρυσοστόλιστος καὶ κομπάζων παρουσιάζετο εἰς τὴν ἀγοράν. Εἰς δὲ τὰς ἐκστρατείας οὔτε αὐτὸς κατεδέχετο νὰ ἀργυρολογήσῃ γυμνῶνων ἐχθροὺς καὶ φίλους οὔτε εἰς τὸν στρατὸν συνεχῶρει ποτὲ τὴν φιλοχρηματίαν, τὴν ὁποίαν δικαίως ἐνόμιζε μητέρα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς ἀδικίας. Ὁ φιλοχρήματος στρατιώτης ὁ ἀγαπῶν τὰ χρήματα ὑπὲρ τὴν πατρίδα δὲν δύναται ν' ἀναφανῇ γενναῖος οὐδὲ προθύμως θυσιάζεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Οἱ φιλόζωοι καὶ οἱ δειλοὶ εἶνε συνήθως φίλοι των χρημάτων.

Ὅτε εἰς μάχην τινὰ ἔμαθεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅτι ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ ἐφόνευσεν αἰχμάλωτόν τινα ἕνεκα χρημάτων «ἀπό-

δος μοι τὴν ἀσπίδα μου, εἶπε πρὸς αὐτόν, καὶ ἀπελθε μακρὰν ἔμοῦ. Αἱ χεῖρές σου μολυνθεῖσαι διὰ τοῦ χρυσοῦ ἐγίναν ἀνάξια καὶ τὴν ἀσπίδα μου νὰ φέρωσι καὶ τὴν πατρίδα νὰ ὑπερασπίζωσι».

Χαιρεφῶν καὶ Χαιρεκράτης.

Ὁ Χαιρεφῶν καὶ ὁ Χαιρεκράτης ἦσαν ἀδελφοὶ καὶ φίλοι τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους. Ἐννοήσας δὲ ποτε ὁ Σωκράτης, ὅτι οὗτοι ἤριζον πρὸς ἀλλήλους καὶ θέλων νὰ συμφιλίωσῃ αὐτοὺς ἠρώτησε τὸν Χαιρεκράτην· «Μήπως, ὦ Χαιρέκρατες, εἶσαι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι χρησιμώτερον νομίζουσι τὰ χρήματα ἢ τοὺς ἀδελφούς; Θανμαστόν μοι φαίνεται, ἂν τις νομίζῃ τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν, διότι δὲν ἔχει καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν, τοὺς δὲ πολίτας δὲν νομίζει ζημίαν, διότι δὲν ἔχει καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἀγοράζουσιν οἰκίας, ἵνα ἔχωσι αὐτοὺς συνεργοὺς καὶ ἀποκτιῶσι φίλους, ἵνα ἔχωσι βοηθοὺς, ἀμελοῦσιν ὅμως τοὺς ἀδελφούς, ὥσάν ἐκ πολιτῶν μὲν νὰ γίνωνται φίλοι, ἐξ ἀδελφῶν δὲ νὰ μὴ γίνωνται. Πρὸς ἀμοιβαίαν ἀγάπην καὶ φιλίαν τῶν ἀδελφῶν συντείνει πολὺ τὸ ὅτι ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων καὶ ἀνετράφησαν ὁμοῦ».

Ὁ Χαιρεκράτης ἀνωμολόγησε μὲν, ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Σωκράτους περὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης εἶνε ὀρθή, ἀλλ' εἶπεν, ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Χαιρεκράτους ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Ὁ Σωκράτης τότε ἠρώτησεν αὐτόν· «ὦ Χαιρέκρατες, ὁ Χαιρεφῶν εἰς οὐδένα δύναται νὰ ἀρέσῃ ἢ ὑπάρχουσί τινες, εἰς τοὺς ὁποίους εἶνε ἀρεστός;» Ὁ Χαιρεκράτης λέγει· «διὰ τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μισῶ αὐτόν, διότι εἰς μὲν τοὺς ἄλλους δύναται νὰ ἀρέσῃ, εἰς ἐμὲ δὲ πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν πορευθῇ, καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ ἔργου εἶνε ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλεια». «Μήπως, ὦ Χαιρέκρατες, λέγει ὁ Σωκράτης, καθὼς ὁ ἵππος εἶνε ζημία εἰς ἐκεῖνον, ὅστις δὲν γνωρίζει νὰ μεταχειρίζηται αὐτόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἀδελφὸς εἶνε ζημία εἰς σέ, διότι δὲν γνωρίζεις νὰ μεταχειρίζησαι αὐτόν;» «Πῶς εἶνε δυνατόν, λέγει ὁ Χαιρεκράτης, ἐγὼ νὰ μὴ γνωρίζω νὰ μεταχειρίζωμαι τὸν ἀδελφόν μου, ὅστις γνωρίζω καὶ νὰ ἐπαινῶ τὸν ἐπαινοῦντά με καὶ νὰ εὐεργετῶ τὸν

εὐεργετοῦντά με; Ἐκείνον ὅμως, ὅστις προσπαθεῖ καὶ διὰ λόγου καὶ δι' ἔργου νὰ μὲ λυπῇ, δὲν δύναμαι μήτε νὰ ἐπαινῶ, μήτε νὰ εὐεργετῶ, μήτε θὰ προσπαθῇσω νὰ πράξω τοῦτο». «Θαυμαστέον εἶνε τοῦτο, τὸ ὅποιον λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, νὰ μὴ ἐπιχειρῇς νὰ καταστήσης πρὸς σὲ τὸν ἀδελφὸν ἀγαπητόν, σὺ, ὅστις ὁμολογεῖς, ὅτι γνωρίζεις νὰ ἐπαινῇς τὸν ἐπαινοῦντα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀρχίσῃς σὺ πρῶτος νὰ εὐεργετήσῃς τὸν ἀδελφόν σου, διότι ἐκεῖνος εἶνε πολλῶν ἐπαινῶν ἄξιος, ὅστις πρῶτος ἐπιχειρεῖ νὰ εὐεργετῇ τοὺς φίλους. Πρέπει λοιπὸν σὺ ὡς νεώτερος νὰ ἀρχίσῃς νὰ ἀγαπήσῃς τὸν ἀδελφόν σου, διότι πανταχοῦ καὶ πάντοτε νομίζεται παρὰ πάντων ὀρθὸν ὁ νεώτερος νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὸν πρεσβύτερον. Ἐπιχειρεῖ λοιπὸν πρῶτος σὺ νὰ καταπραΰνης τὸν ἀδελφόν σου καὶ νὰ φανῇς, ὅτι εἶσαι χρηστὸς καὶ φιλάδελφος. Ὅταν ἐκεῖνος ἐννοήσῃ, ὅτι σὺ προκαλεῖς αὐτὸν εἰς τοιοῦτον εὐγενῇ ἀγῶνα, θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ σὲ ὑπερτερήσῃ εὐεργετῶν σε καὶ διὰ λόγου καὶ δι' ἔργου. Πολλὴ ἀμάθεια καὶ κακοδαιμονία εἶνε νὰ μὴ μεταχειρίζόμεθα πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν τοὺς ἀδελφούς, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς πρὸς τοῦτο ἐδώρησεν εἰς ἡμᾶς.

— Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ.

— Ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκῃ χρήσιμοι ἔστωσαν. Τούτου γὰρ χάριν γεννῶνται.

Σωκράτης καὶ Ἀρίσταρχος.

Ὁ Σωκράτης ἰδὼν ποτε τὸν φίλον Ἀρίσταρχον σκυθρωπὸν καὶ κατηφῇ εἶπε· «Μοὶ φαίνεσαι, ὦ Ἀρίσταρχε, ὅτι εἶσαι πολὺ ἄθυμος. Πρέπει νὰ μεταδώσῃς ἐκ τῆς λύπης σου εἰς τοὺς φίλους, οἱ ὅποιοι ἴσως δυνάμεθα νὰ σὲ ἀνακουφίσωμεν κατὰ τι». Ὁ Ἀρίσταρχος πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη· «ὦ φίλε Σώκρατες, εὐρίσκομαι εἰς μεγίστην ἀπορίαν, διότι, ἂφ' οὗ ἔστασίασεν ἡ πόλις, συνῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν πολλοὶ συγγενεῖς, ἀδελφοί, ἀνεψιαί, ἑξαδέλφαι, τοὺς ὁποίους δὲν δύναμαι νὰ διαθρέψω, διότι οὔτε ἐκ τῶν κτη-

μάτων μου ἀπολαμβάνω τι, ἀφ' οὗ οἱ ἐχθροὶ κατέχουσιν αὐτά, οὔτε ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰσπράττω τι, ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς πόλεως. Τὰ ἐπιπλά οὐδεὶς ἀγοράζει, ὥστε νὰ πωλήσω αὐτά, ἵνα δύναμαι νὰ διατρέφω τόσους ἀνθρώπους. "Οθεν μοὶ εἶνε δύσκολον, ὦ Σώκρατες, νὰ βλέπω τόσους συγγενεῖς νὰ ὑποφέρωσι, μοὶ εἶνε δὲ ἀδύνατον νὰ διατρέφω τοσούτους μὴ ἔχων τὰ ἀπαιτούμενα μέσα». Ἀφοῦ ἤκουσε ταῦτα ὁ Σωκράτης εἶπε· «Διατὶ ἄρα γε ὁ Κεράμων, ἂν καὶ ἔχει πολλοὺς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, δύναται ὅχι μόνον τούτους νὰ διατρέφῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ πλουτῇ, σὺ δὲ τρέφων πολλοὺς φοβεῖσαι, μήπως πάντες καταστραφῇτε δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων;» «Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶπεν ὁ Ἀρίσταρχος, ἐκεῖνος μὲν ὁ Κεράμων δούλους τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους». «Δὲν εἶνε λοιπὸν αἰσχρόν, εἶπεν ὁ Σωκράτης, ἐκεῖνος μὲν νὰ εὐπορῇ ἔχων δούλους, σὺ δὲ νὰ εἴσαι ἄπορος ἔχων εἰς τὴν οἰκίαν σου ἐλευθέρους ἀνθρώπους; Αἱ συγγενεῖς σου, αἱ ὁποῖαι συνῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν σου, δὲν γνωρίζουσι νὰ ζυμώσωσιν ἄρτους, νὰ κατασκευάζωσιν ἱμάτια ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα, χιτωνίσκους, γλαυῦδας καὶ ἐξωμίδας; Ἐγὼ γνωρίζω, ὅτι ὁ Ναυσικύδης ἐκ μιᾶς μόνον ἐργασίας τῆς ἀλφίτοποιίας οὐ μόνον τρέφει ἑαυτὸν καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ ὅς πολλὰς καὶ βοῦς, ἀλλὰ καὶ πλουτεῖ. Ὁ Κόροιβος ἐκ τῆς ἀρτοποιίας καὶ ἅπασαν τὴν οἰκογένειαν διατρέφει καὶ ζῇ δαψιλῶς ὡσαύτως ὁ Δημέας ἐκ τῆς γλαυδοποιίας, ὁ Μένων ἐκ τῆς χλαιοποιίας καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς ἐξωμιδοποιίας διατρέφονται».

«Ἀληθῶς λέγεις, ὦ Σώκρατες, ταῦτα, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πάντες ἔχουσι δούλους, οἱ δὲ ἐμοὶ εἶνε ἐλεύθεροι καὶ συγγενεῖς».

«Λοιπὸν νομίζεις, φίλε μου, λέγει ὁ Σωκράτης, διότι εἶνε ἐλεύθεροι καὶ συγγενεῖς σου, ὅτι πρέπει οὗτοι οὐδὲν νὰ πράττωσιν ἀλλὰ νὰ ἐσθίωσι καὶ νὰ κοιμῶνται; Νομίζεις λοιπὸν, ὅτι οὗτοι πρέπει νὰ κἀθῇνται ἄργοι καὶ ἀμελεῖς καὶ νὰ μὴ ἐργάζωνται ἐργασίαν τινὰ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον πρὸς τὸν βίον; Διὰ τοῦτο λοιπὸν οὔτε ἐκεῖναι ἀγαπῶσι σέ, οὔτε σὺ αὐτάς. Σὺ μὲν νομίζεις ταύτας ἐπιζημίους, αὐταὶ δὲ λυποῦνται, διότι βλέπουσι σέ νὰ στενοχωρῆσαι. Ἄν ὅμως σὺ φροντίσης νὰ πείσῃς αὐτάς, ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζωνται, σὺ μὲν ἐκείνας θὰ ἀγαπήσῃς βλέπων ὠφελίμους καὶ ἐργατικὰς, ἐκεῖναι δὲ θὰ σέ ἀγαπήσωσι βλέπουσαι σε χαίροντα». «Ὅρθῶς ταῦτα λέγεις, ὦ φίλε Σώκρατες, εἶπεν

ὁ Ἀρίσταρχος. Εὐθύς θὰ φροντίσω νὰ δανεισθῶ ὀλίγα χρήματα καὶ δι' αὐτῶν νὰ προμηθεύσω εἰς ἐκάστην ἐργασίαν». Ἡγόρασε λοιπὸν ὁ Ἀρίσταρχος ἔρια καὶ διένειμεν εἰς αὐτάς. Αὗται ἐργαζόμεναι ἐγένοντο ἱλαρὰ ἀντὶ σκυθρωπῶν καὶ ἡγάπων τὸν Ἀρίσταρχον ὡς κηδεμόνα, αὐτὸς δὲ ἡγάπα αὐτάς ὡς ὠφελίμους. Οὕτω διὰ τῆς ἐργασίας ἐκέρδαινον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καὶ ἔξω ἐδχαρίστως ἅπαντες, ἠδγνωνμόνου δὲ τὸν Σωκράτην, ὁ ὅποιος συνεβούλευσε συμβουλὰς ὠφελίμους καὶ χρησίμους.

Σωκράτης καὶ Ἀλκιβιάδης.

Ὁ ἐνάρετος Σωκράτης πολλάκις ἔλεγεν, ὅτι τὸ πολυτιμότεον καὶ χρησιμώτατον τῶν κτημάτων εἶνε ὁ εἰλικρινὴς καὶ πιστὸς φίλος. Πολλάκις δὲ παρεκίνει τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ νὰ προσπαθῶσι διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὴν ἀπόκτησιν καὶ διατήρησιν τοιοῦτου πολυτίμου θησαυροῦ. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο ἐκ τῶν πολλῶν ἐκείνων, οἵτινες ἄλλα διδάσκουσι καὶ ἄλλα πράττουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες οὐχὶ μόνον διδάσκουσιν, ἀλλὰ καὶ πράττουσι τὸ ἀγαθόν. Τοιοῦτος ὢν ὁ Σωκράτης ἐνίσχυε πάντοτε τὰς διδασκαλίας αὐτοῦ διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν ἔργων. Ὅθεν καὶ τὴν περὶ φιλίας διδασκαλίαν ἐπεσφράγισε διὰ τῆς ἐναρέτου ἀφιλοκερδίας καὶ διὰ τῶν ὠφελίμων συμβουλῶν κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ φίλους πολλοὺς. Μεταξὺ τῶν ἄλλων προσφωκιοῦθη καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν χρήσιμον εἰς τὴν πατρίδα, ἀποκόπτων τὰ ἐλαττώματα τῆς πολυτελείας, τῆς ὑπερηφανείας, τῆς δοξομανίας καὶ τῆς ἀστασίας, τὰ ὅποια δυστυχῶς ἔχα-
ρακτήριζον τὸν βίον τοῦ εὐφυοῦς καὶ ζωηροῦ ἐκείνου νέου τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεστράτευσαν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Μακεδονίας, συνεξεστράτευσεν καὶ ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ φίλου Ἀλκιβιάδου. Ἀμφότεροι κατὰ τὴν μάχην ἠνδραγάθησαν· ἀλλ' ὁ νέος Ἀλκιβιάδης πληγωθεὶς ἔπεσεν· οἱ δὲ ἐχθροὶ βεβαίως ἤθελον αἰχμαλωτίσει ἢ φονεῦσαι αὐτόν, ἂν ὁ Σωκράτης γενναίως δὲν διεκινδύνευσεν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν πρὸς σωτηρίαν τοῦ φίλου αὐτοῦ.

Καθ' ἣν δι' ἡμέραν ἔμελλον νὰ δώσωσιν οἱ στρατηγοὶ τὰ βραβεῖα τῆς ἀνδρείας εἰς τὸν ἀριστεύσαντα κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην, πρῶτος ὁ Σωκράτης ἐμαρτύρει ὑπὲρ τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅπως δοθῶσιν εἰς τὸν νέον αὐτὸν ὁ στέφανός καὶ ἡ πανοπλία, ἃν καὶ ταῦτα δικαιοματικῶς ἀνῆκον εἰς τὸν Σωκράτην. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἐπεθύμει διὰ τῆς βραβεύσεως νὰ ἀδείξῃ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς τὰ ὑπὲρ πατρίδος καλὰ ἔργα, ὡς ἀληθὲς δὲ φίλος πᾶσαν εὐτυχίαν τῶν φίλων ἰδίαν αὐτοῦ ἐνόμιζεν. Ὁ Σωκράτης καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ξενοφῶντα τὰ αὐτὰ γενναῖα καὶ φιλικὰ αἰσθήματα ἐπέδειξεν. Εἰς τὴν μάχην μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν εἰς τὸ Δῆλιον, πόλιν τῆς Βοιωτίας, παρευρέθη καὶ ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νικηθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καταδιωκόμενος μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Ξενοφῶν ἔπесεν ἐκ τοῦ ἵππου καὶ ἦ θά ἡχμαλωτίζετο ἢ θά ἐφρονεύετο. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης, ἃν καὶ πεζός, ὁρμᾷ γενναίως εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος φίλου, ἀρπάζει αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τρέχων δρομαίως διασφύζει μακρὰν τῶν ἐχθρῶν. Διὰ τοιούτων γενναίων ἔργων, διὰ τοιαύτης αὐταπαρνήσεως διακρίνονται οἱ ἀληθεῖς φίλοι.

— Φίλος καλὸς εἰς τὴν ἀνάγκην φαίνεται.

Σωκράτης καὶ Λαμπροκλῆς.

Παρατηρήσας ὁ φιλόσοφος Σωκράτης, ὅτι ὁ μεγαλείτερος αὐτοῦ υἱός, ὁ Λαμπροκλῆς, ἐφέρετο ἀπειθῶς πρὸς τὴν μητέρα· «εἶπέ μοι, υἱέ μου, εἶπε, γνωρίζεις ἀνθρώπους τινάς, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν ἀχαρίστους!» «Βεβαίωτατα, ἀπήντησεν ὁ νεανίας». «Παρετήρησας δὲ τίνος ἔνεκα δίδεται ἡ ὀνομασία αὕτη εἰς αὐτούς;» «Μάλιστα, εἶπεν ὁ Λαμπροκλῆς, ἀχαρίστους ὀνομάζομεν ἐκείνους, οἵτινες εὐεργετηθέντες ὑπὸ τίνος, ἂν καὶ δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τὴν χάριν, δὲν ἀποδίδουσι». «Δὲν εἶσαι δὲ τῆς γνώμης, ὅτι οἱ ἀχάριστοι πρέπει νὰ κατατάσσωνται μεταξὺ τῶν ἀδίκων;» «Βεβαίωτατα», ἀπεκρίθη ὁ νεανίας. «Ὅσον λοιπὸν εὐεργετηθῇ τις ὑπὸ τίνος

καὶ φανῇ ἀχάριστος, τὸσον περισσότερον ἄδικος εἶνε ;» «Δὲν ὑπάρχει εἰς τοῦτο ἀμφιβολία, εἶπεν ὁ Λαμπροκλῆς». «Ποῖοι λοιπὸν ἄλλοι καὶ ὑπὸ ποίων, εἶπεν ὁ Σωκράτης, θὰ εὐρωμεν, ὅτι εὐεργετοῦνται τόσον πολὺ, ὅσον οἱ παῖδες ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν; Οἱ γονεῖς ἐκ τοῦ μηδενὸς δὲν προήγαγον αὐτοὺς καὶ δὲν ἔκαμον νὰ βλέπωσι καὶ νὰ ἀπολαύωσι τοσούτων ἀγαθῶν, ὅσα ἡ θεία πρόνοια παρέχει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ὁποῖα καὶ τόσον πολὺτιμα φαίνονται, ὥστε πάντες λυπούμεθα νὰ ἀφήσωμεν αὐτὰ; Παρατήρησον δέ, ὦ παῖ, πόσα ὑπέμεινεν ἡ μήτηρ σου ὑπὲρ σοῦ. Αὐτὴ σὲ ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον, αὐτὴ σὲ ἐβάστασεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς, σὲ ἀνέθρεψε καὶ σὲ ἐδίδαξε πρώτη τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. Καὶ τί δὲν δαπανῶσιν οἱ γονεῖς διὰ τὰ τέκνα φροντίζοντες ν' ἀναθρέψωσιν αὐτὰ καὶ νὰ ἐκπαιδεύσωσιν ;» «Ναί, ναί, εἶπεν ὁ Λαμπροκλῆς, εὐχαριστῶ αὐτὴν δι' ὅλα ταῦτα, ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ὑποφέρῃ τις τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὴν ἀγριότητα αὐτῆς ;» «Καὶ τί στοχάζεσαι, ὅτι εἶνε πλέον δύσκολον νὰ ὑποφέρωμεν τὴν ἀγριότητα τοῦ θηρίου, ἢ τὴν ἀγριότητα τῆς μητρὸς ;» «Ἐγὼ στοχάζομαι, εἶπεν ὁ Λαμπροκλῆς, ὅτι εὐκολώτερον δύναμαι νὰ ὑποφέρω τὸ θηρίον ἢ τοιαύτην μητέρα». «Καὶ σὲ ἐδάγκασεν ἡ μήτηρ σου ποτέ, ἢ σὲ ἐλάκτισεν, ὥς πολλοὶ ἔπαθον ὑπὸ τῶν θηρίων ;» «Ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ δὲν παύει νὰ μὲ ἐνοχλῇ καθ' ἑκάστην καὶ νὰ λέγῃ τόσα κακὰ, ὅσα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπομείνῃ τις». «Καὶ σὺ δὲν συλλογίζεσαι, ὑπέλαβεν ὁ Σωκράτης, ποσάκις ἠνώχλησας καὶ ἐπείραξας αὐτὴν ἀπὸ τῆς βρεφικῆς σου ἡλικίας νύκτα καὶ ἡμέραν διὰ τῶν φωνῶν καὶ τῶν ἀταξιῶν σου, καὶ πόσας πικρίας ἐδοκίμασεν ὑπὲρ σοῦ καὶ κατὰ τὰς ἀρρωστίας σου καὶ καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἀνατροφῆς σου, σὺ δὲ ἀντὶ νὰ προσφέρῃς πρὸς αὐτὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην, ζητεῖς νὰ λυπῇς αὐτήν ;» «Καὶ ἐγὼ δὲν ζητῶ νὰ λυπῶ αὐτήν, ἀπήντησεν ὁ Λαμπροκλῆς». «Καὶ μικρὸν πρᾶγμα δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ ἀπειθεία, τὴν ὁποίαν δεικνύεις εἰς αὐτήν; Καὶ δὲν γνωρίζεις, ὅτι ἡ μήτηρ σου θέλουσα τὸ καλὸν σου σὲ ἐπιπλήττει, ἢ φαντάζεσαι, ὅτι ζητεῖ τὸ κακὸν σου ;» «Οὐδέποτε δύναμαι νὰ φαντασθῶ, ὅτι ἡ μήτηρ μου ζητεῖ τὸ κακὸν μου, εἶπεν ὁ Λαμπροκλῆς».

«Μητέρα, λοιπόν, ἥτις σὲ ἀγαπᾷ καὶ σὲ περιποιεῖται πολὺ καὶ κατὰ τὰς ἀσθενείας σου καὶ φροντίζει πῶς νὰ μὴ στερηθῇς τῶν ἀναγκαιῶν σου, μητέρα, ἡ ὁποία νύκτα καὶ ἡμέραν εὐχεται νὰ ἀπολαύσῃς ὅλων ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, μητέρα τοιαύτην, ἂν δὲν δύνασαι νὰ ὑποφέρῃς, διότι σὲ ἐπιπλήττει διὰ τὸ καλὸν σου, εἶσαι ἀναίσθητος, οὐδὲ γνωρίζεις, τί εἶνε τὸ συμφέρον σου. Δὲν βλέπεις, ὅτι ὁ Σόλων, ὁ περίφημος νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων, εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐῴηκε, περὶ οἰασδήποτε μὲν ἄλλης ἀχαριστίας οὔτε λόγον κάμνει οὔτε εἰς δίκην καλεῖ, ἀλλὰ παραβλέπει ἐκείνους, ὅσοι λαβόντες χάριν τιὰ δὲν ἀπέδωκαν αὐτήν ; ἂν ὅμως τις δὲν περιποιῇται τοὺς αὐτοῦ γονεῖς, κατὰ τοῦτου ὁ Σόλων ὥρισε τιμωρίαν αὐστηρὰν μὴ ἐπιτρέπων νὰ γίνῃ ἄρχων. Καὶ δικαίως· διότι πῶς εἶνε δυνατόν νὰ εὐεργετῇ τις, τὴν πόλιν, ἂν ὁ ἐκλεχθεὶς ἄρχων δὲν περικοσμῇ τοὺς τίτους τῶν γονέων, ὅταν ἀποθάνωσι. Σὺ λοιπόν, ὦ παῖ, ἂν ἔχῃς σφας τὰς φρένας σου, παρὰ τοῦ Θεοῦ ζήτησον νὰ σὲ συγχωρήσῃ, ἂν παρημέλησας τὴν ἰδίαν σου μητέρα, ἡ προσηγέχθης κακῶς πρὸς αὐτήν, μήπως καὶ οὗτος σὲ ἴδῃ, ὅτι εἶσαι ἀχάριστος καὶ ἀποτρέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ· πρόσσεχε μήπως καὶ οἱ ἄνθρωποι μαθόντες ὅτι εἶσαι ἀχάριστος πρὸς τοὺς γονεῖς σου, σὲ ἀτιμάσωσι καὶ οὕτω μείνῃς ἔξω φίλων. Διότι, ἐὰν σὲ ἐννοήσωσιν, ὅτι εἶσαι ἀχάριστος πρὸς τοὺς γονεῖς σου, οὐδεὶς βεβαίως εἶνε δυνατόν νὰ πιστεύσῃ, ὅτι, ἂν σὲ εὐεργετήσῃ, θὰ φανῇς εὐγνώμων πρὸς αὐτόν.

— Ὅστις φοβεῖται τὸν πατέρα καὶ αἰσχύνεται, οὗτος πολίτης ἀγαθὸς ἔσται.

— Οὐδέν ἐστι δικαιότερον ἢ τοὺς γονεῖς ἀντευεργετεῖν.

— Ἀκουε, υἱέ, πατὴρ τοῦ γεννήσαντός σε καὶ μὴ καταφρόνει, ὅτι γεγῆρακέ σου ἡ μήτηρ· υἱὸς ἀνήκοος ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται.

Εὐπειθεῖα Σωκράτους εἰς τοὺς νόμους.

Ὁ Σωκράτης καταπολεμῶν τὰς ὀλεθρίας δοξασίας τῶν συγχρόνων σοφιστῶν ἀπέκτησε πολλοὺς ἐχθρούς. Μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τῶν τριάκοντα τυράννων οἱ σοφισταὶ Μέλητος, Ἀνυτοῦ καὶ Λύκων ἀπήγγειλαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ὅτι τοὺς μὲν θεοὺς τῆς πόλεως

ἤρνεϊτο, ἐπῆγε δ' ἄλλους νέους καὶ διέφθειρε διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὴν νεολαίαν. Μετὰ λαμπρὰν καὶ ὑπερήφανον ἀπολογίαὶν παροξύνασαν τοὺς δικαστὰς ὁ Σωκράτης κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἐγκλειστος λοιπὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁ μέγας φιλόσοφος περιέμενεν ἀταράχως τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤθελον φέρεи εἰς αὐτὸν νὰ πῇ τὸ κώνειον, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ καὶ φίλοι αὐτοῦ δὲν ἔμενον, ὡς ἐκεῖνος, ἀτάραχοι ἀλλ' ἡγανάκτουσι, διότι ἔμελλον νὰ ἴδωσι ἀποθνήσκοντα ἀδίκως τὸν ἐνάρτετον διδάσκαλον αὐτῶν καὶ προητοιμαζόν κρυφίως πάντα τὰ μέσα, ὥπως φυγαδεύσωσιν αὐτὸν ἀσφαλῶς εἰς Θεσσαλίαν. Ἦτο ὄρθρος εἰσέτι βαθύς· ὁ Σωκράτης ἐκοιμάτο εἰς τὴν φυλακὴν, ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, ὅστις καθ' ἅπαντα τὸν βίον εἶχε διδάξει, ὅτι ἡ βάσις πάσης σοφίας εἶνε τὸ νὰ γνωρίζῃ τις ἑαυτόν, ἐκοιμάτο ἡσυχώτατα, ὥπως οἱ ἐνάρτετοι μόνον καὶ οἱ ἄθῃοι δύνανται νὰ κοιμῶνται καὶ κατ' αὐτὰς τὰς παραμονὰς τοῦ θανάτου· ἐξεπλάγῃ ὅμως πολὺ, ὅτε ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδε παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ εἰς τοιαύτην ὥραν τὸν ἀγαπητὸν μαθητὴν Κρίτων. Ὁ Κρίτων ἦτο ὀλοφύχως ἀφωσιωμένος εἰς τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον, εἶχε δὲ ἔλθει ἐκεῖ, ἵνα ἀναγγεῖλῃ πρὸς αὐτόν, ὅτι τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀπὸ τῆς πρωίας ἐκείνης ἔμελλον νὰ δώσωσιν εἰς αὐτόν νὰ πῇ τὸ κώνειον. Ὁ Κρίτων ἀνήγγειλεν εἰς αὐτόν συγχρόνως, ὅτι τὰ πάντα εἶνε ἔτοιμα πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ παρεκίνησεν αὐτόν νὰ φύγῃ τὴν πρωίαν ἐκείνην ἐκ τῆς εἰρκτῆς. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης γελάσας πρὸς ταῦτα ἠρώτησεν αὐτόν, ἂν γνωρίζει μέρος τι ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, ὅπου δὲν ἀποθνήσκουσιν οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Κρίτων προσέειπε πολλοὺς λόγους, ἵνα πείσῃ αὐτόν· ὁ Σωκράτης ἠδ' ἡχάριστησε μὲν τὸν Κρίτωνα διὰ τὴν φιλίαν, ἐθεώρει ὅμως τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων ἱερώτατον καθήκον παντὸς πολίτου· τοῦτο εἶχε διδάξει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον· τοῦτο ἐφρόνει καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὥστε προετίμα νὰ μείνῃ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ν' ἀποθάνῃ ἢ νὰ παραβιάσῃ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος φεύγων. Ὁ Κρίτων ὅμως ἐπέμενε παρακαλῶν θερμῶς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ νὰ μὴ ἀρνηθῇ εἰς αὐτόν τὴν χάριν ἐκείνην· τότε ὁ Σωκράτης, ὥπως πείσῃ αὐτόν, εἶπε τὰ ἐξῆς· «Ἐάν, ἀγαπητὲ Κρίτων, ἀπεφάσιζον νὰ φύγω, ὁ

νόμος καὶ ἡ πατρίς ἤθελον παρουσιασθῇ ἐνώπιόν μου καὶ εἶπει· Τί πράττεις, ὦ Σώκρατες; Ἀπεφάσισας νὰ καταστρέψῃς ἡμᾶς; Ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις, ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ πόλις, ὅταν οἱ νόμοι αὐτῆς δὲν τηρῶνται καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων δὲν ἐκτελῶνται πιστῶς; Νομίζεις ἴσως, ὅτι σὲ ἡδίκησαμεν καὶ διὰ τοῦτο θέλεις νὰ παρακούσῃς; Ἐλυσμόνησας ὅμως τί ἐδίδας κατὰ πάντα τὸν βίον σου; Δὲν ἐδίδασκες, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πράττῃ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ; Ἡ πατρίς, ὦ Σώκρατες, διὰ τῶν νόμων καὶ τῶν φροντίδων αὐτῆς σὲ ἐγέννησε, σὲ ἔθρεψε, σὲ ἐξεπαίδευσεν ἐπίσης καὶ τοὺς γονεῖς σου καὶ τοὺς προγόνους σου. Εἴσαι λοιπὸν τέκνον μου, εἴσαι θρέμμα μου, πῶς τολμᾷς νὰ με βλάβῃς; Ἐὰν ὁ πατήρ σου ἢ ὁ διδάσκαλός σου σὲ κτυπήσωσιν, ἔχεις ποτὲ σὺ τὸ δικαίωμα ν' ἀποδώσῃς κατ' αὐτῶν τὸ ῥάπισμα ἢ νὰ κακοποιήσῃς αὐτούς; Βεβαίως ὄχι· λοιπὸν δὲν γνωρίζεις, ὅτι ἡ πατρίς εἶνε τιμιωτέρα καὶ ἀγιωτέρα καὶ τῶν γονέων σου καὶ τῶν διδασκάλων σου καὶ καθήκόν σου εἶνε νὰ σέβῃσαι καὶ ν' ἀγαπᾷς αὐτὴν καὶ ὅταν ἀκόμη εἶνε ὠργισμένη κατὰ σοῦ καὶ ἄδικος;» Τί θὰ ἡδυνάμην, ὦ φίλε Κρίτων, ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς σοβαρὰς ταύτας ἐρωτήσεις τῆς πατρίδος, ἠρώτησε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ ὁ Σωκράτης; Ὁ Κρίτων δὲν εὔρε τί ν' ἀπαντήσῃ, διότι ἦτο μαθητὴς γνήσιος τοιοῦτου διδασκάλου· ἐλυπήθη πολὺ, διότι ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἤθελε σφύσει τὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην παρεδέχθη ὡς ὀρθὴν καὶ οὐδὲ λέξιν εἶπε πλέον εἰς τὸν Σωκράτην, ὅπως παραινέσῃ αὐτὸν νὰ φύγῃ. Ὁ Σωκράτης ὅμως δὲν ἀπέθανε τὴν ἐπομένην ἡμέραν, διότι τὸ κώνειον ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ πῇ τὴν μεθεπομένην· πολὺ δὲ ἐνωρὶς συνέρρευσαν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὴν ὀρισμένην ἐκείνην ἡμέραν πάντες οἱ μαθηταὶ τεθλιμμένοι, ἵνα ἀποχαιρετίσωσι τὸν ἑαυτῶν διδάσκαλον. Ἐκεῖνος δ' ἐδέχθη αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς· ὅτε δ' ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ πῇ τὸ κώνειον, ἐξηγῶν εἰς αὐτοὺς τὰς διδασκαλίας αὐτοῦ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἔλαβεν ἀταράχως τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἀλλ' ὅτε ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὰ χεῖλη, ὁ ἀγαπητὸς Κρίτων ἠρώτησεν αὐτὸν

περίλυπος· «Ἐχεις παραγγελίαν τινὰ νὰ μοὶ δώσης, διδάσκαλε;»

Ὁ δὲ Σωκράτης ἀπήντησε· «Σοὶ παραγγέλλω νὰ εἶσαι ἐνάρετος, διότι ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τὸ μέγιστον εἶνε ἡ ἀρετή· ὅστις δὲ ἔχει αὐτήν, τιμᾶται παρὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων».

Καὶ πάλιν ἠρώτησεν αὐτόν·

«Πῶς θέλεις νὰ σὲ ἐνταφιάσωμεν, διδάσκαλε;»

«Ὅπως θέλετε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἂν δυνηθῇτε νὰ μὲ συλλάβητε καὶ ἂν δὲν φύγω ὑμᾶς».

Γελάσας δ' ἡσύχως καὶ πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ ἀποβλέψας εἶπε·

«Δὲν δύναμαι νὰ πείσω τὸν Κρίτωνα, ὅτι ὁ Σωκράτης εἶμαι ἐγὼ ὁ ὁμιλῶν μεθ' ὑμῶν καὶ διατάττων ἕκαστον τῶν λεγομένων· ἀλλὰ νομίζει, ὅτι εἶμαι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον θὰ ἴδῃ μετ' ὀλίγον νεκρὸν καὶ ἐρωτᾷ πῶς πρέπει νὰ μὲ θάψῃ».

Ἐξηκολούθησε δὲ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν περὶ ψυχῆς μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν αὐτοῦ. Ὁ ὥρατος θάνατος ἐπεσφράγισε τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ ὁ μέγιστος ἐκεῖνος τῶν φιλοσόφων μένει πάντοτε δι' ἡμᾶς καὶ δι' ἅπαντα τὸν κόσμον παράδειγμα ἀρετῆς, ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους καὶ φιλοπατρίας.

Θάνατος τοῦ Πελοπίδου ἡρωϊκός.

Ὁ Πελοπίδας ἦτο πολὺ φιλελεύθερος. Κατὰ τὸ 364 ἐπορεύθη εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου, ὅστις ἐπίεζε τοὺς Θεσσαλοὺς σκληρῶς. Ἀμα ἐλθὼν εἰς Φάρσαλον συνοίθροισε τὸν στρατὸν καὶ εὐθὺς ἐβάδισε κατὰ τοῦ τυράννου. Ἐκεῖνος δὲ Θηβαίους μὲν ὀλίγους περὶ τὸν Πελοπίδαν βλέπων, αὐτὸς δὲ περισσοτέρους τῶν διπλασίων ἔχων ὀπλίτας Θεσσαλοὺς, ἀντετάχθη κατ' αὐτοῦ παρὰ τὸ Θετίδιον. Πρὸς τινὰ δέ, ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Πελοπίδαν, ὅτι πολλοὺς ἔχων ὁ τύραννος ἔρχεται· «Καλλίτερον, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, διότι περισσοτέρους θὰ νικήσωμεν». Πρὸς τὸ μέ-

σον κατὰ τὰς καλουμένας Κυνὸς κεφαλὰς προσέχουσι λόφοι ἀπότομοι καὶ ὕψηλοί· τούτους ὥρμησαν ἀμφότεροι νὰ καταλάβωσι διὰ τῶν πεζῶν. Οἱ ἵππεις τοῦ Πελοπίδου, τοὺς ὁποίους οὗτος ἀφῆκε κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἐχθρῶν, ἐνίκησαν καὶ ὥρμησαν εἰς τὸ πεδίον καταδιώκοντες τοὺς φεύγοντας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐφάνη, ὅτι κατέλαβε τοὺς λόφους μετὰ τῶν πεζῶν καὶ ὥρμα κατὰ τῶν Θεσσαλῶν ὀπλιτῶν, οἵτινες ἀνέδαινον καὶ προσεπάθον νὰ βιάσωσι θέσεις ἰσχυράς, φονεύων καὶ τραυματίζων αὐτούς. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Πελοπίδας τοὺς μὲν ἵππεις ἀνεκάλει καὶ διέταττε νὰ ὁρμήσωσι πρὸς τοὺς παρατεταγμένους ἐχθρούς, αὐτὸς δὲ λαβὼν εὐθύς τὴν ἀσπίδα ἀνέβη πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν λόφων μαχομένους καὶ μετὰ τινας ἐπανειλημμένας σφοδρὰς προσβολὰς ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ τῶν λόφων καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ. Εἶτα δὲ ἰδὼν ὁ Πελοπίδας ἀπὸ τῶν ὕψωμάτων, ὅτι δὲν εἶχε μὲν ἔτι τραπῇ εἰς φυγὴν ὅλον τὸ στράτευμα τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐπληροῦτο θορύβου καὶ ταραχῆς, ἐστάθη καὶ περιέφερε πέριξ τὰ βλέμματα αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον ζητῶν. Ὡς δὲ εἶδεν αὐτὸν εἰς τὸ δεξιὸν κέρας πρὰθρρόνοντα καὶ πρὰτάρτοντα τοὺς μισθοφόρους, δὲν ἀνεχαίτισε τὴν ὀργήν, οὐδ' ἀνελογίσθη τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὅπ' ὀργῆς καὶ πάθους ἐπήδησε πολὺ ἐμπρὸς τῶν ἄλλων καὶ ἔτρεχε βοῶν καὶ προσκαλῶν ἔφιππος τὸν τύρηνον. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐδέχθη τὴν ὀρμὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἔφυγε πρὸς τοὺς δορυφόρους καὶ ἐκρύβη μεταξὺ αὐτῶν, οἱ δὲ μισθοφόροι κτυποῦντες τὸν Πελοπίδαν μακρόθεν διὰ τῶν δοράτων αὐτῶν κατετραυματίζον, ἕως ὅτου συγκινηθέντες οἱ Θεσσαλοὶ ἔδραμον ἀπὸ τὸν λόφον εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ ἤδη ἔπεσεν, [ἐπελθόντες οἱ ἵππεις ἔτρεψαν ὅλην τὴν φάλαγγα καὶ διώξαντες αὐτὴν μακρὰν ἐνέπλησαν τὴν χώραν νεκρῶν ὑπὲρ τοὺς 3,000 φονεύσαντες.

Τὸ διὰ τὸν ἀποθανόντα Πελοπίδαν πένθος τῶν Θηβαίων ὑπῆρξε μέγα καὶ γενικόν. Οἱ δὲ πολεμισταὶ αὐτῶν, ὅσοι παρῆσαν εἰς τὸν θάνατον ἐκείνου βαθείως ἐθλίβοντο καὶ θρηνοῦντες ἀπεκάλουν πατέρα καὶ σωτῆρα καὶ διδάσκαλον τῶν μεγίστων ἀγαθῶν. Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ καὶ σύμμαχοι, ὅσοι παρευρέθησαν εἰς τὴν μάχην, λέγεται, ὅτι τοσοῦτον ἐλυπήθησαν, ὥστε οὔτε θώρακα ἀπεδόθησαν οὔτε ἵππον

ἐξεχαλίνωσαν, οὔτε πληγὴν ἔδωσαν, ἀφ' οὗ ἔμαθον τὸν θάνατον ἐκείνου. Ἄλλ' ἐλθόντες θερμοὶ μετὰ τῶν ὄπλων πρὸς τὸν νεκρὸν, ὡς αἰσθανόμενον, ἐσώρευσαν περὶ αὐτοῦ τὰ ἐχθρικά λάφυρα, ἔκοψαν τὰς χαίτας τῶν ἵππων καὶ ἔκυραν καὶ τὴν ἰδίαν κόμην. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπῆλθον εἰς τὰς σκηνάς, πολλοὶ οὐδὲ πῦρ ἀνῆψαν, οὐδὲ δεῖπνον ἔλαβον· σιγὴ δὲ καὶ κατῆφεια κατεῖχε πᾶν τὸ στρατόπεδον, ὥς ἂν μὴ εἶχον νικήσει ἐπιφανεστάτην νίκην καὶ μεγίστην, ἀλλ' ὥς ἂν εἶχον ἡττηθῇ καὶ υποδουλώθῃ ὑπὸ τοῦ τυράνου. Ἐκ δὲ τῶν πόλεων, ὡς ἀνηγγέλθησαν ταῦτα, ἦλθον αἱ ἀρχαί, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἱερεῖς πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ σώματος, τρόπαια καὶ στεφάνους καὶ πανοπλίας χρυσᾶς φέροντες. Ὅτε δὲ ἔμελλε νὰ γίνη τοῦ λειψάνου ἡ ἐκφορά, προσελθόντες οἱ πρεσβύτεροι τῶν Θεσσαλῶν παρεκάλουν τοὺς Θηβαίους αὐτοὶ νὰ θάψωσιν αὐτόν.

Ἐκ τούτων δὲ τις εἶπεν· «Ἄνδρες σύμμαχοι, χάριν ζητοῦμεν παρ' ὑμῶν, ἥτις ἐπὶ τοσαύτης δυστυχίας θέλει φέροι εἰς ἡμᾶς τιμὴν καὶ παρηγορίαν. Δὲν θὰ προπέμψωμεν οἱ Θεσσαλοὶ ζῶντα τὸν Πελοπίδαν, οὐδὲ θὰ αἰσθανθῇ τὰς ἀξίας τιμὰς, τὰς ὁποίας θέλομεν ἀποδώσει, ἀλλ' ἂν ἐπιτρέψητε νὰ ἐγγίσωμεν τὸν νεκρὸν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ κοσμήσωμεν καὶ νὰ θάψωμεν τὸ σῶμα αὐτοῦ, θὰ δείξωμεν, ὅτι ἀναγνωρίζομεν πόσον μεγαλειτέρα εἶνε τῶν Θεσσαλῶν ἡ συμφορὰ ἢ τῶν Θηβαίων, διότι ὑμεῖς ἐστερήθητε μόνον ἀγαθοῦ ἀρχηγοῦ, ἡμεῖς δὲ καὶ τούτου καὶ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ τῷ ὄντι πῶς θὰ τολμήσωμεν πλέον νὰ ζητήσωμεν παρ' ὑμῶν ἄλλον στρατηγόν, ἀφ' οὗ δὲν ἀπεδώσαμεν τὸν Πελοπίδαν;» Τῶν Θηβαίων ἐπιτρεφάντων ταῦτα, ὁ Πελοπίδας ἐνταφιάσθη ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Θεσσαλίας λαμπρότατα. Μετέπειτα δὲ ἐτίμησαν αὐτόν ὡς εὐεργέτην διὰ χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἐδώρησαν εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ μέγα τεμάχιον γῆς.

— Ὅστις τυράννους ἀψηφῇ καὶ ἐλευθερίαν πνέη,
δὲν ἔχει δόξαν καὶ τιμὴν ἔκτος τῆς σπάθης ἄλλην.

— Εὐδαίμονες οἱ θνήσκοντες ὑπὲρ πατρίδος οὕτως!
ἀναίσθητος εἶν' εἰς αὐτοὺς ὁ πόνος τοῦ θανάτου,
οὐδὲ τοῦ ἄδου παντελῶς ὁ τρόμος τοὺς ταράττει.

Ὁ λιποτάκτης κ' ἄτιμος ὁ παραδοὺς τὰ ὄπλα
ποτὲ δὲν εἶνε δυνατόν τὸ σίγμα του νὰ πλύνῃ.

Ὁ Μακεδὼν Φίλιππος καὶ ὁ ὑπηρέτης του.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος, ἀφ' οὗ ὠργάνωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Θηβαίων καὶ ἐστερεώθη ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου, ἔβαλε κατὰ νοὺν νὰ καθυποτάξῃ τὴν κυρίως λεγομένην Ἑλλάδα, ἣτις δυστυχῶς εἶχεν ἤδη παραλύσει ἐκ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν χαρρακτῆρων. Τοῦτο κατώρθωσε ὁ Φίλιππος κατατροπώσας εἰς τὴν Χαιρώνειαν τοὺς στρατοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων.

Τόσῃ δὲ χαρὰν ἠσθάνθη διὰ τὴν λαμπρὰν καὶ ἀποφαστικὴν ταύτην νίκην, ὥστε ἡ ὑπερηφάνεια ἤρχισε νὰ σκοτίσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔχων δυνατόν καὶ ὑγιᾶ νοῦν, ἐνόησεν ἀμέσως, ὅτι, ἂν ἐκυριεύετο ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ὑπερηφανείας, θὰ ἐξετίθετο εἰς μεγάλους κινδύνους, θὰ περιεφρόνει τοὺς ἐχθροὺς, θὰ ἔπραττε κατ' αὐτῶν σκληρότητας, θὰ ἐξῆπτε καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἀπελπισμὸν αὐτῶν καὶ θὰ διεκινδύνευε τὸ πᾶν.

Ὅθεν, ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦτο πάθος, διέταξεν ὑπηρέτην τινὰ νὰ εἰσέρχεται καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐντὸς τοῦ δωματίου καὶ νὰ λέγῃ· «Φίλιππε, ἐνθυμοῦ, ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος».

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Φίλιππος, ἐνθυμούμενος ὅτι εἶνε ἄνθρωπος θνητὸς καὶ ὑποκείμενος εἰς πάσας τὰς μεταβολὰς καὶ τὰς περιπετείας τῆς τύχης, περιώριζε τὴν ὑπεροφίαν αὐτοῦ καὶ προσελάμβανε τοὺς καθημερινοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ὑπεροφία παρακινεῖ τὸν ἄνθρωπον.

Παρακάλεσον καὶ σύ, φίλε Θεόδωρε, τὸν καλὸν σου πατέρα νὰ ὑπενθυμίσῃ καθ' ἑκάστην πρωΐαν, ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ὅτι, ἂν τοχὸν εἶσαι πλούσιος, πεπαιδευμένος, ὡραῖος ἢ πνευματώδης, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ πλουσιώτεροι, ὡραιότεροι, πνευματωδέστεροι καὶ μᾶλλον πεπαιδευμένοι. Οὕτω θὰ ἀποφύγῃς τὸν περίγελον καὶ

τὴν ἀποστροφὴν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ αἴησις ἐκθέτει τοὺς ἀνοήτους.

Ἡ ἀντιζηλία, ἡ διχόνοια, ἡ περιφρόνησις τῶν ἄλλων, ἡ ἀνόητος περὶ ἡμῶν αὐτῶν πεποιθήσις, ἡ αὐθάδεια, αἱ πατραγαθίαι, ἡ περὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος ἀναλγησία καὶ ἀδιαφορία, πᾶσαι αἰσθάνονται αἱ πισταὶ ἀκόλουθοι τῆς ὑπερηφανείας κατέσκαψαν μετὰ τοὺς ἐνδόξους Περσικοὺς πολέμους τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ κατεκρήμνισαν τὸ δυστυχὲς ἔθνος εἰς τὰ δεινὰ τῆς δουλείας.

Τὰ παθήματα λοιπὸν τῶν προγόνων ἃς γίνωσι μαθήματα, ἃς καταπνέωμεν πάντα πειρασμὸν ὑπερηφανείας, συλλογίζόμενοι ὅτι ἡ ὑπεροφία γεννᾷ αὐθάδειαν, ἡ αὐθάδεια ἐχθροὺς καὶ οἱ ἐχθροὶ καταστροφὴν.

— «Καπνοὺς ὁ ὑπερήφανος ὅστιν κεφαλὴν του ἔχει,
Καὶ πάσχων τὸν ἐγκέφαλον φρονεῖ ὅτ' ὑπερέχει».

Ἐπιμέλεια Δημοσθένους.

Ὁ Δημοσθένης ἐνῆλιξ γενόμενος ἐξήσκειτο εἰς τὴν ῥητορικὴν προσλαβὼν διδασκάλους τοὺς διαπρεπεστερότερους ῥήτορας. Ἡ πρὸς τὴν ῥητορίαν κλίσις αὐτοῦ ἐπηυξήθη καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς. Ὅτε ὁ διάσημος ῥήτωρ Καλλίστρατος ἔμελλε νὰ ὁμιλήσῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, παρέστη καὶ αὐτὸς ἐκ περιεργείας. Τοσοῦτον δὲ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ δύνανται ἐθαύμασεν, ὥστε ἐξήλευσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὅτε εἶδε τὸν ῥήτορα προπεμπόμενον καὶ μακαριζόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ἐπεδόθη εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην, ὁκτάκις δὲ ἀντέγραψε τὸν Θουκυδίδην, τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζε διὰ τὸ ὕφος καὶ τὰς γνώσεις αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἵνα ἐξασκῇ ἐπὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ἐπίδρασιν, ἔπρεπε νὰ εἶχε καὶ ἄλλα σωματικὰ καὶ ἡθικὰ προτερήματα. Ἡ στάσις, τὰ σχήματα, αἱ κινήσεις καὶ ἡ φυσιογνωμία πρέπει νὰ συμφωνῶσιν ἀκριδέστατα πρὸς τὰ νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ ῥήτορος. Ἀπαιτεῖται προφορὰ ὀρθοτάτη καὶ ὠραία, ἰσχυρὰ καὶ καλὴ φωνὴ καὶ ῥυθμός. Ὁ Δημοσθένης ὅμως εἶχε πολλὰς ἐλλείψεις,

Ἀναγνωσμάτιον τῆς σ' τάξεως Ἰω. Κοφινιάτου

6

ἄλλας μὲν ἐκ φύσεως, ἄλλας δὲ ἔνεκα παραμελήσεως τῆς ἀνατρο-
φῆς ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἦτο ἀσθενής, ἡ γλῶσσα
ἀσαφής, ἡ ἀναπνοὴ βραδεῖα, ἡ ὁποία ἐτάραττε τὴν ἔννοιαν τῶν
λόγων καὶ διέκοπτε τὰς περιόδους. Ἡ ἀπαγγελία αὐτοῦ εἶχε τι τὸ
τραυλίζον, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ τὸ γράμμα ρ, εἰς τὸν το-
νισμὸν τῶν λέξεων ἐσφάλλετο, τὰ ῥητορικὰ σχήματα ἦσαν ἀδέξια,
ὕψωνε δὲ συχνάκις κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τὸν ἕτερον ὦμον. Τὰ ἐλατ-
τώματα ταῦτα θ' ἀπεθάρρυνον πάντα ἄλλον, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης δὲν
ἐπτοήθη ἐκ τούτων, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ δαμάσῃ τὴν φύσιν καὶ κα-
ταβαλὼν πολλοὺς κόπους καὶ σπανίαν ἐπιμέλειαν κατίσχυσε καὶ κατ-
έστη τὸ κλέος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε τὸ πρῶτον
ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα καὶ ἠγόρευσε πρὸ τοῦ λαοῦ, ἐθορυβήθη καὶ ἐτα-
ράχθη, διότι δὲν ἦτο συνειθισμένος εἰς τοῦτο καὶ κατεγελάσθη ὑπ'
αὐτοῦ. Ὅθεν καταβάς εἰς Πειραιᾶ περιήρχετο τὰς ὁδοὺς ἄθυμος,
ἀλλ' ὁ Εὐνομος ἤδη πολὺ γέρων ὢν ἰδὼν αὐτὸν ἐπετίμησε, διότι,
ἂν καὶ εἶχε τὸν λόγον ὁμοιότατον πρὸς τὸν τοῦ μεγάλου Περικλέους,
ἔνεκεν ἀτολμίας καὶ μαλακίας ἀπετόγχανε, μὴ δυνάμενος εὐθαρσῶς
τὸν ὄχλον νὰ ὀφίσταται, μηδὲ ἐξασκῶν τὸ σῶμα πρὸς τοὺς ἀγῶνας.
Ὅτε δὲ πάλιν κατεγελάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀπήρχετο εἰς τὴν
οἰκίαν συγκεκαλυμμένος καὶ ἄθυμος, ὁ Σάτυρος ὁ ὑποκριτής, φίλος
ὢν αὐτοῦ, παρηκολούθησε καὶ ἐπλησίασεν αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δη-
μοσθένης παρεπονεῖτο, διότι φιλοπονώτατος ὢν τῶν ῥητόρων καὶ
τὴν ἀκμὴν τοῦ σώματος δαπανήσας εἰς ἀσκήσεις ῥητορικὰς δὲν
ἀκούεται ὑπὸ τοῦ δήμου εὐχαρίστως, ἀλλὰ καταγελαῖται καὶ περι-
φρονεῖται, ὁ Σάτυρος «Ἀληθῆ λέγεις, εἶπεν, ὦ Δημόσθενες, ἀλλ'
ἐγὼ θὰ θεραπεύσω τὸ κακὸν ταχέως, ἂν θέλῃς νὰ μοὶ ἀπαγγεί-
λῃς στίχους τινὰς τοῦ Εὐριπίδου ἢ Σοφοκλέους». Ἀφ' οὗ δὲ ὁ
Δημοσθένης ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπήγγειλε καὶ αὐτοὺς τοὺς αὐτοὺς
στίχους μετὰ ἤθους πρέποντος καὶ διαθέσεως, ὥστε ὅλως ἄλλοιοι
ἐφάνησαν εἰς τὸν Δημοσθένην· πεισθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ
Σατύρου πόσος στολισμὸς καὶ χάρις προστίθεται εἰς τὸν λόγον ἐκ
τῆς ὑποκρίσεως, ἤρχισε νὰ καταγίνεται εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν
προφορὰν αὐτοῦ, νὰ διαθέτῃ καλλίτερον τὰ λεγόμενα καὶ νὰ πλάττῃ
ἀνάλογον τὴν ὑπόκρισιν πρὸς αὐτά. Πρὸς τοῦτο εἰς τὴν οἰκίαν κατ-

εσκεύασεν ὑπόγειον μελετητήριον, ἵνα ἀσκήται ὑπὸ οὐδενὸς ἐνοχλούμενος. Ἐντὸς αὐτοῦ παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀσκούμενος καὶ μελετῶν. Ἴνα δὲ μὴ ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ καὶ διακόπτη τὰς μελέτας, ἔκειρε τὸ ἥμισυ τῆς κεφαλῆς, εἶχε δὲ καὶ κάτοπτρον εἰς τὴν οἰκίαν, πρὸ τοῦ ὁποίου ἕστατο, ἵνα διορθώσῃ τὰς ἀτάκτους κινήσεις τοῦ σώματος· ἐκ τῆς ὀροφῆς δὲ τῆς οἰκίας εἶχε κρεμάσει, ὅθεν ἔϊφος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπληγώνετο, δάκεις ὕψωνε τὸν ὦμον. Τὰ ἄλλα σωματικὰ αὐτοῦ ἐλαττώματα διώρθωσε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Τὴν μὲν ἀσάφειαν τῆς γλώσσης καὶ τραυλότητα διώρθωσε κρατῶν εἰς τὸ στόμα χάλικας, ὅταν ὠμίλει, ἵνα δὲ ἐπιταχύνη τὴν ἀναπνοὴν καὶ γυμνάσῃ τὴν φωνήν, ἀπήγγειλε λόγους τινὰς ἢ στίχους ἀναβαίνων ὑψώματα, ἵνα δὲ συνηθίσῃ εἰς τοὺς θορύβους τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, κατήρχετο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φαλήρου κατὰ τὰς θυελλώδεις ἡμέρας καὶ ἡγόρευεν. Ἐκεῖ ἀπέναντι τοῦ καταιγίζοντος πελάγους προσεπάθει νὰ ὑπερβῇ διὰ τῆς φωνῆς τὸν κτύπον τῶν κυμάτων. Τῷ ὄντι τοιοῦτοτρόπως ὁ Δημοσθένης ἐδρεψεν ἐκ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῶν κόπων λαμπρότατον καρπὸν, διότι ἐγένετο ὁ μέγιστος ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος ἐξασκήσας θαυμασίαν δύναμιν ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ.

—Τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίνεται.

—Τῶν πόνων παλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοί.

Ὁ Δημοσθένης καὶ τὸ ὄνειον γάλα.

Ὁ μέγας ῥήτωρ τῶν Ἀθηνῶν Δημοσθένης πλήρης ζωηρᾶς φιλοπατρίας ἐνδόξως ἡγωνίσθη διὰ τῆς ἀνδρικῆς αὐτοῦ εὐγλωττίας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας κατὰ τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Δημοσθένης κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ καταδικασθεὶς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ ζῇ εἰς τὰ ξένα. Ἀλλ' ἂν καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦτο μακρὰν τῆς πατρίδος, ὁ νοὸς ὅμως καὶ ἡ καρδιά ἦσαν πάντοτε εἰς τὰς Ἀθήνας. Πολλάκις δὲ ἐκ τῆς Τροιζίνος καὶ τῆς Αἰγίνης, ἔνθα ἔζη ἐξόριστος, ἔστρεφε πρὸς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων πρὸς τὴν καταδικάσασαν αὐτὸν

πατρίδα. Ἐν ᾧ εὗρίσκετο εἰς τὴν ἐξορίαν, ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰδήσεις τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Παραθάρβυνθέντες δ' ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης οἱ Ἀθηναῖοι καὶ θελήσαντες νὰ ἐπαναστατήσωσι τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις κατὰ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἔστειλαν πρέσβεις εἰς διαφόρους πόλεις. Ὁ δὲ φιλόπατρις Δημοσθένης λησμονῶν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀποστροφὴν τῶν συμπολιτῶν ἔδραμε προθύμως πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πρέσβεων τῆς πατρίδος. Εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν παρευρίσκετο τότε ὁ Πυθέας, ὅστις ἦτο ῥήτωρ καὶ δῆμαγωγὸς Ἀθηναῖος, ὁπαδὸς τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Φιλίππου καὶ ἐχθρὸς τοῦ Δημοσθένους. Ἀντικρούων δὲ οὗτος τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηνῶν εἶπε μεταξὺ ἄλλων ὅτι «ὥς εἶνε ἀξιολύπητος οἰκία τις, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰσαγόμενον τὸ γάλα τῆς ὄνου, τὸ ὁποῖον πρὸς τροφήν τῶν φθισιῶντων δίδεται, οὕτως ἀξιολύπητοι εἶνε καὶ αἱ πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας βλέπομεν εἰσερχομένους πρέσβεις ἐξ Ἀθηνῶν».

Ὁ δὲ ἐξόριστος Δημοσθένης ἀπαντῶν πρὸς τὸν Πυθέαν καὶ ὑπερασπίζων τοὺς συμπολίτας εὐφρῶς καὶ πατριωτικώτατα εἶπε τὰ ἑξῆς· «ὥς τὸ ὄνειον γάλα εἰσάγεται εἰς τὰς οἰκίας πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενούντων, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων εἰσερχονται εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν».

Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον τοὺς πατριωτικοὺς τούτους λόγους, ἀμέσως ἀπεφάσισαν τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ καὶ ἔστειλαν ἐπίτηδες τριήρη, ἵνα ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν πατρίδα. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ὁ ἐξόριστος ἔφθασεν εἰς Πειραιᾶ, ἅπανα ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν κατέβη εἰς τὸν λιμένα πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέκραξεν· «Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε ἡ εὐτυχεστάτη τοῦ βίου μου». Καὶ δικαίως, διότι ἡ ὑποδοχὴ αὕτη ἦτο ἀμοιβή, δόξα καὶ θρίαμβος τῆς ἀμνησικαχίας καὶ τῆς φιλοπατρίας.

Θάνατος τοῦ Φωκίωνος.

Ὁ Φωκίων μέγας στρατηγὸς καὶ ῥήτωρ τῶν Ἀθηναίων κατηγορηθεὶς ὅτι ἦτο φίλος τῆς Μακεδονικῆς φαρτρίας, εἰσέχθη εἰς

δικήν, Ἐκνομος ἔγινεν ἡ συνέλευσις τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ἀνέλαβε νὰ δικάσῃ τὸν Φωκίωνα καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ· ἀντὶ νὰ συζητηθῇ ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ Φωκίωνος ἐνώπιον τῶν ἡλιαστῶν, εἰσῆχθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεκράτει φιλέκδικον μῖσος. Μάτην ἀπελογεῖτο ὁ Φωκίων. Ὁ ὄχλος καταβοῶν ἐκώλυε τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσachuσθῇ. Ἀσθενὴς ἔφθανεν ὁ λόγος αὐτοῦ μόλις πως μέχρι τῶν πλησίον καθημένων, οἱ δὲ μακρότερον ἰστάμενοι διὰ τὸ μέγεθος τῆς κραυγῆς τῶν θορυβούντων οὐδὲν ἤκουον, ἔβλεπον δὲ μόνον τὴν κίνησιν τοῦ σώματός τοῦ ἀπολογουμένου καὶ ἐνόουν δι' αὐτῆς, ὅτι ὁ δημηγορῶν ὑφίστατο ἀγῶνα ἐπώδυνον, ὅπως διασώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν ζωὴν αὐτοῦ. Ὁ Φωκίων ἐφώναζε πρὸς τοὺς φιλεκδικούς Ἀθηναίους. »Πότερον θέλετε ἀδίκως ἢ δικαίως νὰ με καταδικάσῃτε;» Ἀποκριθέντων δὲ τινων «ὅτι δικαίως θέλουσι νὰ καταδικάσωσι αὐτόν», ἠρώτησε· «Πῶς θὰ μάθῃτε τοῦτο, ἂν δὲν ἀκούσῃτε;» Ἀλλ' ὁ Φωκίων ἐπείσθη, ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἦσαν μάταιοι καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία σωτηρία. Ἐννοήσας δὲ τοῦτο ἀνεδόησεν, ὅτι ἀπεδέχεται μὲν ὡς δικαίαν τὴν δι' ἐαυτὸν καταδίκην εἰς θάνατον, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκει διατὶ θέλουσι νὰ φονεύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ, ἂν καὶ οὐδὲν ἄδικον ἔπραξαν, καὶ παρεκάλει νὰ φονεύσωσι μὲν αὐτόν, νὰ φεισθῶσι δὲ τῶν φίλων. Τὸ πλῆθος ὁμῶς δὲν ἤθελε νὰ ἀκροασθῇ μήτε τῶν ἀπολογουμένων, μήτε τῶν συνηγῶρων αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἀναστάσεως κατεδίκασαν τὸν Φωκίωνα καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἰς θάνατον, διότι δῆθεν ἐγένοντο παρὰίτιοι τῆς δουλείας τῆς πατρίδος καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δήμου καὶ τῶν νόμων. Ὁ Φωκίων μετὰ τεσσάρων συγκαταδίκων ἤχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀταράχως ὑπομένων τὰς ὕβρεις καὶ τὰς λοιδορίας τοῦ ἀκολουθοῦντος πλήθους. Ἐκ τῶν ἐχθρῶν δὲ τις προσδραμὼν ἔπτυσεν αὐτὸν εἰς τὸ πρόσωπον. Τότε ὁ Φωκίων ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀταράχως εἶπεν· «Δὲν θὰ παύσῃ τις τοῦτον ἀσχημονοῦντα;» Ὁ Φωκίων μετὰ τῶν συγκαταδικασθέντων τῇ 10 Μαΐου 318 π. Χ. ἔπιεν ἐν τῇ εἰρκτῇ τὸ κώνειον. Ὅτε δὲ ὁ Θεῶδιππος, εἰς ᾧ τῶν συγκαταδικασθέντων ἡγανάνκει βλέπων τὸ κώνειον τριβόμενον καὶ ἔκλαιε διὰ τὴν συμφορὰν, διότι οὐχὶ προσηκόντως συναποθνήσκει

μετὰ τοῦ Φωκίωνος «ὦ Θούδιππε, εἶπεν ὁ Φωκίων, δὲν εὐχα-
ριστεῖσαι, διότι μετὰ τοῦ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις». Ὅτε δὲ
ἠρώτησαν αὐτὸν πρὸ τοῦ θανάτου τίνα παραγγελίαν παραγγέλλει
εἰς τὸν υἱὸν Φῶκον, εἶπεν ὁ χρηστὸς ἀνὴρ· «Ἐγὼ ἐντέλλομαι καὶ
παρακαλῶ νὰ μὴ μνησικακῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους». Καθ' ἣν
ἡμέραν ἔπτε τὸ κώνειον ὁ Φωκίων, ἐστεφανωμένοι οἱ ἱππεῖς ἦγον
πομπὴν εἰς τὸν Δία. Ἀλλ' ὅτε διήρχοντο πρὸ τοῦ δεσμοτηρίου ἐν
ᾧ ἀπέθνησκε μετὰ τῶν συγκαταδίκων ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Φωκίων·
οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν κατεδίδασαν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοὺς στεφάνους, οἱ
δὲ ἀπέβλεψαν δεδακρυσμένοι πρὸς τὰς θύρας τῆς εἰρκτῆς. Οἱ Ἀθη-
ναῖοι δὲ ἠρκέσθησαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Φωκίωνος, ἀλλ' ἐξώρισαν
καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς Ἀττικῆς. Ὁ νεκρὸς
τοῦ Φωκίωνος ἐτάφη πέραν τῆς Ἐλευσίνης. Γυνὴ δὲ Μεγαρίς πα-
ροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων ἐτέλεσε τὰ νόμιμα ἐπὶ τῇ ταφῇ καὶ
παραλαβοῦσα τὰ ὅσα νύκτωρ κατώρυξεν αὐτὰ παρὰ τὴν ἐστίαν τοῦ
οἴκου αὐτῆς εἰποῦσα· «Εἰς σέ, ὦ φίλη ἐστία, παραδίδω ὥς παρα-
καταθήκην τὰ λείψανα ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, σὺ δὲ ἀπόδος
αὐτὰ εἰς τοὺς πατέρας τάφους, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονή-
σωσιν». Οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονήσαντες καὶ μετανοήσαντες βραδύτε-
ρον, διότι ἄξιον ἐπιστάτην καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης
κατεδίκασαν, ἔστησαν ἀνδριάντα χαλκοῦν τοῦ Φωκίωνος καὶ ἔθαψαν
τὰ ὅσα δαπάνη δημοσίᾳ, διὰ χειροτονίας δὲ κατεδίκασαν εἰς θάνα-
τον τὸν κατήγορον τοῦ Φωκίωνος Ἀγνωνίδην.

Θεοσέβεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Μέγας Ἀλεξάνδρος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καταστρέφας
τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Περσῶν ἐπῆρχετο κυριεύων καὶ ἄλλας
χώρας.

Φθάσας δὲ καὶ εἰς τὴν Φοινίκην καὶ πολιορκῶν τὴν ὀχυρὰν
αὐτῆς πρωτεύουσαν τὴν Τύρον ἔπεμψε κήρυκας πρὸς τοὺς Ἰουδαί-
ους διατάσων αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ καὶ
νὰ πέμψωσιν ἐπικουρίαν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι σύμμαχοι

ὄντες τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ὤρκισθησαν νὰ μὴ φέρωσί ποτε τὰ ὅπλα κατ' αὐτοῦ, ἐπέμενον δὲ νὰ φυλάξωσι τὸν ὅρκον αὐτῶν. Ἀγανακτήσας δὲ ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην τῶν Ἰουδαίων, ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτούς. Τῷ ὄντι κυριεύσας τὴν Τύρον ἐπῆλθε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, πῶρ πνέον ἐκδικήσεως κατ' αὐτῆς.

Τὸν ἐπαπειλοῦντα τὸν λαὸν κύνδυνον θέλων νὰ νὰ ἀποσοδήσῃ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων Ἰαδδοῦς, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν. Δημοσίας τελέσας πρότερον δεήσεις καὶ θυσίας ἀνέφξεν ἀκολούθως τὰς θύρας τῆς πόλεως, ἐνδεδυμένος δὲ τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν καὶ θαρρῶν εἰς τὸν θεόν, προσῆλθε μετὰ τῶν Λευϊτῶν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μακεδόνων. Ὁ Ἀλέξανδρος συνεκινήθη μεγάλως ἰδὼν τοὺς σεβασμίους τούτους ἱερεῖς ἐνδεδυμένους μακρὰς καὶ λευκὰς στολὰς καὶ τὸν ἀρχιερεᾶ περιβεβλημένον κυανὴν στολὴν καὶ χρυσοῦφαντον, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέροντα μίτραν μετὰ χρυσοῦ πετάλου κατὰ τὸ μέτωπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο τετυπωμένον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἀμέσως δὲ ὁ βασιλεὺς ἐξελθὼν ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἔκλινε τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως θρησκευτικὸν προσφέρων σέβας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον ἦτο ἐκτετυπωμένον ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ πετάλου. Μετὰ μεγάλων δὲ ἀκολούθως περιποιήσεων οἱ ἱερεῖς ὡδήγησαν τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἔδειξαν εἰς αὐτὸν τὰς προφητείας τοῦ Δανιήλ, αἵτινες ἀνήγγειλον, ὅτι ἡ αὐτοκρατορία τῶν Περσῶν ἔμελλε νὰ καταστραφῇ ὑπὸ Ἑλλήνος βασιλέως. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀφ' οὗ προσήνεγκε θυσίας εἰς τὸν Κύριον ἀπῆλθε ἀφήσας τοὺς Ἰουδαίους ἐλευθέρως νὰ ζῶσι κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν ἔθιμα.

— Εὐσέβεια δικαιοσύνη ἐστὶ πρὸς Θεόν.

— Θεὸν εὐλαβοῦ.

— Πῶς ἂν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον

τιμῶν Θεοῦς ἢ ὥς αὐτοὶ κελεύουσιν οὕτως ποιεῖν.

Φιλαδελφία Κάτωνος.

Δύο θαυμαστοὶ καὶ ἐπίσημοι ἄνδρες διέπρεψαν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην, φέροντες τὸ αὐτὸ ὄνομα, Κάτων ὁ πρεσβύτερος καὶ Κάτων ὁ νεώτερος. Διηγοῦνται, ὅτι ὁ Κάτων ὁ νεώτερος μεγίστην εἶχεν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὅτε ἦτο πῆξ, ἐρωτηθεὶς ποῖον ἀγαπᾷ περισσότερο, ἀπεκρίθη· «τὸν ἀδελφόν μου». Ποῖον δὲ δεύτερον; ὁμοίως εἶπε «τὸν ἀδελφόν μου». Καὶ ποῖον τρίτον; εἶπε πάλιν «τὸν ἀδελφόν μου» μέχρις οὗ ἀπέκαμεν ὁ ἐρωτῶν αὐτόν, διότι πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν ἐλάμβανεν. Ὅτε ἔφθασεν εἰς ὄριμον ἡλικίαν, ἔτι περισσότερο ἐπέδειξε τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς τὸν ἀδελφόν του, διότι οὔτε ἐδείπνει, οὔτε εἰς τόπον τινὰ ἀπήρχετο, οὔτε εἰς τὴν ἀγορὰν ἄνευ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ποτε ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔμαθεν ἐξ ἐπιστολῆς, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πορευόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν ἠσθένησε κατὰ τὸν Αἶνον. Ἄν καὶ ἦτο μεγάλη τρικυμία, ὁ Κάτων εὐθὺς ἐπιβὰς ὀκλάδος δι' ἑλλειψιν μεγαλειτέρου πλοίου ἔσπευσε νὰ ἴδῃ τὸν ἀδελφόν φανερόν διατρέξας κίνδυνον τῆς ἰδίας ζωῆς. Μὴ εὐρὼν ὅμως αὐτὸν ζῶντα ἐπένθησε μέγας καὶ πολὺν χρόνον ἔμεινεν ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ· ἐδαπάνησε πολλὰ διὰ τὴν ταφὴν καὶ θυμιάματα καὶ πολυτελῆ ἱμάτια μετὰ τοῦ νεκροῦ συγκατέκλυσε καὶ μνήμα ξεστὸν ἐκ θασίων λίθων κατασκεύασεν ἀντὶ ὀκτὼ ταλάντων εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Αἰνίων.

— Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ ἐστὶ καὶ ὑψηλή, ἰσχύει δὲ ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασίλειον.

Βροῦτος καὶ Αἰκίνιος

Γνωστότατος εἶνε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ὁ Βροῦτος, ὁ δολοφονήσας ἔνεκεν τῶν δημοκρατικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ Ἰούλιον Καίσαρα, ὡς ἐπιχειρήσαντα νὰ καταστῇ τύραννος τῆς πατρίδος. Καταφυγὼν ἀκολούθως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἴκα-

νὸν συνήθροισε στρατόν, ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Ἀντώνιος μετὰ τοῦ νέου Ὀκταβίου κατέθραυσε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Μικροῦ δ' ἐδέησεν ὁ Βροῦτος κατὰ τὴν ἀνισόρροπον τάττην μάχην νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας Θρακῶν ἱππέων, ἀλλ' ὁ ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος Λουκίλλιος Λικίνιος παρέσχεν εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ φύγῃ κραυγάζων· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Βροῦτος ! Φέρετέ με πρὸς τὸν Ἀντώνιον». Παρουσιασθεῖς δὲ ὁ Λικίνιος πρὸς αὐτὸν καὶ γνωσθεὶς τίς ἦτο. «Μεταχειρίσθην, εἶπε μετὰ σταθερότητος, ὦ Ἀντώνιε, τὸ στρατήγημα τοῦτο, ἵνα δώσω καιρὸν εἰς τὸν Βροῦτον νὰ φύγῃ καὶ νὰ μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Εἴθε ἡ τύχῃ νὰ μὴ θριαμβεύσῃ κατὰ τῆς ἀρετῆς ! Ἐγὼ δ' ἐκουσίως παραδοθεὶς, ἵνα λυτρώσω τὸν φίλον μου, εἶμαι ἔτοιμος νὰ πάθω ὅ,τι δῆποτε κρίνῃς, οὐδεμίαν ζητῶν ἀναβολήν». Τὰ φιλικὰ ταῦτα αἰσθήματα τοῦ Λουκίλλiou θαυμάσας ὁ Ἀντώνιος, «εἶσαι, εἶπεν, ἄξιος ἀμοιβῆς διὰ τὴν γενναίαν σου ταύτην προᾶξιν. Τὴν ὥραν ταύτην, Λικίνιε, ἔμαθον, ὅτι ὁ Βροῦτος ἀπέθανε, καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς αὐτὸν φιλία σου ἐτελείωσε πλεον, σὲ παρακαλῶ νὰ προσλάβῃς ἐμὲ φίλον ἀντ' ἐκείνου, καὶ ἄλλο δὲν ἂξιῶ παρὰ σοῦ, ἢ νὰ μὲ ἀγαπᾷς ὡς ἡγάπας ἐκεῖνον». Ὁ Λικίνιος συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Ἀντωνίου τόσον πιστὸς ἔμεινεν εἰς τὴν φιλίαν, ὥστε δὲν ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ καὶ ὅτε ἀκολούθως ἐγκτελείφθη ὑπὸ πάντων ὁ Ἀντώνιος.

— Ὅς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνεται, δηλὸς ἐστι καὶ τοὺς ὑστέρους εὐεργετήσων.

— Τὸ μὲν χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς φίλους δὲ ἐν ταῖς ἀτυχαῖς διαγιγνώσκομεν.

— Οὐ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους.

Φιλανθρωπία Τίτου.

Τίτος ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεδείχθη τόσον πρᾶος καὶ μεγαλόφυχος, ὥστε ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων «Ἀγάπημα καὶ ἐντρούφημα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.»

Δικαίως ἐπωνομάσθη οὕτως, διότι κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὅποιον ἐδασίλευσεν, ἔδειξεν ἔκτακτον ἀγαθότητα

καὶ φιλανθρωπίαν κατὰ τὰς ἐπισυμβάσας κοινὰς συμφοράς. Ἡμέραν τινὰ νεφέλη ὑπερμεγέθης ὁμοιάζουσα πρὸς πίτον γιγάντειον ἔχουσαν ὕψος τρισχιλίων μέτρων ἐπεφάνη ἄνωθεν τοῦ Βεζουβίου ἀμαυρὰ καὶ περὶ αὐτὴν διαχέουσα σκότῃ διασχιζόμενα ὑπὸ ἀστραπῶν. Αἱ Σταβίαι κατεστράφησαν καὶ δύο ἄλλαι πόλεις κατεχώσθησαν, ἡ μὲν ὑπὸ χειμάρρου λάθας, ἡ δὲ ὑπὸ βροχῆς κισήρεως καὶ τέφρας.

Αἱ δύο σῶνται πόλεις ἦσαν τὸ Ἡράκλειον καὶ ἡ Πομπηΐα. Ὁ αὐτοκράτωρ Τίτος, εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὴν φοβερὰν ἐκείνην καταστροφὴν, ἔστειλεν εἰς Καμπανίαν δύο ὑπάτους μετὰ πολλοῦ πλῆθους χρημάτων, ὥπως διανείμωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν καταστραφεισῶν πόλεων. Θέλων δὲ νὰ δείξῃ γενναιοτέραν τὴν βοήθειαν, προώρισεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν δυστυχῶν ἐκείνων τὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον ἔνεκα ἐλλείψεως κληρονόμων ἀνήγοντα χρήματα. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βεζουβίου πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐν Ῥώμῃ τῷ 80 ἔφθειρεν ἐξ ναοῦς, δύο θέατρα καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Αὐγούστου.

Τὰ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς δυστυχήματα ἐπηκολούθησε λοιμὸς φθοροποιὸς ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν. Καὶ τότε ὁ ἐλεῆμων αὐτοκράτωρ ὑπῆρξε πρόθυμος εἰς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχῶν, ἀνέφξε δημόσιον ταμεῖον καὶ παρεχώρησε τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν κειμηλίων τοῦ ἰδιοῦ οἴκου χρήμα. Οὕτως ἡ φιλανθρωπία εἶχεν ἀποβῆ ἕξις εἰς τὸν Τίτον, ὥστε ἔλεγεν· «Ἀπώλεσα τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελον παρᾶσχη βοήθειαν εἰς τινὰ τῶν ἐχόντων ἀνάγκην βοηθείας».

— Τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποιεῖ· καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη.

— Ἐρωτηθεὶς ὁ Δημοσθένης τί ἄνθρωπος ἔχει ὅμοιον τῷ Θεῷ, ἔφη, τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

Ὁ Ἡράκλειος.

Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἡρακλείου· ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ τῷ 574 μ. Χ., ἦτο ὠραῖος, ἀνδρεῖος, εὐσεβεῖς καὶ λόγιος. Γενόμενος

αὐτοκράτωρ εἶρε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους παραλελυμένα, ἐξωτερικῶς δὲ τὸ κράτος ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν Ἀθάρων καὶ τῶν Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι ἐπὶ τοῦ Ἡρακλείου ἐκυρίευσαν τὴν ἱερὰν πόλιν Ἱερουσαλὴμ· ἐκ τῶν κατοίκων ἄλλους ἐφόνευσαν, ἄλλους ἐξηνδράποδισαν, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Τάφου μετὰ τῶν σκευῶν τῶν ἱερῶν ἐπυρπόλησαν καὶ αὐτὸ τὰ ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ μετήνεγκον εἰς Κτησιφῶντά, κατέλαβον δὲ καὶ τὴν Καλχηδὼνα καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Ἡράκλειος ἀποφασίζει νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Φέρων λοιπὸν μέλανα τοῦ μαχητοῦ πέδιλα ἀντὶ τῶν πορφυρῶν τοῦ βασιλέως εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ πεσὼν πρηνῆς ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ τῇ χερί τῃ εἰπὼν·

«Δέσποτα Θεὲ καὶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ παραδῶς ἡμᾶς εἰς ὄνειδος τοῖς ἐχθροῖς σου διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιβλέψας ἔλεησον καὶ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου νίκην δός ἡμῖν». Μετὰ τοῦτο στραφεὶς πρὸς τὸν Πατριάρχην εἶπεν· «Εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ σοῦ ἀφίημι τὴν πόλιν καὶ τὸν υἱόν μου». Κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ὑπεμίμνησκε τοὺς στρατιώτας τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς τοῦ ἔθνους ἡμῶν συμφοράς, ἐξώρκιζεν αὐτοὺς νὰ ἐκδικήσωσι τὰ ἱερά, τὰ ὁποῖα ἐβεβήλωσαν οἱ βάρβαροι, ἀπεκάλει αὐτοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰ τέκνα καὶ ἐπλήρου τὰς ψυχὰς αὐτῶν θάρρους δεικνύων τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ἀπεικόνισμα. Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐνίκησεν αὐτούς. Ἐπειτα ὁμοως συμμαχήσαντες οἱ Πέρσαι μετὰ τῶν Ἀθάρων προσεπάθησαν νὰ κυριεύσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀνδρείως ἀποκρουσθέντων ἐσώθη ἡ πόλις διὰ τῆς γενναιότητος, πρὸ πάντων ὁμοως διὰ τῆς πεποιθήσεως τῶν κατοίκων εἰς τὴν Θεοτόκον, τὴν πολιούχον τῆς πόλεως. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡλευθερώθη ἡ πόλις ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς συνελθὼν ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος, ἔφαλλεν ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ὁρδοστάδην ὕμνον, ὅστις ὠνομάσθη Ἀκάθιστος ὕμνος.

Ὁ ὕμνος οὗτος ψάλλεται μέχρι σήμερον τὴν παρασκευὴν τῆς πέμπτης ἐβδομάδος τῆς Μεγάλης τεσσαρακοστῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ὀρμνείται ἡ Θεοτόκος ἡ λυτρώσασα ἐκ τῶν δεινῶν τὴν πόλιν.

«Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτροθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε. Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον, ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον, ἵνα κράζω σοι, Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε».

Πᾶς Ἑλλήν ἀκούει κατ' ἔτος μετὰ κατανόξεως τοὺς χαιρετισμοὺς ἐκείνους, διὰ τῶν ὁποίων φανερώνεται ἡ ἀφροσύνη καὶ εὐλάβεια πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἡ ὁποία ἔσωσε τὸ ἔθνος, τὴν βασιλείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν.

Χαῖρε τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀσάλευτος πύργος.

Χαῖρε τῆς βασιλείας τὸ ἀπόρρητον τεῖχος.

Χαῖρε, δι' ἧς ἐγείρονται τρόπαια.

Χαῖρε, δι' ἧς ἔχροὶ καταπίπτουσιν.

Ὁ Ἡράκλειος κατανικήσας τοὺς Πέρσας ἐσυνθηκολόγησε μετ' αὐτῶν καὶ ἔλαβε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὸν τίμιον σταυρόν.

Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἔδραμον δὲ εἰς δεξιῶσιν αὐτοῦ πάντες κρατοῦντες κλάδους ἐλαιῶν καὶ λαμπάδας καὶ ἄδοντες εὐχαριστηρίους εἰς τὸν Ὑψιστον ὕμνον. Εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν πόλιν ἐν θριάμβῳ, ἐφ' ἄρματος συρομένου ὑπὸ τεσσάρων ἐλεφάντων, ἄνδρες δὲ προπορευόμενοι ἐκράτουν τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν, τὸν ὁποῖον ἀνέσφωσεν ἐκ τῆς Περσικῆς βεδηλώσεως, ὑπελάμβανε δὲ τοῦτο εὐλόγως τὸ ἐνδοξότατον τῶν ἄθλων αὐτοῦ τρόπαιον.

Μετὰ τινὰς μῆνας ἐκκινήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπορεύθη εἰς Ἱερουσόλυμα, φέρων τὸν τίμιον σταυρόν, τὸ τιμιώτατον κειμήλειον τῆς πίστεως ἡμῶν, τὸ ὁποῖον παρέδωκεν εἰς τὸν Πατριάρχην. Τῇ 14 Σεπτεμβρίου ἀνυπόδητος καὶ πινιχρὰ ἐνδεδυμένος ὕψω εὐπνηγορικῶς τὸν σταυρόν ἐκεῖ, ὅπου ἄλλοτε ἵστατο, εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὁ δὲ κληρὸς ἔφαλλε τὸ «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς εὐσεβέσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος, καὶ τὸν σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα». Τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ Ἐκκλησία

εὐλαβῶς καὶ εὐγνωμόνως πανηγυρίζει μέχρι σήμερον τῇ 14 Σεπτεμβρίου.

Θεοδόσιος καὶ Ἀμβρόσιος

Ὁ Θεοδόσιος ὁ μέγας ἦτο αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ Γρατιανοῦ. Ἐπὶ τούτου συνέβη φοβερὰ στάσις εἰς Θεσσαλονίκην. Βοθέρικος ὁ τῆς φρουρᾶς αὐτῆς στρατηγός, ἐφυλάκισεν ἡνίοχόν τινα τοῦ ἵπποδρομίου κατηγορηθέντα ἐπὶ ἐγκλήματι αἰσχροφ. Ἐπειδὴ δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ μία τῶν ἵπποδρομιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπετέλουν ποτὲ τὴν κυριωτάτην διασκέδασιν πασῶν τῶν μεγάλων τοῦ κράτους πόλεων, ὁ λαὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἀπήτησε τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ ἡνίοχου ὡς ἀναγκασίαν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' ὁ Βοθέρικος ἀπεποιήθη τὸ ζητούμενον· ὤθεν ἐξηγέρθη στάσις δεινὴ, καθ' ἣν ὁ στρατηγὸς ἐκείνος καὶ πολλοὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀξιωματικῶν ἐφονεύθησαν καὶ τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὰς ὁδοὺς κατεσύρθησαν. Ὁ Θεοδόσιος διέτριβεν ἐν Μεδιολάνῳ παρὰ Οὐαλεντιανῷ τῷ Β', ὅτε ἔμαθε τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ γενομένην κακουργίαν. Ὁργισθεὶς δὲ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ ἀπηνῶς τὴν πόλιν ἄνευ ἐξετάσεως καὶ δίκης. Καὶ οἱ μὲν περὶ αὐτὸν ἐπίσκοποι, ἰδίως ὁ Μεδιολάνων μέγας Ἀμβρόσιος, εἶχον σχεδὸν καταπίσει αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ γνώμην ἐπὶ τὸ ἐπιεικέστερον· ἀλλ' ὁμᾶριστρος ἦτοι ὁ ὑπουργὸς Ρουφῖνος, Γαλάτης τὸ γένος, ἀνὴρ πονηρός, ὅστις ἔπειτα ἐγένετο καὶ ἄλλων δεινῶν συμφορῶν αἷτις, ἀνερρίπισε τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως. Οὗτος ἐξέδωκε καὶ ἐξαπέστειλε τὸ φόνιον αὐτοῦ διάταγμα, ἀλλὰ μετενόησε, ὅτε δὲν ἦτο καιρὸς νὰ προληφθῇ τὸ κακόν. Εὐθὺς ὡς ἐφθασεν εἰς Θεσσαλονίκην ἡ ὀλεθρία ἀπόφασις, ἐσκίρτησεν ὑπὸ ἀγαλλιᾶσεως ἡ θάρβαρος φρουρὰ καὶ διὰ καταχθονίου τρόπου παρεσκέυασε τὴν ἐκτέλεσιν. Εὐθὺς τὴν ἐπομένην ἡμέραν προσεκλήθη ὁ λαὸς εἰς τὸν ἵπποδρομον πρὸς θεᾶν δῆθεν ἵπποδρομικοῦ ἀγῶνος· ἐκεῖ δὲ αἰφνης οἱ στρατιῶται ἐπιπεσόντες ξιφῆρεις κατὰ τοῦ πλήθους ἔσφαξαν ἐντὸς ὀλίγου, ἄνευ διακρίσεως ἀθῶων καὶ ἐνόχων, πολιτῶν καὶ ξένων, κατὰ τινὰς μὲν ἑπτὰ χιλιάδας, κατὰ τινὰς δὲ πεντεκαίδεκα. Ἐλθούσης εἰς Μεδιόλανον τῆς φοβερᾶς ἀγγελίας, ὁ Ἀμ-

ὁρόσιος, ὁ ἐπίσκοπος Μεδιολάνων, ἀπέφυγε νὰ ἴδῃ κατὰ πρόσωπον τὸν βασιλέα, ἔγραψεν ὅμως πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν, ἐν ἣ παριστῶν τὰ ἀπηνῆς καὶ τρομερὸν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη κατατολμηθέντος ἐγκλήματος ἔλεγε πρὸς τοὺς ἄλλους· «Τὸ ἁμάρτημα δὲν ἐξαλείφεται ἄλλως ἢ διὰ δακρύων καὶ μετανοίας· οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχάγγελοι δύνανται νὰ συγχωρήσωσι αὐτὸ ἄλλως· αὐτὸς ὁ Κύριος δὲν παρέχει τὴν ἄφεσιν, εἰ μὴ εἰς μόνους τοὺς μετανοοῦντας. Σὲ συμβουλεύω, σὲ παρακαλῶ, σὲ προτρέπω, σὲ παραινῶ. Δὲν τολμῶ νὰ ἐκτελέσω τὴν ἁγίαν προσφοράν, ἐὰν θελήσης νὰ παρευρεθῇς εἰς αὐτήν. Ὅ,τι δὲν ἤθελεν εἶνε συγκεχωρημένον μετὰ τὸ ἐκχυθὲν αἷμα ἐνὸς ἀνθρώπου, εἶνε δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ, ἀφ' οὗ διὰ σὲ ἐξεχύθη αἷμα τοσοῦτον; ».

Ὁ βασιλεὺς θαθέως συγκινηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐλέγχων τοῦ ἀρχιεπισκόπου διετέλει τεθορυδημένος διὰ τὴν ἀνεπανόρθωτον συμφοράν, τὴν ὁποίαν ἐπήνεγκεν ἡ παράλογος αὐτοῦ ὀργή.

Οὕτω δὲ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως κατατηχόμενος ἀπεφάσισε κατὰ τὸ σύνθηες νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Μητρόπολιν τῶν Μεδιολάνων, ἵνα ἀκροασθῇ τῆς θείας λειτουργίας.

Ἀλλὰ τότε ὁ ἀτρόμητος ἀρχιεπίσκοπος, ἀπαντήσας αὐτὸν ἔξω τῶν προθύρων καὶ ἐμποδίσας νὰ πατήσῃ τὰ ἱερὰ προπύλαια, εἶπε πρὸς αὐτὸν πανηγυρικῶς, ὅτι μετάνοια μακρὰ δύνανται μόνῃ νὰ ἐξαλείψῃ τηλικούτον ἁμάρτημα καὶ νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ πάντων δεσπότου καὶ δημιουργοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεοδόσιος παρέστησεν εἰς αὐτὸν εὐλαβῶς, ὅτι ἂν αὐτὸς ἐγένετο αἷτιος ἀνθρωποκτονίας, ὁ Δαυὶδ ὁ ἀγαπητότατος τοῦ Θεοῦ πλὴν τοῦ φόνου εἶχεν ὑποπέσει καὶ εἰς ἄλλο ἐγκλημα, ὑπολαβὼν ὁ γενναῖος ἀρχιεπίσκοπος εἶπε· « Ὡς λοιπὸν ἐμιμήθης τοῦ Δαυὶδ τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω μιμήθητι καὶ αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν ». Ὁ Θεοδόσιος ὑπήκουσεν εἰς τοὺς λόγους τούτους, ὑπέκυψεν εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφορισμὸν καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὰ βασίλεια, καθυπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίας ἐπιτίμιον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου μόλις μετὰ ὀκτῶ μηνῶν ἐλύθη, γενόμενος πάλιν δεσπότης εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως. ἀφ' οὗ πρότερον δημοσίᾳ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ ὡμολόγησε τὴν ἁμαρτίαν καὶ πρηγνὴς κείμενος καὶ τὸ

Δαυϊτικὸν ἐκεῖνο ἐκφωνῶν· «Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου, ζήσόν με κατὰ τὸν λόγον σου»· παρεκάλεσεν, ἵνα τύχη συνγνώμης.

Ῥιζικὴ ἀγάπη Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ Ἰωάννης ὁ ἐπονομασθεὶς Χρυσόστρμος διὰ τὴν χάριν καὶ εὐροίαν τοῦ λόγου ἐγεννήθη τῷ 347 μ. Χ. εἰς Ἀντιόχειαν ὑπὸ γονέων ἐπιφανῶν καὶ εὐσεβεστάτων, τοῦ Σεκούνδου στρατηγοῦ καὶ τῆς Ἀνθοῦσης. Ὁ Ἰωάννης νήπιον ἔτι ὦν ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρός, τὴν δὲ ἀνατροφὴν αὐτοῦ ἀνέλαβεν ἡ μήτηρ, ἡ ὁποία ἐδίδαξεν αὐτὸν τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ἡθικῆς καὶ εὐσεβείας. Ἐφηβος ὄντως γενόμενος ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν τότε διασημοτέρων φιλοσόφων καὶ ῥητόρων. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ φύσεως εἶχε μεγίστην εὐκολίαν εἰς τὸ λέγειν, ἡ μήτηρ αὐτοῦ προώρισεν αὐτὸν εἰς τὸ δικανικὸν στάδιον καὶ παρέσχεν ἄφθονα εἰς αὐτὸν τὰ μέσα· μορφωθείς δὲ προσηκόντως ἐπὶ τινα χρόνον ἐπεδόθη εἰς τὸ δικανικὸν ἐπάγγελμα, ἀλλὰ κατιδὼν τὰς μοχθηρίας καὶ ἀδικίας τοῦ δικανικοῦ ἐπαγγέλματος εὐθὺς παρήτησεν αὐτὸ καὶ κατεγίνετο εἰς θεολογικὰς μελέτας τῶν Θείων Γραφῶν, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ἀπέκρυπτεν ἐκ τῆς μητρός, διότι δὲν ἤθελε νὰ λυπήσῃ αὐτήν. Ἀλλ' ἡ μήτηρ μαθοῦσα παρ' ἄλλων, ὅτι ὁ φίλτατος υἱὸς ἔμελλε νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν, ἐλυπήθη πολὺ, διότι ἐματαιοῦντο πάντες οἱ κόποι καὶ αἱ μύχιοι αὐτῆς πόθοι καὶ αἱ ἐλπίδες καὶ αἱ προσδοκίαι. Ἐλυπήθη ἡ Ἀνθοῦσα, διότι ὁ μονογενὴς αὐτῆς υἱὸς μοναχὸς γενόμενος δὲν θὰ ἐφαίδρυνε τὴν μακροχρόνιον σκυθρωπότητα τοῦ οἴκου, οὐδὲ θὰ ἀνεδεικνύετο εἰς θέσιν περιβλεπτον. Ἡμέραν λοιπὸν τινα λαβοῦσα αὐτὸν ἐκ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰσῆγαγεν εἰς ἰδιαιτερον δωματίον καὶ καθίσασα αὐτὸν πλησίον τῆς κλίνης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγέννησεν αὐτὸν ἐδάκρυσε καὶ εἶπεν ὀδυρομένη· «Ἐγώ, ὦ τέκνον μου, δὲν ἀπῆλαισα ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρός σου, διότι ἐστερήθην αὐτοῦ προώρως. Ἐν-

τεῦθεν σὺ μὲν ἔμεινες ὀρφανὸς πατρός, ἐγὼ δὲ χήρα πολὺ ἄωρος καὶ ἔδοκίμασα τὰ δεινὰ τῆς χηρείας. Διότι πρέπει ἡ χήρα καὶ τὰς ἀμελείας τῶν οἰκετῶν νὰ ὑποφέρῃ καὶ τὰς κακουργίας νὰ προλαμβάνῃ καὶ τῶν συγγενῶν τὰς προσβολὰς νὰ ἀποκρούῃ καὶ γενναίως νὰ ὑποφέρῃ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τὰς ἐπηρεάς καὶ τὴν ἀπῆνεια κατὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων. Ἄν δὲ ὁ ἀποθανὼν σύζυγος καταλίπῃ παιδίον, ἂν μὲν εἶνε θῆλυ, πολλὴν μὲν θὰ παρέχῃ εἰς τὴν μητέρα φροντίδα, θὰ ἀπαιτῇ μὲν δαπάνας, ἀλλὰ δὲν θὰ παρέχῃ φόβους κατὰ τὴν ἀνατροφὴν, ἂν ὅμως εἶνε υἱός, μυρίους φόβους καθ' ἑκάστην θὰ παρέχῃ καὶ περισσοτέρας φροντίδας κοὶ πολλὰς δαπάνας, ἂν ἐπιθυμῇ ἢ μήτηρ ἐλευθέρως νὰ ἀναθρέψῃ αὐτόν. Ὁ υἱὸς καθ' ἡμέραν παρέχει μυρίους φόβους καὶ περισσοτέρας φροντίδας εἰς τὴν μητέρα. Ἄν καὶ τοσοῦτους κόπους παρέχῃ ἡ ἀνατροφὴ τοῦ υἱοῦ, ὅμως δὲν ἤλθον εἰς δευτέρον γάμον· ἀλλ' ἔμεινα εἰς τὴν ζάλην καὶ τὸν θόρυβον καὶ ὑπέμεινα τὴν σιδηρεᾶν ἀνάγκην τῆς χηρείας παραμυθουμένη, διότι προσέβλεπον συνεχῶς εἰς τὴν σὴν ὄψιν καὶ διετήρουν οὕτως ἔμψυχον τὴν εἰκόνα τοῦ ἀποθανόντος συζύγου. Δὲν δύνασαι νὰ με κατηγορήσῃς, ὅτι τὴν πατρικὴν περιουσίαν ἡλάττωσα, ἔνεκα τῶν ἀναγκῶν τῆς χηρείας, τὸ ὅποιον πολλοὶ ἔπαθον ἐκ τῶν ὀρφανῶν. Διότι καὶ ταύτην ἀκεραίαν ἐφύλαξα καὶ οὐδὲν παρέλιπον ἔξ ἐκείνων, τὰ ὅποια συνέτεινον εἰς τὴν σὴν πρόοδον, δαπανήσασα πολλὰ ἐκ τῆς προικὸς μου. Μὴ νομίσης, ὅτι ὀνειδίζουσα ταῦτα λέγω τώρα· ἀντὶ πάντων τούτων μίαν χάριν ζητῶ παρὰ σοῦ, νὰ μὴ περιβάλῃς διὰ δευτέρας χηρείας, μηδὲ νὰ ἀνάψῃς πάλιν τὸ κοιμηθὲν πένθος, ἀλλὰ νὰ περιμείνῃς τὸν θάνατόν μου, ὅστις μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ ἐπέλθῃ. Οἱ μὲν νέοι ἐλπίς εἶνε, ὅτι θὰ φθάσωσιν εἰς μακρὸν γῆρας, οἱ δὲ γηράσαντες ἡμεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν θάνατον ἀναμένομεν. Ὅταν λοιπὸν παραδώσῃς με εἰς τὴν γῆν καὶ ἀναμίξῃς τὰ ὅσῃ μου μετὰ τῶν ὁστῶν τοῦ πατρός σου, ἀποδήμησον μακρὰν καὶ πλέε τὴν θάλασσαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θέλεις, διότι οὐδεὶς θὰ σὲ ἐμποδίσῃ. Ἔως οὗτου ὅμως ζῶ, ἀνέχου νὰ κατοικῇς μετ' ἐμοῦ, μηδὲ προσκρούσῃς πρὸς τὸν Θεὸν περιβάλλων διὰ τοσοῦτων κακῶν ἐμέ, ἢ ὁποία οὐδόλως σὲ ἠδίκησα. Ἄν μὲν ἔχῃς νὰ κατηγορήσῃς με ὅτι σὲ περιπλέκω εἰς βιωτικὰς φροντίδας καὶ σὲ ἀναγκάζω νὰ φρον-

τίξης περὶ τῶν ὑποθέσεών σου, ἀπόφευγέ με ὡς ἐπίβουλον καὶ ἐχθρόν, μὴ σέβου μήτε τοὺς νόμους τῆς φύσεως μήτε τὴν ἀνατροφὴν, μήτε τὴν συνήθειαν, μήτε μηδὲν ἄλλο. Ἄν ὅμως πάντα πράττω, ὥστε νά σοι παρασκευάσω πολλὴν ἄνεσιν εἰς τὸν βίον σου, ἃς σὲ κατέχη πλησίον μου οὗτος τοῦλάχιστον ὁ δεσμός. Οὐδεὶς ἀγαπᾷ σε τόσον, οὐδὲ φροντίζει περὶ εὐδοκιμήσεώς σου ὁ σὸν ἐγώ».

Ταῦτα ἡ μήτηρ Ἀνθοῦσα εἰποῦσα πρὸς τὸν υἱὸν Ἰωάννην ἐπεισεν αὐτὸν νὰ μὴ ταχθῇ εἰς τὰς τάξεις τῶν μοναχῶν· ὅτε ὁμοῦ μετὰ τρία ἔτη ἀπέθανεν ἡ μήτηρ, ὁ Ἰωάννης ἀπηλλαγμένος ὢν παντὸς χρέους πρὸς τὴν μητέρα, τὴν μὲν πατρικὴν περιουσίαν διέθηκε φιλανθρωπῶς, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς τι ὄρος παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν χάριν ἐμβριθεστέρας μελέτης.

Λιτότης μεγάλων ἀνδρῶν.

Πλείστοι μεγάλοι ἄνδρες τῆς πατρίδος ἡμῶν μεταξὺ πολλῶν ἀρετῶν εἶχον καὶ τὴν λιτότητα. Ἦσαν λιτοὶ καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτῶν, λιτῶς ἔτρωγον καὶ λιτῶς ἐνεδύοντο, ἀπεστρέφοντο δὲ τὴν πολυτέλειαν. Τοιοῦτους μεγάλους ἄνδρας γνωρίζομεν πολλοὺς. Διηγοῦνται οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς περὶ τοῦ ὀνομαστοῦ Ἐπαμεινώνδου τὸ ἑξῆς. Πρέσβεις ἦλθον εἰς τὰς Θήβας παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, φέροντες χρυσίον, ὅπως δωροδοκῇσιν τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐδέχθη αὐτοὺς εἰς γεῖμα, διότι ἐγίγνωσκε, διατὶ ἦλθον, παρεκάλεσε δὲ αὐτοὺς πρότερον νὰ γευματίσωσιν, ἔπειτα νὰ εἴπωσιν, ὅ,τι ἤθελον. Εἰς τὴν τράπεζαν ἦσαν δρώματα λιτότατα καὶ εὐτελῆ παρατεθειμένα. Οἱ πρέσβεις οὐδὲν ἠδύναντο νὰ εἴπωσι περὶ αὐτῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὁμοῦ μειδιάσας εἶπεν· «Ἀναχωρήσατε καὶ εἶπατε πρὸς τὸν δεσπότην ὑμῶν τί τρώγω καὶ ἐκείνος εὐθὺς θὰ κατανοήσῃ, ὅτι ἐγὼ ἀρκούμενος εἰς ταῦτα οὐδέποτε θὰ προδώσω τὴν πατρίδα μου».

Καὶ ὁ Κλεομένης ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἐθαυμάζετο διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου. Οὗτος οὐτε πορφύρας, οὐτε χλαίνας, οὐτε κατασκευὰς κλινιδίων καὶ φορέων εἶχεν, οὐτε περιστοιχίζετο ὑπὸ

πλήθους θεραπόντων καὶ ὑπασπιστῶν, ἀλλ' ἱμάτιον ἐφόρει ἄπλουν. Τὸ μὲν καθημερινὸν αὐτοῦ δεῖπνον ἦτο πολὺ λιτὸν καὶ λακωνικόν· ἂν δὲ ξένους τινὰς καὶ πρέσβεις ἐδέχετο, ὀλίγον ἐπελάμπρυνε τὴν τράπεζαν οὐχὶ διὰ καρυκευμάτων καὶ περμάτων, ἀλλὰ δι' ἀφθονωτέρων φαγητῶν.

Ὁ Φιλοπόλεμον κατήγετο ἐξ οἰκογενείας μεγάλης καὶ εὐπολήπτου, μεγίστην δὲ κλίσιν ἔχων ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὰ πολεμικά· κατέστη μέγας στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς ὁμοσπονδίας. Οὗτος εἶχεν ἄγρὸν, εἰς τὸν ὅποτον ἐδάδιζε καθ' ἡμέραν μετὰ τὸ γεῦμα ἢ μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἀνεπαύετο ἐκεῖ, ὡς ἕκαστος τῶν ἐργατῶν, ἐπὶ κοινῆς κλίνης ἐξ ἀχύρων. Πρῶτ' ὅμως ἐγειρόμενος καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἀμπελουργούντων ἢ τῶν ἀροτριούντων ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἡσυχολεῖτο μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων περὶ τὰ δημόσια.

Ὁ τύραννος τῆς Σικελίας ἀπέστειλε πρὸς τὰς θυγατέρας τοῦ Λυσάνδρου τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης ἱμάτια πολυτελῆ, ἀλλ' ὁ Δύσανδρος δὲν ἔλαβε ταῦτα εἰπὼν· «Ταῦτα τὰ πολυτελῆ ἱμάτια μᾶλλον θὰ καταισχύνωσιν ἢ θὰ κοσμήσωσι τὰς θυγατέρας μου». Διὰ τοῦτου ὁ Δύσανδρος ἠθέλε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι στολισμὸς γυναικὸς δὲν εἶνε χρυσός, οὔτε σμάραγδος, οὔτε πολυτελῆ ἱμάτια, ἀλλὰ σεμνότης καὶ κοσμιότης.

Ἡ Ἀδὰ ἡ βασίλισσα τῆς Κερκύρας θέλουσα νὰ περιποιηθῇ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, πολλὰ ὄψα καὶ ποτὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς νομιζομένους ἀρίστους ὀφιοποιούς καὶ ἀρτοποιούς. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμοῦ εἶπε πρὸς αὐτήν· «Δὲν ἔχω ἀνάγκην τούτων, διότι πολὺ καλλιτέρους ὀφιοποιούς ὁ παιδαγωγὸς Λεωνίδας ἔδωκε πρὸς ἐμέ· εἰς μὲν τὸ ἄριστον τὴν νυκτοπορίαν, εἰς δὲ τὸ δεῖπνον τὴν ὀλιγαριστίαν». Τοσοῦτον δὲ λιτὸς ἦτο περὶ τὴν διαίταν, ὥστε καὶ τὰ σπανιώτατα πολλάκις τῶν ἀκροδρῶν καὶ ἰχθύων, τὰ ὅποια ἔπεμπον πρὸς αὐτὸν οἱ κάτοικοι τῶν παραθαλασσίων πόλεων, διένεμε πρὸς τοὺς φίλους, αὐτὸς μὴδὲν ἐκ τούτων λαμβάνων.

Ὁ Ἀγησίλαος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου μετὰ τὸν θάνατον

τον τοῦ πατρὸς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σπάρτης βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἔτη. Οὗτος μετέβη εἰς Ἀσίαν μετὰ στρατοῦ, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀφ' οὗ κατέλαβε πολλήν χώραν τῶν Περσῶν, ἦλθε καὶ εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Φαρνάδαξου· ὁ Φαρνάδαξος ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Ἀγησίλαου καὶ πρὸς τοῦτο ὠρίσθη ὁ τόπος τις συναντήσεως. Εἰς τοῦτον πρῶτος εἰσῆλθεν ὁ Ἀγησίλαος μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ κατακλιθεὶς ὑπὸ σκιάν τινα, ὅπου ὑπῆρχε χλόη βαθεῖα, περιέμενε τὸν Φαρνάδαξον. Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ Φαρνάδαξος καὶ ἔστρωσαν δέρματα καὶ μαλακοὺς ποικίλους τάπητας, αἰδασθεὶς τὸν Ἀγησίλαον βασιλέα ὄντα, ὅστις τόσον λιτῶς κατέκειτο, κατεκλίθη καὶ αὐτὸς κατὰ γῆς ἐπὶ τῆς χλόης ὡς ἔτυχε, ἂν καὶ ἦτο ἐνδεδυμένος ἐνδύματα θαυμαστά διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὰς βαφὰς αὐτῶν. Τοσοῦτον δὲ θαυμαστὴ ἦτο ἡ λιτότης καὶ μετριότης τοῦ Ἀγησίλαου, ὥστε ἡ στιδὴς αὐτοῦ ἦτο εὐτελεστέρα τῆς τῶν στρατιωτῶν, ὅτε ἀπεδήμει εἰς πόλεμον. Καὶ πρὸς τὸ θάλλπος δὲ καὶ τὸ ψυχος ἀντεῖχε πολὺ. Ἡδιστον δὲ θέαμα ἦτο εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας νὰ βλέπωσι τοὺς ὑπάρχους καὶ στρατηγοὺς Πέρσας, τοὺς βχεῖς καὶ ἀφορήτους καὶ διαρρέοντας ὑπὸ πλούτου καὶ τρυφῆς νὰ φοβῶνται καὶ νὰ περιποιῶνται τὸν Ἀγησίλαον περιερχόμενον μετὰ λιτοῦ τριδωνος.

Ταχῶς ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἀποστατήσας ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἐπεχείρησε πόλεμον κατ' αὐτῶν, ἵνα κυριεύσῃ τὰ παράλια τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης. Πρὸς τοῦτο ἐπεθύμει Σπαρτιάτην στρατηγόν. Ὁ Ἀγησίλαος ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης μετὰ 1000 ὀπλιτῶν ἀνεδέχθη τὴν στρατηγίαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων. Ἀφ' οὗ δὲ κατέπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εὐθὺς οἱ πρῶτοι τῶν ἀρχηγῶν καὶ διοικητῶν τοῦ βασιλέως ἦλθον εἰς τὸ πλοῖον τὸ φέρον αὐτόν, ὅπως περιποιηθῶσι καὶ δεξιωθῶσιν αὐτόν. Καὶ τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων ὑπῆρχε σπουδὴ καὶ μεγάλη προσδοκία σπουδόντων, ὅπως ἴδωσι τὸν Ἀγησίλαον, τοῦ ὁποῦ ἡ μεγάλη ἦτο ἡ δόξα καὶ τὸ ὄνομα. Ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν ἔδλεπον οὐδεμίαν λαμπρότητα εἰς ἐπίδειξιν, ἀλλ' ἄνθρωπον κατακείμενον εἰς τινα πόαν παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐνδεδυμένον τραχὺ καὶ πενιχρὸν ἱμάτιον,

ἐγέλασαν καὶ εἶπον τὸ τοῦ μύθου «ὥδινεν ὄρος· καὶ ἔτεκε μῦν».

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἠπόρησαν, ὅτε ἔφερον πρὸς αὐτὸν δῶρα, ἅτινα ἔπεμπεν ὁ Ταχῶς· καὶ αὐτὸς τὰ μὲν ἄλευρα, τοὺς μόσχους καὶ τὰς χήνας ἔλαβε, τὰ δὲ τραγήματα καὶ τοὺς πλακοῦντας καὶ τὰ μύρα δὲν ἐδέχθη. Ἐπειδὴ δὲ ἐδίαζον αὐτὸν νὰ δεχθῇ, διέταξε νὰ δώσωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς ἐλῶτας. Τοιαύτην λιτότητα ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ περὶ τὸν βίον εἶχεν.

— Ἐθίξε σεαυτὸν λιτῇ διαίτῃ, ἵνα τῆς πολυτελοῦς μηδέποτε προσδεθῇς,

— Ἀγασίλαος πρὸς τὸν ἐπιθαρμάζοντα τὴν μετριότητα τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς τροφῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων, «Ἀντὶ ταύτης, ἔφη, τῆς διαίτης, ὧ ξένε, τὴν ἐλευθερίαν ἔχομεν».

Οἱ ὀλίγων δεόμενοι πολλῶν οὐκ ἀποτυγχάνουσιν.

Οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ εὐσέβεια τῶν πρώτων ἰηριστιανῶν ἦτο θερμοτάτη καὶ καθαρωτάτη, ὥστε κατέστη ἄξια πολλοῦ θαυμασμοῦ. Ἐντὸς τριῶν αἰώνων διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας διελύθησαν τὰ σκότη τῆς εἰδωλολατρείας, ἥ δὲ λατρεία τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐξηπλώθη εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Ἀπειράριθμοι καταδιώξεις συνέδησαν κατὰ τῆς νέας ἐκκλησίας, Οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ ἀνθίσταντο κατὰ τῆς τυραννίας οὐχὶ δι' ὀπλων, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς σταθερότητος. Οὐδέποτε τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας ἡδυνήθη νὰ ὠθήσῃ αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν, οὐδέποτε αἱ σκληρόταται βάσανοι ἡδυνήθησαν νὰ κλονίσωσιν τὴν πίστιν αὐτῶν. Εἶνε μέγας ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡρώων τούτων τοῦ χριστιανισμοῦ, οἱ ὅποιοι περιφρονοῦντες τὰς βασάνους ὑπέμειναν μετὰ ἀγίας χαρᾶς τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων ἦτο ὁ Ἀπόστολος ἅγιος Στέφανος. Ἐσῦρον αὐτὸν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἵνα λιθοβολήσωσιν αὐτόν. Οἱ μόνοι λόγοι, τοὺς ὁποίους ἐξεστόμισεν ἀποθνήσκων, ἦσαν δέησις πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν φονέων αὐτοῦ.

«Ὁ Θεέ μου, εἶπεν, εἴθε νὰ μὴ καταλογίσῃς εἰς αὐτοὺς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο.» Ὁλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἀπόστολος ἅγιος Ἰάκωβος κατηγορήθη διὰ χριστιανισμόν καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ ξίφους θάνατον. Βαδίζων δὲ πρὸς τὸν τόπον τῆς τιμωρίας πλήρης θάρρους καὶ ἐλπίδος ἠμπεδίσθη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τινος ἀνθρώπου, ὅστις προσέπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ κλαίων ἀπαρηγορήτως ἰκέτευεν αὐτὸν νὰ τὸν συγχωρήσῃ. Οὗτος ὁ ἀνθρώπος ἦτο ὁ μηνυτὴς αὐτοῦ. Ὁ Ἰάκωβος ἐγείρει αὐτὸν καὶ περὶπτύσσεται. «Μάλιστα σὲ συγχωρῶ, λέγει, ἡ μεταμέλειά σου ἔξαλείφει τὸ πταίσμά σου.» Ἔσο εὐλογημένος. Ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον πορεύομαι νὰ ἐνωθῶ εἰς τὸν οὐρανόν, ἃς σὲ φωτίσῃ διὰ τοῦ φωτός του».

Τοιαῦτα αἰσθήματα εἶχον πάντες οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πίστεως, οἵτινες ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἀγωνιζόμενοι ἐντερέωσαν διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀγάπη ἄμετρος πρὸς τὸν Θεόν, εὐσπλαχνία ἀνεξάντητος πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ἐξ ὅλου τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν μαρτύρων ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ μνημονεύομεν τὸν ἅγιον Ἀρχάδιον καὶ τὴν ἁγίαν Περπέτουαν.

Ὅτε ἐγένετο ἡ σφοδρὰ καταδίωξις τῶν χριστιανῶν, ὁ Ἀρχάδιος καταλιπὼν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μετέβη, ἵνα κρυβῇ εἰς ἐρημίαν τινα (εἰς βαθὺ σπήλαιον), ὅπου ἐλάτρευε τὸν θεὸν ἐν σιωπῇ. Οἱ διώκται αὐτοῦ εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον ἕνα τῶν φίλων αὐτοῦ, ὅστις ἦτο πλησιέστατος συγγενής. Ἐρριψαν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ εἶπον, ὅτι θὰ μένῃ ἐντὸς αὐτῆς κεκλεισμένος, ἀνδρὸν δὲν δηλώσῃ τὸν τόπον, ἔνθα ἐκρύβη ὁ Ἀρχάδιος. Ὁ Ἀρχάδιος μαθὼν τοῦτο ἐξῆλθεν εὐθὺς ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ παρουσιάσθη πρὸς τὸν διοικητὴν.

«Ἄν ἕνεκα ἐμοῦ, εἶπε, κρατῇς ἐντὸς τῆς φυλακῆς τὸν συγγενὴ μου αἰχμάλωτον, ἰδοὺ ἐγὼ παραδίδομαι εἰς ὑμᾶς. Ἄφετε λοιπὸν αὐτὸν καὶ τιμωρήσατε ἐμέ.» Ὁ διοικητὴς ἡλευθέρωσε τὸν συγγενὴ καὶ μετεχειρίσθη πάντα τὰ εἶδη τῶν βασάνων, ἵνα ἐξαναγκάσῃ τὸν Ἀρχάδιον νὰ ἀρνηθῇ τὴν χριστιανισμόν καὶ νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ εἶδωλα. Ὁ Ἀρχάδιος ἀντέστη εἰς τὰς ἀπειλάς ταύτας καὶ ὑπέστη ἀταράχως τὰ βασανιστήρια τοῦ μαρτυρίου προσ-

κτησάμενος διπλὴν δόξαν καὶ τὴν τοῦ μάρτυρος τῆς πίστεως τῆς
χριστιανικῆς καὶ τῆς τῆς φιλίας.

Ἡ ἁγία Περπέτουα διηγείται καὶ αὐτὴ τὴν καταδίωξιν, τὴν
ὁποίαν ὑπέστη· ἡ διήγησις αὕτη εἶνε πλήρης ἀπλότητος ἐνδια-
φερούσης. Αὕτη ἐδέχθη τὸ βάπτισμα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρὸς, ὅστις
μάτην προσεπάθει νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀληθειῶν τοῦ χρι-
στιανισμοῦ. Αὕτη κατὰ τὴν χρόνον τοῦτον ἐθήλαζεν ἕνα μικρὸν
υἱόν. Ἰδοὺ πῶς αὕτη διηγεῖται τὰ συμβάντα.

«Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ βάπτισμά μου με ἐφυλάκισαν. Κατ'
ἀρχὰς ἐξεπλάγην, διότι δὲν εἶχον ἴδει ὅμοια σκότη, ὑπέφερον καὶ
ἐπασχον πολλὰ ἔνεκα τοῦ τέκνου μου. Ἀλλ' ἀμέσως ἠσθάνθην
ἐμαυτὴν ἰσχυροποιηθεῖσαν· ἡ φυλακὴ κατέστη δι' ἐμὲ ἀνάκτορον
καὶ ἐμακάριζον ἐμαυτήν, διότι ἐπασχον ἔνεκα τῆς πίστεώς μου
εἰς τὸν χριστιανισμόν. Αἴφνης ἀκούω θόρυβον. Ἰδοὺ ὁ πατήρ
μου ἔρχεται εἰς τὴν φυλακὴν κατὰ θυμὸς καὶ μοι λέγει.

«Θύγατερ, λυπήθητι τὰς λευκὰς τρίχας μου, λυπήθητι τὸν πα-
τέρα σου». Ἐλυπήθην, συνέκλαυσα [μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ὑπε-
στήριξε τὸ θάρρος μου. Εἶπον πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ἡδύνατο
νὰ παρηγορήσῃ αὐτόν. «Θὰ συμβῇ τοῦτο, τὸ ὅποιον ἀρέσκει εἰς
τὸν Θεόν, διότι μάθε, πάτερ μου, ἡ δύναμις ἡμῶν εἶνε μηδαμινή,
ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἶνε μεγίστη.» Μοὶ ἀφήρεσεν ὁ πατήρ τὸν
υἱόν μου καὶ ἀνεχώρησε.

Τὴν ἐπαύριον ὠδηγήθημεν εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν· Ὁ θό-
ρυβος διεχύθη εἰς τὰ περίξ καὶ συνηθροίσθη πλῆθος λαοῦ.

Ἄλλοι πρῶτοι ἐρωτηθέντες ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἐμμένουσιν εἰς τὴν
πίσιν τοῦ Χριστοῦ· ἔπειτα ἠρώτησαν καὶ ἐμέ.

Ὁ πατήρ ἐνεφανίσθη ἀμέσως μετὰ τοῦ υἱοῦ μου. Τοῦτο
πολὺ με ἐστενοχώρησεν. Ὁ πατήρ προσῆλθε πρὸς με καὶ ἐξώρ-
κισε γὰρ λάβω οἶκον ὑπὲρ τοῦ τέκνου μου.

Ὁ δικαστὴς μοὶ λέγει·

«Φείσθητι τοῦ γήρατος τοῦ πατρὸς σου.

Εὐσπλαγγνίσθητι τὴν νηπιότητα τοῦ τέκνου σου. Θυσίασον
εἰς τοὺς θεούς».

«Οχι, εἶπον, εἰμαι Χριστιανή». Τότε ὁ πατήρ μου προσεπά-
θησε νὰ με ἀποσπᾷ. Ὁ δικαστὴς διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ.

Ὁ πατήρ μου ἀνέστη, ἀλλ' ἐρραλίσθη ἡσθάνθη τὸν πόνον
ὥσάν ἐγὼ ἐρραλίσθην· ἔκλαυσα ἰδοῦσα τὸν πατέρα μου κακῶς
πάσχοντα κατὰ τὸ γῆρας ἔνεκα ἐμοῦ.

Τότε ἀπήγγειλαν τὴν ἀπόφασιν κατ' ἐμοῦ καὶ διέταξαν νὰ
ῥιφθῶ εἰς τὰ θηρία. Ἐπανήλθομεν εἰς τὴν φυλακὴν δοξάζοντες
τὸν Θεόν».

Ἡ ἁγία Περπέτουα ἐτελείωσε τὴν διήγησιν διὰ τῶν ἐξῆς
λόγων·

«Ἰδοὺ πᾶν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔπραξα μέχρι τῆς παραμονῆς
τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, ἄλλος τις θὰ γράψῃ, ἂν θέλῃ τοῦτο,
τὸ ὁποῖον θὰ συμβῇ».

Ὅποῖον θάρρος ἀστράπτει εἰς ταύτην τὴν διήγησιν, ὅποια
ἀγγελικὴ ἡδύτης καὶ ὅποια ἥρωϊκὴ γαλήνη!

— Ἰσθι πεποιθὼς ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ἐπὶ Θεῷ.

— Ὅταν τι πρᾶτης ὅσιον, ἀγαθὴν ἐλπίδα πρόβαλλε σαυτῇ
τοῦτο γινώσκων, ὅτι τόλμῃ γενναία καὶ Θεὸς συλλαμβάνει.

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Οὐαλεριανὸς
διέταξε τὸν διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, οὗτοι οὐδαμοῦ ἠδύναντο
νὰ εὗρισκωσιν ἄσυλον, ἵνα προσεύχωνται πρὸ τοῦ σταυροῦ.

Ὁ Θεὸς αὐτῶν ἦτο ἐξωρισμένος εἰς τὸ βάθος τῶν ἀδύσσων καὶ
μόνον οἱ εἰδωολάτραι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ θυμῶσι τὰ ἔκρυπτα
εἰδωλα ἐλευθέρως. Οἱ εἰωνοσκόποι ἐξηκολούθουν νὰ προβλέπωσι
τὸ μέλλον ἐκ τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν καὶ ἐκ τῶν σπλάγχων
τῶν ἱερέων, οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ἐτέλουν τὰς συνήθεις αὐτῶν πομ-
πὰς, ἀλλ' αὗται αἱ πανηγυρικαὶ πομπαὶ ἦσαν ἤδη μάταιόν τι
πρόσχημα. Αἱ μὲν εἰκασίαι ἐκοσμοῦντο ὑπὸ στεφάνων, ἀλλὰ τα-
πεινῇ τῇ φωνῇ ἐγέλων διὰ τὰς δημοσίας πομπὰς. Ἡ εἰδωλολα-
τρεία κατακεσοῦσα εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν, ὑπεστηρίχτο

ὁπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ δεσποτισμοῦ διὰ τοῦ ξίφους τῶν στρατιωτῶν. Τὸ μέλλον τοῦ κόσμου ἦτο εἰς τὰς Κατακόμβας. Ἡμέραν τινα, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χριστιανοὶ συνηγμένοι εἰς τὰς Κατακόμβας ἐτέλουν τὴν ἱερὰν θυσίαν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἑαυτῶν μαρτύρων, ἡ τελετὴ διεκόπη. Κρότος ἄγνωστος ἠκούσθη εἰς τὴν στοάν, ἣτις ἔφερεν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα.

Ὁ ἀρχιερεὺς, πιστεύων ὅτι θὰ ἤρχοντο στρατιῶται κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἵνα βεβηλώσωσι τὸ ἱερὸν σκότος τούτων τῶν τόπων, ἐξέρχεται τοῦ παρεκκλησίου ἀκολουθούμενος ὑπὸ τινων χριστιανῶν καὶ βλέπει ἄνθρωπον ῥάκη ἐνδεδυμένον. Οὗτος προσπίπτει, πρηγῆς κατὰ γῆς, ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς σπεύδει νὰ ἐγείρῃ αὐτὸν καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀποτείνουσιν εἰρηνικοὺς λόγους.

Ἐκπλαγεὶς ἐκ ταύτης τῆς ὑποδοχῆς:

«Πρὸς ἐμέ, ἀνέκραξεν, ἀποτείνονται αὐταὶ αἱ ἀποδείξεις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος;

Μεγαλόψυχοι, ἀγνοεῖτε, ὅτι δὲν ἐγεννήθην ἴσος πρὸς ὑμᾶς; Οὗτος, τὸν ὁποῖον βλέπετε, εἶνε ὁ Λυσικλῆς, δυστυχὴς δοῦλος.» «Ἀδελφέ μου, εἶπεν ὁ ἀρχιερεὺς, οὐδαμῶς ὑπάρχουσι δοῦλοι μετὰ ὑμῶν, βλέπεις ἐδῶ χριστιανούς; αὕτη ἡ κατοικία εἶνε ὁ ναὸς αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς γῆς ἐδημιούργησαν διακρίσεις; ἀλλ' ἐνταῦθα πᾶσαι αἱ τάξεις εἶνε ἴσαι, οὐδεμία διάκρισις ὑπάρχει, θὰ σὲ μεταχειζώμεθα, ὅπως ἠθέλομεν μεταχειρισθῇ τὸν αὐτοκράτορα, ἂν ἤρχετο ἐνταῦθα, ἵνα ζήσῃ μεθ' ἡμῶν.»

«Τί ἀκούω; εἶπεν ὁ δοῦλος.

Ἀδικούμενος ποῦ δύναμαι νὰ παραπονεθῶ; παντοῦ περιορίζουσι τὴν δυστυχίαν μου· ἡ κοινωνία ἀρνεῖται νὰ με παραδέχεται εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ νόμοι δικαιώνουσι τὰς σκληρότητας τοῦ κυρίου μου· ἀναγκάζομαι νὰ ζηλεύω τὴν τύχην τῶν εὐτελεστατῶν ζώων. Ἐν τῷ μέσῳ τούτων τῶν βασάνων, παρὰ τὰς ἀδικίας, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι μέ καταθλίβουσιν, αἰσθάνομαι συγκεχυμένως, ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος ὡς αὐτός.

Ἄλλ' ἂν τολμήσω νὰ εἶπω τοῦτο, με μεταχειρίζονται ὡς μωρὸν καὶ κτυποῦσιν ἐμέ διὰ ὀβδισμῶν εἰς τὴν χεῖρα. Οὐδεὶς προσέχει εἰς ἐμέ.

Εἶμαι μόνος εἰς τὸν κόσμον. Ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ἐδραπέ-
τευσα, ἀφ' οὗ περιεπλανήθην εἰς τοὺς ἀγρούς, κατῆλθον εἰς ταῦτα
τὰ ὑπόγεια, ὧ εὐτυχία! ἀνευρίσκω, ὅτι ἐνταῦθα ἐπὶ τοσοῦτον
χρόνον ὠνειρεύομην. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἵτινες μὲ μεταχειρί-
ζονται ὡς ἀδελφόν, ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεώς μου δὲν μὲ ἠπά-
τησε!»

«Μάλιστα, εἶπεν ὁ ἀρχιερεὺς, θὰ συμμετέχῃς τῶν εὐχαριστή-
σεων καὶ τῶν ἔργων ἡμῶν. Προσευχή, ἀγάπη καὶ ὑπομονή, ἰδοὺ
ἡ τύχη ἡμῶν· θὰ σὲ διδάξωμεν νὰ γνωρίσῃς τὸν Θεὸν ἡμῶν·
Ἄλλ' ἐγένετο ἤδη φῶς εἰς τὴν καρδίαν σου. Τοῦτό σοι ἔκρα-
ξεν, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἀδελφοί, διότι τοιοῦτος εἶνε ὁ
νόμος τῆς ἀγίας ἡμῶν διδασκαλίας. Οὗτος ὁ χριστιανός, τὸν ὁποῖον
βλέπεις πλησίον σου, εἶνε ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς ἀνατολῆς, τὸν
ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι ἐδίωξαν ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Οὗτος ἐν
ὀνόματι πάντων θὰ σοὶ δώσῃ τὸν εἰρηνικὸν ἀσπασμόν». Καὶ ὁ
μονάρχης τῆς Ἀσίας ἠσπάσθη τὸν Ῥωμαῖον δοῦλον. Ὡστε ἐν
φ' εἰς τὴν Ῥώμην τῶν Καισάρων ἐκάστη κακία, ἕκαστον ἔγ-
κλημα εἶχε θεοποιηθῇ, ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν ἀνέυρη τὰ δικαιώ-
ματα αὐτῆς εἰς τὰς Κατακόμβας καὶ ὁ νέος νόμος ἀποκαθίστα
τὴν ἀρχικὴν ἰσότητά.

Ἀμνηστικαὶά μεγάλων ἀνδρῶν.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο εἰς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος· ἂν
καὶ πολλάκις εὐηργέτησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πα-
τρίδα, τὰς Ἀθήνας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἔτη
εἰς τὴν Αἰγίνα. Ὁ Ἀριστείδης φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν δὲν ἐμνησι-
κάχησε κατὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀλλ' ὀφώσας τὰς χεῖρας πρὸς
τὸν οὐρανὸν εἶπε· «Θεέ μου, εὐχομαι νὰ μὴ συμβῇ κακὸν εἰς τὴν
πατρίδα μου, ὥστε αὕτη νὰ μὲ ἐνθυμηθῇ». Ὅτε ὁ στόλος ὁ Ἑλ-
ληνικὸς ἀπεσύρθη εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὁ στόλος τῶν Περσῶν, εὐθὺς
ὡς ἐπῆλθεν ἡ νύξ, ἐλθὼν περιέκυκλωσεν αὐτόν. Τότε ὁ Ἀριστείδης
ἦλθε νύκτωρ ἐκ τῆς Αἰγίνης, διέπλευσε διὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων
κινδυνεύων αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ πλησιάζας τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ. Θε-

μιστοκλέα εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἡμεῖς, ὦ Θεμιστοκλες, ἂν εἴμεθα φρόνιμοι, πρέπει νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἔχθραν καὶ νὰ φροντίσωμεν, πῶς νὰ σώσωμεν τὴν Ἑλλάδα. Ἐρχομαι τώρα ἐκ τῆς Αἰγίνης καὶ σὲ βεβαιῶ, ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος πλησιάζει εἰς τὸ στόμιον τοῦ πορθμοῦ, μόλις δὲ κατώρθωσα νὰ διαφύγω τὸν κίνδυνον».

Τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς ἀνήγγειλε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ναυάρχους· ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συναφθῇ εἰς Σαλαμίνα ἡ ναυμαχία, ἐκ τῆς ὁποίας ἐσώθη ἡ Ἑλλάς.

Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ὧν ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ὑποδουλώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ὑπεδέχθη αὐτὸν καὶ περιποιήθη μεγάλως. Ὅτε ὁμοῦς ὁ βασιλεὺς διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ὑπόσχεσιν κατὰ τῆς πατρίδος, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῆς, ἐπιεν αἶμα ταύρου καὶ ἀπέθανε.

Καὶ ὁ Κίμων ὁ Ἀθηναῖος δὲν ἐμνησιμάκησε κατὰ τῆς πατρίδος, ἢ ὁποία ἐξώρισεν αὐτὸν ἀδίκως. Ὁ Κίμων ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος δὲν ἐνεθυμήθη τὸ ἀδίκημα, τὸ ὁποῖον ἔπαθεν, ἀλλ' ὅτε ἡ πατρίς ἐκινδύνευεν, αὐτὸς ἔδραμεν εἰς βοήθειαν. Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν εἰς Τανάγραν καὶ ἐκινδύνευον νὰ νικηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὁ Κίμων ἐζήτησε νὰ συμπολεμήσῃ καὶ αὐτὸς· ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεψαν οἱ Ἀθηναῖοι. Οὐδὲ τότε ὁ Κίμων ἐμνησιμάκησεν, ἀλλὰ παρέκάλεσε τοὺς φίλους νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι ἐπολέμησαν γενναίως καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ νικήσῃ ἡ πατρίς αὐτῶν.

Ὁ Φωκίων κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς θάνατον ἀδίκως· ὅτε δὲ ἐμέλλε νὰ πῇ τὸ κῶνειον καὶ νὰ ἀποθάνῃ, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ φίλοι, ποίαν τελευταίαν παραγγέλιαν ἀφήνει εἰς τὸν υἱὸν Φῶκον. Ὁ Φωκίων ἀμνησικάκος ὧν εἶπε· «νὰ μὴ μνησικακῇ».

Ὁ πατὴρ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου γέρων ἤδη οὐδὲν ἄλλο ἐπόθει ἢ ὅπως ἴδῃ πρὶν ἀποθάνῃ τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱὸν νυμ-

φαιόμενον. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ γέροντος ἐπραγματοποιήθη. Τελουμένων ἤδη τῶν γάμων τοῦ Λαζάρου, ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις ἦτο μεγάλη εἰς τὸν οἶκον. Αἰφνης ὅμως θρασὺς κακοῦργος μετέβαλε τὴν χαρὰν καὶ τὰ ἄσματα εἰς ὀλολυγμοὺς καὶ θρήνους. Εἰσῆλθεν οὗτος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κουντουριώτου, ὅπως φονεύσῃ ἓνα τῶν μουσικῶν. Ἐκπλαγεὶς διὰ τὴν θρασύτητα ὁ γέρον ἐπέπληξεν αὐτόν. Οὗτος ὅμως μαινόμενος, ὅπως μὴ ἀπέλθῃ ἀπρακτος, ἀντὶ τοῦ μουσικοῦ ἐφόνευσε τὸν γέροντα. Ὁ φόνος τοῦ γέροντος ἀποτελεῖ μίαν τῶν παθητικωτέρων σελίδων τοῦ βίου τοῦ Λαζάρου καὶ ἀποδεικνύει τὸν ἔξοχον χαρακτήρα αὐτοῦ· ὑπερισχύσαντος τοῦ υἱικοῦ φίλτρου κατεδίωξαν οἱ δύο ἱδελφοὶ τὸν φονέα, ἀλλὰ κατώρθωσεν αὐτός νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Ὅτε ἐπανήλθεν αὐτός μετὰ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν Ὑδραν κρυφίως, ἔμαθε τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀταράχως καὶ ὅχι μόνον συνεχώρησεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ χρηματικῶς ἐβοήθησε δυστυχοῦντα καὶ σύνταξιν παρείχε κατὰ τὴν μακρὰν ἀσθένειαν αὐτοῦ καὶ θανόντα ἐνεταφίασε δι' ἐξόδων ἰδίων· ἓνα μόνον ὄρον ἔθηκε καὶ τὸν ὄρον αὐτὸν ἐθεώρει ἀπαράδατον, τὸ νὰ μὴ ἴδῃ αὐτὸν κατὰ πρόσωπον.

— Φίλει τὴν πατρίδα, καὶ ἄδικος ἦ.

— Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος.

Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς.

Ὁ Ἡρώδης εὐπορὸς ὢν καὶ ἰσχυρὸς ἐνομιζέτο ἀπόγονος τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Θησεῦς καὶ τοῦ Κέκροπος, τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Διός. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι δὲν ἦτο μὲν ὅλας εὐτελὲς ὁ οἶκος αὐτοῦ, διότι ὁ τοῦ Ἡρώδου πάππος εἶχε κατηγορηθῇ ἐπὶ τυραννίδι, ἀλλ' ἤθελε πιθανώτατα παρέλθει ἀπαρατήρητος, ἂν ὁ πατὴρ Ἰούλιος Ἀττικὸς δὲν εὗρισκε κατὰ τύχην θησαυρὸν ἀκαταμέτρητον εἰς τινὰ αὐτοῦ οἰκίαν παρὰ τὸ θέατρον.

Κατὰ τὸν νόμον μέρος τοῦ πλούτου τούτου ἀνήκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα· ὅθεν ὁ Ἀττικὸς ἐσπευσε νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ εὖρημα εἰς τὸν βασιλεύοντα Νέρβαν, τὸν διάδοχον τοῦ Δομιτιανοῦ, τοῦ δὲ

Τραϊνοῦ προκατόχον. «Θησαυρόν, ὃ βασιλεῦ, ἐπὶ τῆς ἑμαυτοῦ οἰκίας εὔρηκα» ἔγραψεν ὁ Ἀττικὸς πρὸς τὸν Νέρδαν, «τί οὖν περὶ αὐτοῦ κελεύεις;»

Ὁ δὲ καλὸς ἀγαθὸς Νέρδας μὴ θέλων νὰ στερήσῃ ἓνα τῶν ὑπηκόων τοῦ δώρου, διὰ τοῦ ὁποῖου εὐηργέτησεν αὐτὸν ἡ τύχη, «Χρῶ οἷς εὔρες» ἀπεκρίθη. Ὁ Ἀθηναῖος δὲν ὑψαριστήθη ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἀπαντήσεως καὶ παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ὁ θησαυρὸς εἶνε πολὺς δι' αὐτόν. «Παραχρῶ τῷ ἐρμαίῳ» ἀπεκρίθη πάλιν ὁ αὐτοκράτωρ, «σὸν γάρ ἐστιν». Ἴσως ὁ εὐτυχὴς Ἀττικὸς συνέπεσε νὰ καταστῇ κύριος τοῦ χώρου, ὅπου πρὸ δύο περίπου ἑκατονταετηρίδων ὁ Ἀθηνίων εἶχε πληρώσει φρέατα πολλὰ χρημάτων, προελθόντων ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀπείρων δημεύσεων.

Ὅπωςδὴποτε ὁ Ἰούλιος Ἀττικὸς ἠῤῥησεν ἔπειτα ἔτι μᾶλλον τὴν περιουσίαν διὰ τῆς μεγάλης προικὸς, τὴν ὁποίαν παρὰ τῆς συζύγου ἔλαβεν. Ἀφ' οὗ ζῶν πολυειδῶς εὐηργέτησε τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἀποθανὼν κατέλιπε διὰ διαθήκης εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν συμπολιτῶν ἐτήσιον κληροδότημα μιᾶς μνᾶς. Ἡ μνᾶ, ὡς γνωστόν, εἶχε δραχμὰς Ἀττικὰς ἑκατόν, ὥστε ἂν υπολογίσωμεν κατὰ μέσον ὅρον τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν Ἀθηναίων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς 6.000, τὸ ἐτήσιον κληροδότημα, τὸ ὅποτον κατὰ τὴν διαθήκην Ἰουλίου τοῦ Ἀττικοῦ ἔμελλε νὰ πληρώνηται εἰς τοὺς συμπολίτας, ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 600.000 Ἀττικῶν δραχμῶν. Ἐπεμελήθη ἰδιαζόντως τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου καλέσας ἐπὶ τούτῳ ἀντὶ ἀμοιβῶν μεγάλων τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν τότε σοφιστῶν. Καὶ ὁ μαθητὴς αὐτῶν ἀπέδωκε εἰς τῶν δεινοτάτων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων. Ἐπιμήθη δὲ πολυειδῶς καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων. Ἐτι ζῶντος τοῦ πατρὸς εἰς ἡλικίαν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ὁ Ἡρώδης εἶχε διορισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἑφορος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐλευθέρων πόλεων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις τῆς Τρφίδος ἐστερεῖτο ὕδατος, ὁ ἑφορος ζητήσας ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἑξακόσια τάλαντα εἰς κατασκευὴν νέου ὕδραγωγείου. Ἀλλὰ τὸ ἔργον, ἵνα συμπληρωθῇ, ἀπῆτησε δαπάνην

ὑπερβαίνουσιν τὸν ἀρχικὸν ὑπολογισμὸν περὶ τὰ ἑκατὸν περίπου
τάλαντα· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς Ἀσίας δὲν ᾔθελον
νὰ καταβάλωσι τὴν ὑπέρβασιν ταύτην, λέγοντες ὅτι εἶνε ἄδικον
νὰ καταδαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα πεντακοσίων πόλεων εἰς τὸς
κρήνας μιᾶς καὶ μόνης ἐξ αὐτῶν, ὁ γενναῖος τοῦ Ἡρώδου πατὴρ
ἐχορήγησεν ἐξ ἰδίων τὸ πλεόν ἐκείνο τῆς δαπάνης. Ὁ Ἡρόδης
ἔλαβε καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου ἀξίωμα ἐν Ῥώμῃ τῷ 143 ἔτει ἐπὶ Ἀν-
τωνίου τοῦ εὐσεβοῦς, διότι ὡς οἱ αὐτοκράτορες κατελάμβανον πολ-
λάκις τὰ μέγιστα τῶν ἐν Ἀθήναις ἀξιωμάτων, οὕτω καὶ οἱ Ἕλ-
ληνὲς τινες ἰδίως Ἀθηναῖοι ἀνεδεικνύοντο ὑπατοὶ τῆς ὅλης αὐτο-
κρατορίας. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς διήγαγεν ὁ Ἡρόδης εἰς
Ἀθήνας καὶ εἰς λαμπρὰς ἐπαύσεις, τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς τὰ περί-
χωρα τῆς πόλεως, μάλιστα δὲ εἰς Μαραθῶνα, φιλοσοφῶν ἐνταῦθα
καὶ ῥητορεύων ἐν μέσῳ ἀπείρων σοφιστῶν, οἵτινες ἀνεγνώριζον
τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλουσίου καὶ ἐλευθέρου ἐκείνου συναδέλφου.
Ὅ,τι δ' ὅμως κατέστησεν ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώδου, εἶνε
τὰ πολυάριθμα κατασκευάσματα αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμησε
τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα ἅπασαν, εἰς τὰ ὁποῖα κατηνάλωσε
ποσὰ μυθῶδη. Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι εἶπον, ὅτι ἔδωκεν ἐνίοτε
δείγματα ἀλλοκότου γλισχρότητος. Ἀποθανόντος λ. χ. τοῦ πα-
τρός, ἐπεχείρησε ν' ἀπαλλαγῇ τῆς πληρωμῆς τοῦ ὀρισθέντος ὑπ'
ἐκείνου ἐτησίου κληροδοτήματος καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεφώνησε πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους νὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον ἑφ' ἑκατὸν μνᾶς πέντε, ἀλλ'
ἔπειτα ἀντὶ νὰ δώσῃ μετρητά, παρέδωκεν εἰς ἕκαστον τὰς ἐμο-
λογίας τῶν διαφόρων χρεῶν, ὅσα ὤφειλον πρὸς τὴν οἰκογένειαν
αὐτοῦ, ἐξ οὗ συνέβη τινὲς μὲν νὰ μὴ λάβωσιν ὅβολόν, τινὲς δὲ νὰ
πληρωθῶσιν ἐλάχισον μόνον ποσόν. Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρόδης κατε-
σκευάσε τὸ λαμπρὸν ἐκ λίθου Πεντελησίου Στάδιον· οἱ συμπολι-
ται αὐτοῦ ἀπεθαύμασαν μὲν τὸ ἔργον, ἀλλὰ παρετήρησαν, ὅτι
ὀρθῶς τῷ ὄντι τὸ Στάδιον τοῦτο ἐπωνομάσθη Παναθηναϊκόν, διότι
κατεσκευάσθη ἐκ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπεστερήθησαν πάντες
οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλ' ἴσως ὁ Ἡρόδης ἐνόμιζεν, ὅτι τὸ νὰ δαπανᾷ
χρήματα εἰς κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἅμα μὲν ἐκόσμουσαν τὰς
πόλεις, ἅμα δὲ ἔτρεφον τοὺς ἐργαζομένους, ὠφελιμώτερον εἶνε ἢ

νὰ σιτίξῃ τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας. Ὁ Ἡρώδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου αὐτοῦ Ῥηγίλλης τὸ θέατρον, τὸ ὅποτον ἐκτίσθη καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ κέδρου λαμπρῶς ἐξεργασμένης καὶ γεγλυμμένης ὁμοίον τοῦ ἐποίου δυσκόλως ἡδύνατο νὰ εὑρεθῇ καθ' ἑαυτὴν τὴν οἰκουμένην. Πλὴν τούτου ἠκοδόμησε καὶ Ὡδεῖον, ἕτερον τοῦ προὔπαρχοντος, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπώρειας τῆς Ἀκροπόλεως ἦτο ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ χωμάτων κεκαλυμμένων· μόλις δὲ τῷ 1855 ἐξεχώσθη καὶ ἀπεκαλύφθη τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ σχῆμα, ὅχι ὁμοῦ καὶ ἡ παλαιὰ λαμπρότης καὶ καλλονή. Τοῦτο ἔχει Ῥωμαϊκὸν διάγραμμα, τὰς θύρας καὶ θυρίδας καμαρωτὰς καὶ τὰ ἐδάφη ψηφιδωτά. Καὶ τὸ θέατρον, ὅπερ ἤγειρεν εἰς Κόρινθον, τὰ πλούσια ἀναθήματα καὶ κοσμήματα, ὅσα ἐχορήγησεν εἰς τὸν ἐν Ἰσθμῷ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ λουτρά, τὰ ὅποια κατεσκεύασεν εἰς Θερμοπύλας, εἶνε ἀντάξια τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἰταλία, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εὐβοία, ἡ Βοιωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔλαβον ἀλληλοδιαδόχως πολλὰς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίας. Αἱ δὲ ἐνταῦθα καὶ εἰς Ἀσίαν Ἑλληνίδες πόλεις διὰ πολυαριθμῶν ἐπιγραφῶν ἐδήλωσαν τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην, ἀποκαλοῦσαι τὸν Ἡρώδην προστάτην αὐτῶν καὶ εὐεργέτην. Ὁ Ἡρώδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἐτῶν ἐν Μαραθῶνι, κηδευθεὶς πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κατασκευασθὲν Παναθηναϊκὸν Στάδιον.

Βασίλειος καὶ Γρηγόριος.

Ἐξύμνησαν οἱ παλαιοὶ τὴν φιλίαν τοῦ Θησέως καὶ Πειρίθου, τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Πατρόκλου, τοῦ Ὀρέστου καὶ Πυλάδου, τοῦ Φιντίου καὶ Δάμωνος, τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡφαιστίωνος. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ προτείνῃ καλλίτερον τύπον καὶ υπογραμμὸν φιλίας ἄλλον ἢ τὴν φιλίαν τῶν λαμπρῶν φωστήρων τῆς ἐκκλησίας Γρηγορίου Νανζιανζηνοῦ καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου; Ἦχμασαν εἰς ἄγιοι οὗτοι περὶ τὴν τετάρτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα καὶ καταγόμενοι ἀμφοτέροι ἐκ περιφανῶν καὶ θεοφιλεστάτων οἰκογενειῶν ἔλαβον ἀνατροφὴν ἀξιο-

λογον και μετα πάσης επιμελείας ἐκαλλιέργησαν πρωίμως τὰ φυσικά αὐτῶν προτερήματα. Ἀφ' οὗ δ' ἐτελείωσαν τὰς ἐν τῇ πατρίδι σπουδὰς αὐτῶν, ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἐκπαιδευθῶσιν, Ἐμενον δ' εἰσέτι εἰς Ἀθήνας λείψανα τῆς παλαιᾶς ἐκείνης περὶ τὰ γράμματα εὐκλείας. Ἐκεῖ συνέτρεχον οἱ θέλοντες νὰ μαθητεύσωσι νέοι. Ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ συναντηθέντες οἱ δύο οὗτοι ἄγιοι συνεδέθησαν διὰ στενῆς φιλίας. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε πρὸ πάντων τὸ ἐξῆς παρόδοξον. Ἀλλόκοτος ἐπεκράτει συνήθεια ἐν Ἀθήναις. Ὅτε ἤρχοντο νέοι μαθηταί, ἔφερον αὐτοὺς οἱ παλαιότεροι εἰς συνάθροισιν τῶν συνηλικιωτῶν καὶ ἐκαίθην, ἀφ' οὗ ἱκανῶς ἐχλεύαζον καὶ κατεγέλων αὐτοὺς, ὡδήγουν εἰς τὰ δημόσια βαλανεῖα μετὰ παρατάξεως, καθ' ἣν ἀνὰ δύο νέοι παρηκολούθουν. ἔπειτα δὲ ὅτε ἐπλησίαζον εἰς αὐτά, ἅπαντες ἐκραύγαζον καὶ ἤθελον νὰ ρίψωσι κάτω τὰς θύρας, ὥς μὴ ἐπιτρεπομένης δῆθεν τῆς εισόδου, ἕως αὐ ἐπερχόμενος εἰς τὸ βαλανεῖον ὁ νεώτερός ἐλθὼν ἀφήνετο ἐλεύθερος. Ὁ Γρηγόριος γιγνώσκων πόσον ἡ συνήθεια αὕτη ἀντέκειτο εἰς τὴν φυσικὴν σοδαρότητα καὶ σεμνότητα τοῦ Βασιλείου, ἔπεισε τοὺς συμπαθητάς νὰ παραβλέψωσιν αὐτὴν χάριν αὐτοῦ. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ἣτις ἀνῆψε τὴν φλόγα ἐκείνην, ἣτις οὐδέποτε ἐσθυσεν ἀλλὰ διὰ παντὸς ἔμεινεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν.

Ἡ φιλία αὐτῶν αὕτη ηὐξήθη ἔτι μᾶλλον, ὅτε καὶ οἱ δύο εἶδον, ὅτι ἔχουν τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἤγουν νὰ ζητήσωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας οὐχὶ ὥς οἱ συνηλικιωταὶ αὐτῶν τὰ μάταια, ἀλλὰ τὸν ἀληθῆ θησαυρόν, τὴν σύνεσιν καὶ ἀρετὴν. Συνεκάθηντο, συνεδίπνουν, συνηγωνίζοντο καὶ συνημιλλῶντο εἰς τὰς σπουδὰς αὐτῶν καὶ καθ' ἅπαντα ἦσαν μία ψυχὴ εἰς δύο σώματα. Ἀμφοτέροι δ' ἐξεῖχον τῶν συνηλικιωτῶν κατὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πνεύματος, τὴν φιλοπονίαν, τὴν ἐσοχὸν εὐφυΐαν καὶ τὰς προόδους εἰς πᾶν εἶδος μαθήσεως καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὰ χρηστὰ ἦθη, ἅτινα οὔτε δι' ἀπλῆς κηλίδος διαβολῆς ἐμιάνθησαν εἰς τὴν τοιαύτην πόλιν μάλιστα, ἔνθα συνέρρεον πανταχόθεν διάφοροι νέοι φέροντες μεθ' ἑαυτῶν πολλὰ ἐλαττώματα.

Ἐλάβομεν τὴν τύχην, διηγεῖται ὁ Γρηγόριος, νὰ δοκιμά-

σωμεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην παρόμοιόν τι, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγουσιν οἱ ποιηταὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ ἐκεῖνου, ὅστις χυνόμενος εἰς τὴν θάλασσαν διαφυλάττει τὴν γλυκύτητα τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ἢ καὶ πρὸς ὤζον, τὸ ὅποιον διέρχεται διὰ τοῦ πυρός. Οὐδεμίαν σχέσιν εἶχομεν πρὸς τοὺς κακοὺς· δύο δὲ μόνον δρόμους ἐγινώσκομεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν φέροντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἱεροὺς διδασκάλους καὶ τὸν εἰς τὸ σχολεῖον ἡμῶν, τοὺς φέροντας ὅμως εἰς τὰς συναθροίσεις, εἰς τὰ θέατρα, εἰς τὰ συμπόσια δὲν ἐγινώσκομεν. Ἀλλὰ τοιοῦτοι νέοι, οἵτινες ἀπέτρεχον κάσης συναναστροφῆς καὶ οὐδόλως συμμετείχον τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν διασκέδασεων τῶν συνηλικιωτῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἐνάρετος βίος ἦτο ἐπὶ κρισις τῆς κακῆς διαγωγῆς τῶν ἄλλων, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐπισύρῃσι τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος αὐτῶν ἢ τοῦλάχιστον νὰ γίνωσι χλεύη καὶ περιγέλως αὐτῶν. Ἀλλ' ὅχι! Καὶ τοῦτο μάλιστα τιμᾷ τοὺς δύο τούτους φίλους, ὅτι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν δὲν ἐμίσουν αὐτοὺς οἱ φίλοι, ἀλλ' ἐσέβοντο καὶ προσέφερον τὴν ἀνῆκουσαν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ὥστε καθ' ἣν ἡμέραν ἡτοιμάζοντο νὰ ἀφήσωσι τὰς Ἀθήνας, ἡ λύπη ἦτο κοινὴ εἰς τὰ πρόσωπα πάντων ἐξωγραφισμένη καὶ τὰ δάκρυα ἐῤῥεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν συνηλικιωτῶν ὡς νὰ ἐμελλον νὰ ἀπολέσωσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος αὐτῶν.

—Ὁ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῆς τῶν κοινῶν πράξεως. Καὶ ἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχύει· ἂν τέ τις φόβος ταράττῃ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπίθων, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλείστα εὐφραίνων, σφαλλόμενος δὲ πλείστα ἐπανορθῶν.

—Μέγα ἀγαθὸν ἀνθρώποις ἡ φιλία, ὅς ἂν φιλῇται δῆπου ὑπὸ τινων, ἡδέως μὲν τοῦτον παρόντα ὀρῶσιν, ἡδέως δὲ εὖ ποιουσί, ποθοῦσι δὲ ἂν ποτε ἀπῆν, ἡδιστα δὲ πάλιν προσιόντα δέχονται, συνῆδονται δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς, συνεπικουροῦσι δέ, ἂν τε σφαλλόμενον ὀρῶσι.

Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.

Ὁ Κωνσταντῖνος μάρτυς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Μανουήλ. Ἐγεννήθη τῇ 7 Φεβρουαρίου 1405. Ταχέως διακριθεὶς διατέλεσεν ὁ εἰς τῶν τριῶν δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐνόησεν, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ κράτος περικυβερτοῦτο πρὸς βλαβρὰν εἰς μόνην σχεδὸν τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ μόνον μέρος, εἰς τὸ ὅποσον ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ ὀργανωθῇ ἀξιόμαχος Ἑλληνικὴ δύναμις ἱκανὴ νὰ βοηθήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἦτο ἡ Πελοπόννησος. Ἀλλ' ἐνόσφ ἦτο διηρημένη εἰς τρεῖς δεσπότας, ἦτο ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ τι ἀξίον λόγου. Διὸ ἐνήργησεν ἀντὶ τῶν τριῶν δεσποτῶν ν' ἀνακηρυχθῇ εἰς. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἦτο ὑπέροχος, ὑπεχώρησαν εἰς αὐτὸν οἱ δύο ἄλλοι. Ὡστε τῇ 1443 ἀνέλαβε μόνος αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἤρχισεν ἀμέσως νὰ παρασκευάζεται εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν. Ἀνυποχώρησε λοιπὸν τὰ ὀχυρώματα τοῦ Ἰσθμοῦ, συνεκέντρωσε τὸν στρατὸν περὶ τὴν Κόρινθον καὶ κατέλαβε τὴν Δαυλίδαν καὶ μέγα μέρος τῆς Φωκίδος, τὸ Λιδωρίκιον, τὴν Βιτρινίτσαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Τῇ δὲ 1449 ἀποθανόντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου ἐξελέχθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοκράτωρ. Ὁ Μωάμεθ ὁ Β' ἐμελέτησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν πολιτοκρίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔκτισε φρούρια παρὰ τὸν Βόσπορον, κατεσκεύασε τὰ τεῖχη αὐτῆς, προπαρασκεύασε στρατὸν 160,000 καὶ στόλον 110 πλοίων. Ἡ πολιτοκρία ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 5ης Ἀπριλίου 1453. Ὁ Μωάμεθ πολλὰς ἐφόδους ἐπεχείρησεν ἀλλ' ἀπεκρούσθη γενναίως ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ὅσον ὅμως καρτερικῶς καὶ ἀνδρείως καὶ ἀν' ἀνθρώπου ὁ Κωνσταντῖνος, βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐπιέζετο πολὺ δεινῶς.

Τὰ τεῖχη εἶχον καταπέσει, αἱ γινόμεναι ἐπισκευαὶ δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς, βοήθεια οὐδαμῶθεν ἤρχετο. Ὁ Σουλτᾶνος, πρὶν ἐπιχειρήσῃ γενικὴν καὶ ὀριστικὴν ἐφοδὸν, ἐπεμψε πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον, ὅστις εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Τὰ πάντα εἶνε ἑτοίμα πρὸς γενικὴν ἐφοδὸν· ἀπελθε λοιπὸν
 Ἀναγνωσματάρειον τῆς 5'. τάξεως Ἰω. Κορινθιώτου 8

ἐκ τῆς πόλεως, ὅπου ἂν θέλῃς· ἐὰν ὅμως ἐπιμείνης εἰς τὴν ἀντίστασιν, καὶ σὺ καὶ οἱ μετὰ σοῦ θὰ ἀπολέσῃτε καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ὑπάρχοντα, οἱ δὲ ἄλλοι κάτοικοι αἰχμαλωτισθέντες θὰ διασπαρῶσιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν».

Εἰς ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίθη· «Ἄν μὲν θέλῃς νὰ ζήσῃς μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς, τῷ Θεῷ χάρις· ἄλλως δὲν δύναμαι νὰ σοὶ παραδώσω τὴν πόλιν, ἀλλὰ θὰ ἀποθάνω ὑπὲρ αὐτῆς θυσιάζων αὐτὴν μου τὴν ζωὴν».

Ὁ Σουλτάνος ἀκούσας τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀπεφάσισεν ἡ γενικὴ ἐφοδος νὰ γίνῃ τῇ 28ῃ Μαΐου. Ὁ Κωνσταντίνος πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν κατοίκων διέταξεν, ἵνα ἄρχιερεῖς, ἱερεῖς, μοναχοί, φέροντες τὰς θείας εἰκόνας, ἰδίως τὴν τοσαύτης θαυματουργήσασαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, περιέλθωσι τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐπικαλούμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Παρηκολούθησε τὴν λιτανεῖαν αὐτὴν λαὸς ἀπειράριθμος, μάλιστα δὲ γυναῖκες καὶ παῖδες κραυγάζοντες μετὰ δακρύων τὸ «Κύριε ἐλέησον».

Μετὰ ταῦτα ὁ Κωνσταντίνος ἐπεθεώρησε τὰ τείχη καὶ συμπληρώσας κατὰ τὸ δυνατόν τὰς ἐλλείψεις ἔδωκε τὰς περὶ ἀμύνης τελευταίας διαταγὰς καὶ ὁδηγίας. Τῇ 4 μ. μ. τῆς 25 Μαΐου ἀπῆλθεν ὁ Κωνσταντίνος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πόλεως, ἵνα ἐπιτελέσῃ μὲν τὴν διαθήκην αὐτοῦ ὡς βασιλεὺς, ἐκπληρώσῃ δὲ τὰ καθήκοντα ὡς χριστιανός.

Συναγαγὼν δὲ πάντας τοὺς ἐν τέλει στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς συνέστησε νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς πόλεως μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ γενναιότητος. Ἐξεφώνησε δὲ τὸν ἑξῆς πολυσήμαντον λόγον.

«Εὐγενέστατοι ἄρχοντες, ἐκλαμπρότατοι δῆμαρχοι καὶ στρατηγοί, γενναιότατοι στρατιῶται, καὶ ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός. Γνωρίζετε, ὅτι ἔφθασεν ὁ τελευταῖος ἡμῶν θρίαμβος ἢ ἡ τελευταία ἡμῶν ὥρα. Ὁ κίνδυνος εἶνε μέγας καὶ διὰ θάρρους μόνον σταθεροῦ δυνάμεθα νὰ ὑπερνικήσωμεν. Οἱ ἑνδοξοὶ πρόγονοι ἡμῶν κατεδάμασαν σύμπαντα τὸν κόσμον ὀπλισθέντα κατ' αὐτῶν καὶ ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἀντέστησαν εἰς τὰς διηνεκεῖς προσβολὰς τῶν

Περσῶν, τῶν Σαρακηνῶν, τῶν Βουλγάρων καὶ πολλῶν ἄλλων βαρβάρων λαῶν.

Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες προσβάλλουσιν ἡμᾶς σήμερον, ἔφευγον ἄλλοτε ἐνώπιον ἡμῶν καὶ εἰς μόνας τὰς ὁλεθρίας ἡμῶν διαιρέσεις ὀφείλουσιν ἤδη τὴν ἰσχὺν αὐτῶν.

Ἄς ἐνωθῶμεν λοιπόν, ἀδελφοί, ἡ νίκη θὰ ἀκολουθήσῃ ἡμᾶς. Πολλάκις, Ἑλλήνων ἀπόγονοι, τὰ ὄπλα τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν ἐθραύσθησαν πρὸ τῶν τειχῶν· καὶ προσφάτως, ἀκόμη αὐτὸς ὁ Ἀμηνῶς ἀπεκρούσθη μακρὰν τῶν χαρικομάτων ἡμῶν καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἡ ἀνδρεία ἡμῶν ἔτρεψεν ἕως τῆς χθὲς εἰς φυγὴν τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ· αἱ τάφροι καὶ οἱ ἀγροὶ ἡμῶν καὶ αὐτὰ τῶν τούρκων τὰ χαρὰκώματα ἐπληρώθησαν τραυματιῶν καὶ νεκρῶν. Τώρα, δέ, ἀδελφοί, μὴ δειλιάσητε, διότι ἔπεσεν ὀλίγον τεῖχος ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν ἐχθρῶν, διότι, ὥς βλέπετε, κατὰ τὸ δυνατόν διωρθώσαμεν πάλιν αὐτό. Καὶ ἡμεῖς μὲν πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἄμαχον δόξαν ἀνεθέμεθα, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὰ ὄπλα· ἡμεῖς ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ἐκεῖνοι δὲ εἰς ἵππους, καὶ δύναμιν καὶ πληθος. Ἡ νέα δὲ ἔφοδος, εἰς τὴν ὁποίαν παρασκευάζεται σήμερον ὁ Σουλτᾶνος, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὁ τελευταῖος αὐτοῦ ἀγὼν ὑπὲρ τοῦ ἀπελπισμοῦ ἐπιχειρούμενος. Ὅθεν ἀνάγκη εἶνε θάρρους καὶ τὸ πᾶν σφύζεται Θεοῦ εὐδοκοῦντος. Ἀμυνώμεθα, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῶν ἱερωτέρων τοῖς ἀνθρώποις πραγμάτων, ὑπὲρ τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ἱερᾷ ὑποθέσει ἅς γίνωμεν ἄξιοι τῆς θείας ἀντιλήψεως διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς μετανοίας τῶν πεπραγμένων πταισμάτων. Ἡ δόξα, ἀδελφοί, περιμένει ἡμᾶς, ἡ πατὴρ προσκαλεῖ ἡμᾶς, αἱ σκιαὶ τῶν ἡμετέρων ἡρώων ἐπιβλέπουσιν ἡμᾶς. Καιρὸν δὲν ἔχονα εἶπω πρὸς ὑμᾶς περισσότερα. Τὸ ταπεινωμένον τοῦτο σκῆπτρόν μου ἀνατίθην εἰς χεῖρας πάντων ὑμῶν!

Φυλάξατε αὐτὸ μετ' εὐνοίας. Παρακαλῶ δὲ καὶ ἱκετεύω νὰ δώσητε τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς στρατηγοὺς καὶ δημάρχους, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ τάγμα καὶ κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν. Προσέξατε καλῶς εἰς τοῦτο, διότι, ἐὰν

φυλάξῃτε, ὅσα παρήγγειλα πρὸς ὑμᾶς, ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῆς ἐνεστώσης δικαίας αὐτοῦ ἀπειλῆς. Ἴδου στέφανος ἀδαμάντινος ἐν οὐρανοῖς ἐναπόκειται εἰς ὑμᾶς, μνήμην δὲ αἰώνιαν καὶ ἀξίαν θὰ καταλείψῃτε εἰς τὸν κόσμον τοῦτον».

Ἀφ' οὗ εἶπε ταῦτα καὶ μετὰ δακρύων καὶ στεναγμῶν ἠὺχαρίστησε τὸν Θεόν, πάντες οἱ παρεστώτες ἐξ ἐνδὸς στόματος ἀπεκρίθησαν λέγοντες· «Ἐτοιμοὶ εἴμεθα νὰ ἀποθάνωμεν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος». Ἀκούσας δὲ τὴν φωνὴν ταύτην ὁ Κωνσταντῖνος ἠὺχαρίστησε τοῖς συναθλητὰς καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς πλείστας δωρεάς, ἐπὶ τέλους δὲ εἶπε·

«Λοιπὸν, ἀδελφοί καὶ συστρατιῶται, ἔστε ἔτοιμοι τὸ πρῶτον. Διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ συνεργούσης τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἀνατίθεμεν, θὰ ἀποδιώξωμεν ἐντεῦθεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν».

Μετὰ τοὺς λόγους τοὺτους πάντες ἔλαβον θάρρος. Ἠκολούθησε σκηνὴ συγκινητικὴ, πάντες δίδουσι πρὸς ἀλλήλους τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· ἡσπάζοντο ἐκ δευτέρου καὶ πάλιν κλαίοντες συνεχῶρουν τὰς ἀμαρτίας ἀλλήλων. Ἐπειτα δὲ ἕκαστος ἐπανεστρεφεν εἰς τὸν διατεταγμένον τόπον, ἵνα φυλάξῃ τὰ τεῖχη. Ἄλλ' ἢ καταπληκτικωτέρα σκηνή, ἐξ ὧν τὰ χρονικὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος μνημονεύουσι, συνέβη ἐντὸς τοῦ τεμένους τῆς ἁγίας Σοφίας ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως. Ὁ βασιλεὺς ἀπόφασιν ἔχων διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πόλιν, ἀφ' οὗ περιήλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐδεδαιώθη, ὅτι πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν στρατηγῶν, ἱερέων καὶ ἀναριθμήτου πλήθους καὶ λαοῦ φωνάζοντος τὸ «Κύριε ἐλέησον».

Εἰς τὸν ναὸν οἱ κλαυθμοί, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παιδῶν κατεκάλυπτον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἀνέπεμπον πρὸ τῆς ὥρας πύλης τὴν τελευταίαν ἱκεσίαν. «Ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὥσαντι ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεῖα ὀλοκλήρου γενεᾶς. Πᾶσα ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν, αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διασχεδά-

σθήσαν καὶ πάντες ἀδιακρίτως συμπεριπύσσονται. Ὅσῳ περισσώτερον ἡ λειτουργία προχωρεῖ, τόσοι περισσότερον ἀδξάνεται ἡ βοή καὶ ὁ κοπετός τοῦ λαοῦ. Ὅτε δὲ ἐφάλλετο, τὸ Κοινωνικόν, ὁ Κωνσταντῖνος προέδῃ εἰς τὸ Ἅγιον βῆμα ἀσκεπῆς, κατηφῆς καὶ ἔνδοκρος. Ὁ θόρυβος τότε παύεται, οἱ στεναγμοὶ καταπνίγονται, καθ' ὅλον δὲ ἐκείνον τὸν καιρὸν ἀκούεται μόνον ἡ φωνὴ τοῦ ἱερέως προσκαλοῦντος τοὺς χριστιανοὺς «ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν». Ὁ αὐτοκράτωρ νοερῶς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσέδχεται, τρεῖς προσπίπτει πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν λαὸν ἀναβοᾷ· «Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς ὡς συγχωρήσῃ τὰς ὑμετέρας». Ἀπαντες ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀνέκραξαν· «Ἐσο συγκεχωρημένος». Παραλαβὼν δὲ παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως τὰ ἀχρανταμυστήρια μεταλαμβάνει αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους παραινεῖ αὐτοὺς νὰ συκοινωνήσωσιν ἅπαντες ἀδελφικῶς, ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν μέλλουσι νὰ ἀγωνισθῶσι τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ πάντων. «Ἀς βαδίσωμεν λοιπόν, λέγει, γενναίως εἰς τὴν μάχην καὶ ὡς ἐπιλαμπρύνωμεν τοὺς φωτεινοὺς τῶν προγόνων ἡμῶν χρόνους· μετ' ὧν θὰ ὑποφέρω πάντας τοὺς κινδύνους ἐκπληρῶν τὸ καθήκον τοῦ βασιλέως καὶ πολίτου. Ἄν δὲν εἶνε παρὰ Θεοῦ ὁρισμένον νὰ σώσωμεν διὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν ζωῆς τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, ὀφείλομεν τοῦλάχιστον νὰ καταλείψωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμοῦ».

Ἐκ τοῦ ἐπιταφίου τούτου τῆς αὐτοκρατορίας λόγου πάντες ἐδάκρυταν καὶ ζητοῦντες συγχώρησιν προσήρχοντο, ἵνα μεταλάβωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετίζουσι τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες ῥίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀποσυρθεὶς ἐπ' ὀλίγον εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐναγκαλίζεται τὴν προσφιλὴ οἰκογένειαν αὐτοῦ, δίδει τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν καὶ «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου», ἀναβοῶν ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἀνακτόρων, τὰ ὅποια δὲν ἔμελλε πλέον νὰ ἐπανίδῃ.

Φορῶν τὴν λαμπροτέραν πανοπλίαν καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀζωσμένος σπάθην, ἀπέρχεται, ἵνα ἐπισκοπήσῃ τὰς θέσεις τῶν

στρατιγῶν καὶ περιτρέχει τὰς ἐπάλξεις. Ἀφ' οὗ δὲ πάντα καλῶς διέβηκεν, αὐτὸς μὲν διηυθύνθη εἰς τὴν πύλιν τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ, τὸν δὲ στρατάρχην Ἰουστινιάνην μετ' ἐκλεκτοῦ σώματος Ἑλλήνων καὶ Γενουσίων ἔταξεν εἰς ὑπεράσπισιν τῶν δύο τοῦ τείχους πυλῶν, τῆς χρυσῆς πύλης καὶ τῆς καλουμένης πύλης τῆς Πηγῆς. Τὴν δὲ ἄλλην τοῦ τείχους πλευρὰν πρὸς τὸν λιμένα ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ναύαρχον Νοταρὰν, ἔν δὲ τάγμα τῶν Κρητῶν ὑπερήπιζε τὴν ὥραϊαν πύλιν. Διάφοροι ὀπισθοφυλακαὶ εἰς διάφορα τοῦ τείχους μέρη τεταγμένοι διέτοξε νὰ προστρέχωσιν εἰς τὰς θέσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι περισσότερον θὰ ἐκινδύνουν.

Ὁ Κατακουζηνὸς καὶ ὁ Νικηφόρος Παλαιολόγος διετάχθησαν νὰ παραθαρρύνωσι τὸν λαόν, νὰ καταπαύσωσι τὰς ὀχλαγωγίας καὶ νὰ προλαμβάνωσι πᾶσαν τυχόν προδοσίαν. Περὶ τὴν ἀνατολὴν τῆς ὁρισθείσης ἡμέρας οἱ Τούρκοι μετὰ βαρβάρων ἀλαλαγμῶν ἐπιχειροῦσι γενικὴν ἐφοδὸν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, κινεῦνται δὲ κατὰ τοῦ διπλοῦ τείχους οὕτω συμπεπυκνωμένοι, ὥστε ὁμοιάζον πρὸς κινούμενα φρούρια. Τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδὴ ἐπισκευάσθησαν μετὰ σπουδῆς καὶ εἶχον ὑποστῆ κλονισμοὺς κατὰ τὰς προτέρας μάχας, εὐκόλως προσεδάλλοντο ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς πολλὰ μέρη τοῦ τείχους ἔκαμνον ῥήγματα. Διὰ τούτων τῶν ῥηγμάτων οἱ Τούρκοι ὀρμῶσι λυσσῶντες, ἵνα κατακτήσωσιν τὴν ὑπερήφανον πόλιν.

Ἄλλ' οἱ ἀτρόμητοι τοῦ Κωνσταντίνου στρατιῶται ἀνθίστανται κατ' αὐτῶν γενναίως καὶ κατακρημνίζουσιν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐφώρμησαν πρῶτοι εἰς τὴν βαθεῖαν τάφρον, ἣ ὁποία ὑπῆρχε πρὸ τοῦ τείχους.

Τὸ θάρρος τῶν Τούρκων ἕνεκα τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων κλονίζεται καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Μωάμεθ νικᾶται· ὁ Σουλτᾶνος ὅμως ἐπαναλαμβάνει ἀμέσως τὴν μάχην διὰ νέων ταγμάτων καὶ ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ διπλοῦ τείχους, ἀλλὰ δὲν καταλαμβάνει τοὺς Ἕλληνας, διότι γενναίως ἀνθίστανται. Αἱ τάφροι ἐπληροῦντο νέων πτωμάτων, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον ὡς γέφυρα εἰς τὰ τάγματα, τὰ ὅποια ἤρχοντο κατόπιν. Τέλος ὁ ἀτρόμητος Κωνσταντῖνος παραθαρρύνει τοὺς ὀλίγους, ἀλλὰ γενναίους στρα-

τιώτας, ὁρμᾷ πέραν τῶν ῥηγμάτων τοῦ τείχους, καταβάλλει, δια-
σκορπίζει, κατασφάζει τοὺς ἐφορμώντας καὶ ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ
ἀφήσωσιν ἐλεύθερον διάστημα μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ στρα-
τοῦ. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ τρομερὸν τῶν Γενιτσάρων τάγμα
βαδίζει κατὰ τῶν χριστιανῶν. Ὁ Μωάμεθ ἔφιππος προηγείται
τῶν Γενιτσάρων θέσας ὀπισθεν αὐτῶν δημίους, οἱ ὅποιοι ἠπείλουν,
ὅτι θὰ σφάξωσιν αὐτοὺς, ἂν δὲν ὁρμήσωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ'
ὑποχωρήσωσιν. Οἱ Γενίτσαροι πατοῦντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν
φονευθέντων Τούρκων ἀναβαίνουν εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ τείχους.
Κατὰ τούτων οἱ Ἕλληνες συσσωματωθέντες παλαλοῦσι γενναίως.
Πρῶτος φονεύεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁ Χασάνης Λουπαδῆνης Γε-
νίτσαρος τρομερὸς τὴν ὄψιν καὶ τὴν ῥωμαλεότητα, ὅστις πρῶτος
ἐφορμήσας ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἦτο ἕτοιμος νὰ στήσῃ τὸ σημεῖον τῆς
νίκης ἐπ' αὐτῶν. Οἱ Τούρκοι ἐξοργίζονται, κραυγάζουσι καὶ προ-
τρέπουσιν ἀλλήλους εἰς φοβερὰν ἐκδίκησιν, ἀναγκάζουσι δὲ τοὺς
Ἕλληνας νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸν πρῶτον περίβολον τοῦ τείχους.
Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ μάχη θὰ ἀπέβαιεν ἀμφίβολος, ἂν δὲν συν-
έβαιεν ὀλέθριον συμβάν. Ὁ στρατάρχης Ἰουστινιάνης πληγθεὶς
ὑπὸ δέλους εἰς τὸν δεξιὸν πόδα ὑποχωρεῖ, ἀποσύρεται ἀπὸ τῆς μά-
χης καὶ δι' ἀκατίου φεύγει πλέων εἰς τὴν νῆσον Χίον, ὅπου ἦτο
ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη ἀποθαρρύνει τοὺς Ἕλ-
ληνας. Ὁ γενναῖος Κωνσταντῖνος ματαίως ἀγωνίζεται νὰ συσσω-
ματώσῃ καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς ἐν τάξει εἰς τὸν δεύτερον ἱερὸν τοῦ
τείχους περίβολον. Οἱ στρατιῶται κυριευθέντες ὑπὸ πανικῷ ἔφυ-
γον καὶ συμπυκνωθέντες εἰς στενὴν ὁδὸν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν
Γενιτσάρων. Ἐνταῦθα ἠκολούθησε τρομερὰ σφαγή. Πάντες οἱ γεν-
ναῖοι οὗτοι στρατιῶται ἔπεσον μάρτυρες ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν
ἀπίστων. Εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην ἀμηχανίαν ὁ Κωνσταντῖνος
ἀπελπισ τρέχει εἰς τὴν πύλην ἐκείνην τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ, ὁπόθεν
οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ πλῆττων καὶ πλῆττόμε-
νος διέπων δὲ τὸν θάνατον ἄφευκτον ἀνακράζει πρὸς τοὺς ὁπαδούς·
«Δὲν ὑπάρχει χριστιανὸς ἐδῶ, ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου;»
Ἀλλ' οὐδεμία φωνὴ ἀκούεται. Βλέπων δὲ ὅτι οὐδεμία ἄλλη σω-
τηρία ὑπάρχει, ἣ ὁ ἐντιμος θάνατος ῥίπτεται εἰς τὰ ἐχθρικά τάγ-

ματα καὶ διατρυπηθεὶς ὑπὸ βαρβάρων ξιφῶν πίπτει ἐπὶ τῶν συσσωρευμένων πτωμάτων γενναίως καὶ ἐνδόξως καὶ ἀξίως τῆς Ἑλληνικῆς δόξης. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσέρχεται νικητὴς καὶ διαχέεται ὡς καταστρεπτικὸς χεῖμαρρος εἰς τὴν κατακτηθεῖσαν πόλιν. Ὁ Μωάμεθ ἔριππος, ὑπὸ τοῦ τάγματος τῶν Γεντισάρων συνοδευόμενος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐστάθη πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅπου ἐνεκλείσθη πλήθος λαοῦ. Ὁ πέλεκος τῶν σκαπανέων διέβρηξε τὰς θύρας καὶ ἡ μάχαιρα τῶν στρατιωτῶν ἐμόλυνε τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον.

Ὁ Μωάμεθ εἰσῆλθεν ἔπειτα ἀτάραχος εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθρωπίνης ἐκείνης θυσίας καὶ ἀναβιδάσας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ἕνα τῶν Τούρκων ἱερέων ἐκάλεσε τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν καὶ ἐνεκαίνιασε τὸν ναὸν εἰς τζαμίον. Μετὰ τοῦτο διέταξε νὰ ἀνεύρωσι τὸ πτώμα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀναγνωρίσας δὲ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων πτωμάτων ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν πεδίων ἔκοψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔστησεν εἰς τὴν Αὐγούστειον στήλην. Ἐπειτα δὲ ταριχεύσας αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἐπιδεικνύων τὸ βάρβαρον σύμβολον τῆς νίκης. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οἱ Τούρκοι στρατιῶται κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωάμεθ παραδίδονται ἀχαλίνωτοι εἰς σφαγὰς καὶ εἰς βεδηλώσεις τῶν ἱερῶν ναῶν κτλ. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν οἱ Τούρκοι στρατιῶται κατέστρεφον διὰ πελέκεων τὰς δημοσίας οἰκοδομὰς, ὁ Μωάμεθ σταθεὶς εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἀναχαιτίζει τὴν ἀγρίαν αὐτῶν ὀρμὴν, ἐπαναφέρει τὴν τάξιν καὶ χαρίζει τὴν ζωὴν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους, οἵτινες εἶχον σωθῆναι ἐκ τῆς σφαγῆς τῶν προηγουμένων ἡμερῶν. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ἔπεσεν ὁ κολοσσὸς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἐπταλόφου, ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 29ῃ Μαΐου τοῦ 1453 ἐτάφη ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία, μέχρις ὅτου ἀνέστη ζωηροτέρα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Ταυγέτου ὑπὸ τὸν λαμπρὸν ἥλιον τοῦ Μαρτίου τοῦ 1821.

Ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Σημαίν' ὁ Θεός, σημαίν' ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ οὐράνια,
κημαίνει κ' ἡ Ἁγία Σοφία τὸ μέγα Μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κ' ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος,
νὰ 'μποῦνε 'στὸ χερουβικό, νὰ βγῇ ὁ βασιλέας.
Περιστερὰ κατέβηκε ἀπὸ τὰ μεσουράνια,
» Παύσατε τὸ Χερουβικό κ' ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια.
» Παπάδες, πάρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς, κηριά, σβεστήτες,
» Γιατ' εἶνε θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψη·
» Μόν' στεῖλτε γράμμα 'στὴ Φραγκιά, νάρθουνε τρία καράβια,
» Τῶνα νὰ πάρῃ τὸ σταυρὸ καὶ τᾶλλο τὸ βαγγέλιο
» Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τὴν Ἁγία Τράπεζά μας,
» Μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν.
» Ἡ Δέσποινα 'ταράχθηκε κ' ἐδάκρυσαν ἡ 'κόνες.
» Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ σεῖς 'κόνες μὴ κλαῖτε,
» Πάλι μὲ χρόνους μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ σας εἶνε».

Κωνσταντῖνος—Ἄννα.

Ὁ Κωνσταντῖνος Πηλαιολόγος μέλλων νὰ πορευθῇ εἰς πόλεμον καὶ βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἡττῆς καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ συνάπτει τὸν ἐξῆς διάλογον μετὰ τῆς συζύγου Ἄννης προσπαθούσας νὰ ἀποτρέψῃ αὐτόν.

Κωνστ.—Πλησίασον ἀφόβως, σύζυγος φίλη.

Ἄν! πόσον χρεῖαν παρηγορίας ἔχω!

Πρὶν νὰ κυττάξω τὸν θάνατον σιμά μου,

πρόφθασον σὺ σιμά μου. Πρὸς ποῖον

ἄλλον ἐγκάρδιον ν' ἀνοίξω τὸ στήθος τοῦτο;

Πιστὴ μου Ἄννα, ποῦ εἶν' οἱ καλοὶ χρόνοι;

Τώρα δὲν μένει ἄλλο, πάρεξ ἡ μνήμη.

Εἰς ἔλλειψιν παιδίων αὐτὴν σ' ἀφήνω,

Κληρονομίαν μόνην.

"Αννα.—Καὶ τί; ἀφεύκτως

ἔθεσας νὰ ἀποθάνῃς; σκληρὲ, μ' ἀφήνεις;

Κωνστ.—Σ' ἀφήνω ναι ἀλλά... μὲ πόσον πόνο!

Βλέπεις τὸ νῆμα τῆς Μοναρχίας ταύτης

Κόπτεται ἤδη· ἡ ὥρα πλησιάζει,

Φθάνει σχεδὸν καὶ μέλλει νὰ ἐμβῇ τώρα

εἰς τῶν αἰώνων τοὺς κόλπους· τί οὖν θέλεις!

Αὐτὴ νὰ τελειώσῃ καὶ γὼ νὰ μείνω;

"Αννα.—Τί χρησιμεύει, μ' αὐτὴν καὶ σὺ νὰ πέσῃς;

"Ο,τι νὰ πράξῃς ἦτο, ἔπραξας ἤδη.

Κ' ἔπρατις ἄλλα, ἂν ἄλλοι ἄνθρωποι ἦσαν.

Καὶ ἄλλοι χρόνοι.

Κωνστ.—Καὶ νὰ φανῶ νὰ ζήσω

"Ανανδρὸς θέλεις;

"Αννα.—Μάλιστα τοῦναντίον

Ἐνῷ ἀνδρεῖος μὲ τοὺς ἐχθροὺς ἐφάνης,

Φαίνεσαι τώρα ἄνανδρὸς μὲ τὴν τύχην.

Κωνστ.—Δὲν βλέπεις πόσον μὲ προσκαλεῖ ὁ θρόνος;

"Αννα.—Καὶ πόσον ἱκετεύω ἐγὼ δὲν βλέπεις;

"Ἦδη διὰ τὸν θρόνον ἰδρωσας, φθάνει.

Προτίμα τώρα δι' ἐμὲ νὰ ζήσῃ.

Κωνστ.—Πικρὰν τὴν ὥραν ταύτην καὶ σὺ μοὶ κάμνεις;

Καὶ σὺ δειλίαν νὰ μὲ γεμίσῃς πάσχεις;

Ἐπόπτης τῆς δουλείας θέλεις νὰ γίνω;

"Ἡ καταφεύγων εἰς τὰς αὐλὰς τῶν Φράγκων

Νὰ ὑποφέρω καταφρονήσεις καὶ ὕβρεις

Νόθοι αἰῶνες, δὲν μὲ νοθεύουσιν ὄχι,

"Ἐξων ἀνδρεῖος, ἀκόμη ν' ἀποθάνω

θέλω ἀνδρεῖως... Κλαίεις; κλαῦσον δι' ἄλλο,

Δάκρυα ἄλλα χύσον· τὰς τρίχας λῦσον.

Καὶ δὸς ἀρχὴν· τί μένεις; ἡ ὥρα ἤλθεν,

"Ἦλθεν ἡ κακὴ ὥρα· τοῦ Γένους φθάνει

"Ἡ παντελὴς δουλεία καὶ τοῦ ἀνδρός σου

ὁ θάνατος ἐγγίζει. Ἐνῶ μᾶς βλέπεις
 ψυχορραγούντας ἤδη, καιρὸν μὴ χάνης.
 Μυρολογίστρας συνάγουσα τοῦ γύρου
 Τὴν φωνὴν σῦρον, κλαῦσον χαμένον γένος·
 Ἀποθαμένον ἄνδρα, δύστηνος, κλαῦσον.

**Ἡ Ἀνάστασις ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ
 α' ἔτος τῆς ἀλώσεως αὐτῆς.**

Ἀπὸ ἐνὸς ἔτους ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχεν ἀλωθῇ. Αἱ λαμ-
 πρότεραι συνοικίαι, εἰς τὰς ὁποίας ἔκειντο τὰ υπερήφανα μέγα-
 ρα Βυζαντινῶν μεγιστάνων ὡς μοναστήρια πολυποίκιλα, και-
 κήθησαν ὑπὸ τῶν ἀκαθάρτων ὄχλων τῆς Ἀσίας, τοὺς ὁποίους συν-
 ἐλύκνωσεν εἰς τὴν ἀτυχῇ πόλιν Μωάμεθ ὁ πορθητής. Οἱ ἐναπο-
 μέιναντες πολῖται πεφοβισμένοι καὶ ἐντρομοὶ μετὰ παλλομένης
 ἐκ τῆς ὑποψίας καρδίας, σιωπηλοὶ ὡς νεοσσοί, οἱ ὅποιοι κατεπλά-
 γησαν ὑπὸ τῆς βροντώδους πτήσεως τοῦ ἱέρακος, περιεκύκλουν ὡς
 βασιλέα αὐτῶν, ὡς πατέρα, Γεννάδιον τὸν Σχολάριον τὸν πρῶτον
 Πατριάρχην τοῦ δούλου γένους. Οἱ πολῖται βλέποντες κέριξ αὐ-
 τῶν τὰ ἑρπακτικὰ τῆς Ἀσίας σμήνη μετὰ πολλῶν δισταγμῶν
 ἐξήρχοντο ἐκ τοῦ οἴκου καὶ μετὰ μεγαλειτέρας προφυλάξεως ὤμι-
 λουν. Ὁ δοῦλος δὲν δύναται νὰ μεταβῇ, ὅπου θέλει· ὁ δοῦλος δὲν
 δύναται νὰ εἴπῃ, ὅ,τι θέλει. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐορτάσωσι τὸ
 μέγα Πάσχα. Εἶνε ἐορτὴ ἐορτῶν αὕτη καὶ πανήγυρις πανηγύ-
 ρων. Καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ Ὠκεανοῦ ὁ ναύτης καὶ εἰς τὸ μέσον
 τῆς ἐρήμου ὁ ἀσκητής θά ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» μετ' ἀνεκ-
 φράστου ἀγαλλιάσεως. Ἀλλὰ πῶς νὰ μεταβῶσιν οἱ δοῦλοι τὴν
 νύκτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν κινδυνεύοντες νὰ κοπῶσιν εἰς δύο ὑπὸ
 τῶν ἀλαζόνων κατακτητῶν; Καὶ εἰς ποίαν ἐκκλησίαν; Ἡ Ἀγία
 Σοφία δὲν ὑπῆρχε πλέον. Οἱ θόλοι αὐτῆς μέλανες ὑψοῦντο ἀνευ
 σταυροῦ. Τὰ κωδωνοστάσια ὑψοῦντο σιωπηλά, ὡς δύο σύμβολα
 τάφου. Οὐδὲν φῶς, οὐδεὶς κῶδων. Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας
 εἶχε μεταβληθῇ εἰς τζαμίον! Ὁ συνετὸς ἐκεῖνος Γεννάδιος ἀν-
 ἔγνωσε τὸν ὀρθρον τοῦ Πάσχα μόνος, κλαίων ἀντὶ τὴν ψάλλῃ. Παρ-

εκάλεσεν ὅμως τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἔλθωσι μετὰ μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς, ὅπως ψάλλωσι τὸν ἑσπερινόν, τὴν δευτέραν λεγομένην Ἀνάστασιν ἢ Ἀγάπην, εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Τοῦτον εἶχε καταστήσει Πατριαρχεῖον. Ὁρατοῦς ναός, δευτερος μετὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν, μνημεῖον λαμπρὸν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, ἀλλ' ὅστις δὲν ἐμελλεν ἐπὶ πολὺ νὰ μείνῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἦλθεν ἡ δευτέρα ὥρα μετὰ μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς καὶ πάντες οἱ πολῖται λαμπάδα λευκὴν ὑποκρύπτοντες εἰσῆρχοντο μεμονωμένοι καὶ μετὰ τινος δειλίας εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ἀνάπτονται τοῦ ναοῦ τὰ φῶτα, ἐνδύεται πανηγυρικῶς ὁ Πατριάρχης καὶ ἀναμένουσι... Τί ἀναμένουσι; Φεῦ! τὸν βασιλέα αὐτῶν. Κατὰ τὴν συνήθειαν ἔπρεπε κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν μετὰ μεσημβρίαν ὁ βασιλεὺς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ νὰ ἀκούσῃ τὸν ἑσπερινὸν τοῦ Πάσχα μετὰ μεγάλης Βυζαντινῆς πομπῆς καὶ παρατάξεως. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως ἐκοιμάτο τὸν αἰώνιον ὕπνον, πτώμα ἀκέφαλον, ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς πύλης τοῦ Ῥωμανοῦ! Ὁ Πατριάρχης ἐφανισθεὶς χρυσοστόλιστος ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου προσπαθεῖ νὰ παραθαρρύνῃ τοὺς ἀπαρηγορήτους ἐκείνους Χριστιανοὺς, οἵτινες ἄνευ πατρὶδος, ἄνευ βασιλέως καὶ τὸ θλιβερώτερον ἄνευ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἑπακούοντες ὅμως εἰς τὸ ἅγιον τῆς πίστεως αἶσθημα ἤθελον νὰ ἐορτάσωσι τὸ Πάσχα. ὦ! ποίαν ἀπερίγραφτον χάριν θὰ εἶχε τὸ Πάσχα εἰς ἐλευθέραν τὴν Πόλιν, εἰς τὸν περίβλεπτον ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, εἰς τὸ μέσον τῆς λαμπρᾶς βασιλικῆς παρατάξεως! Καὶ αὕτη ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ ὅποια ἦτο συνειθισμένη τόσους αἰῶνας εἰς τὴν θαυμαστὴν κίνησιν τῆς βασιλικῆς συνοδείας, ἡ ὅποια κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἤρχετο εἰς τὸν ναόν, ἐφαίνετο, ὅτι ἀνέμενεν ἀκόμη, ὅτι δὲν ἦλθε τὸ Πάσχα ἀκόμη. Καὶ ἦτο πένθιμος ἡ στιγμὴ αὕτη. Οἱ πολῖται στρέφουσι συνεχῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν πύλην τοῦ ναοῦ. Οἱ δυστυχεῖς!... Τέλος, ἄρχεται ἡ χαομόσυνος ἀκολουθία. Οἱ χοροὶ τονίζουσι τὸ περίφημον ἐκεῖνο Βυζαντινὸν «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ ἡ καρδία τῶν πολιτῶν ἀνακουφίζεται. Ὁ λαὸς λαμβάνει θάρρος. Ἀναφύεται εἰς τὴν καρδίαν

αὐτοῦ ἢ ἐλπίς. Εἶνε ὁ πατριάρχης αὐτῶν. Ἐκεῖνος πλέον συγκεντρώνει τὰ δλέμματα. Ἡ λιθοκόλλητος ἀρχιερατικὴ μίτρα παρ-
ίσταται ὡς βασιλικὸν στέμμα, ἡ ποιμενικὴ ῥάβδος ἐκ σμαράγ-
δων φαίνεται ὡς σκήπτρον καὶ ὁ βαρύτατος ἐκ τοῦ χρυσοῦ σάκ-
κος ἐκλαμβάνεται ὡς τὸ αὐτοκρατορικὸν σκαραμάγκιον. Ἀρχε-
ται τό, Κύριε ἐκέκραξα, ἀργόν, μελωδικόν. Τότε ὁ Πατριάρχης
λαβὼν θυμιατήριον χρυσοῦν καταβαίνει ἐκ τοῦ θρόνου καὶ ἄρχεται
νὰ θυμιᾷ. Ἀλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησις, ὅτε ὁ Γεννάδιος
σταθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ χοροῦ, ἀφ' οὗ ἐθυμίασε τὰς ἀγίας εἰκόνας,
ἄρχεται νὰ θυμιᾷ τὸν ἐπ' ἀριστερᾷ μαρμάρινον στυλόν. Εὐθὺς
ὅμως ἴσταται καὶ ἀρχίζει νὰ κλαίῃ. Σύμπας ὁ λαὸς αὐτὸν μιμεῖ-
ται καὶ δλέποντες πάντες πρὸς τὸν μαρμάρινον στυλὸν θρηνοῦσιν
ἀπαρηγορήτως. Ὡστε κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ξέν ἦτο ἀνάστα-
σις, ἀλλὰ κηδεῖα. Ἦτο πάσχα δουλείας!. Ὁ Πατριάρχης νομίσας
ἐκ τῆς ἀρχαίας συνηθείας, ὅτι ἐκεῖ ἱσταμένου τοῦ βασιλικοῦ θρό-
νου θὰ ἦτο ὁ βασιλεὺς, ἤρξατο νὰ θυμιᾷ τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ φεῦ!
οὔτε ὁ θρόνος ὑπῆρχεν οὔτε ὁ βασιλεὺς. Καὶ ἰδόντες τὴν θέσιν
τοῦ βασιλέως κινήν ἐθρήνουν. Ἐπὶ τέλους, ἀφ' οὗ συνῆλθον, ἔλγξε
ὁ ἐσπερινός. Ἀλλ' ἐγένετο ὁ ἀσπασμὸς τῆς ἀναστάσεως, θόρυβος
ἠκούσθη ἔξω εἰς τὸ προαύλιον. Ὁ λαὸς φεύγει περίτραμος. Μένει
μόνον ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν ἱερέων καὶ διακόνων καὶ μανθάνει
ὅτι ἐν τῇ προστυλίῳ εὐρέθη πεφονευμένος Ἀγαρηνός τις, οἱ δὲ
Τοῦρκοι συνάχθέντες ἠπείλουν ἐκδίκησιν ἀποδίδοντες εἰς τοὺς
χριστιανοὺς τὸν φόνον.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἦτο τζα-
μίον. Οἱ πολῖται ἐώρτασαν τὸ Πάσχα εἰς τὸν ναὸν τῆς Παμμα-
καρίστου. Αὐτὸν τὸν τρόπον μετεχειρίσθησαν προσφυῶς οἱ Τοῦρ-
κοι, ὅπως καὶ τὸν πάγκαλον μετὰ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν νὰν μετα-
ποιήσωσιν εἰς τζαμίον. Οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ φοβούμενοι καὶ
τρέμοντες πάντοτε κατήντησαν νὰ περισυναχθῶσιν εἰς τὰς πτω-
χὰς συνοικίας τοῦ Φαναρίου, ὅπου ὁ Πατριάρχης κρυφίως ὑπὸ τὰ
σκότη τοῦ οἰκήματος ἀνεστήλωσε τὸ ῥάκος ἀπὸ τὴν μεγάλην Πα-
τρίδα, τὸν Σταυραετόν. Ἡ πρὸς τὸν Ὑψιστον ὅμως ἐλπίς καὶ πί-
στις δὲν ἐξέλιπον, ἀλλ' εἶνε ἐρριζωμένοι εἰς τὴν ψυχὴν παντός.

Ἕλληνας, ὅτι καὶ πάλιν θὰ ἐρτασθῇ ποτε ἡ ἀνάστασις εἰς τὸν πολυπαθῇ ἐκείνον ναὸν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὅτι θὰ εἶνε καὶ ἡ ἀνάστασις οὐμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Θάνατος Νοταρά καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

Ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄ κυριεύσας τὴν Κωνσταντινούπολιν, διέταξε τριήμερον λεηλασίαν. Κατὰ ταύτην οἱ Τούρκοι ἐφόνευσαν ἀδιακρίτως πάντας, ἀνθισταμένους καὶ φεύγοντας ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παῖδας, ἄλλους δὲ ἡχμαλώτιζον, ἵνα χρηματολογήσωσιν ἐκ τῆς πωλῆσεως αὐτῶν. Καὶ ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς, εἰς ὧν τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολεμησάντων γενναίως ὑπὲρ τῆς πόλεως κατὰ τῶν Τούρκων, συνελήφθη μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων καὶ ἐφυλάσσετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου ὑπὸ στρατιωτῶν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. Ἀφ' οὗ κατέπαυσεν ἡ σφαγὴ καὶ ἡ λεηλασία, ὁ Σουλτᾶνος ἐζήτησε τὸν Νοταρᾶν. Ὅτε δὲ οὗτος παρέστη πρὸ αὐτοῦ καὶ προσεκύνησεν· «Κακὰ τῷ ὄντι ἐκάματε, εἶπε, νὰ μὴ μοὶ παραδώσητε τὴν πόλιν· ἰδὲ πόση ζημία ἐγένετο, πόσος ὄλεθος, πόση αἰχμαλωσία!»

«Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Νοταρᾶς, οὔτε εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν ἦτο νὰ παραδώσωμεν τὴν πόλιν οὔτε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ βασιλέως».

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν πορευθεὶς ὁ Σουλτᾶνος κατ' εὐθεΐαν εἰς τὸ οἶκον τοῦ Νοταρᾶ, εὔρε τὴν σύζυγον αὐτοῦ κλινήρῃ ἐκ τῶν φοβερῶν τῆς προτεράλας συγκινήσεων. Ὅθεν πλησιάσας εἰς τὴν κλινὴν καὶ προσαγορεύσας τὴν ἀσθενῆ εἶπε·

«Χαῖρε, ὦ μῆτερ, μὴ λυποῦ διὰ τὰ συμβάντα. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἄς γίνῃ. Ἐγὼ νὰ σοὶ δώσω περισσότερα ἢ ὅσα ἀπώλεσας, μόνον ὑγίαινε».

Τότε προσῆλθον καὶ οἱ παῖδες τοῦ Νοταρᾶ καὶ προσεκύνησαν τὸν νέον αὐτῶν κύριον καὶ ἠὺχαρίστησαν. Μετὰ τοῦτο ἀπῆλθε οὗτος, ἵνα περιοδεύσῃ ἀνὰ τὴν πόλιν. Πλησίον τῶν ἀνακτόρων διέταξεν ὁ Σουλτᾶνος νὰ παρατεθῇ συμπόσιον. Ἐκεῖ βαρυνθεὶς ὑπὸ τοῦ οἴνου διέταξεν ἀξίωματικόν τινα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ

Νοταρᾶ καὶ νὰ εἶπῃ πρὸς αὐτόν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν διατάσσει νὰ στείλῃ τοὺς υἱοὺς εἰς τὸ συμπόσιον. Ὁ πατὴρ ἀκούσας τὴν διαταγὴν ἀπενεκρώθη καὶ ἀπεκρίθη· «Δὲν εἴθισται παρ' ἡμῖν νὰ παραδίδωμεν οἰκείαις χερσὶ τὰ ἡμέτερα τέκνα. Προτιμώτερον εἶνε νὰ στείλῃ ὁ ἡγεμὼν δῆμιον, ἵνα λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου». Ὁ ἀξιωματικὸς συνεβούλευσεν αὐτόν νὰ μὴ παροξύνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Νοταρᾶς μὴ πειθόμενος εἶπεν· «Ἄν θέλῃς, λάβε τοὺς υἱοὺς μου καὶ ἀπελθε, ἐγὼ ἐκουσίως δὲν παραδίδω αὐτούς». Μετὰ τοῦτο ὁ ἀξιωματικὸς ἐπιστρέψας πρὸς τὸν ἡγεμόνα διηγήθη τὰ ὑπὸ τοῦ Νοταρᾶ ῥηθέντα. Ὁ δὲ Σουλτάνος ἀνεφύνησεν.

Ὑπαγε λοιπὸν μετὰ τοῦ δημίου, καὶ σὺ μὲν φέρε μοι τὰ τέκνα, ὁ δὲ δῆμιος ἄς ἀπαγάγῃ τὸν πατέρα».

Ὁ Νοταρᾶς μαθὼν τὸ μήνυμα ἠσπάσθη τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας καὶ ἦλθε μετὰ τοῦ δημίου αὐτοὺς καὶ οἱ δύο υἱοί. Ὁ Σουλτάνος διέταξε τὸν δῆμιον νὰ ἀποκεφαλίσῃ τὸν πατέρα καὶ τοὺς δύο υἱούς. Ὅτε ὁ δῆμιος παραλαβὼν αὐτοὺς ἀπήγαγε κάτωθεν τοῦ καλατιοῦ καὶ ἀνήγγειλε τὴν ἀπόφασιν, ὁ νεώτερος τῶν δύο υἱῶν ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ἀλλ' ὁ πατὴρ παρεθάρρυνεν ἀμφοτέρους εἰπὼν·

«Τεκνία, χθὲς ἐν μιᾷ καιροῦ ῥιπῇ ἀπολέσαμεν δόξαν καὶ πλοῦτον καὶ δύναμιν· ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ ζήσωμεν, ἀλλὰ πῶς καταφρονούμενοι καὶ τάλαιπωρούμενοι μέχρις οὗ ἔλθῃ καὶ ἐφ' ἡμᾶς τὸ ἀναπόδραστον τέλος. Ζωῆς τοιαύτης δὲν εἶνε προτιμώτερος ὁ θάνατος; Ποῦ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν; Δὲν ἔπεσε χθὲς μαχόμενος; Ποῦ ὁ μέγας Δομέστικος; Ποῦ ὁ πρωτοστάτης Παλαιολόγος καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοί; Δὲν ἐσφάγησαν χθὲς ἅπαντες ἀγωνιζόμενοι; Εἴθε καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπεθνήσκομεν μετ' αὐτῶν. Πλὴν καὶ αὕτη ἡ ὥρα ἀγαθὴ ἐστὶ. Αὐτρούμεθα σήμερον τῶν δεσμῶν τοῦ βίου, ἀσφαλίζομεν τὸ μέλλον. Νῦν τὸ στάδιον ἔτοιμον. Ἐν ὀνόματι τοῦ σταυρωθέντος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ θανόντος καὶ ἀναστάντος ἄς ἀποθάνωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα σὺν αὐτῷ ἀπολαύσωμεν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ».

Ταῦτα εἰπὼν καὶ στηρίζας τοὺς πόδας προσεκάλεσε τὸν δῆμιον νὰ ἐκτελέσῃ τὰ διαταχθέντα ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν υἱῶν. Ὁ δῆμιος ὑπακούσας τὰς κεφαλὰς τῶν νέων ἀπέκοψεν, βλέποντος τοῦ πατρὸς

καὶ ἐπιφ' ὀνοῦντος· «Εὐχαριστῶ, Κύριε, δίκαιος εἶ, Κύριε». Μετὰ τοῦτο ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ προσευχηθῇ εἰς παρακείμενον μικρὸν τινα ναόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐξελθὼν ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ δημίου.

Ῥήγα θούριος.

Ὡς πότε παλληκάρια, νὰ ζῶμεν 'στὰ στενά,
Μονάχοι 'σὰν λεοντάρια 'ς ταῖς ῥάχαις, 'ς τὰ βουνά;
Σπηλαιῖς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
Νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
Ν' ἀφήνωμεν ἀδελφία, πατρίδα καὶ γονεῖς,
Τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι' ὅλους τοὺς συγγενεῖς;
Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
Παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή!
Τί σ' ὠφελεῖ νὰ ζήσης καὶ νᾶσαι 'ς τὴ σκλαβιά;
Στοχάσου πῶς σὲ ψήγουν καθ' ὥρα στὴν φωτιά.
Βεζύρης, Δραγουμᾶνος, Αὐθέντης κι' ἄν γενῆς,
Ὁ τύραννος ἀδίκως σὲ κάμνει νὰ χαθῆς.
Δουλεύεις ὅλ' ἡμέρα εἰς ὅ, τι κι' ἂν σ' εἴπῃ,
Κ' αὐτὸς κυττάζει πάλιν τὸ αἷμά σου, νὰ πιῇ.
Ὁ Σοῦττος, ὁ Μουσούρης, Πετράκης, Σκαναβῆς,
Γκίκας καὶ Μαυρογένης καθρέπτει εἰς τὸν ἑαυτὸν.
'Ανδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, αἰκοὶ
'Εσφάχθησαν ἀγάδων ἀπ' ἄδικο σπαθί
Κι' ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι καὶ Τοῦρκοι καὶ Ῥωμηοὶ
Ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς τιν' ἀφορμή.
'Ελᾶτε μ' ἓνα ζῆλον εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν
Νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν σταυρόν.
Συμβούλους προκομμένους μὲ πατριωτισμὸν
Νὰ βάλωμεν εἰς ὅλα νὰ δίδουν ὀρισμὸν.
Ὁ νόμος νᾶνε πρῶτος καὶ μόνος ὁδηγός
Καὶ τῆς πατρίδος ἓνας νὰ γίνῃ ἀρχηγός.
'Οτι κ' ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τὴν σκλαβιά,
Νὰ τρώγ' ἓνας τὸν ἄλλον 'σὰν τὰ ἀγρία θηρία,

Καὶ τότε μὲ τὰ χέρια ὕψηλά στὸν οὐρανὸν.
Νὰ ποῦμι ἀπὸ καρδίας ταῦτα πρὸς τὸν θεόν.
«ὦ βασιλεῦ τοῦ κόσμου, δοκίζομαι εἰς σέ,
Ἐς τὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ,
Μήτε νὰ τοὺς δουλεύω, μήτε νὰ πλανεθῶ,
Εἰς τὰ ταξίματά των νὰ μὴ παραδοθῶ.
Ἐν ὅσῳ ὁ στὸν κόσμον ὁ μόνος μου σκοπὸς
Τοῦ νὰ τοὺς ἀφανίσω νὰ εἶνε σταθερός.
Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα συντριβῶ τὸν ζυγὸν
Κι' ἀχώριστος νὰ ζήσω ἀπὸ τὸν στρατηγόν.
Κι' ἂν παραβῶ τὸν ὅρκον, ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανὸς
Καὶ νὰ μὲ κατακαύσῃ, νὰ γίνω σὰν καπνός».
Ἐς Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν καὶ νότον καὶ βορρᾶν
Γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι νὰ ἔχωμεν μιὰ καρδιάν.
Βούλγαροι κι' Ἀρβανῖται καὶ Σέρβοι καὶ Ῥωμηοὶ
Νησιῶται κι' Ἡπειρώται μὲ μιὰ κοινὴ ὁργὴ
Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσωμεν σπαθί,
Πῶς εἴμεθα ἀνδρεῖοι παντοῦ νὰ ἔακουσθῇ.
Καὶ ὅσοι τοῦ πολέμου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,
Ἐδῶ ἄς τρέξουν ὅλοι τυράννους νὰ νικοῦν.
Ἐδῶ Ἑλλὰς τοὺς κράζει μ' ἀγκάλας ἀνοικτάς,
Τοὺς δίδει βίον, τόπον, ἀξίας καὶ τιμὰς.
Ὡς πότε ὀφικιῶλος εἰς ξένους βασιλεῖς;
Ἐλα νὰ γίνῃς στυλὸς τῆς ἴδιας σου φυλῆς.
Κάλλια γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ
Ἦ νὰ κρεμάσῃ φοῦντιαν γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
Σουλῶνται καὶ Μανιᾶται λεοντάρια ἔακουστά,
Ὡς πότε ἔς ταις σπηλῆαῖς σας κοιμᾶσθε σφαλιστά;
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια, Ὀλύμπου σταυραετοὶ
Κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια γινῆτε μιὰ ψυχή,
Τοῦ Σαβα καὶ Δουνάβου, ἀδελφία χριστιανοί,
Μὲ τᾶρματα στὰ χέρια καθεὶς σας ἄς φανῇ.
Τὸ αἷμά σας ἄς βράσῃ μὲ δίκαιον θυμὸν
Μικροὶ μεγάλοι ὁμόστε τυράννων τὸν χαμόν,

Ἀναγνωσματάριον τῆς 5'. τάξεως Ἰω. Κοφινιώτου

9

Ἄνδρεῖοι Μακεδόνες, ὀρμήσατ' ὡς θηριά,
 Τὸ αἶμα τῶν τυράννων ῥοφήσατε μὲ μιά.
 Δελφίνια τῆς θαλάσσης, ἀστέρια τῶν νησιῶν,
 Ὡς ἀστραπὴ χυθῆτε, κτυπῆτε τὸν ἐχθρόν,
 Θαλασσινὰ τῆς Ὑδρας καὶ τῶν ψαρῶν πουλιά,
 Κι' ὅς' εἴσθε 'ς τὴν ἀρμάδα 'σάν ἄξια παιδιά,
 Ὁ νόμος σᾶς προστάζει νὰ βάλετε φωτιά.
 Μὲ μίαν καρδίαν ὅλοι, μιὰ γνώμη, μιὰ ψυχὴ,
 Κτυπᾶτε τοῦ τυράνου ἢ ῥίξα νὰ χαθῇ.
 Ν' ἀνάψωμεν μιὰ φλόγα εἰς ὅλην τὴν Τουρκίαν,
 Νὰ τρέξῃ ἀπὸ τὴν Βόσναν ἕως τὴν Ἀραπὶαν
 Ψηλὰ εἰς τὰς σημαῖας σηκῶστε τὸν Σταυρόν
 Κι' ὡσάν ἀστροπελέκια κτυπᾶτε τὸν ἐχθρόν.
 Ποτὲ μὴ στοχασθῆτε ὅτ' εἶνε δυνατός,
 Καρδιοκτυπᾷ καὶ τρέμει 'σάν τὸν λαγὸν κι' αὐτός.
 Τριακόσιοι Κιρτζαλῆδες τὸν ἔκαμαν νὰ ἰδῇ
 Πῶς δὲν 'μπορεῖ μὲ τόπια ἔμπρός τους νὰ σταθῇ.
 Λοιπὸν γιατί ἀργεῖτε ; τί στέκεσθε νεκροί ;
 Κυπνῆσατε μὴν εἴσθε ἐνάντιοι ἐχθροί.
 Ὡς οἱ προπάτορές μας ὥρμουσιν 'σάν θηριά,
 Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν πηδοῦσαν 'σ τὴν φωτιά,
 Οὕτω κ' ἡμεῖς, ἀδελφια, ν' ἀρπάξωμεν μὲ μιᾶς
 Τὰ ὅπλα, νὰ ἐβγοῦμεν ἀπὸ πικρὴ σιλαβιά,
 Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους ποῦ τὸν ζυγὸν βαστοῦν
 Καὶ Ἕλληνες τολμῶσι σκληρὰ νὰ τυραννοῦν.
 Στεριᾶς καὶ 'ς τὰ πελάγη νὰ λάμψῃ ὁ σταυρός,
 Νὰ ῥθῇ δικαιοσύνη, νὰ λείψῃ ὁ ἐχθρός,
 Ὁ κόσμος νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ φορικτὴν πληγὴν,
 Κ' ἐλεύθεροι νὰ ζῶμεν, ἀδελφια, εἰς τὴν γῆν.

Ἡρωϊσμὸς τῆς Μαρούδας.

Ἀφ' οὗ οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπ-
 χειρήσαν νὰ ὑποδουλώσωσι καὶ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1475 ἔτους, ὁ Σουλεϊμάν πασσᾶς ἐπολιορ-
κησε τὴν Λήμνον, τὴν ὅποιαν ἀκόμη κατεῖχον οἱ Ἑνετοί. Ἐν ᾧ
δὲ ἐμελλε νὰ κυριευθῇ αὕτη, ἡ Μαροῦλα γενναία Ἑλληνίς θυγά-
τηρ τοῦ προεστώτος Ἰσιδώρου προσήρχετο εἰς τὴν Παναγίαν καὶ
ἔλεγε· «Βοήθει τοὺς πιστοὺς σου, Παναγία μου, οἱ ὅποιοι πολε-
μοῦσιν ἐν ὀνόματι τοῦ τέκνου σου. Χάρισον τὴν νίκην εἰς αὐ-
τούς». Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες ἀπαυδῆσαντες ἤρχισαν νὰ ὑποχωρῶ-
σιν, αὐτὴ ἔνθους τρέχει κραυγάζουσα· «Ἐδῶ ἡ νίκη. Ποῦ φεύ-
γετε;». Ὅτε δὲ εἶδε τὸν πατέρα αὐτῆς φονευθέντα, ἔλαβε τὸ ξί-
φος αὐτοῦ καὶ παραθαρρύνασα τοὺς κατοίκους ἐξώρμησε κατὰ
τοῦ Σουλεϊμάν καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν.
Θαυμάσας τὸν ἥρωϊσμόν τῆς γενναίας ταύτης κόρης ὁ Ἀντώνιος
Λορεδάνος ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑνετικῆς φρουρᾶς ἐν Λήμνῳ γεν-
ναίως ἀντήμειψεν αὐτὴν καὶ προέτενε νὰ ἐκλέξῃ σύζυγον μεταξὺ
τῶν εὐγενεσιέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἑνετικοῦ στρατοῦ ὅποσχε-
θεῖς ὅτι ἡ Ἑνετικὴ κυβέρνησις θὰ προικοδοτήσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἡ
Μαροῦλα ἀπέκρουσε τὴν ἀμοιβὴν ταύτην, ἀρκεσθεῖσα εἰς τὴν
χαράν, τὴν ὅποιαν ἠσθάνθη σώσασα τὴν πατρίδα αὐτῆς ἀπὸ τῆς
καταστροφῆς.

Λόγος τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Πάφου Κονταρίνη.

Τῇ 16 Μαρτίου 1570 ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐκ Κωνσταντινουπό-
λεως ἐκκινήσας μετὰ στόλου καὶ στρατοῦ ἐνώθει μετὰ τοῦ
Πιαλῆ πασσᾶ ἠπείλει νὰ κυριεύσῃ τὴν Πάφον.

Ὁ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἠπείλει αὐτήν, ἦτο μέγιστος, πάντες δὲ
λαὸς καὶ στρατός, ἄρχοντες καὶ πολῖται πολὺ ἐφοβήθησαν.

Τότε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Πάφου Κονταρίνης, ἵνα παραθαρρύνῃ
αὐτοὺς εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος ὁμίλησεν εἰς τὴν ἁγίαν Σο-
φίαν τὸν ἐξῆς λόγον.

«Πολῖται, ὅσον ὁ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ ἡμᾶς, εἶνε μέγας,
τόσον ἐλπίζω ἐκ τῆς ἀνδρείας, μεγαλοψυχίας καὶ καρτερίας ὑμῶν.

Ἡ θεία πρόνοια, ἡ ὁποία ἀγρυπνεῖ πάντοτε, δὲν μὲ ἀφήνει νὰ
ἀμφιβάλλω περὶ τῆς νίκης καὶ τοῦ θριάμβου. Αἱ δυσκολίαι εἰς

τοὺς ἥρωας εἶνε οὐδέν. Καὶ τὰ δυσκολώτερα καὶ τὰ ἀδυνατώτερα πρῶγματα γίνονται εὐκόλα εἰς τοὺς ἀληθεῖς χριστιανούς.

Ἄν ἐκ τῆς διανοίας ὑμῶν δὲν ἐσβέσθησαν αἱ ἀναμνήσεις περὶ τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, ἔχω σταθερὰν πεποίθησιν, ὅτι ἡ καρτερία ὑμῶν θὰ στεφανωθῇ διὰ δόξης ἀθανάτου. Πολλὰκις οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν στρατεύματα ἰσχυρότατα καὶ πολυάριθμα. Πάντες οἱ λαοί, τοὺς ὁποίους ὁ Θεός ἠθέλησε νὰ σώσῃ, ἐθριάμβευσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ κατ' αὐτῶν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Τὰ ὕδατα τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπεχώρησαν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ἵνα ἀφήσωσι πέραμα νὰ διαβώσιν. Τὸ μάννα ἐπιπτεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα θρέψῃ αὐτούς, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, ἵνα χορηγήσωσιν εἰς αὐτοὺς ὕδωρ ἀφθονον. Καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ἰσχυρὰν βοήθειαν ἐκ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὑμεῖς μάχεσθε ὅχι μόνον περὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς δόξης ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πατρίδος, περὶ τῶν γυναικῶν περὶ τῶν τέκνων καὶ περὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν. Ὑμεῖς εἶσθε ἄνδρες ἐλεύθεροι καὶ ἄνδρεῖοι, οἱ ἐχθροὶ ὑμῶν εἶνε ἄθροισμα ἀχρείων δούλων. Δείξατε ἀνδρείαν, ὡς πρέπει, καὶ ἔχετε πεποίθησιν, ὅτι θὰ νικήσετε».

Ὁ λόγος οὗτος τοῦ σεβαστοῦ καὶ φιλοπάτριδος ἐπισκόπου τοσοῦτον ἐνεφύχασε πάντας, ὥστε ὁ εἰς ἐθάρρυνε τὸν ἄλλον εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἡ γενναία τούτων ἀντίστασις ἠνάγκασε τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πάρου.

Παραδόσεις τῆς Πάρου.

Ἡ Πάργα εἶχε μὲν παραχωρηθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τοῦ 1800, ὥπως καὶ τὸ Βουθρητὸν καὶ ἡ Πρέβεζα καὶ ἡ Βόνιτσα· ἀλλ' ἐνῷ τὰ τελευταῖα ταῦτα φρούρια ὑπέκυψαν ἐν τῇ μεταξὺ εἰς τὴν ὀλοσχερῇ τῶν Ὁσμανιδῶν κυριαρχίαν, ἡ Πάργα διέσωζεν αὐτονομίαν τινὰ ὑπὸ τὴν ἀλληλοδιάδοχον προστασίαν τῶν Ῥώσων καὶ τῶν Γάλλων. Ὁ Ἀλῆς κυριεύσας τὴν Πρέβεζαν, ἐπεθύμει νὰ γίνῃ κύριος καὶ τῆς Πάρου, ἡ ὁποία ἦτο τὸ τελευταῖον προπύργιον τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἠπείρου. Πρὸς τοῦτο ἄλλοτε μὲν μετεχειρίζετο τρόπους καὶ μέσα ἥπια, ἄλλοτε δὲ βίαν. τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου

τοῦ 1808 ἔγραψε πρὸς τοὺς Παργίους ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας παρεκάλει αὐτοὺς τὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτὸν ὑποσχόμενος δικαίωματα καὶ ἀμοιβάς, ἄλλως ἠπειλεῖ ὅτι θὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν. Οἱ Πάργιοι ὅμως δὲν ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐπιστολήν ταύτην, διότι τοῦτο ἐνόμιζον περιττὸν καὶ ἀπόδειξιν μικροφυχίας. Ὁ Ὑψηλὸς ἀπορῶν διὰ τὴν σιωπὴν καὶ ἀδιαφορίαν τῶν Παργίων ἔπεμψεν ἄλλην ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτηι νὰ γίνωσι φίλοι ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ διώξωσιν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τοὺς Σουλιώτας καὶ νὰ φονεύσωσι τοὺς Γάλλους. Οἱ Πάργιοι ἀπήντησαν εἰς τὰς δύο ἐπιστολάς τοῦ Ὑψηλοῦ τοιοῦτοτρόπως.

«Ἐλάβαμεν τὰ δύο σου γράμματα καὶ ἐχάρημεν διὰ τὴν ὑγείαν σου. Τὴν ὑποταγὴν ὅμως, τὴν ὁποίαν ζητεῖς, εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσῃς· διότι ἡ διαταγὴ σου παρακινεῖ ἡμᾶς εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἐλευθερον θάνατον οὐχὶ δὲ εἰς τὸν ἄτιμον τυραννικὸν ζυγόν. Ἀπαιτεῖς νὰ διώξωμεν ἐκ τῆς χώρας ἡμῶν τοὺς Σουλιώτας καὶ νὰ φονεύσωμεν τοὺς Γάλλους, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο. Καὶ ἂν ἠδυνάμεθα, δὲν θὰ ἐπράττομεν τοῦτο, διότι ἡ πατρις ἡμῶν καυχᾶται διὰ τὴν καλὴν πόλιν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε πάντοτε καὶ διὰ τοῦ αἵματος. Πῶς λοιπὸν εἶνε θάνατον ἡμεῖς νὰ ἀμαυρώσωμεν τὴν δόξαν καὶ ὑπόληψιν τῆς πατρίδος! Τὸ νὰ ἀπειλῇ ἡμᾶς ἀδίκως, εἶνε δικαίωμα σου, ἀλλ' αἱ ἀπειλαὶ δὲν εἶνε ἴδιον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Ἡμεῖς οὐδέποτε ἐγνωρίσαμεν φόβον, ἀλλὰ συνειδίσαμεν εἰς τὸν ἔνδοξον πόλεμον ὑπὲρ πατρίδος». Διὰ τοιοῦτου θάρρους κατώρθωσαν οἱ Πάργιοι νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Τῷ 1804 ἡ ἐν Παρισίοις συγκροτηθεῖσα γενικὴ συνέλευσις τῶν βασιλέων παρέδωκε διὰ συνθήκης τὴν Ἑπτάνησον εἰς τοὺς Ἀγγλους. Οἱ Πάργιοι φοβούμενοι τὸν Ἀλὴν πασσαὺν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἀγγλους, οἵτινες ὑπεσχέθησαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐνωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν μετὰ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ 1810 αἱ ὑποσχέσεις τῶν Ἀγγλῶν ἐφάνησαν ψευδεῖς, διότι οἱ Ἀγγλοὶ ἀσπλάγχχνως καὶ μισανθρώπως φερόμενοι παρέδωκαν εἰς τὸν Ἀλὴν τὴν Πάργαν ἐπὶ τῷ ὄρῳ, ὅτι οὗτος θέλει καταβάλλει εἰς τοὺς κατ' οἴκους, μέλλοντας νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς Κέρκυ-

ραν ἀποζημίωσιν 150,000 λιρῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ τῆς θλίψεως καὶ καταπλήξεως αὐτῶν στιγμῇ οἱ Πάργιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀκούσωσι τι περὶ μεταναστεύσεως. Ἀνορύξαντες τοὺς τάφους τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ λαβόντες τὰ ὀστέα αὐτῶν κατέκαυσαν αὐτὰ διὰ πυρᾶς μεγάλης ἐν μέσῳ ἀγορᾶ· μαθόντες δὲ ὅτι ἔρχεται ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ὁ Ἄλῃς καὶ κάλλιστα γνωρίζοντες ὅποια περιμένει αὐτοὺς τύχη, ἀπεφάσισαν ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ ἀπελπισμοῦ νὰ φονεύσωσι μὲν ἰδίαις χερσὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, νὰ πέσωσι δὲ ἀγωνιζόμενοι τὸν ἔσχατον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα. Εὐτυχῶς προλαβὼν ἦλθεν ἐκ Κερκύρας ὁ καλὸς κἀγαθὸς Ἀγγλος Ἀδαμὶς καὶ ἀνεχαίτισε μὲν τὴν πορείαν τοῦ σατράπου, κατέπεισε δὲ τοὺς Παργίους ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς Κέρκυραν. Αἱ περιπέτειαι αὗται κατέστησαν τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας ἐν τῶν τραγικωτέρων γεγονότων τῶν χρόνων ἐκείνων. Τὰ καταλαβόντα τοὺς Παργίους αἰσθήματα ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς χώρας αὐτῶν ἀπεικονίζει τὸ ἐξῆς ἐκφραστικώτατον δημῶδες ποίημα.

Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴ Πρέβεζα διαβῆκαν εἰς τὴν Πάργα,
Τῶνα κυττάει τὴν ξενιτείᾳ, τ' ἄλλο τὸν Ἀἰ Γιάννη,
Τὸ τρίτο τὸ κακόμοιρο μοιρολογάει καὶ λέγει·
«Πάργα! Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγυρίζει.
Δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο... μὲ προδοσιὰ σὲ πέρνει.
Βεζύρης δὲν σ' ἐνίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια,
Ἐφρευγαν Τοῦρκοι ὅσιν λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
κι' οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νὰ ῥθουν νὰ πολεμήσουν.
Εἶχες λεβέντες ὅσιν θεριά, γυναῖκες ἀνδρειωμένες,
πῶτρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαροῦτι γιὰ προσφάγι.
Τάσπρα πουλήσαν τὸ Χριστό, τάσπρα πουλοῦν κι' ἐσένα.
Πάρτε μανάδες τὰ παιδιὰ, παπάδες τοὺς ἀγίους,
Ἄστε, λεβέντες, τάρματα κι' ἀφήστε τὸ τουφέκι.
Σκάψτε πλατειὰ, σκάψτε βαθειὰ, ὅλα σας τὰ κυβούρια
καὶ τ' ἀντριωμένα κόκκαλα, ξεθάψτε τοῦ γονειοῦ σας,
Τούρκους δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴ τὰ πατήσουν».

Ῥήγας-Χουσεήμης.

Ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Ζαμπελλίου, « Ῥήγας ὁ Φεραῖος » ἀποσπῶμεν τὸν διάλογον τοῦ Ῥήγα μετὰ τοῦ Χουσεήμη, στατάρχου Ὀθωμανοῦ ἀπειλοῦντος τὸν Ῥήγαν καὶ τοὺς ἄλλους ἑταίρους, ὅτι θὰ θανατωθῶσι διὰ σκληροτάτων βασάνων.

Χουσ. Ὅτι ἀφεύκτως μέλλει νὰ παιδευθῇτε,
Γνωρίζετε καὶ εἰσθε ἔτοιμοι, βλέπω.
Ποία παιδεῖα σᾶς περιμένει ὁμως
Γνωρίζετε ἐξ ἴσου; Τρομερωτάτη.

Ῥήγας. Χαίρεις, διότι εἰς χεῖράς σου μᾶς ἔχεις
Καὶ ἀπειλεῖς. κ' ὑβρίζεις, βάθραρε . . . ὁμως
Ἄκουσον λόγους ἀνθρώπου ἐλευθέρου,
Ὅστις δὲν ἐφοβήθη ποτὲ κανένα,
Οὔτε σὲ τώρα, οὐδὲ τὰς ἀπειλάς σου.
Ἀγάλλεσαι, διότι ἐδῶ δεσμεύεις
Τοῦτό μου τὸ κορμίον; αὐτὸ ἀμέσως
Ὑπόθεσε χαμέμον, ἀφοῦ ἐδέθη,
Ἀφοῦ πρὸ σὲ ἐσύρθη. Ἡ ψυχὴ ὁμως
Ἀδούλευτος, ἀνδρεία, ἄτρομος εἶνε.
Καὶ μάθε καὶ αἰσθάνου τί σᾶς ἐλέγχει·
Δὲν εἰσθε ἴσως σεῖς ὅλοι τύραννοί μας;
Αὕτη ἡ δούλη, καὶ χαμερπῆς ζωὴ μας
Δὲν κρέματ' εἰς τὸ ξίφος ἐκάστου Τούρκου;
Δὲν μᾶς ζητεῖτε, δὲν ἀδράζετε βιαίως
Τὰ τέκνα, τὰς γυναῖκας, τὰ κτήματά μας;
Δὲν σπείρομεν τὴν γῆν γιὰ σᾶς πάντα;
Δὲν μᾶς κτυπᾶτε καὶ δέρετε ὡς κτήνη;
Ἄγριοι λύκοι, ὄχι ποιμένες εἰσθε·
Καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐπιθυμεῖς ἀκόμη
Νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς τρώγοντάς μας λύκους;
Σᾶς μισῶ ὅλους καὶ θέλει σᾶς μισήσω,
Ὡστε μοὶ μένει ἀναπνοὴ καὶ πνέω.

- Καὶ ὅταν ἄπαξ τὸ μῖσος, τὴν ὀργὴν μου
Δὲν δύναμ' ἔτι ἐμπράκτως νὰ πληρώσω,
Θανάτωσόν με διὰ νὰ μὴ σᾶς βλέπω.
- Χουσ. Θέλει θανατωθῆτε, ἅπαντες δοῦλοι.
Καὶ σὺ καὶ οὗτοι καὶ ὅλον σας τὸ γένος.
Νὰ ζῆτε, εἶνε χάρις αὐτῇ καὶ ζῆτε
Δουλεύοντές μας, τὴν ἐξοφλεῖτε ἴσως ;
'Αλλ' ὅταν ἔτι καὶ ἀχαρίστως ζῆτε,
Τρέμετε, θέλει τυραννικῶς σφαγῆτε.
'Απὸ τοὺς πέντε ποιὸς εἶνε ὁ 'Ρήγας ;
'Ρήγας. Διὰ τί ; λέγε.
'Επίσης πταίσται δὲν εἴμεθα κ' οἱ πέντε ;
Λοιπὸν κ' οἱ πέντε ἐπίσης νὰ σφαγῶμεν.
- Χουσ. Εἴπατε.
- Περ. Μὴ προσμένῃς.
- Χουσ. Εὐθύς.
- Σέργ. Διόλου.

'Ρήγας - Μαυρογένους.

Ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Ζαμπέλιου «'Ρήγας Φεραίος» ἀπο-
σπῶμεν ἐπίσης τὸν ἐξῆς πατριωτικώτατον διάλογον τοῦ 'Ρήγα,
Μαυρογένους, Σεργίου, Φιλητᾶ καὶ Περραιδοῦ, ἐταίρων τῆς Φι-
λικῆς Ἑταιρείας.

- 'Ρήγας. Ἄνδρες ἐταῖροι, θαρρεῖτε, εὐτυχεῖτε.
Τῆς νίκης ἡ ἡμέρα ἔφθασεν ἤδη,
Καὶ σᾶς προσμένει ὁ στέφανος τῆς δόξης
Εἰς τοῦ θανάτου τὴν τελευταίαν ὥραν.
Στεροροί, ἀνδρεῖοι Ἕλληνες, εὐρεθῆτε,
Μὴ σᾶς ὠχρώσῃ τὸ πρόσωπον ὁ φόβος.
'Ἡ ὄψις τῶν βασάνων μὴ σᾶς τρομάξῃ
'Αλλὰ ὁ πόθος τῆς φίλης μας πατρίδος
'Ἄς δυναμώσῃ, ἅς θρέψῃ τὴν ψυχὴν σας.
Εἰς τὸ μέγαλον καὶ θεῖον ὄνομά της
Πρὸ πολλοῦ ἤδη ὠρκίσθημεν συμφώνως.

Πρὸ πολλοῦ ταύτην τὴν δουρικὴν ζωὴν μας
Πρὸς αὐτὴν ὅλοι ἐτάξαμεν ὡς δῶρον.
Ἐλευθερία, ἢ θάνατος ὑπάρχει
Παντὸς ἐταίρου τὸ ὄπλον κ' ἡ σημαία,
Ἐλευθερία, θεὰ ἔλευθερία.
Σφιγκτὰ βοῶσι τὰ ὄρη, τὰ πελάγη,
Ἦ χέρσος ὅλη κ' αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος.
Κ' εἰς τὴν βοήν των αὐτὴ ἀπὸ τὰς Ἀλπεῖς
Ὡς ἡ σελήνη ἀπὸ βουνὸν προβαίνει
Κ' ἔρχεται, ἀντιβοάει, ᾧ ναί, τὸ φῶς της.
Ἦρχισε ν' ἀνατέλλῃ κ' ἐδῶ ἀκόμη,
Κ' ἐδῶ νὰ λυῇ τοῦ Ἑλλήνος τὸν ὕπνον,
Καὶ νὰ θαμβῶνῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Τούρκου.
Εὐφρανθήτε, χαρῆτε, ὁ θάνατός μας
Τὴν ὥραν τοῦ ἀγῶνος ἤχει, ἀνοίγει,
Τὴν ποθουμένην Ἀνάστασιν τοῦ Γένους
Καὶ τῶν βαρβάρων τὴν ἔξωσιν καὶ πτώσιν.

Μαυρ. Ὅτι διὰ τὸ γένος μὲ χαρὰν πίπτω,
Ἄν δὲν προαποθάνῃς, θέλει γνωρίσεις·
Ὅμως, ἂφ' οὗ σφαγῶμεν, τίς τελειώνει
Τὸ μέγα ἔργον τότε;

Ρήγας. Ἦ Ἑταιρεία.

Αὐτὴ ἡ ποθητὴ μου πιστὴ θυγάτηρ
Καὶ τὴν ὁποῖαν ἀφήνω κληρονόμον.
Ἦμην ἀκόμη ἀγένειον παιδίον,
Ὅτε ὡς ἀπ' ἀνέμου ξοπὴν σπρωγμένος
Ἔσκυψα, προσηλώθην εἰς τῶν ἐνδόξων
Προγόνων μας τὰς βίβλους. Καὶ εἶδον τότε
Πόσον φωτοχυσίαν ἀνῆψαν δόξης,
Καὶ εἰς ἐκείνην ἠὔξησα κ' ἐπυρώθην·
Ἄλλ' ὅτε ἀναβλέψας καὶ ἀπὸ ὕπνον
Εἶδον ποίων πατέρων εἴμεθα τέκνα,
Πόσον τὸν τράχηλόν μας ὁ ζυγὸς σφίγγει,
Καὶ πόσον σκότος τὸ γένος μας σκεπάζει,

Ἄ ! Μαυρογένη, ἔνθεν τὰ ὄμματά του
 Ἔχυνον θάμβος καὶ δάκρυα καὶ θρήνους
 Κ' ἔνθεν τὸ στήθος ἔβραζεν, ἔτι βράζει,
 Ὅσπερ τὴν Αἴτναν ἀπὸ θυμὸν καὶ λύσσαν.
 Καὶ πάραυτα νὰ γράψω ἥρχισα πρῶτον,
 Νὰ σχεδιάσω τὴν γῆν μας τὴν Ἑλλάδα,
 Τοὺς Ἕλληνας ν' ἀνάψω μ' ὀδὰς γενναίας,
 Κ' ἔπειτα νὰ συστήσω εὖρημα μέγα
 Δύσκολον, κινδυνῶδες, ἀλλ' ἀναγκαῖον
 Καὶ ἔνδοξον ἀκόμη, τὴν Ἑταιρείαν.
 Πάραυτα εἶδον πανταχόθεν νὰ δεθῶσι
 Μ' ἀδαμαντίνας καὶ μυστικὰς ἀλύσεις
 Ὅλων τῶν ἐλευθέρων ψυχῶν αἱ ψῆφοι,
 Τοῦ γένους μας τὸ πνεῦμα, εὐθύς ν' ἀλλάξῃ
 Ξένοι γενναῖοι τὰς χεῖρας νὰ κροτῶσι,
 Νὰ μᾶς θαρρύνῃ ἐκεῖθεν ἡ Γαλλία,
 Καὶ ὁ Πασσάνος ἐδῶθεν νὰ στρατεύῃ.
 Ἡ πυρὰ ἤδη εὐρέθη καὶ συνήχθη·
 Δὲν μένει, πάρεξ νὰ σωρευθῇ ν' ἀνάψῃ·
 Ἄς πέσωμεν γενναίως, θέλει ἀνάψῃ.
 Σερ. Καὶ νὰ μ' ἀνοίξῃ ἡ μάχαιρα τοῦ Τούρκου,
 Προῖμον μνηῖμα χωρὶς νὰ χαιρετίσω
 Τὴν πρώτην λάμψιν τῆς ἀναστάσεώς μας
 Καὶ ν' ἀποθάνω δοῦλος.

Ῥήγ.

Καὶ τί ἐθάρρεις;

Νὰ ἐπιζήσης ὥσως ; νὰ ἀποφύγῃς
 Τοὺς πρώτους τοῦ ἀγῶνος σεισμοὺς καὶ βρόντους;
 Ἡ τρυπωμένος ἐσκόπεις νὰ μείνῃς;
 Ἀνοίγουσι τὴν πάλην, πίπτοντες πρῶτοι,
 Ἡ μᾶλλον πίπτει ἡ ἐνεστῶσα πλάσις
 Ἵνα λυτρώσῃ καὶ λάμψῃ τὰς μελλούσας.
 Οὕτω γεννῶνται κ' ὑψώνονται τὰ ἔθνη
 Καὶ χύνουσ' εἰς τὸ μέγα τοῦ κόσμου πλάτος

Σημεῖα ζῶντα φωτὸς ἀσβέστου ἵχνη.
 Εὐτυχεῖς ὅσοι εἰς τῆς ὑψώσεώς των
 Τὴν σκιὰν ζῶντες κοίντοντ' ἀναπαυμένοι !
 Ἄλλ' ὅσοι τὰ γεννῶσιν εὐτυχεῖς πλέον
 Τρυγῶσι γέρας ἀμάραντον, τὴν δόξαν.
 Ἦ φήμη τοὺς σαλπίζει σωτήρες πάντα,
 Ἀνδρίζεσθε τοιοῦτοι θέλει γραφθῆτε
 Εἰς τῶν Ἑλλήνων τὰς φωτεινὰς σελίδας.
 Ναὶ ἂν ἡ τύχη μ' ἠξίωσε νὰ πέσω
 Εἰς ἀναμμένον Ἑλληνικὸν ἀγῶνα,
 Τρανῶς κτυποῦντα, βάφοντα τὸ σπαθίον,
 Εἰς τῶν ἐχθρῶν τὸ αἷμα. Ἄ νὰ ἐμπόρουν,
 Πρὶν ἢ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸ φῶς κλείσω
 Δέκα κἂν δέκα νὰ φονεύσω Τούρκους !...
 Κ' ἔπειτα ν' ἀποθάνω....

Φιλ.

Ῥήγας. Καὶ ἐγὼ ὁμοίως.
 Ἦλπιζον ν' ἀποθάνω σφίγγων τὰ ὄπλα.
 Ὅμως ἡ μοῖρα ἐναντιοῦται, βλέπεις.
 Ἄδικος Αὐστρία, φίλη τοῦ τούρκου,
 καὶ τῆς Ἑλλάδος ἄσπονδος ἐχθρὸς, πάντα
 Τὸ κρῖμα πέντε, τοῦ μίσους σφαγείων,
 Νὰ γραφθῇ πρῶτον εἰς τῶν Γραικῶν τὴν μνήμην.
 Καὶ ἔπειτα νὰ πέσῃ ἐπάνωθέν σου.
 θαρρεῖτε ὅμως τὸ χρέος τῆς Πατρίδος
 Μὲ σᾶς ἐντάμα ἐξώφλησα τελείως
 Μῆτε διότι ἄοπλος κατεβαίνω,
 Σᾶς σύρω στεφάνους εἰς τὰς ἐνδόξους
 Σκιὰς τῶν ἀθανάτων. Θαρρεῖτε, μένει
 Τὴν φλόγαν ν' ἀνάψῃ ὅμιλος ἄλλος
 Καὶ ἄλλος νὰ κροτήσῃ δεινοὺς πολέμους.
 Μένουσιν οἱ Σουλιῶται τοῦ ψυχροῦ Πίνδου
 Οἱ ἀετοὶ τοῦ Ὀλύμπου, οἱ λευκοὶ κύκνοι,
 Οἱ γίγαντες πῆς Ἰδης καὶ τόσων ἄλλων
 Παλληκαρίων πλῆθος· αἱ τοῦ Αἰγαίου

Εὐπτεροι ἄλκυόνες μένουσιν ἔτι,
 Ὑδραῖοι καὶ Ψαραῖοι καὶ Σπετσιῶται,
 Θαλασσοφάγοι, μάχιμοι, φλογοβόλοι.
 Νὰ κινηθῶσι συγχρόνως φωνὴ λείπει.
 Καὶ αὕτη μόνον περίστασιν προσμένει.

Περ. Μὲ σὲ τίς πλέον δὲν ἀποθνήσκει χαίρων;
 Ῥήγας. Ἀ! ἡ ἰδέα τῆς εὐτυχοῦς κ' ἐνδόξου
 Ἐγέρσεώς μας γεμίζει τὴν ψυχὴν μου!
 Ὅρθος εἰς τοῦ Ὀλύμπου τὰ ὕψη στέκει
 Καὶ κάτω βλέπω τὸν ἐνδοξὸν ἀγῶνα.
 Τὰ πέριξ ὄρη φαίνονται σκεπασμένα,
 Ἀπὸ γυναῖκας καὶ γέροντας καὶ τέκνα,
 Ὠχρά, κλαμένα, σκούζοντά, πεινασμένα.
 Κατὰ γῆς ὅμως ἀνάκατα κεῖται
 Στιβακτὸν πληθὺς ἀνθρώπων πολεμούντων,
 Ἡ συμπλοκὴ τινάσσει τὸν τόπον ὅλον.
 Γεμίζει τὸν ἀέρα θύρυβος μέγας,
 Φωνῶν καὶ βρόντων καὶ κρότων κ' ἀκουσμάτων,
 Ὅστις τὰ ὄρη κτυπῶν ἀντιλαλάει.
 Τῆς γῆς ἡ κόνις καὶ ὁ καπνὸς τῆς μάχης
 Ὑψώνουσι πάντοθεν σύννεφα μαύρα,
 Ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων φαίνονται μόλις
 Ἀστράπτοντα ξίφη σπιθοβολοῦντα ὅπλα
 Καὶ ὑψηλὰ στρωμένα ἀπλωταὶ φλόγες.
 Μακρόθεν τοῦ Αἰγαίου τὸ λευκὸν κύμα
 Φουσκώνει καὶ ἀφρίζει καὶ μακρὰ σκάφη
 Βροντῶσιν, ἐξεμοῦσι, ῥίπτουσι φλόγας.
 Ἀλλ' ἰδοὺ βλέπω καὶ ἀφανίζοντ' ὅλα,
 Καὶ μόνον ἡ σωθεῖσα Ἑλλάς νὰ μένῃ
 Ὡς μένει πλοῖον μετὰ βιαίαν ζάλην.
 Αἱ πεσοῦσαι πόλεις καπνίζουσιν ἀκόμη
 Οἱ ποταμοὶ κινοῦσι κόκκινον ῥεῦμα
 Κ' ἡ γῆ κατασκαμμένη σκεπάζετ' ὅλη
 Μὲ σκόρπια δένδρα καὶ μὲ νεκρὰ κορμιά.

Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ ὑφοῦται, ἀερίζει
 Λαμπρὰ σημαία μὲ τὸν σταυρὸν καὶ φέρει
 Γράμματα χαραγμένα «Ἐλευθερία»
 Εἰς τὸ πλευρόν, ἡ Θέμις Δέλτους προσφέρει.
 Ἐδῶ ἡ νίκη μὲ δάφνας στεφανώνει,
 Κ' ἐκεῖ ἡ φήμη τὴν ἔγερσιν κηρύττει.
 Περ. Εὐτυχεῖς ὅσοι τὰ ἴδωσιν ἐμπράκτως.
 Σέρ. Ἐμπλεως τούτων ἅς ἀποθάνω τώρα.

Προκήρυξις Ὑψηλάντου.

Διαβάς ὁ Ὑψηλάντης τῇ 22 Φεβρουαρίου τὸν Προῦθον καὶ
 φθάσας εἰς Ἰάσιον ὑψωσεν ἀμέσως ἐκεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἀνε-
 ξαρτησίας καὶ ζωσθεὶς τὴν σπάθην ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μολ-
 δαυτας Βενιαμὶν ὠρίσθη νὰ μὴ θέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν θήκην, ἐὰν
 ῥὲν ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς. Εἶτα δὲ ἀνήγγειλε τὴν γενικὴν τῆς
 Ἑλλάδος ἐπανάστασιν διὰ φλογερᾶς προκηρύξεως, περικοπὰς τῆς
 ὁποίας ἔχουσιν οὕτω «Ἡ ὥρα ἦλθεν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες. Πρὸ
 πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἰδίων δι-
 καιωμάτων καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν προσεκάλουν ἡμᾶς εἰς μίμη-
 σιν. Αὐτοὶ ἂν καὶ ὁπωσοῦν ἐλεύθεροι, προσεπάθησαν ὅλαις ду-
 νάμεσι ν' αὐξήσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαν αὐτῶν
 τὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν καὶ φίλοι εἶναι πανταχοῦ ἔτοι-
 μοι. Οἱ Μωραῖται, οἱ Σουλιῶται καὶ ἅπανα ἡ Ἡπειρος ὁπλοφο-
 ροῦντες περιμένουσιν. Ἄς ἐνωθῶμεν λοιπὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ.
 Ἡ πατρίς προσκαλεῖ ἡμᾶς. Ἡ Εὐρώπη προσηλάνουσα τοὺς
 ὀφθαλμοὺς εἰς ἡμᾶς ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκινήσιάν ἡμῶν. Ἄς ἀντη-
 χήσωσι λοιπὸν πάντα τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ἥχον τῆς πο-
 λεμικῆς σάλπιγγος, καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν τρομερὰν κλαγγὴν
 τῶν ἀρμάτων. Ἡ Εὐρώπη θὰ θαυμάσῃ τὰς ἀνδραγαθίας ἡμῶν,
 οἱ δὲ τύραννοι τρέμοντες καὶ ὠχροὶ θὰ φύγωσιν. Εἰς τὴν φωνὴν
 τῆς σάλπιγγος πάντα τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου πελά-
 γους θὰ ἀντηχήσωσι, τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐν εἰρήνῃ
 ἐγνώριζον νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ πολεμῶσι, θὰ διασπεί-
 ρωσιν εἰς πάντας τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου διὰ τοῦ

διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μαχαίρας τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.

Ποία Ἑλληνικὴ ψυχὴ θὰ ἀδιαφορήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος; Εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ Καίσαρος φίλος, σείων τὴν ἡματωμένην γλαυῦδα τοῦ τυράννου, ἐγείρει τὸν λαόν. Τί θὰ πράξητε ὑμεῖς, ὦ Ἕλληνες, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ πατρίς γυμνὴ μὲν δακνύει τὰς πληγὰς αὐτῆς, μετὰ διακεκομμένης δὲ φωνῆς ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν τέκνων αὐτῆς; Ἄς καλέσωμεν λοιπὸν ἐκ νέου, ὦ ἄνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι Ἕλληνες, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἔνδοξον γῆν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς συγκροτήσωμεν μάχην μεταξὺ τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἄς πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων, οἱ ὅποιοι ἵνα καταστήσωσιν ἡμᾶς ἐλευθέρους, ἐπολέμησαν καὶ ἀπέθανον ἐκεῖ! Τὸ αἷμα τῶν τυράννων εἶνε δεκτὸν εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Ἑπαμεινώνδου τοῦ Θηβαίου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβούλου, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς τριακοντα τυράννους· εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οἱ ὅποιοι συνέτριψαν τὸν Παισιστρατικὸν ζυγόν, θὰ εἶνε χαρὰ ἢ πρᾶξις ἡμῶν. Ὡσαύτως εἰς ἐκείνην τοῦ Τιμολέοντος, ὅστις ἀποκατέστησε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὰς Συρακούσας, τὴν τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους, τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν τριακοσίων, οἵτινες κατέκοψαν πολλὰς τοὺς ἀναριθμήτους στρατοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν. Τούτων τοὺς βαρβαρωτέρους καὶ ἀνανδροτέρους ἀπογόνους ἀπόκειται εἰς ἡμᾶς σήμερον νὰ ἐξαφανίσωμεν ἐξ ὁλοκλήρου».

Φίλοπατρία Ὑψηλάντου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου εἰς Πετρούπολιν. Ἡ εὐοκία καὶ ἡ ὑπόληψις τοῦ αὐτοκράτορος προήγαγον αὐτὸν εἰς βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Ὅτε δὲ ἡ Ρωσία ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ναπολέοντος Α', ὁ Ὑψηλάντης ἐπέδειξεν ἀνδρείαν μεγάλην. Κατὰ τὴν φοδερὰν ἰδίως μάχην τῆς Λειψίας ἐπολέμησε μετὰ σπανίας γενναιότητος ἀπολέσας τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἀξιωθεὶς ἕνεκα τῆς ἀνδρείας κατὰ τὸ 1815 τῆς ἐμπιστευτικῆς θέσεως ὑπασπι-

στοῦ τοῦ αὐτοκράτορος προήχθη μετὰ δύο ἔτη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου.

Ἄλλ' ἂν καὶ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἡ θέλησις τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου, οὐδέποτε ὁμοῦς ἐδέχθη νὰ γίνῃ Ῥώσος ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ὅτε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ παρώτρυνεν αὐτὸν μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς χειρὸς νὰ νυμφευθῇ καὶ ἡτυχάσῃ, ὁ Ὑψηλάντης ἀπεκρίθη·

«Ἡ ἐπιθυμία μου, Μεγαλειότατε, εἶνε νὰ νυμφευθῶ τὴν πατρίδα μου καὶ νὰ ἀποθάνω μαχόμενος ὑπὲρ αὐτῆς».

Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐλθὼν εἰς Ὑδραν ἐξέδωκε πρὸς τοὺς Ἑλληνας τὴν ἐξῆς προκήρυξιν τῇ 12 Ἰουνίου 1821.

«Ὁμογενεῖς φιλελεύθεροι Ἕλληνες. Διορισθεῖς ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Γένους ἡμῶν Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου νὰ ἔλθω εἰς τὴν φιλότιμην Ἑλλάδα πληροξοῦσιος ἀρχιστρατήγου Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων μερῶν, ἔφθασα ἤδη θείᾳ δυνάμει εἰς τὴν νῆσον Ὑδραν.

»Ὅσοι μὲν ἐλάβετε τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ὀρθοδόξου Γένους φιλοτιμήθητε νὰ φανῆτε ἄξιοι πολεμισταί, δεικνύοντες εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου πόλεμον ἀνδρείαν ἀκαταμάχητον, ὁμόνοιαν ἀδιαίρετον καὶ εἰς τοὺς στρατηγούς εὐπειθειαν ἀπαράβατον.

»Ὅσοι δὲ μέχρι τοῦδε ἐμείνατε ἀκίνητοι, ἐγέρθητε, ἀρπάσατε τὰ ὄπλα καὶ πανταχόθεν τρέξατε νὰ ἐλευθερώσητε τὴν πατρίδα. Ἐντὸς ὀλίγου ἂς ἐνωθῶμεν πάντες, ἵνα καθυποτάξωμεν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν τύραννον τοῦ Γένους.

»Δὲν ἐλπίζω, ὅτι θὰ εὗρεθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀμέτοχος τῆς προγονικῆς ἀνδρείας καὶ ἀνάξιος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ αὕτη ἡ ἀδιαφορία λογίζεται καὶ εἶνε τῶντι ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα. Τίς δυνάμενος νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτόν, θὰ ἀνεχθῇ νὰ μένῃ ἔξω καὶ νὰ ὀνειδίζεται ὡς νόθος Ἕλλην; Τὸ τέλος τῶν ἀγώνων εἶνε ἡ ἐλευθερία ἢ ἑνδοξος θάνατος. Αἰωνία δόξα παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώποις, βραβεῖα καὶ προβιβασμοὶ θὰ δοθῶσιν εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους».

Μάχη ἐν Καρπενήσιῳ.

Τῷ 1823 στρατὸς εἴκοσι χιλιάδων Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν κατερχόμενος ἐκ τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πασσᾶ τῆς Σκόδρας ἐνέσπειρε πανταχοῦ τὸν φόβον. Ὁ ἀπελπισμὸς κατέλαβε πάντας, πᾶσα δὲ ἀντίστασις ἐφαίνετο ματαία καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ καλῶς ὠχυρωμένου Μεσολογγίου. Κατ' αὐτὴν ὥμῳς τὴν κρίσιμον περίστασιν ὁ Μάρκος Μπότσαρης φαίνεται σωτὴρ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μάρκος δὲν ἀναμένει τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰ τεῖχη τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλὰ περιφρονῶν τὸν κίνδυνον σπεύδει μετὰ τριακοσίων παλληκαρίων εἰς Καρπενήσιον, ὅπου πρὸ ὀλίγου εἶχε στρτοπεδεύσει ἢ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν Τούρκων. Ἐνταῦθα δὲ ἀποφασίζει δι' ἐνὸς τολμήματος καὶ τοὺς ἐχθροὺς νὰ καταπλήξῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας νὰ διδάξῃ τὴν θυσίαν ὑπὲρ πατρίδος.

Λοιπὸν τῇ 7 Αὐγούστου προσβάλλει περὶ τὸ μεσονύκτιον τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι καταθρονηθέντες νομίζουσιν, ὅτι προδοσία ἔγαινε καὶ στρέφουσι τὰ ὅπλα κατ' ἀλλήλων.

Ὁ Μάρκος ἐν τῷ μεταξύ προχωρεῖ εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, φονεῖ διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς πολλοὺς Τούρκους καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐκδιᾷσῃ καὶ αὐτὴν τὴν σκηνὴν τοῦ πασσᾶ. Ἀλλὰ τότε σφαῖρά τις ἐπιτυχοῦσα αὐτὸν εἰς τὴν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ἀφῆκεν αὐτὸν ἄπνουν. Οἱ Σουλῶται ἐκδικοῦνται αὐτὸν μέχρι πρῶτας σφάζοντες τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι τραπέντες εἰς φυγὴν ἐγκαταλείπουσιν εἰς τοὺς νικητὰς λάφυρα πλουσιώτατα. Καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐνδόξων τούτων τροπαίων μεταφέρεται ὁ νεκρὸς τοῦ Μάρκου εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου θάπτεται μεγαλοπρεπῶς. Ὁ θάνατος τοιοῦτου ἥρωος ἦτο δυστύχημα ἀνεπανόρθωτον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ὥμως ἐνεφύχωσε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν πάσης τῆς Εὐρώπης. Ἰδοὺ τὸ ἄσμα τοῦ λαοῦ, τὸ ὅποτον ἐξυμνεῖ τὸν Μπότσαρην, ὅτε διετάχθη ὑπὸ τοῦ πασσᾶ τῆς Σκόδρας νὰ προσκυνήσῃ.

Ο Μάρκος ὅταν τᾶκουσε τὸ μούστακά του στρήφει,
 Τὸν Λάμπρὸν Βεῖκο ὀμιλεῖ, κρυφὰ τὸν συμβουλεύει,
 «Λάμπρε, μάζεψε τὰ παιδιὰ, τὰ πρῶτα παλληκάρια,
 Τὸ βράδυ θὲ νὰ φύγωμε 'ς τὸ Καρπενῆς' νὰ πᾶμε»·
 Σ τὸ Καρπενῆσι πέξεψεν ἄνω 'ς τὰ λιβαδάκια.
 Ἐὰ παλληκάρια ὠρμήνευε, στέκει καὶ τὰ διατάζει.
 «Παιδιὰ, νὰ πολεμήσωμε τὸν Σκόντρα δὲν μποροῦμε,
 Μόνον ὁρμὴ ἄς κάμωμε κι' ἄς εἴμεθα κι' ὀλίγοι»
 Διακόσιοι διαλεχτήκανε μὲ τὰ σπαθιὰ 'ς τὸ χέρι,
 Πικρὰν ὁρμὴν κατέφεραν 'ς τοῦ Σκόντρα τὸ τσαντήρι.
 Χίλιους διακοσίους ἔκοψαν χωρὶς τοὺς λαβωμένους.
 Ἕνας Λατῖνος τὸ σκυλί, τὸ χέρ' ποῦ νὰ τοῦ πέση,
 Πικρὸ τουφέκι ἔρριψε στοῦ Μάρκου τὸ κεφάλι,
 Ψηλὴ φωνὴ ἀνέδωκε, ὅσφ κι' ἂν ἡδυνήθη·
 «Ποῦσαι, μικρὲ Κώστα μ' ἀδελφέ, τὸν πόλεμο μὴ πάψης,
 Σουλιῶται, μὴ με κλάψετε, μὴ μαυροφορεθῆτε,
 Ὅτι με κλαίει ὅλ' ἢ Ἑλλάς, κλαίει ὅλο τὸ γένος».

Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

Γ' εἶνε ταῦτα τὰ κλάματα κ' αὐτὰ τὰ μυρολόγια,
 Κύριέ μου, τί νὰ γίνηκε 'ς τὸ δόλιο Μεσολόγγι ;
 Γοῦτα τὰ κλάματα 'ρωτᾷς κι' αὐτὰ τὰ μυρολόγια,
 Γ' αὐτὸν τὸν Μᾶρκον γίνονται τὸν ἐλευθερωτὴ μας·
 Ὅσοι Ῥωμηοὶ κι' ἂν τῶμαθαν, κι' ὅσοι τ' ἀφηγκρασθῆκαν,
 Ὅλοι 'ς τὰ μαῦρα ἐμπήκανε, τὰ μελανὰ φορέσαν.
 Χίτσος Τζαβέλλας φώναξε καὶ τοὺς παρηγοροῦσε.
 «Παιδιὰ μου, μὴν πικραίνεσθε καὶ μᾶς πλακώση ἀρρώστια.
 «Καὶ νὰ μᾶς ζήσῃ ὁ Κωνσταντῆς κι' ὁ γιὸς τοῦ Καπετάνου
 «Πρῶτον νὰ τονεκάμωμε σᾶν ποῦχαμε τὸν Μᾶρκον.
 «Ἔτσι τῶχει ἡ πατρίδα μας, ἔτσι τὸ Σοῦλι τῶχει,
 «Ἀπὸ τουφέκι καὶ σπαθὶ κανεὶς νὰ μὴ γλυτώσῃ,
 «Καθὼς καὶ οἱ πατεράδες μας ἔτσι κ' ἐμεῖς νὰ πᾶμε».

Ἦ Ἄ σ μ α .

Τὸ ἐπόμενον ἄσμα ἐλήφθη ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Ζαμπέλο
«ὁ Μᾶρκος Μπόντσαρης».

Χορὸς (ᾄδει) Τὴν ζωὴν σου ὠραῖζει
Ἀνδραγάθημα λαμπρόν,
Τὸ ὅποιον ἐνθυμίζει
Τῶν προγόνων τὸν καιρόν.

—
Ὅντως ἡ Ἑλλὰς σὲ κράζει,
Λεωνίδα θανμαστόν,
Καὶ δακρύζουσα φωνάζει,
«Οὐδεὶς ἄλλος ὥς αὐτόν».

—
Μὲ τό αἷμά σου κυρώνεις
Τῆς πατρίδος τὴν ζωὴν,
Μὲ τὸ ξίφος χαμηλώνεις
Τῶν ἐχθρῶν τῆς τὴν ὄφρυν.

—
Πάντα ἔζησας ἀνδρείως
Ἐβοήθεις τὸν λαόν·
Σύρε, ἔμβα αἰωνίως
Εἰς τῆς δόξης τὸν ναόν.

—
Ἡ δόξα σου χύνει
Αὐγὴν ζωογόνον,
Ποτὲ δὲν τῆς σβύνει,
Ἡ χεὶρ τῶν αἰώνων.

—
Ἀνάπτει, φλογίζει,
Τὴν ἄμιλλαν σπείρει,
Τὸ θάρρος στηρίζει,
Τὸν νοῦν ἀνεγείρει.

Θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρ

Ὁ Ζημπέλιος ἐν τῇ τραγωδίᾳ αὐτοῦ Μάρκος Μπότσαρ ἀγεί τὸν Μάρκον φερόμενον ἐπὶ ξυλοκραδάτου ἐκ παραδίδοντα τὰ ὅπλα εἰς τὸν υἱὸν Δημήτριον καὶ σύζυγον θρηνοῦσαν.

Μάρκ. Ἄς ἀποθάνω τώρα· ὅμως τελέσας
Ἐνδοξον ἔργον· τροπαιοφόρος στρέψας,
Βρεγμέχος ὅλος μ' ἀγώνων ἰδρωτά,
Μὲ τῶν ἐχθρῶν τὸ αἷμα ὅλος βαμμένος.

Ἑλλὰς γλυκεῖα· δὲν σ' ἐκδικῶ τελείως
Ὡς ἐπεθύμουν, ἔδειξα πρὸς τοὺς ἄλλους
Ὅμως τὸν δρόμον καὶ τὴν τελείαν δίκην
Παρ' αὐτῶν λάβε. Θέλει τὸ τόλμημά μου
Ὡς πῦρ, τοὺς ἐξανάψει τὸ θερμὸν στήθος·
Νὰ κράξωσιν ὡς πάλαι, δὲν μᾶς ἀφήνει,
Νὰ κοιμηθῶμεν τὸ τρόπαιον τοῦ Μάρκου
Καὶ θέλει τότε σὲ στήσωσιν, ὡς ἦσο.
Δέσποιναν τῆς ἀνδρείας, τῶν Μουσῶν φίλῃ
Ἄς ἀποθάνω τώρα, ἐκψυχῶ ὅμως.
Ἐδῶ σιγῶνών· τὸ στρατόπεδόν μου
Ὡς πολεμάρχῃ. Ἑλλήν καὶ ὡς Σουλῶτη
Ἐν μέσῳ τῶν γενναίων στρατιωτῶν μου
Στεφανωμένων μὲ δάφνας καὶ συρόντων
Ὅλα κατόπιν τὰ σύμβολα τῆς νίκης.

Ἄς ἀποθάνω τώρα· γνήσιον ὅμως
Παιδίον τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήν ἀπαῖ
Ἐλευθέρος· μεγάλα φρονήσας, πράξας.

Τέλος ἄς ἀποθάνω· ὅμως ἐν μέσῳ
Τῶν συγγενῶν μου, τῶν τέκνων, τῆς συ
Κλαίεις, Χρυσῇ ;

Ἄ σ μ α .

Τὸ ἐπόμενον ἄσμα ἐλήφθη ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Ζαμπελο
«ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης».

Χορὸς (ᾄδει) Τὴν ζωὴν σου ὠραῖζει
 Ἀνδραγάθημα λαμπρόν,
 Τὸ ὁποῖον ἐνθουμίζει
 Τῶν προγόνων τὸν καιρόν.

—
Ὅντως ἡ Ἑλλὰς σὲ κράζει,
Λεωνίδαυ θαυμαστόν,
Καὶ δακρύζουσα φωνάζει,
«Οὐδεὶς ἄλλος ὥς αὐτόν».

—
Μὲ τό αἷμά σου κυρώνεις
Τῆς πατρίδος τὴν ζωὴν,
Μὲ τὸ ξίφος χαμηλώνεις
Τῶν ἐχθρῶν τῆς τὴν ὀφρύν.

—
Πάντα ἐξησας ἀνδρείως
Ἐβοήθεις τὸν λαόν·
Σύρε, ἔμβα αἰωνίως
Εἰς τῆς δόξης τὸν ναόν.

—
Ἡ δόξα σου χύνει
Αὐγὴν ζορογόνον,
Ποτὲ δὲν τῆς σβύνει,
Ἡ χεὶρ τῶν αἰώνων.

—
Ἀνάπτει, φλογίζει,
Τὴν ἄμυλλαν σπείρει,
Τὸ θάρρος στηρίζει,
Τὸν νοῦν ἀνεγείρει.

Θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρ

Ὁ Ζημπέλιος ἐν τῇ τραγωδίᾳ «Ὁ Μᾶρκος Μπότσαρ» ἀγεί τὸν Μᾶρκον φερόμενον ἐπὶ ξυλοκραδῶντος ἐκ παραδίδοντα τὰ ὅπλα εἰς τὸν υἱὸν Δημήτριον καὶ σύζυγον θρηνοῦσαν.

Μᾶρκ. Ἄς ἀποθάνω τώρα· ὅμως τελέσας
Ἐνδοξον ἔργον· τροπαιοφόρος στρέψας,
Βρεγμένος ὅλος μ' ἀγώνων ἰδρώτα,
Μὲ τῶν ἐχθρῶν τὸ αἷμα ὅλος βαμμένος.

Ἑλλὰς γλυκεῖα· δὲν σ' ἐκδικῶ τελείως
Ὡς ἐπεθύμουν, ἔδειξα πρὸς τοὺς ἄλλους
Ὅμως τὸν δρόμον καὶ τὴν τελείαν δίκην
Παρ' αὐτῶν λάβε. Θέλει τὸ τόλμημά μου
Ὡς πῦρ, τοὺς ἐξανάψει τὸ θερμὸν στήθος·
Νὰ κράξωσιν ὡς πάλαι, δὲν μᾶς ἀφήνει,
Νὰ κοιμηθῶμεν τὸ τρόπαιον τοῦ Μάρκου
Καὶ θέλει τότε σὲ στήσωσιν, ὡς ἦσο.
Δέσποιναν τῆς ἀνδρείας, τῶν Μουσῶν φίλῃ
Ἄς ἀποθάνω τώρα, ἐκψυχῶ ὅμως.
Ἐδῶ σιγηνῶν τὸ στρατόπεδόν μου
Ὡς πολεμάρχῃ. Ἑλλήν καὶ ὡς Σουλῳτή
Ἐν μέσῳ τῶν γενναίων στρατιωτῶν μου
Στεφανωμένων μὲ δάφνας καὶ συρόντων
Ὅλα κατόπιν τὰ σύμβολα τῆς νίκης.

Ἄς ἀποθάνω τώρα· γνήσιον ὅμως
Παιδίον τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήν ἀπαῖ
Ἐλεύθερος· μεγάλα φρονήσας, πράξας.

Τέλος ἄς ἀποθάνω· ὅμως ἐν μέσῳ
Τῶν συγγενῶν μου, τῶν τέκνων, τῆς συ
Κλαίεις, Χρυσῇ ;

Σὲ χάνω, καὶ νὰ μὴν κλαίῃς

υλιῶτις σύ, τοιοῦτον θάνατον κλαίεις ;
νον θανάτου ἐπὶ ζωῆς μ' ἀφήνεις.
ν μνήμην ὅτι σ' ἀγάπησα, σ' ἀφήνω,
πα σημεῖα, τὰ τρυφερά μας τέκνα.
λους τοῦ γήρατός σου, λάβε τα κ' ἔχε.
ἀθρεψέ τα μ' Ἑλληνικὴν παιδείαν,
μ' ὅ,τι ἔχει ἐπαινετὸν ὁ Φράγγος,
έματα καὶ ἥθη φραγγικὰ ὄχι,
ι ποτὲ τῶν Φράγγων, πίθηκοι, μῦμοι,
ληνες πάντα νὰ φαίνονται, ὡς εἶνε.
τὴν ψυχὴν μου οἱ λόγοι σου περῶσι.
ῦσον νὰ κλαίῃς κ' ἔλθῃ ἐδῶ πλησίον.
ἐρασμία καὶ ἀγαθὴ Χρυσῇ μου,
βράσιν τῶν μεγάλων δεινῶν παθῶν μου,
συνεκέρας· σὺ ἔχυνες γαλήνην
γλυκεῖς τρόπους καὶ μὲ πρᾶον ἦθος.
συμφορῶν μου σὺ μέτοχος ἐγένου.
νον εἰς τοῦ ἀνδρός σου τὸ πνέον στῆθος
τοὺς ἐσχάτους τούτους ἀσπασμοὺς λάβε·
λο τι ν' ἀφήσω, ποτάζω ἕως ;

ήτρισ ; μὴ κλαίεις..... σίμωσον..... κάθου,
βλέπεις, ἀποθνήσκω, σ' ἀφήνω ὅμως,
πατέρα κύτταξον ταύτην.....
πρῶτον λάβε τὸ φίλημά μου τοῦτο,
πατα..... Τούσσα· τὰ ὅπλα μου ἀμέσως
αρ' ἐδῶθεν κ' ἔνδυσον τὸν νιόν μου.
μου, σ' ἀφήνω αὐτὰ κληρονομίαν·
νισι φονευμένους παμπόλους Τούρκους,
δὲ νὰ τὰ τιμήσης. Χάραξον κάτω
τὴν ψυχὴν σου τούτους τοὺς τρεῖς μου λόγους.
λάς, ἐλευθερία, δόξα», καὶ ταῦτα
εὐε πάντα· πάντα αὐτὰ ἀγάπα

Διὰ τὰ γίνῃς ὀνομαστός, μέγας.
Ἄξιός Ἑλλήν καὶ ἄξιός υἱός μου.
Λάβε καὶ τὴν εὐχὴν μου.

Χαίρετε ὅλοι
Καὶ ἔχετε με εἰς τὴν ἐνθύμησίν σας.

Ἀ σ μ α .

Τὸ ἔξης ἄσμα ἐλήφθη ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ
Μάρκος Μπότσαρης».

Χορ. Πολεμεῖτε, ἄνδρεῖοι, ἡ ὥρα
Τῆς σφαγῆς τῶν τυράννων μας φθάνει
Τῆς ἐγέρσεως ἥδη ἐφάνη
Ἡ μεγάλη λαμπρὰ ἐποχή.

Πολεμεῖτε τοὺς Τούρκους κτυπεῖτε.
Νὰ φανῶμεν παῖδιά Ἑλλήνων,
Νὰ βροντήσῃ ἐκ νέου ἐκείνων
Ἡ θερμὴ καὶ ἐλευθέρᾳ ψυχὴ.

Πολεμεῖτε, καὶ θέλει νικᾶτε,
Ὁ Θεὸς ὑψηλὰ μᾶς κυττάζει,
Κ' εὐλογῶν τὸν σκοπὸν μας προστάζει,
Ἐλευθέρως νὰ ζῶμεν καὶ ἡμεῖς.

Πολεμεῖτε καὶ μὴ δειλιάτε,
Ὡς ὁ Εὐρὸς τὰ νέφη σκορπίζει,
Ὡς βορρᾶς πυκνὸν δάσος κορμνίζει.
Τοὺς βαρβάρους σκεδᾶτε καὶ σεῖς.

ὁ **ῥος Κουντουριώτης καὶ Ἀνδρέας**
Μισαούλης.

ἤτις τελευταία ὑψωσε τῇ 16 Ἀπριλίου τὴν ση-
λυναστάσεως, ἦτο ἡ Ὑδρα. Οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἐπι-
άν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, ἂν καὶ ἐδίστασαν νά
υσιν οὐχὶ ἐξ ἀδιαφορίας πρὸς τὴν κοινὴν ἐλευθερίαν,
ἐμβαθείας συνειδήσεως περὶ τοῦ μεγέθους τοῦ ἔργου
ῆς, τὴν ὁποίαν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἔμελλον νά
ληκολούθησαν τὸ κοινὸν παράδειγμα ἕνεκα τῆς στά-
τοῦ, τὴν ὁποίαν ὑπεκίνησεν ὁ τολμηρὸς πλοίαρχος
Ὑκονόμου. Ἀλλ' ἡ ἐξουσία τοῦ Οἰκονόμου δὲν διήρ-
ἔσκει τὴν 15 Μαΐου οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου καθήρεσαν
αὐτόν, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν περιωρίσθη ἐντὸς τῆς
σεγάλου Σπηλαίου, βραδύτερον ὁμως ἐδολεσφονήθη,
ἵτο ἐκείθεν εἰς Ἀργος.

ἑτεροι τῶν κατοίκων τῆς Ὑδρας ἦσαν οἱ Κουντου-
ῖως ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης γεννηθεὶς ἐν Ὑδρᾷ

κουριώτης ἦτο θεοσεβὴς καὶ ἐνάρετος, πρὸς καὶ
τρόπους.

ἰ ἀγαθότητα εἶχε καὶ τοσαύτην μεγαλοψυχίαν, ὥστε
3ν φονέα τοῦ πατρὸς οὐχὶ μόνον συνεχώρησεν, ἀλλὰ
ντήσεν εἰς πολλὴν πενίαν ἕνεκα ἀσθενείας, ἐδοήθει
ἰδῶν εἰς αὐτὸν σύνταξιν.

3ἡλται πολὺ ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων αὐτόν, ὥστε ὅτε
ἰ ἀγορᾶς ὁ κὺρ Λάζαρος, ὡς ἀπεκάλουν αὐτόν, πάντες
32 μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐσιώπων, ἕως ὅτου διέβληθ.

3ῆ
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

κουριώτης ἦτο πολὺ πλούσιος, ὅτε ὑψώθη ἡ σημαία
σεως. Πάντα δὲ τὰ πλούτη αὐτοῦ υπερβαίνοντα τὰ
ύρια ἀφιέρωσεν εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς πατρίδος.
οὗτος ἀνὴρ καθ' ἅπαντα τὸν ἀγῶνα ἔμενεν ἐν Ὑδρᾷ
αρρύνων τοὺς συμπολίτας. Ὅτε δὲ διεδόθη, ὅτι ὁ

χθρικός στόλος έπλεε κατά τής Υδρας, μέλλων ν' αποβιβάσῃ πολυάριθμον στρατὸν εἰς αὐτήν καὶ πάντες οἱ Ὑδραῖοι συνήλθον ἐπὶ συνέλευσιν καὶ ἀπεφάσισαν τὰ φύγωσιν, ὁ κὺρ Δάζαρος ἔλα-
ε τὸν λόγον καὶ εἶπε·

«Κατενόδιον συμπολιταί. Εὐχομαι νὰ εὐτυχήσητε εἰς τὴν ξέ-
νην γῆν καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.
Εγὼ, ἡ οἰκογένειά μου καὶ οἱ συγγενεῖς μου θὰ μείνωμεν ἐδῶ.
Οὐδέποτε δὲ θὰ ἐπιτρέψωμεν ζῶντες νὰ πατήσῃ ὁ τύραννος τὸ
εὐρὸν ἔδαφος τῆς πατρίδος».

Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ὑδραῖοι ἐνελουσιάσθησαν καὶ πάντες
ἐν μιᾷ φωνῇ ἐφώνηξαν· «Ὅταν μείνης σύ, ἡμεῖς δὲν φεύγομεν.
Ὅλοι εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ χύσωμεν τὸ αἷμά μας διὰ τὴν πατρίδα».
Καὶ πράγματι οὐδεὶς ἀνεχώρησε καὶ οὕτως ἡ νῆσος αὕτη ἐσώθη,
καὶ αὐτῆς δὲ καὶ σύμπασα ἡ Ἑλλάς. Ὁ Κουντουριώτης εἶχε τὴν
συνείδησιν τοῦ τί δύναται νὰ πράξῃ, προτέρημα σπανιώτατον παρ'
ἡμῖν, ὅτινες νομίζομεν πάντες, ὅτι πρὸς πάντα ἐκ φύσεως ἔχομεν
γεννηθῆ ἱκανοί. Εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι, ἂν καὶ ἦτο ὁ ἄριστος
τῶν ναυτικῶν πραγμάτων κυβερνήτης, δὲν ἠδύνατο ἐξ ἰσού ἐπιτη-
δεῖως νὰ ἀναλάβῃ καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος τὴν κυβέρνησιν· πολ-
λάκις δὲ εἰς τοῦτο παρακληθεὶς ἀπεποιήθη. Τοσοῦτο δὲ ἀπέδωκε
συμφυῆς εἰς αὐτὸν ἡ ἐγκαρτέρησις εἰς τὴν τάξιν, ὥστε οὐδέποτε
ἐπέσθη νὰ ἀποδημήσῃ ἐξ Ὑδρας, οὔτε κατὰ τὸν ἀγῶνα, οὔτε
μετὰ ταῦτα. Κυβερνῆται καὶ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθη-
σαν αὐτὸν καὶ ἔτυχον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῆς προσηκούσης εὐλα-
δοῦς δεξιώσεως ἄλλ' οὗτος οὐδέποτε ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν
ἐπίσκεψιν. Ἐνόμιζες, ὅτι ἦτο εἰς τῶν βράχων τῆς Ὑδρας, ὅστις καί-
περ ἐμψυχωθείς ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος δὲν ἠδυνήθη νὰ μετακινήθῃ.
Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀέμνηστος οὗτος ἀνὴρ· ἀπέθανε δὲ τῷ 1885,
ἅπαν δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξ εὐγνωμοσύνης ἐπένθησε πέντε
ἡμέρας.

Ἄλλος ἐπίσημος ἀνὴρ ἐν Ὑδρᾷ ἦτο ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης.
Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Ὑδρᾷ καὶ ἀπὸ τοῦ 11ου ἔτους τῆς ἡλι-
κίας ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα ἐταξείδευε μέχρι τοῦ
1816. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἐξεδίασε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλι-

καὶ στόλου πολιορκίαν τῶν παραλλίων τῆς Ἰσπανίας καὶ κατ' ὀρθὰς νὰ εἰσέλθῃ εἰς Κάδιξ καὶ νὰ πωλήσῃ τὸ φορτεῖον αὐτοῦ. Πολλάκις προσβληθεὶς ὑπὸ πειρατῶν ἐνίκησε καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1811 παρὰ τὰ παράλια τοῦ Παπικοῦ κράτους ἀπήντησε καταδρομικὸν γαλλικὸν βρὶκιον, ἐνυμάχησε κατ' αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης ἐσώθη, τὸ δὲ καταδρομικὸν οὐδαμοῦ ἐφάνη τὴν πρωτὴν τῆς ἐπιούσης. Ἀποσυρθεὶς δὲ τοῦ ναυτικοῦ ἐπαγγέλματος διέμενεν ἐν Ὑδρᾷ μετερχόμενος ἐμπόριον ἀποικιακῶν εἰδῶν.

Ὁ Ἀνδρέας Μισούλης ἦτο δίκαιος καὶ τίμιος κατὰ τὰς συναλλαγὰς· ἐπιεικής, γενναῖος καὶ ριψοκίνδυνος ἔχων τὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ τόλμη ἐπιτυχάνει, ἦτο εὐπροσήγορος εὐνοίας· εὐδὺς ὅμως ὡς ἐνυμφεύθη, ἀπέβαλε τὸ παθος τοῦτο, ὥστε καὶ τοὺς εὐνοποτάς ἀπεστρέφετο.

Ἄμα τῇ ἐνάρξει τοῦ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνος ἐπέβη ἐπὶ τοῦ πλοίου αὐτοῦ, Θεμιστοκλέους καλουμένου καὶ λαμπρῶς ὠπλισμένου· διορισθεὶς δὲ μοίραρχος ἀμέσως διεκρίθη ὁ πρῶτος τῶν θαλασσομάχων ἐν τῇ παρὰ τὰς Πάτρας συγκροτηθείσῃ κρατερᾷ ναυμαχίᾳ.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ναύαρχος τῶν Ὑδραίων προεχειρίσθη ὁ Ἰάκωβος Ν. Τομπάζης· αὐτοῦ ἦτο ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ συνετός, νκυτικός δὲ ἐμπειρος, ἔχων μάλιστα καὶ θεωρητικὰς τινὰς γνώσεις περὶ τὴν ναυπηγικὴν, ἀλλ' ἐστερεῖτο τοῦ ἀρχικοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ἀπητεῖτο κατὰ τὰς δυσχερεῖς ἐκείνας περιστάσεις καὶ εἶχε τὴν μετριοφροσύνην νὰ ἀνομολογῇ τοῦτο. Τότε ὁ Δάξαρς Κουντουριώτης ἐμάντευσε τίς ἐκ τῶν γενναίων ἐκείνων τῆς Ὑδρας πλοίαρχων ἦτο ὁ κατάλληλος εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης. Καὶ ἂν οὐ πολλάκις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1820 ἡγωνίσθη νὰ πείσῃ τὸν Μισούλην, ἵνα ἀλλάβῃ τὴν ἀρχήν, ἔλαβε τελευταίαν τινὰ μακροτάτην μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν. Τί ἐρρήθη τότε μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, οὐδέποτε ἐγνώσθη, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ Μισούλης ἐξηλθεν ἐκ τοῦ μεγάρου τοῦ Δαξάρου Κουντουριώτου ναύαρχος τῶν Ὑδραίων καὶ ἀν-

ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ ἔτη ἑξ ὅλα μετὰ καρτερίας, ἰσχύος καὶ συνέσεως.

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1822, ὁ Μιαούλης ἰδὼν τὸν Τουρκικὸν στόλον πλέοντα εἰς τὰς Πάτρας, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον νὰ τροφοδοτήσῃ τὰ φρούρια, μετὰ τριῶν μόνον πλοίων ἀπεράσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ, ἵνα μάθῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ περιφρονῶσι τὴν Τουρκικὴν δύναμιν. Ὁρμησεν λοιπὸν εἰς τὸ μέσον δύο φρεγατῶν καὶ συνεκρότησε τὴν πρῶτην κατὰ τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν μεγάλως δλάψας τὰ Τουρκικὰ πλοῖα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 1822 ἡμπόδισε τὸν τρομερὸν καὶ πολυάριθμον Τουρκικὸν στόλον νὰ τροφοδοτήσῃ τὸ Ναύπλιον, τὸ ὅποιον ἡγιαγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψυχρῶν ἐξέπλευσε μετὰ 53 πλοίων εἰς καταδίωξιν τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους καταπολεμήσας καὶ πολλὰ πλοῖα αὐτῶν καταποντίσας ἠνάγκασε νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν Ἑλλησποντον. Τὸ ἐνδοξότερον κατόρθωμα τοῦ Μιαούλη εἶνε ἡ μεγάλη ναυμαχία εἰς τὸν λιμένα τοῦ Γέροντος μεταξὺ τῆς Κω καὶ Ἀλικαρνασσῶ. Ἐνταῦθα ἐνωθέντες δύο μεγάλοι στόλοι, ὁ Τουρκικὸς καὶ ὁ Αἰγυπτιακὸς ἐπέπλεον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἔχοντες ἑκατὸν πολεμικὰ σκάφη, τριακόσια σκευοφόρα, 2,500 πυροβόλα καὶ 50.000 στρατὸν.

Ὁ Μιαούλης παρευρίσκετο, ὅπου ἠκούετο φωνὴ Ἑλλήνος ἀπέλπιτος. Ὁ Μιαούλης ἀνεφάνη μέγας ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος. Πιστὸς εἰς τὰς δοξασίας αὐτοῦ, ἀφωσιωμένος εἰς τοῦ φίλους, πρὸς τοὺς ὁποίους συνεδέθη ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, προὔρων δὲ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τὸ καταστρεπτικὸν τοῦ πολέμου καὶ υποδοθητῶν τὰς φρονήτους διοικήσεις ἔζησε πάντοτε ἐκτὸς τῶν φατριῶν.

Ἡ πρὸς τὸν μακαρίτην βασιλέα Ὁθωνα ἀφοσίωσις αὐτοῦ ἦτο εὐλικρινὴς καὶ ἀπηλλαγμένη πάσης πλαγίας καὶ ἰδιοτελοῦς σκέψεως. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔχων πεποθήσιν εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ πολιοῦ ναυάρχου καὶ ἐκπληρῶν χρέος ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης δις ἐτεσκεφθῆ αὐτὸν ἀσθενοῦντα εἰς μίαν δὲ τῶν δύο τούτων ἐπισκέψεων συνέστησεν ὁ Μιαούλης εἰς τὸν βασιλέα τοὺς συναγωνιστὰς αὐτοῦ, τὴν αἰχλογένειαν καὶ τὸ ἔθνος εἰπὼν τὰ ἑξῆς· «Δέξου, ὦ

βασιλεῦ, καὶ τελευταίαν φορὰν τὰς θερμὰς εὐχάς, τὰς ὁποίας ἀναπέμπω πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς κραταιώσεως τοῦ θρόνου σου καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ σου». Ὁ βασιλεὺς συγκινηθεὶς ἀπεκρίθη «Δὲν δύναμαι νὰ σοὶ ἐκφράσω πόσον ἐπιθυμῶ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολλὸν καιρὸν ἡ ζωὴ σου διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ πόσον ἐπιθυμῶ νὰ σὲ βλέπω ἐπὶ πολλὸν καιρὸν πλησίον μου διὰ νὰ ἀκούω τὰς φρονίμους καὶ πατριωτικὰς συμβουλὰς σου... Προωρισμένος ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν νὰ βασιλεύσω εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ πλείστου ποιοῦμαι ὅλας τὰς εὐγενεῖς πράξεις, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο μὲ εὐχαρίστησιν ἐκφράζω τὴν βαθυτάτην μου εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς ἐξόχους ἐκδουλεύσεις, τὰς ὁποίας προσέφερες εἰς τὴν πατρίδα».

Ὁ Μιαούλης ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰουνίου τοῦ 1835. Τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς δεξιᾷ τοῦ εἰσπλου εἰς Πειραιᾶ πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους.

Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Μιαούλη.

Δὲν ἀπέθανεν, ὁπότεν ἔκαιεν εἰς τὴν Μεθώνην

Ἐνα στόλον μετὰ κρότου,

Καὶ δὲν ἔλαβε τὴν τέφραν νῆς πυρᾶς λευκὴν σινδόνην

Οὐδ' ὥς ξυλοκράβατόν του στέλεχος ἑνὸς δικρότου.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἔσχατην ὥραν πόσῃν ἔδειξεν ἀνδρείαν !

Πρὸς τὸν θάνατον ἐστράφη

Καὶ τοῦ Χάρωνος τὸ πλοῖον εἶδε μ' ὅσῃν ἀφοβίαν

ἔβλεπεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν τὰ πυκνὰ σκάφη.

Τὸν ἀγαπητὸν μονάρχην εἰς τὰ ἔσχατά του πλέον.

Μὲ καρδίας εἶδε πόνον,

Τοὺς υἱοὺς του καὶ τὸ ἔθνος τῷ ἐσύστησεν ἐκπνέων

Καὶ τῷ ἔδωκε τὴν χεῖρα, ἥτις ἔπλασε τὸν Θρόνον.

ας όταν πρώτην ναυμαχίαν ἐπεχείρει
ἐκ τοῦ συστάδην
αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταχίρη,
νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς ἄδην,

τὸς μόνος καὶ μ' ἐν σκάφος εἰς τρεῖς στόλους.
ὡς φωνὰς μὴ κλίνων
τρομβόσι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὅλους
ῥωμαλέαν τὸ πηδάλιον εὐθύνων^α

.. γεγραμμένα πόσαι ἡμιθέου πράξεις
ἔγα μέτωπόν του!
ὡς νὰ τρέμης, τώρα μόνον νὰ κυττάξης,
κατὰ πρόωτον δύνασαι τὸ πρόσωπόν του.

τὴν ἀκτὴν μας, στὸ τεθρυλημένον μνήμα
τροῦ Θεμιστοκλέους
θέλει βλέπει μὲ χαρὰν τὸ λευκὸν κύμα,
δικοῦ σου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κλέους.

ὁ μνημεῖον ποῦ θὰ κρύψη τὰ ὀστέα του
ἐκατὸν πλοῖα
νὴν του δεμένα καὶ μὲ τὴν σημαίαν κάτω
δας του ὡς κλαίουσιν καὶ ἡ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Ἀσία.

αἶμας πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

νας μας γλυκεῖά, τὴν ἄφθαρτη καρδιά σου
τὰ τὰ φτωχὰ τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ σου.
ἴννα, σφίξε μας, γυμνά ξαρματομένα
ατάδικα σὰν νᾶταν νικημένα.
σ' ἐστὶ κόρφο σου. Δώσέ μας τὴν εὐχή σου
τά μας πληγὴ μ' ἓνα θερμὸ φιλί σου».

« Ἄλλο δὲν θέλουν οἱ μικροί. Θέλουμε' ἐδῶ σὺ.
 Νὰ βλέπουμε τὸ δάκρυ σου κι' 'μεῖς τὰ βλέφα.
 Καὶ νὰ τ' ἀκοῦμε ἐπάνω μας ὁλόβραστο νὰ στ.
 Θέλομε μὲς στὰ σπλάχνα μας νὰ χώνεται, νὰ
 Ὁ στεναγμός σου κοφτερὸς σὰ δίκολο μαχαί.
 Θέλομε τὴν ὄρφανιά σου, θέλομε νὰ μᾶς δέρε.
 Μαζί μ' ἐσένα συμφορὰ καὶ καταδίκη αἰώνια.
 Δὲν θέλομε περίελα καὶ ξένου καταφρόνια ».

« Ἀμετροὶ χρόνοι ἐπέρασαν! . . . Ἀλήθεια, μάννα
 Κι' ὥς τώρα δὲ ἡμπόρεσαν ἀπ' τ' ἄχαρά μας σ.
 Ὅλη τὴν ἔρμη μας ψυχὴ νὰ καταπιοῦν νὰ π.
 Οἱ λύκοι δὲν ἐπρόφθασαν τὸ αἷμα νὰ ῥοφήξ.
 Ὡς τὴ στερνὴ σταλαγματιά. Τὸ λαίμαργό του
 Ἐδείλανε βυzaίνοντας κι' ἄφησε μέσ' στοῦ πτῶ.
 Παρατημένη μιὰ μικρὴ, μιὰ φλογερὴ θανάδα.
 Μ' αὐτὴν ἐξήσαμ' οἱ πτωχοί! Ὅλη μας τὴν ἔλ.
 Μέσα σὲ τέτοιο φυλαχτὸ τὴν εἶχαμε θαμμένη
 Κ' ἐκεῖ τὴν ἀνατρέφαμε. Λαχταροποτισμένη
 Ἐβλάστησε κι' ἐθέριψε. Μέσα στὴν ἀγκαλιά σ.
 Αὐτὸν τὸν μόνον θησαυρὸ σοῦ φέρουν τὰ πα

« Κύτατ' ἐδῶ τὰ μέτωπα πῶς τᾶχει αὐλακωμέν.
 Ὁ πόνος κι' ἡ ἐνθύμησις! Τὰ μάτια θολωμέν.
 Ἀπόστασιν στὴ σκοτεινιά, γὰρ λίγο νὰ σβυστοῖ.
 Εἶδαν τὸ Σοῦλι νὰ σφαγῇ κι' ἐμπρός του νὰ χ.
 Τὰνδρειωμένα σπλάχνα του, τοῦ Πλάστου περ.
 Κι' ἄταφα κι' ἀμνημόνευτα 'στὰ πεῦκα 'στὰ π.
 Νὰ σέρνουν τὰ ξεσκλίδια τοὺς κοράκοι πεινασ.
 Εἶδαν τὸ Κιοῦγγι νὰ καῖ κι' ὁλόρθη ν' ἀναβαί.
 'Στὰ σύγνεφα ἡ καπνοῦρά του, σὰ μαῦρο κυπο.
 Ποῦ φύτρων ἀπ' τὴ στάχτη του γιὰ νὰ μοιρολι.
 Εἶδαν τὸν Ἀλήπασα νὰ ρυάζεται τριγύρου.

τὸ κόκκαλο τὴν σάρκα τῆς Ἠλείρου,
ἵζη γιὰ βοσκή, τὸ λάρυγγα ν' ἀπλόνῃ . . .
ἓνα φονεῖα τὰ νύχια νὰ καρφόνῃ
τὴν Πάργα σου καὶ ἔστοῦ θεριοῦ τὸ στόμα
αἶζοντας τὸ τρυφερό της σῶμα.
ἤμε βουβοὶ τὸ φοβερό τὸ φεῖδι
καράλυτοι τ' ἄγριό του κατακλείδι
καίμαργα καὶ νὰ τὴν καταπίνῃ . . .
ννα πές μας το, θ' ἀναστηθῇ κ' ἐκείνη ; . .

νδριεύτηκες κ' εἶδαμε, σὰ δοξάρι,
οὐ τοῦ σπαθιοῦ νὰ λάμπῃ τὸ θηκάρι,
ἄμε οἱ πικροί, ἔς τὸ ἔρμο σου ἀκρογιάλι
δελφόνεσαι μὲ τὴν ἀνεμοζάλη
οὔ κεραυνοῦ ζωσμένη ἔς τὸ πλευρό σου
θάλασσα νὰ παίρνῃ; γι' ἄλογό σου.
παχνή σου ὀργὴ ὁ κόσμος δουλωμένος,
ράματος, τοιμόροπος, φθαρμένος,
ζωντάνευαν τ' ἄψυχα σωθικά του,
ἴκωσε τὰ κρύα βλέμματά του
σ' εὐχήθηκε . . . ὦ μάννα, τὰ παιδιά σου
ταρίσανε ἔς τὸ χτύπο τῆς καρδιάς σου,
οδηγήκανε, ἐνίκησαν μὲ σένα,
ἐγγύρισαν κ' εὐρέθηκαν δεμένα».

πλέρωσαν τὴν νεκρανάστασί σου !
σφύριζε καὶ ἔσφαζε τὸ σπαθί σου
ἱσμάτα καὶ ξύλο καὶ κρεμάλια,
ἔς τὸ βυζὶ καὶ τοῦ παιδιοῦ τὸ γάλα.
δίνανε νὰ ποτισθῇ ἡ μητέρα
ν τὸ ψωμί μὴν τύχῃ καμμιὰ μέρα
τὸ στόμα μας γιὰ σὲ κανένα τρώμα . . .
ἡ χαρά, τὸ κλάψιμό μας. . . κρῖμα».

Γιὰ μᾶς δὲν εἶχε· ὦ γλυκιάδας καὶ λουλοῦ
 Δὲν εἶχε ἢ ἀνοιξὶ χαραῖς καὶ τὰ πουλιὰ τραγοῦ
 Οἱ χρόνοι ἐφεύγαν σκοτεινοί! Σ' ἐβλέπαμε σιμ
 Ἐνοιώθαμε τὴ φλόγα σου, βαθεῖα στά σωθι
 Σοῦ ἀπλώναμε τὰ χέρια μας! . . . ὦ μάννα, ἀ
 Μέσα στά φυλκοκάρδια σου κρύψε μας, φύλαξ
 Μᾶς φαίνεται σὰν ὄνειρο! Μᾶς φαίνεται ὅτι ὁ
 Μᾶς τρώγει μὲ τό μάτι του ἀργὰ μετανοιωμ
 Πάρε μας, μάννα, σφίξε μας γλυκιά στὴν ἀγκα
 Σήμερα τὴν ἀγάπην σου κ' αὔριο τὰ παιδιά
 Θὰ σοῦ γυρέψουν, μάννα μας, ἓνα σταυρὸ στὸ
 Κομμάτι κίτρινο ψωμί καὶ μακρυνόνε δρόμο

Ἐκείνη δὲν ἐχόρταινε νὰ βλέπῃ τὰ παιδιά της
 Καὶ κάθε της παράπονο τῶριχνε στὴν καρδιά
 Ἀγκαλιαστήκανε σφιχτὰ καὶ τὰ φιλήματά του
 Τὰ πῆραν οἱ σταυραστοὶ ψηλὰ στά σύγνεφά το
 Καὶ βαφτίσαν ἀστραπαῖς τὰ πῆραν κ' ἡ ἀχ
 Τοῦ ἥμιου, ποῦ τὰ φώτιζαν, καὶ τ' ἀκραζαν

Εὐλογημένη τρεῖς φορές, εὐλογημένη ἡ ἡμέρα
 Ποῦ εὐρήκαμε στὸν κόρφο σου, γλυκειὰ γλυ

Ὁ Γρηγόριος Ε'. ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ,
 πρῶτα γράμματα. Διψῶν ἔμως εὐρυτέραν παι
 Ἀθήνας, ἔπειτα εἰς Σμύρνην. Διεκρίνετο δὲ οὐχ
 ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εὐσέδειαν καὶ ε
 τούτου ἡγαπήθη καὶ ἐξετιμήθη ὑπὸ τοῦ Μητρο
 Προκοπίου καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος. Ἀφ' οὗ δ
 Σμύρνης ἀνεδείχθη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης,

παμφηφει ἐξέλεξε μητροπολίτην Σμύρνης τὸν Γρηγόριον ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν, τὰς πολλὰς ἀρετὰς καὶ τὴν μεγάλην ὑπόληψιν αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἁμῶνος ἐδίδασκε τὰς θείας ἀρετὰς τοῦ Εὐαγγελίου προτρέπων τὰ πλήθη νὰ ἀκολουθῶσι τὴν ἀρετὴν. Δὲν ἤρκετο δὲ μόνον εἰς λόγους, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ συνέτρεξε χήρας ἢ ἀπόρους οἰκογενείας ἢ ὀρφανὰς νεάνιδας ἢ τοὺς καταπιεζομένους ἐν ταῖς φυλακαῖς.

Ὅτε οἱ Σμυρναῖοι περιῆλθον πρὸς ἀλλήλους εἰς σφοδρὰς ἐριδας, ὁ ἀγαθὸς Γρηγόριος ἐξ ἀγνοίας συνετάχθη μετὰ τῆς ἄλλης μερίδος τῆς ἐχούσης τὸ ἄδικο, ἀλλὰ ταχέως ἀναγνωρίσας τὴν πλάνην ἐζήτησε δημοσίᾳ συγγνώμην παρὰ τῆς ἄλλης μερίδος. Ἐκ τούτου κατέπαυσαν αἱ ἐριδες καὶ ἐπανῆλθεν ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Σμύρνης.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξέλεξε Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τὸν Γρηγόριον. Προβλέπων δὲ τὰς ἀνάγκας, εἰς τὰς ὁποίας ἤθελεν εὐρεθῇ τὸ ἔθνος βραδύτερον, συνέστησε τὸ λεγόμενον *Κιβώτιον ἢ Ταμιεῖον* τοῦ ἐλέους πρὸς περίθαλψιν τῶν ἐνδεῶν. Ὁ Ζωσιμὸς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκπαιστέσεως ὑποπετεύσαντες, ὅτι ὁ Γρηγόριος ἔχει ἀνάγκην χρημάτων καὶ μέλλει νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ φονεuthῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔστειλαν 2000 ρούβλια εἰς τὸν Κούμπαρη καὶ Σέκκερη, ἵνα ναυλώσῃσι πλοῖον καὶ θέτοντες αὐτὸ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Πατριάρχου παράσχῃσι πᾶσαν συνδρομὴν καὶ εὐκολίαν πρὸς δραπετεύσιν αὐτοῦ, ἂν ἐπιστῇ κίνδυνός τις. Ὁ Πατριάρχης εἶπε πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους: «Περὶ μὲν τῆς συντηρήσεώς μου οὐδέποτε ἔλαβον ἢ θὰ λάβω ἀνάγκην χρημάτων, περὶ δὲ τῆς ζωῆς μου οὐδέποτε ἐφοβήθην». Ὅθεν οὕτε χρήματα ἔλαβεν οὕτε πλοῖον ἐπέτρεψε νὰ ναυλώσῃσι πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ. Ὅσῳ δὲ ἐγένετο πρότασις εἰς αὐτὸν νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπήντα: «Μόνον ὁ μισθωτὸς καὶ μὴ ὢν ποιμὴν φεύγει, ὁ δὲ καλὸς ποιμὴν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1821 ὁ Ὑψηλάντης ἐν Μολδαυτᾷ ὤψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐκπαιστέσεως· ὁ μέγας Βεζύρης διέταξεν ἀμέσως τὸν Πατριάρχην νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόλιν τρεῖς ἀρ-

χιερείς ὡς ἐνέχυρον ἀσφαλείας. Ὁ Πατριάρχης δὴν ἤκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Βεζύρη, ἀλλ' ἀποχωριζόμενος αὐτῶν εἶπεν « Ἀπέλθετε, ἀδελφοί, ἂν δὲ συμβῇ ἀπενεκταῖον, θὰ παρακολουθήσω ὑμᾶς ἐκ τοῦ σύγγενους ». Ἐπειδὴ ὅσιν μέραι τὰ πραγματὰ ἐτραχύνοντο, ὁ Πατριάρχης φοβούμενος σφαγὴν γεινῆν τῶν χριστιανῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐξεχόντων προσεκάλεσε τοὺς ἀδελφούς Μουράζη καὶ τὸν Καλλιμάχην καὶ ἄλλους καὶ συνεβούλευσε νὰ φύγωσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. « Φύγετε, τέκνα, σφάσate ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ἵνα χρησιμεύσητε καὶ ἐξυψηρετήσητε ἀκολούθως τὴν πατρίδα κατὰ τὰς παρούσας αὐτῆς δεινὰς περιστάσεις. Ὑμεῖς μὲν εἰσθε χρησιμώτεροι εἰς τὸ μέλλον, ἡμεῖς δὲ οἱ κληρικοὶ ἀνάγκη νὰ ἐγκαρτερήσωμεν καὶ νὰ θυσιάσθωμεν, ἵνα σφάσωμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ τῆς δουλείας ».

Τὴν ἐσπέραν τῆς 2 Ἀπριλίου ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ εἰδησις, ὅτι ἐπανεστάτησεν ἡ Πελοπόννησος. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, Κυριακὴν τῶν Βατῶν ἐξ ἐκδικήσεως οἱ Τούρκοι ἐπέληλάτησαν καὶ ἐκυρπόλησαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Μετὰ τοῦτο διέταξεν ὁ Σουλτᾶνος τὸν Πατριάρχην νὰ συνταξῇ ἀκριθεὶς κατάλογον τῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πάντες ὑπώπτευσαν, ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ ἐπιτεθῶσι, κατὰ τῶν Χριστιανῶν, προέτρεπον δὲ τὸν Πατριάρχην νὰ δραπέτευσῃ, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη.

Τὴν πρωτὰν τῆς ἀκολούθου ἡμέρας ἀπεκαραλλίσθησαν καὶ ἀπηγγονίσθησαν πολλοὶ ἐπίσημοι χριστιανοί. Ταῦτα ἐμάνθανεν ὁ Πατριάρχης, ἀλλ' οὔτε ἀπώλεσε τὸ θάρρος αὐτοῦ, οὔτε ἐπέφθη νὰ δραπέτευσῃ· ἦτο δὲ βεδαιότατος, ὅτι ἐφθασεν ἡ σιγὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ γείνη θύμα τῶν Τούρκων. Τὴν ἐσπέραν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου παρακαθήμενος ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν Ἀρχιερέων ἠρώτησεν αὐτούς. « Τίς ἄρα θάνατος εἶνε ἀνωδυνώτερος, ὁ διὰ σπάθης ἀποκεφαλισμὸς ἢ ἡ διὰ βρόχου ἀπαγχόνισις; » Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἐνωρίτατα ἡτοιμάσθη νὰ τελέσῃ τελεῦσιν τὴν θείαν λειτουργίαν. Ἄν καὶ ἦτο ἐβδομηκοντούτης καὶ καταβεβλημένος ἐκ τῶν θλίψεων, λέγεται, ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ἦτο ζωηρότερος καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἐτέλεσε λαμπρότεραν καὶ κατανυκτι-

κωτέραν καὶ διαρχεστέραν λειτουργίαν. Κατὰ τὴν προσκομιδὴν ἐμνημόνευσε μετὰ κατανύξιως πάντας σχεδὸν τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς, οἵτινες ἐπύκρναν αὐτὸν κατὰ τὸν βίον ὁπωσδήποτε, καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας ἐχθροὺς συνεχώρησεν ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ μετὰ κατανύξεως, ὑπὲρ δὲ τῶν ζώντων ἠυχθήθη πάντα τὰ ἀγαθὰ.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας μυσταγωγίας ὁ Πατριάρχης ἀπεκδυθεὶς ἀταράχως τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν ἀνέβη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἵνα ἀναπαυθῇ. Τότε προσελθὼν τις ἐκ τῶν οἰκείων ἀνήγγειλεν, ὅτι ἡ πρὸ ὀλίγου ψιθυρισθεῖσα ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου εἶνε ἀληθής, ἡρώτησε δέ· «Καὶ τώρα τί θὰ γίνη, Πατριάρχα μου;» Ὁ Πατριάρχης ἀποβλέψας πρὸς αὐτὸν εἶπε· «Καὶ πάντοτε καὶ τώρα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γενέσθω» καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ προσκεφάλου ἀνεπαύθη. Ἀλλὰ τῇ δεκάτῃ π.μ. ὥρα συλλαμβάνεται καὶ ἀπάγεται εἰς τὸ δεσμοτήριον. Ἐνταῦθα ἐβασανίσθη πολὺ καὶ προετράπη ὑπὸ τῶν δημίων νὰ ἐξομώσῃ, ἀλλ' ὁ Πατριάρχης ἀπήντησεν· «Μάτην κοπιᾶζετε». Ὁ Πατριάρχης τῶν χριστιανῶν χριστιανὸς ἐγεννήθη καὶ χριστιανὸς θὰ ἀποθάνῃ. Ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης ἡρνήθη νὰ ἐξομώσῃ, οἱ δῆμιοι ἐξάγουσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἔχοντα τὰς χεῖρας δεμέναις ὀπίσω καὶ μεταφέρουσιν εἰς τὴν μεσαίαν πύλην τοῦ Πατριαρχείου. Ἐνταῦθα ἀπαγχονίζεται ὑπὸ τοῦ δημίου. Θρήνοι, κλαυθμοὶ καὶ ὀδυρμοὶ τῶν χριστιανῶν ἐπλήρουν τὸν τόπον πέριξ τοῦ Πατριαρχείου, διότι ἔκλαιον τὴν ἀπώλειαν σεβαστοῦ ἱεράρχου. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε κρεμαμένος ἐπὶ τῆς ἀγχόνης, τῇ δὲ τρίτῃ παρέλαβον τὸ πτώμα οἱ Ὁθωμανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ τὸ ἔσυρον δι' ὅλων τῶν ῥύπων καὶ ἀκαθαρσιῶν τῶν ὁδῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ ταῦτα παρέλαβον αὐτὸ οἱ δῆμιοι καὶ ἐπιβιβάσαντες εἰς ἀκάτιον κατεδύθισαν εἰς τὴν θάλασσαν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, ἀφ' οὗ ἔδεσαν ὀγκώδεις λίθους ἐκ τοῦ τραχήλου, ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Ἀλλὰ κατὰ θεῖαν θέλησιν οἱ λίθοι ἀπελύθησαν, τὸ δὲ πτώμα ἐφάνη ἐπιπλέον ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τοῦτο ἰδὼν ὁ εὐσεβὴς πλοίαρχος Ἰωάννης Σκλάβος Κεφαλλήν, ἐτύλιξε διὰ καθαρᾶς σινδόνης καὶ ἔκρυψεν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἀμέσως ἐξέπλευσε καὶ ἔφθα-

Ἀναγνωσματάριον τῆς 5'. τάξεως Ἰω. Κορινθίων.

11

σεν εἰς Ὀδησσόν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος μαθὼν τοῦτο διέταξε νὰ ἐνταφιάσῃ τὸν νεκρὸν μετὰ μεγίστης λαμπρότητος καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τιμὰς ἡγεμόνος.

Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς θέλουσα νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν ἱερὸν ἐθνομάρτυρα ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς Ῥωσικῆς κυβερνήσεως τὸ σεπτὸν αὐτοῦ λείψανον, τὸ ὁποῖον μετακομισθὲν εἰς Ἀθήνας τῷ 1871 κατετέθη μετὰ πομπῆς καὶ παρατάξεως εἰς τὸν μητροπολικὸν ναὸν ἐντὸς μαρμαρίνης λάρνακος. Τῷ δὲ 1872 ἡ πατρίς εὐγνωμονοῦσα ἔστησεν ἔμπροσθεν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μαρμάρινον ἀνδριάντα.

Ὁ ποιητὴς Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε τὸ ἐξῆς συγκινητικώτατον ποιηματικὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἀποκαλυπτηρίων, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐξεικονίζεται ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ χύσας τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος; . . . — Ποῦ τρέχει ὁ λογισμός σου;
Τὰ φτερωτά σου ὄνειρα; . . . Γιατὶ στὸ μέτωπό σου
Νὰ μὴ ρυτρώνουν, γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδαῖς,
Ὅσαις μᾶς δίδ' ἡ ὄψι σου παρηγοριᾶς καὶ ἐλπίδες;
Γιατὶ στὰ οὐράνια χεῖλή σου νὰ μὴ γλυκοχαράζῃ,
Πατέρα, ἓνα χαλόγελο; . . . Γιατὶ νὰ μὴ σπαράζῃ,
Μέσα στὰ στήθεά σου ἡ καρδιά, καὶ πῶς στὸ βλέφαρό σου
Οὔτ' ἓνα δάκρυ ἐπρόβαλε, οὔτε ἔλαμψε τὸ φῶς σου;
Ὅλόγυρά σου τὰ βουνὰ κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι
Τὸ λυτρωτὴ τους χαιρετοῦν . . . Ἡ θάλασσα ἀγριωμένη
Ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγνώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
Φιλεῖ, πατέρα μου, γλυκὲ, τὸ ἐλεύθερο τὸ χῶμα,
Ποῦ σὲ κρατεῖ στὰ σπλάγχνα του . . . θυμᾶται τὴν ἡμέρα,
Ὅπου κι' αὐτὴ στὸν κόρφο της, σὰν τρυφερὴ μητέρα,
Πατέρα μου, ἐδέχθηκε . . . θυμᾶται στὸ λαιμό σου
Τὸ ματωμένο τὸ σχοινὶ καὶ στ' ἅγιο πρόσωπό σου
Τ' ἄτιμα τὰ ἔραπίσματα . . . τὸ βόγγο . . . τὴ λαχτάρα . . .
Τοῦ κόσμου τὴν ποδοβολή . . . θυμᾶται τὴν ἀντάρα . . .
Τὴν πέτρα ποῦ σοῦ ἐκρέμασαν . . . τὴ γύμνια τοῦ νεκροῦ σου . . .

Τὸ φοβερὸ τὸ ἀνάβρασμα τοῦ καταποντισμοῦ σου...
 Δὲν ἐλησμόνησε τῇ γῇ ποῦ σῶγινε πατρίδα,
 Οὔτε τὸ χέρι, ποῦ εὖσπλαχνο μ' ὀλόχρυσή χλαμύδα
 Τῇ σάρκα σου ἐσαβάνωσε τῇ θαλασσοδαρμένη,
 Ὅταν, πατέρα μου, ἄκαρδοι, γονατισμένοι οἱ ξένοι
 Τὸ αἵμά σου ἔγλυφαν κρυφὰ στὰ νύχια τοῦ φονιά σου...
 Τώρα σὲ βλέπει γίγαντα, πατέρα, ἡ θάλασσά σου...
 Τὸ λείψανό σου τὸ φτωχό, τὸ ποδοπατημένο,
 Τὸ ἀνάστησε ἡ ἀγάπη μας κι' ἐδῶ μαρμαρωμένο
 Θὰ στέκη ὀλόρθο, ἀκλόνητο κι' αἰώνιο θὲ νὰ ζήσει...
 Νᾶνε φοβέρα ἀδιάκοπη σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση...
 Πενῆντα χρόνια πέρασαν σὰν νᾶτανε μιὰ μέρα.
 Γιὰ σᾶς ποῦ εἰσθε ἀθάνατοι φεύγουν γλυκαῖς, πατέρα,
 Πετοῦν ἢ ὥραις ἄμετραις στοῦ τάφου τὸ λιμάνι..
 Γιὰ μᾶς... καὶ μόνη μιὰ στιγμή ἀρκεῖ νὰ μᾶς μαράνη
 Πενῆντα χρόνοι ἐπέρασαν κι' ἀκόμ' ἡ ἀνὰτριχίλα,
 Βαθεῖα μᾶς βόσκει τὴν καρδιά... Μὲ τὰ χλωρὰ τὰ φύλλα
 Ἀνθοβολεῖ κι' ὁ τάφος σου καὶ στὸ μνημόσυνό σου
 Ὑψώνεται στὸν οὐρανὸ τὸ νεκρολίβανό σου
 Μὲ τῶν ἀνθῶν τῇ μυρουδιά καὶ μὲ τὸ καρδιοχτύπι
 Τοῦ κόσμου, ποῦ ἐζωντάνεψε... Γέροντα, τί σοῦ λείπει ;
 Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος;... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμός σου ;...
 Ποιὸς εἶν' ὁ πόθος ὁ κρυφὸς καὶ ποιὸ τὸ μυστικὸ σου ;

Εἶχαν ξυπνήσει ἀνέλπιστα οἱ νεκρωμένοι δοῦλοι
 Κι' ἀπὸ τὸ γέρο Δούναβι ὥς τ' ἄγριο Κακοσοῦλι
 Ἐβράζε γῆ καὶ θάλασσα... Σεισμός, φωτιά, τρομάρια,
 Σπαθὶ καὶ ψυχομάχημα καὶ δάκρυ καὶ κατάρα...
 Ἐβρόντουν κ' ἄστραφτον παντοῦ τὰ κλέφτικα λημέρια...
 Γοργὰ τοῦ χάρου ἐθέριζαν τ' ἀχόρταγα τὰ χέρια,
 Κι' ἦτον ὁ πόλεμος χαρά, τὰ φονικὰ παιγνίδια...
 Μὲ μιᾶς θολόνοιν τοῦ Ὀλύμπου τὰ χιονισμένα φρύδια
 Καὶ μαῦρα νέφη ἀπλόνονται στοῦ Κίσσαβου τῇ ῥάχῃ..

Ἄνατριχιάζουν τὰ κλαριά καὶ τὰ νερά κι' οἱ βράχοι
 Μένουν παράλυτα, νεκρά, σὰν γὰρ διαπεράσει
 Κρυφὸ μαχαῖρι αὐτὴν τὴ γῆ κ' ἐσκοτώσε τὴν πλάση...
 Εἶχε προβάλλει ἀπὸ μακρὰ πουλὶ κυνηγημένο
 Σὰ σύγνεφο μὲ τὸ βορειᾶ καὶ μαυροφορεμένο,
 Σκοτείδιασε τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ πλατεῖα φτερά του,
 Καὶ μὲ φωνή, ποῦ ἐξέσχιζε σκληρὰ τὰ σωθικά του,
 Ἐρρέκαξε κ' ἐβρόντησε... «Χτυπᾶτε πολεμάρχοι!»
 Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ὁ χαλασμός... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!...
 Τοῦ μυστικοῦ διαλαλητῆ πέφτει στὴ γῆ, στὸ κῆμα
 Τὸ φλογερὸ τὸ μήνυμα κ' ἀπὸ ἓνα τέτοιο κοῦμα
 Ἐφύτρωσε ἄσβεστη φωτιά καὶ μὲ τὴ δύναμί σου
 Ἐθέριαψε, ἐζωντάνεψε τ' αἶτιμο τὸ σχοινί σου
 Κ' ἔγεινε φεῖδι φτερωτὸ στὸν κόρφο τοῦ φονιᾶ σου...
 Καλόγερε, πῶς δὲν ξυπνᾷς νὰ ἴδῃς τὰ θαύματά σου...

Ἀναστηλόνεται ὁ Μωρηᾶς... Ἡ Ρούμελη μονοκρίζει.
 Ἰδρώγουν αἶμα τὰ βουνά, τὸ δάκρυ πλημμυρίζει...
 Παντοῦ παράπονο βαθὺ κι' ἀλαλαγμοὶ καὶ θρήνοι...
 Διαβαίνει μαύρη ἡ ἀνοιξι... Τὰ ῥόδα μας οἱ κοῖνοι
 Λησμονημένοι τήκονται καὶ τὰ πουλιὰ σκιασμένα
 Ἀφήνουν ἐρημὴ τὴ φωλεῖα καὶ φεύγουνε στὰ ξένα...
 Στοῦ Γερμανοῦ τὸ μέτωπο κρυφὰ γχυνοχαράζει
 Τοῦ γένους τὸ ξημέρωμα... Πᾶσα ματιὰ σου σφάζει...
 Διωγμέν' ἀπὸ τὸν κάλαμο, μὲ τὴν ψυχὴν στὸ στόμα
 Χιλιάδες γυναικόπαιδα δὲν βρίσκουν φοῦκτα χῶμα
 Νὰ μείνουν ἀκυνήγητα... κι' ὁ χάρος δεκατίζει...
 Ῥυάζεται ὁ Βάλτος, σὰ θεριὸ τὴ χაίτη του ἀνεμίζει...
 Φλόγα παντοῦ καὶ σίδερο... δὲ θ' ἀπομείνῃ λόθρα
 Στὴν Κιάφα νεκρανάστασι... Στοῦ Πέτα καταβόθρα
 Πέτρα δὲ μένει ἀσάλευτη, στοῦ Πέτα καταβόθρα
 Ἐρμιὰ καὶ ξεθεμέλιωμα στὴν Τρίπολι, τοῦ Λάλα...
 Κι' ὅταν τὸ χέρι ἐχόρταινε κι' ἔπεφτε στομωμένο,

Νά ξανασάνῃ τὸ σπαθί στὴ θήκη ξαπλωμένο
 Ἐφώναξε ὁ ἀντίλαλος «Χτυπᾶτε πολεμάρχοι !...
 Ἀπ' ἄκρη εἰς ἄκρη ὁ χαλασμός... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη ;»

Φριμάζουν τὰ Καλάβρυτα Καπνίζει τὸ Ζητοῦνι
 Κ' ἡ Μάνη ἡ ἀνυπόταχτη τεγτόνει τὸ ρουθοῦνι
 Σὰν τὸ καθάριο τ' ἄλλογο, νὰ μυρισθῇ τ' ἀγέρι
 Ποῦ ταχυδρόμος τ' οὐρανοῦ μὲ τὰ φτερά του φέρει
 Τοῦ Διάκου τὴ σπιθοβολὴ καὶ τὴν ἀναλαμπή του...
 Ὁ γυιὸς τ' Ἀνδρούτσου στὴ Γραβιὰ στηλόνει τὸ κορμί του
 Κ' ἐπάνω του, σὰν γάτανε θεόκτιστο κοτρώνι,
 Συντριβεται ἡ Ἀρβανιτιά μὲ τὸν Ὁμέρ Βρυώνη.....
 Φεγγοβολοῦν τὰ πέλαγα στὴν Τένεδο, στὴ Σάμο
 Καὶ κάθε κύμα πῶρχεται νὰ ξαπλωθῇ στὸν ἄμμο
 Ξερνῶντας αἷμα καὶ φωτιά, φωνάζει..... «Πολεμάρχοι !...
 Ἐκδίκησι ... ἀσπλαγχνή ... παντοῦ ... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!»

Τὸ Σοῦλι τὸ ἀνυπόμονο ψηλὰ στὸ Καρπενῆσι
 Τοῦ Βότζαρή σου τὴν ψυχὴ γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσῃ
 Σοῦ στέλλει αἱματοστάλαχτη Στὸ τάφο του κλεισμένο
 Τὸ Μεσολόγγι σκέλεθρο, γυμνὸ, ξεσαρκωμένο,
 Δὲν παραδίδει τάρματα, δὲ γέρνει τὸ κεφάλι...
 Κρατεῖ γιὰ νεκροθάπτη του τὸ Χρῆστο τὸν Καψάλη,
 Τὸ ὅρασό τοῦ Δεσπότη του φορεῖ γιὰ σάβανό του
 Καὶ φλογερὸ μετέωρο πετᾷ στὸν οὐρανὸ του
 Καὶ θάπτεται ὀλοζώντανο... Στὸ διάβα του τρομάζουν
 Τ' ἀστέρια ποῦ τὸ κύτταξαν, καὶ ταπεινὰ μεριάζουν...
 Κλαρὶ δὲν φαίνεται γλωρὸ καὶ τὸ στεγρὸ χορτάρι,
 Πῶμεινε ἀκόμα πράσινο, τ' ἀράπακο ποδάρι
 Τὸ μάρανε, τὸ σκότωσε... Χορτάσαν οἱ κοράκοι
 Στὴ Ράχωβα, στὸ Δίστομο μὲ τὸν Καραϊσκάκη
 Ἀδελφωμένο πολεμᾷ τῆς Διάκουρας τὸ χιόνι ...
 Θερτίζει τ' ἀσπλαγχο σπαθί κι' ὁ πάγος σαβανώνει...
 Πλαταίνει πάντα ἡ ἔρημιὰ καὶ τὸ σχοινὶ σου σφίγγει.

Τοῦ λύκου μας τοῦ ἐφτάψυχου τ' ἀχόρταγο λαρύγγι
 Ὁ κόσμος ἀνταριάζεται ... Καὶ τὰ σκυλόδογτά του
 Ἐρρίζωμένα πνίγονται μὲ τὰ θυσίματά του
 Στοῦ Ναβαρίνου τὰ νερά... καὶ φεύγει ... Ἀνάθεμά τον !
 Ἐσκόρπισαν τὰ σύγνεφα μὲ τ' ἀστραποβροντιά των
 καὶ κούφια ἀπέμεινε ἡ βοή τοῦ μαύρου καταρδῶχτη.

Μ' αὐτά... μ' αὐτά τὰ κόκκαλα, τὰ τρίμματα, τὴ στάχτη
 Ἐχτίσαμε, πατέρα μου, τὴ φτωχικὴ φωλειά μας
 Κ' ἐκεῖθ' ἐφύτρωσε μυρτιά καὶ τὰ δαφνόκλαρά μας.
 Π' ἀνθοβολοῦν τριγύρο σου... Γιατί τὰ δάκτυλά σου
 Ἀκίνητα δὲν εὐλογοῦν τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ σου ...
 Τὰ ἀνδρειωμένα σπλάχνα σου, μακρὰ πὸ τὴν Ἑλλάδα,
 Ἐρρίζωσε τόσο βαθειὰ τοῦ Χάρου ἢ φαρμακάδα,
 Π' οὔτε τοῦ Ῥήγα ἢ συντροφιά, καλόγερε, δὲν φθάνει
 Τὰ σφραγισμένα χεῖλη σου ν' ἀνοίξῃ, νὰ γλυκάνῃ ...
 Οὔτε τὸ φῶς τὸ ἀκοίμητο, ποῦ στὸ πλευρό σου χύνει
 Αὐτό μας τὸ περήφανο, τὸ φλογερὸ καμίνι ! ...
 Οὔτε τὰ δένδρα, τὰ πουλιά, τὰ πράσινα χορτάρια
 Οὔτε τὰ βασιλόπουλα, τοῦ θρόνου μας βλαστάρια,
 Ποῦ θ' ἄρχονται νὰ χαιρετοῦν τοῦ ποιητῆ τὴ λύρα,
 Καὶ νὰ ῥωτοῦν πῶς ἔγεινε τὸ ῥάσο σου πορφύρα,
 Τί θέλεις, γέροντ', ἀπὸ μᾶς; ... Δὲ νοιώθεις μιὰ ματιά σου
 Πόσαις θὰ ἐφλόγιζε καρδιαῖς κι' ἀπὸ τὰ σωθηκά σου
 Πόσῃ θὰ βλάστανε ζωή;... Πῶς δὲν ξυπνᾷς, πατέρα;...
 Δὲ φέγγει μὲς στὸ μνήμά σου οὔτε μιὰ τέτοια μέρα;

Τὸ μάραρο μένει βουβό .., Καὶ θὲ νὰ μείνῃ ἀκόμα.
 Ποιὸς ξέρει ὡς πότ' ἀμίλητο τὸ νεκρικὸ σου στόμα ...
 Κοιμᾶται κι' ὄνειρεύεται ... Καὶ τότε θὰ ξυπνήσῃ,
 Ὅταν στὰ δάση, στὰ βουνά, στὰ πέλαγα βροντήσῃ
 Τὸ φοβερό μας κήρυγμα ... «Χτυπᾶτε πολεμάρχου!...
 Μὴ λησμονῆτε τὸ σχοινί, παιδιὰ, τοῦ Πατριάρχου!...»

Α. Βαλαωρίτης

Κωνσταντινούπολις

Τὴν πόλιν θέλω νὰ ἰδῶ ἥτις ὠραία κόρη
 Ἐρειδομέν' ἐκ τοῦ διπλοῦ αἰγιαλοῦ τὰ ὄρη,
 Εἰς τὸ στιλπνὸν κατάστεγον ὧς εἰς καθρέπτην κλίνει,
 Καὶ τ' ἀργυρεῖ της κράσπεδα εἰς τὸν ἀφρόν του πλύνει,
 Θέλω τὰς δύο νὰ ἰδῶ ὠραίας ἀντιπάλους,
 Αἵτινες εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀμοιβαίου κάλλους
 Ἐκτείνουνσι τὰς ὄχθας των ζωγραφικῶς καμπύλας,
 Ὡς νὰ προβαίνουν φαίνονται ν' ἀντασπασθοῦν ἀλλήλας·
 Καὶ ὅταν εἰς τὸ τρέμον φῶς ἑαρινῆς σελήνης
 Μυρία κῶπαι τὴν σιγὴν ταράττουν τῆς γαλήνης,
 Καὶ συμφωνοῦσα μουσικὴ ὀργάνων καὶ ᾄσμάτων,
 Σκιρτῶσα διεγείρεται ἐπάνω τῶν κυμάτων,
 Κ' ὅταν ἡρεμῇ τὸ πᾶν ἐντὸς νυκτὸς αἰθρίας
 Κ' ἡ ἀηδὼν ἀνήσυχος εἰς τ' ἄλση τῆς Ἀσίας
 Διὰ πυκνῶν λαρυγγισμῶν ἀσπάζεται καὶ ψάλλει
 Τὸ ῥόδον ὃ κατέναντι εἰς τὴν Εὐρώπην θάλλει,
 Τότε ἀμφότεραι ὄροφοῦν εἰς μυστικὰς ἑκτάσεις
 Τὰ μέλη τὰ φερόμενα ἐπάνω τῆς θαλάσσης.
 Τὴν δόξαν θέλω νὰ ἰδῶ τοῦ ἔθνους μου συγχρόνως,
 Κ' εἰς θρόνον πατριαρχικὸν κ' εἰς θρόνον ἡγεμόνος·
 Ἐπὶ τοῦ μὲν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδόξου ποίμνης.
 Δι' εὐλογίας ἱερᾶς καὶ πατρικῆς μερίμνης
 Τῆς μάνδρας μας μακρύνοντα τὸν ἀγρυπνοῦντα λύκον
 Τοῦ ἐθνισμοῦ μας σφύζοντα τὸν τελευταῖον κρίκον,
 Καὶ πρωτομάρτυρα πιστὸν τοῦ ἔθνους τῶν μαρτύρων,
 Τὰ θύματ' ἀγιάζοντα μὲ χάριν καὶ μὲ μῦθον,
 Ἐπὶ τοῦ ἄλλου μὲ πομπὰς καὶ δόξας κ' εὐφημίας
 Θεὰ ἰδῶ λαμβάνοντας τὰς Δακικὰς ἡνίκας
 Τῆς παλαιᾶς ἰσχύος μας τοὺς δύο κληρονόμους,
 Μὲ σκῆπτρον εἰς τὰς χεῖράς των, γλαμύδα εἰς τοὺς ὤμους,
 Μὲ πτερωτὸν διάδημα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των,

Μὲ δορυφόρους, μ' αὐλικούς καὶ μὲ βουλήν προϋχόντων
 Ὡχρὸς σκιὰς τῶν παλαιῶν λαμπρῶν αὐτοκρατόρων
 Πλήν εἰς τοὺς Τούρκους σεβασμοῦ ἐπιβαλούσας φόρον.

A. P. Παγκαβῆς.

Τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου.

Ἀλαλαγμοὶ ἀπαίσιοι ἀκούονται βαρβάρων
 Ἑβραίων ὄχλοι φαίνονται καὶ στίφη γενιτσάρων,
 Κ' ἐν μέσῳ συριγμῶν φωνῶν κ' ἠχήσεων ἀγρίων
 Σύρεται πτώμα γέροντος δεμένον μὲ σχοινίον!
 Ὁρχεῖται πέριξ δερβισσῶν παράμορφος χορεία,
 Καὶ τρέμει τὸ Βυζάντιον καὶ τρέμ' ἡ παραλία.
 Τὰ ὦτα σχίζουσιν αὐτοὶ καὶ θόρυβος τυμπάνων
 Καὶ λυσσαλέα ὕλακῃ ἀχρείων ἀθιγγάνων.
 Ἄ, εἶν' εἰς ἑκτασιν χαρᾶς, ἀγάλλει' ἡ Τουρκία,
 Ἀπαγορεύει εἰς αὐτὴν τὸν οἶνον ἢ θρησκεία.
 Καὶ οἶνον πίνει αἵματος φυλάττουσα τὸν νόμον,
 Κλείουσα τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν μὲ τρόμον,
 Κ' εἰς τὰς ὁδοὺς κυλίνεται τὸ τεθλιμμένον πτώμα....
 Οὕτω, Τουρκία, θὰ συρθῇς καὶ σύ, καὶ σύ ἀκόμα!
 Καρτέρει, εἶδεν ὁ Θεός· παρέρχονται οἱ χρόνοι
 Καὶ θέλει μία εὐρεθῇ καὶ διὰ σὲ ἀγχόνη.
 Πρὸ ἀνακτόρων σύρουσι τὸ θῦμα ἡμαγμένον
 Δικτυωτὸν ἀνοίγεται πρὸ χρόνων κεκλεισμένον,
 Καὶ ὁ Μαχμούτης εὐχαρὶς καὶ μειδιῶν προκύπτει·
 Τὸ βλέμμα του μετὰ στοργῆς πρὸς τοὺς δημίους ῥίπτει,
 Καὶ βλέπουσα φαιδρύνεται ἡ ζοφερὰ μορφή του,
 Ἀνοίγει τὴν καρδίαν του τὸ πτώμα τοῦ πρεσβύτου,
 Ἀλλὰ ἐγγὺς του βλέπουσα τὸν μάρτυρα καὶ ἄλλοι,
 Τευτόνων παῖδες, Βρεττανοί, Αὐστριακοὶ καὶ Γάλλοι,
 Ἡ ὄψις των οὔτε χάριν ἐκφράζει οὔτε πόνον
 Ὅλγην περιέργειαν δεικνύει.... τοῦτο μόνον!
 Ρίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ κρυσγῶν τὸ θῦμα

Καὶ τρεῖς μ' ἀγάπην ἤνοιξε καὶ σεβασμὸν τὸ κῆμα,
 Ὁ χιονώδης τοῦ ἀφρὸς τὸ σῶμά του δροσίζει,
 Τὴν πολιάν του μὲ μητρὸς στοργὴν ἀρωματίζει·
 Τῷ ψιθυρίζει ἄσματα παρήγορα καὶ κλαίει,
 Καὶ μετ' ἐκείνου φέρεται καὶ μετ' ἐκείνου πλέει.

Παρηλθὸν χρόνοι· ὁ σεπτὸς νεκρὸς τοῦ Γρηγορίου
 Εἰς γῆν κοιμᾶται ἱερὰν τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου.
 Πλὴν πάλιν τὸν ἀναζητεῖ τὸ φίλον αὐτοῦ κῆμα,
 Καὶ πλέει ἀγαλλόμενον πρὸς τὸ λευκὸν του μνήμα !
 Βλέπω σημαίαν κυανῇν καὶ κύκνειον ἱστίον,
 Καὶ σήματα Ἑλληνικὰ εἰς ποντοπόρον πλοῖον.
 Πῶς μαιδιᾷ ὁ οὐρανὸς κι' ἡ θάλασσα, καὶ ποῖαν
 Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀκούω μελωδίαν !
 Φέρετρον λάμπον θεωρῶ, ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ πλοίου·
 Ἐγκλείει κόνιν ἱερὰν καὶ λείψανον ἁγίου
 Εἶνε τοῦ Πατριάρχου μας τὸ ἐπιστρέφον σῶμα.
 Ἡ ναῦς ὡς σύννεφον πετᾷ εἰς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα.
 Φθάνει γοργῶς εἰς Βόσπορον κ' εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην,
 Πρὸ ἀνακτόρου φαίνεται τὸ λείψανόν του πλέον·
 Ἀλλὰ δικτυωτὸν κανὲν χεῖρ δὲν ἀνοίγει πλέον.
 Μαχμούτῃ ἄφες τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου σου ἀγκάλην
 Κ' ἐλθὲ νὰ ἴδῃς εὐχαρις τὸ θῦμά σου καὶ πάλιν.

Ἀχ. Παράσχος

Ἀφιλοχρηματία **Ι. Καποδιστρίου.**

Ἡ Ρωσία παρέσχεν ἱκανὴν φιλοξενίαν καὶ προστασίαν εἰς τοὺς
 Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι προσέφυγον εἰς αὐτὴν καὶ ἐγκατεστάθησαν.
 Πολὺ ὁμῶς μεγαλυτέραν παρέσχε προστασίαν εἰς τοὺς καταφυ-
 γόντας Ἕλληνας, ἂν ἔτου ἐγκατεστάθη εἰς αὐτὴν ὁ Καποδι-
 στρίας. Ἰδιαιτέραν εὐμένειαν ἐπέδειξε κατὰ τὸ 1816 εἰς τοὺς
 Ἕλληνας, οἵτινες εἶχον κατασταθῇ εἰς Μαριανούπολιν καὶ εἶχον
 ἰδρύσει ἀποικίαν δοῦσα εἰς αὐτοὺς πολλὰ προνόμια τῇ παρακλήσει

τοῦ Καποδιστρίου. Οἱ Μαριανουπολίται εὐγνωμονοῦντες διὰ τοῦτο τὸν Καποδίστριαν προσέφερον εἰς αὐτὸν πολὺ ποσὸν χρημάτων, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν ἐδέχθη τὸ δῶρον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ Μαριανουπολίται ἐπέμενον πολὺ νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον, ὁ Καποδίστριας ἠρώτησεν αὐτούς, ἂν ἐννοοῦσι τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ὡμολόγησαν, ὅτι δὲν ἐννοοῦσιν αὐτήν, «τότε, εἶπε, δέχομαι τὸ δῶρον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταθέσῃτε τὰ χρήματα ταῦτα εἰς μίαν τράπεζαν καὶ διὰ τῶν τόκων νὰ διατηρῇτε τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ πόλει διδάσκαλον νὰ διδάσκῃ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, διότι εἶνε αἶσχος Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα ν' ἀγνοῇτε τὴν εὐγενεστέραν τοῦ κόσμου γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν διδάσκονται ἤδη καὶ πολλοὶ ἀλλόφυλοι».

Κωνσταντῖνος Μουρούζης.

Ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης γόνος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Μουρουζῶν διωρίσθη τῇ 1821 μέγας διερμηνεὺς τῆς ὑψηλῆς Πύλης· ἀλλ' εὐθὺς ὡς διωρίσθη, ἐξεργάγη ἢ ἐπανάστασις ἐν Δακίᾳ. Ἡ Τουρκία τότε ἵνα ἐμπνεύσῃ φόβον, ἄλλους μὲν ἐφυλάκισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἄλλους δὲ ἐφόνευσεν, ἄλλους ἐξώρισεν. Ἐνθ' αὐτὰ συνέβαινον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐγνώσθη, ὅτι καὶ ἡ νῦν ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἐπανεστάτησεν. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχε φόβος μήπως ὁ μέγας διερμηνεὺς Κωνσταντῖνος Μουρούζης, ὡς συμπαθὼν πρὸς τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοδόξους συλληφθῇ καὶ φονευθῇ, ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ συνεβούλευσε καὶ προέτρεψεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· «Ἀφετέμε εἶπεν ὁ Γρηγόριος εἰς αὐτόν, νὰ πληρώσω ἐγὼ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ τυράννου. Ἐγὼ εἶμαι γέρον, ἅς ἀποθάνω. Τὸ σχῆμά μοι, ἡ λειτουργία μου μὲ καλοῦσιν εἰς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου μου. Σώθητε ὁμοῦς ὑμεῖς, διότι ἔχετε καὶ ἡλικίαν καὶ ἱκανότητα καὶ θέσιν κοινωνικὴν, ἵνα ὑπηρετήσῃτε τὴν πατρίδα». Καὶ ταῦτα λέγων ἀπεκαλύφθη ὁ ἱεράρχης τὴν κεφαλὴν καὶ προσέδλεψε πρὸς τὸν οὐρανὸν οἶονεῖ ἐπιμαρτυρόμενος τὸν Θεὸν δι' ὅσα συνεβούλευσε. Ἐγνωρίσω, ἀπήντησεν ὁ Μουρούζης, τὴν τύχην, ἥτις μὲ ἀναμένει.

Ἄλλ' ἂν φύγω ἐγώ, σφύζω μὲν τὴν ζωὴν μου, θὰ ἴδω ὅμως νὰ
 ἐξαγορασθῇ σὺν τῇ διὰ τοῦ αἵματος ἀπείρων ἀθῶν. Ἡ φυγὴ μου
 θὰ βεβαιώσῃ ἔτι μᾶλλον τὰς ὑποψίας τοῦ Σουλτάνου περὶ τῆς
 ἐπαναστάσεως καὶ γενικῆ σφαγῇ θὰ γίνῃ. Συμφέρει ἓνα ἀπολέ-
 σθαι ὑπὲρ τῶν λοιπῶν. Ἄς θυσιασθῶ ἐγώ, Δεσπότη μου, ἀλλ' ἄς
 σωθῶσιν οἱ ἀθῶοι, ἄς σωθῇ τὸ ἔθνος». Τότε καὶ ὁ Γρηγόριος
 εὐλογήσας, καὶ ὁ Μουρούζης ἀσπασθεὶς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ δεξιάν,
 ἐνηγκαλισθησαν ἄφωνοι ἐπὶ τινὰς στιγμὰς καὶ ἔδωκαν καὶ ἔλα-
 βον μετὰ λυγμῶν καὶ δακρύων τὸν τελευταῖον ἐπὶ τῆς γῆς ἀσπα-
 σμόν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Κωνσταντῖνος συλλαμβάνεται ὑπὸ
 τοῦ δημίου καὶ ἀπάγεται εἰς τὸν τάπον τῆς καταδίκης. Μετ' ὀλίγα
 λεπτὰ τῆς ὥρας αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Χαμουτ προσέρχεται, ἵνα
 ἴδῃ ὁ αἰμοχαρὴς τὸ θῦμα. Ὁ Μουρούζης προσδύψας πρὸς αὐτὸν
 ἐφώνησεν εὐτολμος τουρκιστὶ· «Αἰμοβόρε Σουλτάνε, ἄθλιε! Σουλ-
 τάνε ἄδικε. Ἡ τελευταία ὥρα τῆς βασιλείας σου ἐφθασεν· αἱ ὠμό-
 τητές σου θὰ τιμωρηθῶσιν· ὁ θεὸς θὰ ἐκδικήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν
 ἔθνος». Ταῦτα εἰπὼν ἔκλινε τὸ γόνυ, ὁ δὲ δῆμιος ἀπέκοψε τὴν
 κεφαλὴν καὶ παρέδωκεν αὐτὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον, τὸ δὲ σῶμα
 ἀσπαῖρον ἔτι ἐρρίφθη εἰς τὴν παρακειμένην θάλασσαν.

* Ἀ σ μ α .

Τὸ ἐπόμενον ἄσμα εἶνε εἰλημμένον ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ
 Ζαμπέλου. «Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης».

Τρέξατε, τρέξατε, τοῦ πολέμου
 ἢ σάλπιγξ ἤδη τρανῶς λαλεῖ·
 Ἡ πάλη βράζει, καὶ ὥς τοῦ ἀνέμου
 Βοὴ ἠχάει καὶ σᾶς καλεῖ.

Ποδοβολοῦντες μὲ γυμνὰ ξίφη
 Ἐλευθεροῦτε τὴν κλεινὴν γῆν.
 Σᾶς πολεμοῦσιν ἄνδρα στίφη,
 χωρὶς καρδίαν, χωρὶς ψυχὴν.

Δείξατ' ἀνδρείαν, τόλμην μεγάλην,
 Τὸ εἰς τὰς μάχας ὁρμητικόν,
 Ὁ νέος Πέρσης νὰ ἴδῃ πάλιν,
 Τὶ εἶνε θάρρος Ἑλληνικόν.

Ἀπὸ τοὺς τάφους ἀναπηδάτε,
 Ὡ τῶν λαμπρῶν μας πάππων σκιαί.
 Καὶ βοηθοί μας καὶ σεῖς ὁρμαῖτε,
 καθὼς βιαίου βορρᾶ πνοαί.

Φύγετ' ἐδῶθεν ἡ τυραννία,
 Ἡ ἀμαθία κ' ἡ συμφορά,
 Νὰ λάμπῃ πάλιν ἐλευθερία,
 Ἡ κλεινὴ δόξα καὶ ἡ χαρά.

Ἐνθεν τὸ πνεῦμα ν' ἀναπτερώνῃ,
 Ἐνθεν ἡ θέμις νὰ διοικῇ.
 Ἐκεῖ ἡ νίκη νὰ στεφανώνῃ
 Κι' ἐδῶ ἡ φήμῃ ν' ἀντηχῇ.

Ἀλλὰ τῆς μάχης ὁ δεινὸς κτύπος
 Ἴδου ἀρχίζει νὰ ἐκτανθῇ.
 Καθὼς θαλάσσης τρομερὸς ἦχος,
 Ὅταν φουσκώσῃ καὶ κινηθῇ.

Σμίγοντ' οἱ βράχοι τῶν μαχόντων,
 Μὲ τῶν πεσόντων τὰς οἰμωγάς,
 Ὁ ποδοκτύπος τῶν νικημένων
 Μὲ τῶν νικώντων τὰς ἀλαλαγάς.

Πότε μακρόθεν ἔξαφνα φθάνει,
 ὥς πληγωμένων κωφὸς κλαυθμός,
 Πότε ἡ μάχῃ δεινῶς αὐξάνει,
 Κ' ὑψοῦται μέγας ἀλαλαγμός.

Τρέξατε, τρέξατε, τοῦ πολέμου
 Σάλπιξ ἤδη τρανῶς λαλεῖ.
 Ἡ πάλη βράζει καὶ ὥς ἀνέμου
 βοή ἠχάει καὶ σᾶς καλεῖ.

**Ἑγγραφον τῆς τρίτης ἐθνικῆς συνελεύσεως
 τῶν Ἑλλήνων.**

Ἡ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ἔγραψε πρὸς τὸν Κοραῆν τὸ ἑξῆς ἑγγραφον διὰ τοὺς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας αὐτοῦ.

Πρὸς τὸν σοφὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν.

«Ἡ Ἑλλὰς σὲ συγχαίρει, ἄριστε συμπολίτα, χαίροντα διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς. Εὐγνωμονεῖ, διότι εὐηργετήθη εὐεργεσίαν ἀνεκτίμητον ἐκ τῶν ἀρίστων συγγραμμάτων σου. Ὁ πρὸς τὴν παιδείαν ἔρως τῶν Ἑλλήνων ἐπήγασεν ἀπὸ τὰ φῶτα, ὅσα πρὸ τινων χρόνων ἐνέσπειραν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὰ προλεγόμενά σου ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅσα προεμήθευσεν εἰς τὴν πατρίδα ὁ πατριωτισμὸς σου καὶ ἀπὸ τὰ σχόλια, ὅσα ἠνοιξαν αἱ σοφαὶ συμβουλαὶ σου. Τοιούτων ἀγαθοποιῶν αὐτῶν ἀποτελέσματα εἶνε τὰ ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀγαθὰ, ὅσα οἱ συμπολίται σου ἀπολαύουν σήμερον. Τοιαῦτα ἀνεκτίμητα ἀγαθὰ εἶνε ἄξια τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν γενεῶν καὶ τῶν αἰώνων.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος συνηγμένον εἰς τὴν Γ' ἐθνικὴν συνέλευσιν, διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ συμφέροντα, σοὶ προσφέρει τὸ σέβας καὶ τὴν ἐκ μέσης καρδίας ἀγάπην αὐτοῦ· αἰσθάνεται δὲ λύπην, διότι δὲν δύναται νὰ κατασπασθῇ τὴν ἱεράν σου κορυφήν, καταφιλεῖ ὅμως τοὺς χρυσοὺς σου λόγους, τὰ σοφὰ του παραγγέλματα, συνομιλεῖ μετὰ τῶν βιβλίων σου καὶ φωτίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, εὐχόμενον νὰ μὴ παύσης τοῦ νὰ κοινοποιῇς τὰ ἀγαθὰ σου φρονήματα εἰς τοὺς συμπολίτας σου, συμβουλευὼν τὰ κοινὰ συμφέροντα. Εἶθε νὰ ζῇς ὑγιαίνων, σεβάσμιε γέρον, τῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε».

Ἡ περιβάλλων τὴν γῆνιν σφαῖραν ἀήρ.

Τί ἤθελε γίνεαι ὁ ἄνθρωπος, τί ἤθελον γίνεαι ὅλα τὰ ζῷα, ἀνδρὶν ἡδυνάκτο ν' ἀναπνεύσωσιν ἀέρα; Ἐξ ὅλων τῶν οὐσιῶν τῶν ἀναγκαίων εἰς συντήρησιν τῆς ζωῆς, ὁ ἀήρ εἶνε ἡ μᾶλλον ἀναγκαία. Ἄν ἀναστείλῃτε ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ἀναπνοήν, θὰ διακινδυνεύσητε τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων, ἀν καταπαύσητε αὐτήν, θὰ καταστρέψῃτε τὴν ζωήν. Ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον εἰσπνέομεν, ἀποτελεῖ τροφήν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὴν κυριωτέραν. Δυνάμεθα νὰ ὑποφέρωμεν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν στέρησιν πάσης ἄλλης τροφῆς, δυνάμεθα νὰ συνηθίσωμεν ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν χρεῖαν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ἄνευ βεβαίου κινδύνου τῆς ζωῆς νὰ στερηθῶμεν τοῦ ζωοποιούντος ἡμᾶς ἀέρος. Ἐξ ὅλων τῶν ὕλικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τοῦ ἀέρος εἶνε ἡ μᾶλλον ἀπαραίτητος καὶ μᾶλλον ἐπείγουσα. Ἀναπνέοντες δὲ τὸν ἀέρα, διατηροῦμεν εἰς ἡμᾶς τὰ ὑγιᾶ αὐτοῦ μόρια καὶ ἐκπνέομεν τὰ ἀκατάλληλα πρὸς τὴν ἡμετέραν ζωήν. Κατάκλειστοι ἐντὸς στενοῦ χώρου οἱ ἄνθρωποι δηλητηριάζονται καὶ ἀποπνίγονται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐαυτῶν πνοῆς, διότι ὁ εἰσπνεόμενος ἀήρ ἀποβάλλει ἐντὸς ἡμῶν τὰ θρεπτικὰ αὐτοῦ μόρια καὶ καθίσταται ἀνεπιτήδειος νὰ παράσχῃ πλέον εἰς ἡμᾶς ζωήν. Τὸ αὐτὸ ἤθελε συμβῇ καὶ εἰς τὰ ζῷα· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ εἰς τὰ φυτά, διότι καὶ αὐτὰ διὰ τῶν φύλλων εἰσπνέουσι καὶ ἐκπνέουσι τὸν περιβάλλοντα αὐτὰ ἀέρα. Ἄνευ ἀνανεώσεως τοῦ ἀέρος ἡ ἰσχυροτέρα καὶ μᾶλλον σφριγῶσα φυτεία φθίνει καὶ μαραίνεται. Εἰς τὸν ἐλεύθερον καὶ καθαρὸν ἀέρα τὰ πάντα εὐημεροῦσι καὶ ἐνδυναμοῦνται. Ἀπαραίτητος πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν ὁ ἀήρ ἀποτελεῖ πρὸς τοῦτοις τὸν κύριον ὄρον διὰ τὴν καύσιν τῶν σωμάτων, τὴν μεγάλην ταύτην πράξιν, διὰ τῆς ὁποίας παρασκευάζει ὁ ἄνθρωπος τὴν θερμάνσιν καὶ τὴν τροφήν αὐτοῦ καὶ πραγματοποιοῦνται αἱ πλείους χημικαὶ μεταβολαὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ ἀήρ εἶνε ἡ τροφή τοῦ πυρός· ἄνευ ἀέρος τὸ πῦρ δὲν ἀνάπτει, σβέννυται.

Ὁ ἀήρ εἶνε προσέτι ὁ ἀγωγὸς τοῦ ἡχοῦ· αἱ δονήσεις τοῦ ἀέρος προσβάλλουσιν τὸ ἀκουστικὸν ὄργανον τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων

καθιζτώσιν εἰς αὐτοὺς αἰσθητοὺς τοὺς ἤχους καὶ τοὺς κρότους. Πᾶς ψόφος, πᾶσα βοή, ἀπὸ τῶν βροντῶν τοῦ κεραυνοῦ μέχρι τοῦ ἀσθενοῦς μормυρισμοῦ ῥυακίου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δονήσεων τοῦ ἀέρος. Ἡ φωνή καὶ τὸ ἄσμα, αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ φθόγγοι τῶν ζώων, ὁ ἔναρθρος λόγος τοῦ ἀνθρώπου, παράγονται μόνον διὰ τῆς ἐκβολῆς ποσοῦ τινος ἐσωτερικοῦ ἀέρος, προξενουντος τὰς δονήσεις ἐπὶ τοῦ λοιποῦ περιέχοντος. Ἄν ἀφαιρέσητε τὸν ἀέρα, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὅλης τῆς γῆς θὰ ἐπικρατήτῃ φρικώδης σιωπή, εἰκὼν καὶ συντέλεια καθολικοῦ θανάτου.

Ὁ ἀήρ δὲν εἶνε στοιχεῖον τόσον ἀπλοῦν καὶ καθαρόν, ὅσον πιστεύομεν, ὅταν παρατηρῶμεν τὴν διαφάνειαν καὶ τὴν φαινομένην ἐλαφρότητα αὐτοῦ. Εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ ἀήρ εἶνε σῶμα, ἔχον ὀρισμένην βαρύτητα, σύγκειται δὲ ἐκ διαφόρων στοιχείων. Ἐν τῷ ἀέρι περιέχονται ἀναλελυμένοι ὅλαι αἱ ἄλλαι οὐσίαι, τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, ἡ γῆ καὶ τὰ διάφορα μέταλλα.

Τοῦτο δὲ βεβαιούται, ὅταν βλέπωμεν τὰ ὑπὸ τῶν φλογῶν ἐπὶ τῆς γῆς καιόμενα σῶματα, ὅσον λίθους τινάς, ξύλα, φυτικὰς ἢ ζωϊκὰς οὐσίας, μεταβαλλόμενα εἰς ἀτμὸν ἢ εἰς καπνὸν καὶ ἀναμιγνυόμενα ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος ἀέρος. Καὶ αὐτὰ τὰ σῶματα, ἅπερ σήπονται καὶ ἀποσυντίθενται, μόνον ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν ἐν εἶδει κόνεως ἐπὶ τῆς γῆς ἐγκαταλείπουσι, τὴν δὲ πλείστην αὐτῶν οὐσίαν ἐξατμιζομένην μετὰ τοῦ ἀέρος συγχέουσιν.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν ἐλάμβανε διὰ τῆς τροφῆς ἀρκοῦσαν ἀναψυχὴν, ἤθελεν ἐντὸς ὀλίγου ἀπολέσει ἀπάσας τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, διότι τὸ σῶμα διηνεκῶς ἐξατμίζεται ἐν τῷ ἀέρι, ἐξ οὗ λαμβάνει ὡς ἀντάλλαγμα νέας καὶ καταλλήλους θρεπτικὰς οὐσίας. Ἀλλὰ τὴν βεβαιωτέραν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ ἀήρ σύγκειται ἐκ ποικιλωτάτων στοιχείων, παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν θαυμάσια καὶ εὐεργετικὰ φαινόμενα, ἅπερ ἀποκαλοῦμεν μετώρα.

Ὁ αἰθριώτερος οὐρανὸς δύναται ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν νὰ καλυφθῇ ὑπὸ μαύρων νεφῶν καὶ νὰ χύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς κρουνοὺς βροχῆς.

Ὅσον πλείότερον προσεγγίζει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ὁ ἀήρ, τόσον περισσότερον πυκνοῦται, διαφθείρεται καὶ νοσώδης

ἀποβαίνει. Ὅσον δὲ ὑψηλότερος καὶ μᾶλλον μεμκρυσμένος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους εἶνε, τόσον καθαρώτερος, ἀραιότερος καὶ ὑγιεινότερος καθίσταται. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὑψηλῶν ὀρέων γίνεται τοσοῦτον λεπτός, ὥστε μόλις δύναται τις νὰ εἰσπνεύσῃ αὐτόν.

Ἄλλ' εἰς τὸ στρώμα, εἰς τὸ ὅποιον δύνανται νὰ ἀναπνεύσωσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντα πλάσματα, ὁ ἀήρ εἶνε πολὺ σωτήριος. Ἐνταῦθα ὁ ἀήρ ἔχων τὴν ἀπαιτουμένην πυκνότητα, διατηρεῖ καὶ ἐνδυναμόνει τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, συνθλάττων καὶ ἀντανανκλῶν ἐκάστην ἐξ αὐτῶν.

Τοιοιουτρόπως διατηρεῖται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, ἥτις ἄλλως ἤθελε καταστραφῇ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ψύχους. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὑψηλῶν ὀρέων μόλις ὀλίγιστα ζῶα ζῶσι καὶ αὐτὰ τὰ φυτὰ καταστρέφονται, καὶ αὐτὴ ἡ συνήθης ὑψηλὴ ἐλάτῃ μόλις φθάνει τὸ ὕψος μετρίου θάμνου. Τὸ ἀραιὸν τοῦ ἀέρος εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα εἶνε αἰτία τοῦ υπερβολικοῦ ψύχους, τοῦ καταστρεπτικοῦ πάσης ζώσης φύσεως. Χιόνες ἀδιάλυτοι καλύπτουσιν αἰωνίως τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ἂν καὶ ταῦτα κείνται πολὺ πλησιέστερον εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἢ αἱ χαμηλαὶ κοιλάδες. Αἱ χιόνες ἤθελον βεβαίως ἐπισωρευόμεναι σχηματῖσαι νέα ὄρη ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἂν ἡ φυσικὴ τῆς γῆς θερμότης δὲν διέλυε κατὰ μικρὸν τὰ κατώτερα αὐτῶν στρώματα, μεταβάλλουσα αὐτὰ εἰς ὕδατα, διὰ τῶν ὁποίων σχηματίζονται οἱ χεῖμαρροι καὶ οἱ ποταμοί. Ἡ πυκνότης τοῦ ἀέρος αὐξάνει τὴν δύναμιν τοῦ φωτός καὶ τὰ πάντα θαυμασίως λαμπρὰ ἀποδεικνύει.

Κατὰ ἀνέφελον τοῦ θέρους ἡμέραν οὐδεὶς ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς δύναται ν' ἀτενίσῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὸν ἥλιον. Ἀπὸ τῶν κορυφῶν ὅμως τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, ὅπου ὁ ἀήρ εἶνε ἀραιότερος, ὁ οὐρανὸς φαίνεται ὀλιγώτερον φαεινός, ἔχει χρῶμα κυανοῦν, βαθύ, σχεδὸν πρὸς τὸ μέλαν ἀποκλίνον, ὁ δὲ ἥλιος ἀσθενεστέρας ἔχει τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ καὶ οἱ ἀστέρες ὀλιγώτερον λάμπουσιν. Ἄν ἦτο δυνατόν ν' ἀναβῇ τις εἰς πολὺ ὑψηλοτέρας χώρας, ἤθελε βεβαίως ἴδει τὸν ἥλιον γυμνὸν ἀκτίνων. Καὶ αὐτὸς ὁ ἥχος, ὁ μᾶλλον ἰσχυρὸς εἰς τὰ κατώτερα τῆς ἀτμοσφαίρας ἡμῶν στρώματα ἐξασθενεῖ, ὅσον ἀνερχόμεθα εἰς ὄρη, δὲν ἀκούεται δὲ παντελῶς, ὅταν ἀνέλθωμεν

εἰς μεγαλείτερα ὕψη. Ὁ ἀήρ ἄλλοτε εἶνε ἀσθενής, ἄλλοτε ἰσχυρός. Ἐνίοτε εἶνε τόσο βίαιος, ὥστε ἐγείρει ἀνέμους, καταιγίδας, τυφῶνας, λαίλαπας. Ὅταν σφοδρότατος ἄνεμος προσδῇ μετὰ πατάγου χωρίον τι, ἀφαρπάζει ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τὰς στέγας, κρημνίζει τοίχους καὶ ἐκρίζωνει δένδρα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν προέρχεται μόνον ἐκ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀερίου ὄγκου, ὁ ὁποῖος συντρίβει πᾶν, τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς αὐτὸν ἀντίστασιν. Ἡ ταχύτης πολλαπλασιάζει βεβαίως τὴν δύναμιν, ἀλλὰ δὲν γεννᾷ αὐτήν. Πᾶσα βία διὰσεισὶς τοῦ ἀέρος εἶνε ἐπανάστασις καὶ ἀνακύκλησις τοῦ ἀερίου ὠκεανοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἀναπνέομεν καὶ ἀποτελεῖ ἐν ἐκ τῶν καταπληκτικωτέρων τῆς φύσεως θαυμάτων. Οὐδὲν ὅμως τρομερώτερον εἶνε τῆς καταιγίδος. Αὕτη, ὅταν ἐπέρχηται ἐπὶ τὰς χώρας τῆς γῆς, πρόβριζα ἀνασπᾷ μεγάλα καὶ δυνατὰ δένδρα καὶ ὡς ἐλαφρὰ ἄχυρα ἀναρρίπτει αὐτά· μετὰ πολυοῦ κτύπου δλόκληρα δάση καταστρέφει καὶ τὰ στερεώτερα οἰκοδομήματα διασεῖει ἢ εἰς σωρὸν μεταβάλλει ἐρειπίων. Αὕτη ἐμποδίζει τὴν πορείαν τῶν ποταμῶν, ἐξογκώνει τὰ ὕδατα αὐτῶν καὶ ἀναγκάζει νὰ στρέψωσι τὰ ρεῖθρα αὐτῶν εἰς τὰς πηγὰς, ἀπογυμνώνει τὰ ὄρη καὶ τὰς ἀπορρώγας πέτρας διορρήγνυει. Ὁ μέγας βρόμος, ὁ πάταγος, ἀντηχῶν εἰς τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος καὶ εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς ἐπαυξάνει τὸ φοβερὸν τῆς καταιγίδος. Ταχύτατα φεύγουσιν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν τὰ μαῦρα σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ, ἔντρομα δὲ τὰ πτηνὰ πετώσιν εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν καὶ τὰ θηρία ὀρυόμενα κρύπτονται εἰς τὰ σπήλαια αὐτῶν. Ἐτι δὲ φρικωδέτερα εἶνε ἡ καταιγὶς ἢ συμβαίνουσα ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἴστοι πόλυοι καὶ πελώριοι ὡς κάλαμοι συνθλάττονται, σιδηρόστερνα πλοῖα ὡς ἀκάτια ἐπὶ τῶν σκοπέλων συντρίβονται ἢ αὐτανδρα καταποντίζονται. Ἐν τῇ θαλάσῃ ἀναμιγνύεται ἡ λαίλαψ μετὰ τοῦ κλύδωνος, ὁ βόμβος τῶν ἀνέμων μετὰ τοῦ βρυχήματος τῶν κυμάτων, τὰ ὅποια ρίπτουσι τὰ ἀφρίζοντα αὐτῶν ὕδατα μέχρι τοῦ οὐρανοῦ θόλου. Αἱ φρικτόταται τρικυμίαι καὶ αἱ τρομερώταται λαίλαπες συμβαίνουσιν εἰς τὰς διακεκαυμένας χώρας. Ἐτι καὶ σήμερον ἔντρομος γίνεται ὁ κάτοικος τῆς Αἰγύπτου, ὅταν ὁ καυστικὸς καὶ θανατηφόρος ἄνεμος πνεύσῃ

Ἀναγνωσμάτων τῆς 5' τάξεως· Ἰω. Κοφινιῶνων

ἀπὸ τῆς ἐρήμου. Ὁ συνήθως αἰθριὸς καὶ λαμπρὸς οὐρανὸς τῆς χώρας ἐκείνης αἴφνης θολοῦται καὶ συννεφεῖ· ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου φαίνεται κατὰκόκκινος· ὁ ἀήρ λαμβάνων σκοτοειδὲς χρῶμα, εἰσφέρει κονιορτώδους ἀτμοῦ πεπληρωμένος, γίνεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν καυστικώτερος. Εὐθὺς τὰ φυτὰ μαραίνονται, τὰ φύλλα ἀποξηρανθέντα πίπτουσιν ἀπὸ τῶν δένδρων. ἡ θερμότης κατὰ μικρὸν μεταδίδεται καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μᾶλλον ψυχρὰς οὐσίας, εἰς τὰ μάρμαρα, εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀνθρώποι καὶ ζῷα κρύπτονται εἰς τὰς ὑπόγεια, εἰς τὰ σπήλαια, εἰς τὰς ὁπὰς τῆς γῆς, ἵνα διαφύγῃσι τὰς ἀμέσους καταστροφὰς τοῦ ὀλεθρίου αὐτοῦ ἀνέμου. Οὐκ εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον προσβάλλει ὁ ἄνεμος. Εὐθὺς πνίγεται ὁ δυστυχὴς καὶ πίπτει νεκρὸς. Ὅμοιος εἶνε καὶ ὁ εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀραβίας πνέων φαρμακερὸς σιμὸν. Ὅταν ἐγερθῇ, ἅπαντα ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται διάπυρος καὶ ἐρυθροειδής. Συριγμοὶ καὶ ψόφος συνοδεύουσιν αὐτόν, θειώδης δὲ καὶ πνιγερὰ ὀσμὴ ἀκολουθεῖ κατόπιν αὐτοῦ. Ἐν ῥίπῃ ὀφθαλμοὶ διαφθείρει πᾶν τὸ προστυχόν, ὥς ἀστραπὴ φονεῦει πᾶσαν ζῶσαν ψυχὴν, μὴ δυνηθεῖσαν ἐγκαίρως νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τῆς δηλητηριώδους αὐτοῦ πνοῆς. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὰ ποικίλα φαινόμενα, τὰ ὅποια παρουσιάζουσιν ὁ ἀήρ καὶ οἱ ἄνεμοι; Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶνε μέγας, τὰ ἀποτελέσματα ἀσυνήθη, τὰ αἷτια αὐτῶν ἀνεξήγητα. Ὅπου βασιλεῦει ὁ Θεός, ἐκεῖ μέγα καὶ ἅγιον ἐπικρατεῖ μυστήριον. Καὶ ὅμως εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἀρκούντως ἀναγνωρίζομεν τὸν πανύφιστον Δημιουργὸν καὶ Κυβερνήτην τοῦ παντός, καὶ μετ' ἐνδομύχου σεβασμοῦ καὶ ἐκστάσεως λατρεύομεν Αὐτόν καὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐξυμνοῦμεν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ, διότι καὶ ὅπου φοβερωτάτη δεικνύεται ἡ δύναμις αὐτοῦ, αὐτὸς εἶνε ἀγαθοποιὸς Προστάτης, καὶ ἔνθα ἀδυνατεῖ ὁ νοῦς ν' ἀνακαλύψῃ τοὺς ἀποκρύφους αὐτοῦ σκοποὺς, ἡ πίστις προαισθάνεται νέα εὐεργετήματα. «Ναί, Κύριε ὁ Θεός, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους Σου πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς Σου πυρὸς φλόγα». Διὰ τῶν θυελλῶν Σου καθαρίζεις τὸ περιέχον, ὅπως καταστήσῃς τὸν ἀέρα ἐπιτήδειον πρὸς συντήρησιν τῶν πλασμάτων Σου καὶ διὰ τῆς βοήθειας τῶν

ἀνέμων ἐπιτρέπεις εἰς τὰ πλοῖα νὰ διαπλεύσωσι τὰς θαλάσσας, ὅπως οἱ κάτοικοι τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν συγκοινωνῶσιν ὡς ἀδελφοὶ καὶ δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης γίνωνται πρὸς ἀλλήλους ὡφέλιμοι.

Τὰ ὕδατα.

Τὰ ὕδατα τῆς γῆτις σφαίρας, ἐξακολουθοῦντα διηνεκῶς τὴν κυκλοφορίαν αὐτῶν εἶνε εἰς τὸ παμμέγεθος σῶμα τῆς γῆς ὅ,τι τὸ αἷμα εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ὕδατα δι' ἀφανῶν καὶ θαυμασιῶς συμπεπλεγμένων φλεβῶν διατηροῦσιν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τὰς πηγὰς καὶ καλύπτουσι διὰ νεφῶν τὸν οὐρανόν. Ἐξ ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀναφέρεται νυχθημερὸν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸ ὕδωρ μεταβαλλόμενον εἰς ἀτμόν. Ἐξ αὐτῶν σχηματίζεται ἡ εὐεργετικὴ βροχὴ, ἣτις δροσίζει ἐν ὥρᾳ θερούς τὸ ξηρὸν ἔδαφος καὶ ἀναφύχει τὰ φυτὰ, τὰ ὅποια καίονται ὑπὸ τῆς θερμότητος τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Πολλάκις ὁ οὐρανὸς εἶνε αἰθρίας καὶ κατὰξηρος ἡ γῆ, τὰ ἄνθη φθίνουσιν ἀπομαραγνόμενα, ἡ χλόη καὶ αἱ βοτάναι πρὸς τὰ κάτω κλίνουσι καὶ κινδυνεύουσι ν' ἀποξηρανθῶσι, καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα τοῦ πεδίου παρ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς δίψης χάνονται. Ἡ βροχὴ ὅμως τὰ πάντα ἐπικλύζει καὶ ἐπανορθοῖ τὴν πάσχουσαν φύσιν, ἀλλὰ πόθεν αὕτη προῆλθεν, ἀφ' οὗ ὁ οὐρανὸς ἦτο ἀνέφελος, ἀφ' οὗ ἡ γῆ καὶ τὴν τελευταίαν εἶχεν ἀπολέσει ἱκμάδα καὶ τὸ περιέχον ἅπαν ἦτο πεπυρωμένον;

Λαίλαπες τοῦ Θεοῦ ὑπηρεταί, φέρουσι ἀπροσδοκῆτως πρὸς ἡμᾶς ἐκ μακροτάτης ἀποστάσεως πλῆθος συννέφων.

Ὅμιχλαι, αἵτινες παρεσκευάσθησαν εἰς ἀπομεμακρυσμένους ὀρίζοντας, ἐπισκιάζουσι τώρα ἐν εἵδει νεφῶν τὰς πεδιάδας καὶ ἀτμοί, οἵτινες ἀπὸ ἀγνώστων προῆλθον ἐρήμων, τώρα πίπτουσι εἰς τὴν γῆν ὡς σταγόνες ἀναψυκτικῆς γονιμοποιουῦ βροχῆς. Πόσον ὠραία ἀνυψοῦνται τὰ ποτισθέντα ἄνθη καὶ τὰ φυτὰ τὰ ποτισθέντα ὑπὸ τοῦ ὕδατος! Πόσον λαμπρῶς πρασινίζουσιν οἱ λειμῶνες! Πῶς θάλλουσι τὰ ἀρδευθέντα δάση! Ὅποιοι θαλασμάδεις ὁρμαὶ πληροῦσιν ἤδη τὸν περιβάλλοντα τὰ πάντα δροσερὸν ἀέρα! Ἀφθονα ταμεῖα ὕδατων εἶνε κατὰ τὴν σοφὴν τοῦ Δημιουργοῦ διάταξιν αἱ κορυφαὶ τῶν μεγάλων ὀρέων. Ἀπὸ τούτων ὡς ἀπὸ πλουσίων ἀπο-

θηκῶν διανέμεται ἐκάστοτε τὸ ἀναγαλὸν πρὸς τὰς ἡμετέρας χρεῖας ποσὸν ὕδατος ἀπορρέον πάντοτε μετ' ἔμφρονος φειδωλίας βαθεῖται πηγαί, ἀπὸ τῆς θαλάσσης κεχωρισμέναι καὶ εἰς ὑπόγεια βάραθρα χωσθεῖσαι ἀναδιβάζουσι διὰ τῆς ἐσωτερικῆς θερμότητος καὶ διὰ τῆς ἰδίας πίεσεως τὰ ὕδατα αὐτῶν μεταξὺ τῶν σχισμάτων τῶν πετρῶν μέχρι τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων. Καὶ οἱ ὑπερμεγέθεις σωροὶ πάγων καὶ χιόνων ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων σχηματίζουσι καὶ συντηροῦσι πλεῖστα πηγίδια διηνεκῶς ἀπορρέοντα. Καὶ τὰ δάση ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τῶν ὀρέων προσελκύουσι τὰ νέφη, τὰ ὅποια καταπίπτουσι εἰς βροχὴν ἐπαυξάνουσι διὰ νέων ὑδάτων τὰς ὑπαρχούσας πηγὰς. Ἐντεῦθεν προέρχεται, ὅτι οἱ πλεῖστοι ὄρεινοι τόποι ἔχουσιν ἀφθόγους πηγὰς ὑδάτων. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἀκαταπαύστως καταρρέοντα καὶ αὐξανόμενα ὑπὸ τῶν βροχῶν καὶ τῶν διαλυομένων χιόνων σχηματίζουσι διαφόρους χειμάρρους. Οὗτοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνερχόμενοι ἀποτελοῦσι ρύακας καὶ ποτάμια. Οἱ ρύακες καὶ τὰ ποτάμια συμφοροῦνται εἰς ποταμούς. Οὗτοι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πλατυνόμενοι καὶ μεγαλοπρεπῶς διατρέχοντες ἐκτεταμέναις πεδιάδασι καὶ διαχωρίζοντες ἐπικρατείας καὶ λαοὺς, ἐπὶ τέλους ἐκχύνουσι τὰ ὀρμητικὰ αὐτῶν ρεύματα εἰς τὴν μεγάλην καὶ κοινὴν δεξαμενὴν, τὴν θάλασσαν.

Ἐπειδὴ ἡ θάλασσα εἶνε χαμηλοτέρα τῆς ξηρᾶς, οἱ ρύακες καὶ οἱ ποταμοὶ καταβαίνουν πρὸς αὐτήν, ὅσκις δὲ καθ' ὁδὸν ἀπαντήσωσι κοίλωμά τι, πληροῦσιν αὐτὸ ὕδατος καὶ παράγουσι τὰς λίμνας. Μέγα δὲ μέρος τῶν ὑδάτων, τὰ ὅποια καταπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς γῆς, ἀποτελεῖ ἐντὸς αὐτῆς φυσικοὺς σωλήνας καὶ κρυπτὰς διώρυγας καὶ βυθίζεται διὰ τῶν λεπτῶν γαιῶν εἰς στεγνὰ καὶ ἀδιαπέραστα στρώματα. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ εἰσδύῃ περαιτέρω, κυλίσεται κατὰ μῆκος τῶν ὕδατοσταγῶν αὐτῶν στρωμάτων καὶ σχηματίζει ρεύματα, ποταμούς καὶ λίμνας. Καὶ τὰ ὕδατα, τὰ ὅποια διὰ τῶν ἀρτεσιανῶν φρεάτων ἀπαντῶμεν εἰς πολὺ βάθος, ἐκβάλλουσιν ὑπογείως εἰς τὸν ὠκεανόν. Οὕτως ἀενάως κινεῖται τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον, τὸ ὕδωρ. Οὕτως ἀπὸ τῆς μεγίστης ἐπιφανείας τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν λιμνῶν ἐξατμίζονται διηνεκῶς τὰ ὕδατα, ἀναβαίνουν ὡς

ἄτμοι εἴς τὸν οὐρανόν, σχηματίζουσιν ὀμίχλας καὶ νέφη, μεταβι-
βάζονται καὶ ἐκτείνονται ἐπὶ τῆς γῆς, συμπυκνούμενα δὲ καὶ ἐπα-
ναλαμβάνονται τὴν προτέραν αὐτῶν μορφήν εἰσδύουσι διὰ τῆς
βροχῆς εἰς τὴν γῆν, ἣ ῥέουσιν ἐπ' αὐτῆς καὶ τελευταῖον διὰ τῶν
ῥυάκων καὶ τῶν ποταμῶν πάλιν εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐπιστρέφουσιν.

Οὕτως ὁ ὠκεανός, ὁ πατήρ αὐτὸς ἀπάντων τῶν ὑδάτων, τρέ-
φεται εὐγνωμόνως ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ τέκνων. Πιθανῶς ἅπαντα
ἡ γῆνιν σφαῖρα ἦτο τὸ πρῶτον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρί-
δας κεκαλυμμένη πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἀκόμῃ καὶ τώρα εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὄρεων ση-
μεῖα μαρτυροῦντα, ὅτι πάλαι ποτὲ τὰ θαλάσσια ὕδατα διέμενον
ἐπ' αὐτῶν. Τὰ ὄρη ταῦτα κατὰ μικρὸν μόνον ἐξηλθον ἀπὸ τῆς
θαλάσσης, εἴτε διότι τὰ καλύπτοντα αὐτὰ ὕδατα ἐβυθίσθησαν εἰς
τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, εἴτε διότι τὸ ὑπόγειον πῦρ ὑψωσεν αὐτὰ
ὑπεράνω τοῦ ὑγροῦ στοιχείου. Ἀλλὰ καὶ σήμερον τὸ θαλάσσιον
ὕδωρ καλύπτει τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς γῆτινις ἐπιφανείας,
ὥστε αἱ κατοικοῦμεναι ἡπειροὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τμή-
ματα τοῦ θαλασσοῦ πυθμένος ὑψωθέντα καὶ ἀποξηρανθέντα, ὅλος
δὲ ὁ πλανήτης ἡμῶν φαίνεται ὡς ὑδατίνη σφαῖρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας
ἐνιαχοῦ ἐπιπλέουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμέναι νῆσοι.

Κατὰ δὲ τὰς γενομένας παρατηρήσεις ἡ ἔκτασις τοῦ ὠκεανοῦ
εἶνε σχεδὸν τετραπλασία τῆς ἐκτάσεως τῆς γῆς.

Καὶ ὅμως ἡ τοσαύτη ἔκτασις τῶν ὑδάτων φαίνεται ἀναγκαία,
τοῦτο μὲν ἵνα πληρωθῶσιν οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ ῥυάκες, τοῦτο δὲ
ἵνα γονιμοποιηθῶσι τὰ πεδία καὶ οἱ ἀγροί, πρὸς τοῦτοις δὲ ἵνα
καθαρισθῇ τὸ περιέχον. Τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀδιακόπως ἀπὸ τοῦ
ὠκεανοῦ ἐξατμιζομένων ὑδατίνων μορίων ἀναβαίνοντα πρὸς τὸν
οὐρανὸν καὶ καταπίπτοντα ἐν εἴδει βροχῆς, καθαρρίζουσι τὸν ἀέρα
ἀπὸ παντὸς μιάσματος βλαβεροῦ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων,
τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν.

Ὡς ὄντως θαυμαστὴ δραστηριότης τῆς φύσεως! Ὡς ἀκατάλη-
πτος σοφία Δημιουργοῦ! Μετὰ πόσον ὀλίγης προσοχῆς βαδίζω
πλειστάκις ἐν τῇ μέσῃ τῶν θαυμάτων τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ!

Ἡ σταγὼν τῆς βροχῆς, ἡ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταπίπτουσα, ἵνα

τὰ ἄνθη ἀναψύξῃ ἢ ἵνα δροσίῃ τὸ ἐπὶ τῆς πέτρας ἡμελημένον
βρύον εἶνε μόριον τοῦ ὠκεανοῦ, τὸ ὅποιον ἐκομίσθη ἐπὶ πτερύγων
ἀνέμων καὶ καταιγίδος καὶ μετεβλήθη δι' ἀπορρήτου δυνάμεως
εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, ἔνθα οὐδεὶς ἰσχύει θνητός. Γῆ καὶ οὐ-
ρανὸς διηνεκῶς εἰς ἀμοιβαίαν εὐρίσκονται ἐνέργειαν. Ἐνταῦθα
οὐδαμῶς ὑφίσταται νεκρὰ φύσις. Καὶ ἡ γῆνι σφαῖρα, ἐπὶ τῆς
ὁποίας τώρα κατοικεῖ, ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτῆς ζωὴν, τὴν πνοὴν καὶ
διαπνοὴν αὐτῆς. Τὰ πάντα εἶνε ζωὴ ἐν τῷ Θεῷ!

Ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἑκατονταετηρίδων δὲν ἡδυνήθησαν οἱ ἄν-
θρωποι εἰσεῖτι νὰ παρατηρήσωσι μετὲ βεβαιότητος, ἂν τὸ θαλάσ-
σιον ὕδωρ ἐξακολουθῇ ἐλαττούμενον καὶ ἂν ἡ ἡπειρος αὐξάνε-
ται. Εἰς τὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ ὑπάρχει ὁλόκληρος ὑποβρύχιος
κόσμος πάντως ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς. Τὸ ἔδαφος τῆς θαλάσσης εἰς
ὀλίγιστα μόνον μέρη διηκριβώθη. Καὶ ἐκεῖ, καθὼς ἐπὶ τῆς ἐπι-
φανείας τῆς ξηρᾶς, εὗρηνται τόποι ἀνώμαλοι, βουνά, λόφοι, κοι-
λάδες, ὄρη, σπήλαια, φάραγγες, βράχοι, βάραθρα, πηγαί, ρεύ-
ματα, ποταμί, πολυειδῆ φυτὰ καὶ ὁλόκληρα δάση κοραλλίων.
Ὅ,τι ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἡπειρον καὶ νήσους, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ
αὐτὸ τὸ ἔδαφος τῆς θαλάσσης ὑφούμενον εἰς ὄρη καὶ ὁροπέδια
ὑπερμεγέθη, τῶν ὁποίων τὰς κορυφὰς καὶ κλιτύας γεωργοῦμεν
καὶ καλύπτομεν διὰ πόλεων καὶ κωμῶν.

Καὶ ὁ βυθὸς τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν λιμνῶν καὶ αἱ βαθεῖαι
κοῖται τῶν ποταμῶν ὑπὸ ἐμψύχων ὄντων κατοικοῦνται, ἀλλὰ
μόνον ἐλάχιστον μέρος τῶν πλασμάτων αὐτῶν γινώσκομεν. Τὰ
γένη καὶ τὰ εἶδη τῶν ἐνύδρων ζώων εἶνε ἀναρίθμητα, τὸ πλῆθος
αὐτῶν ἀμέτρητον, ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν ἀπίστευτος. Οἱ
ἰχθύες τίκτουσι πρὶν ἢ ἔτι φθάσωσιν εἰς τὸ τέταρτον ἢ καὶ πολ-
λάκις εἰς τὸ ὄγδοον τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν μεγέθους, φέρουσι δὲ καὶ
ἐναποθέτουσι καθάπαξ πολλὰ ἑκατομμύρια ᾧων καὶ τινα εἶδη
αὐτῶν ζῶσιν ὑπὲρ τὰ διακόσια ἔτη.

Πλείστα διηγοῦνται οἱ περιηγηταὶ καὶ οἱ ποντοπόροι περὶ τῶν
ζώντων ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Βίος ὅλος ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ
ἐξαρκέσῃ, ἵνα περιγράψῃ τὴν πολυποίκιλον μορφήν τῶν παντοειδῶν
τέχνων τοῦ ὠκεανοῦ, τὴν διαίταν, τὰς ιδιότητας τὰς ἀδήλους καὶ

ἀγγελῆδὸν γινομένης πορείας αὐτῶν, τὴν χρησιμότητα καὶ τὰ διάφορα μέσα τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ὡς περ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν οὕτω καὶ τὰ τῆς θαλάσσης εἰς διηγεκὴ εἶνε κίνησιν. Μακρὰ τῶν ὕδατων στάσις ἤθελε πληρώσει τὸν αἶρα ἀπὸ ἐπιπλαθεῖς ἀναθυμιάσεις, καὶ διὰ λοιμοῦ διαφθείρει πᾶν ζῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀνθίσταται πρὸς τὴν σήψιν. Ἡ ἀλμυρότης αὐτοῦ εἶνε τοσαύτη, ὥστε ἐξατμιζόμενον ἀφήνει ἐπὶ τῶν ἀκτῶν εἰς τὰς θερμὰς χώρας μεγάλην ποσότητα ἁλατος χρησίμου εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Πόθεν δὲ ἡ ἄλμη αὕτη τοῦ πικμεγέθους ὠκεανοῦ; Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει ἀπόρρητόν τι τῆς φύσεως, θαυμά τι τοῦ Δημιουργοῦ. Ἡ δὲ σοφία αὐτοῦ ἀναδεικνύεται ἐτι ἐκπληκτικωτέρα, ὅταν μάθωμεν, ὅτι ἡ ἀλμυρότης αὕτη εἶνε μεγίστη ἐκεῖ, ἐνθα ὡς ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ κλίματος τὸ ὕδωρ ὑπόκειται εὐχερέστερον εἰς διαφθοράν. Εἰς τὰς ψυχρὰς χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὰς κατεψυγμένας ζώνας ἡ γέθσις τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἶνε σχεδὸν γλυκεῖα. Τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης ἀδιακόπως κινούνται καὶ ταράσσονται ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ὑπὸ τῶν μεγάλων ρευμάτων τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ὑπὸ τῆς σελήνης.

Ἡ σελήνη εἶνε ὠρισμένη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, οὐχὶ μόνον ἵνα φωτίζῃ τὰς νύκτας ἡμῶν ἀλλὰ καὶ ἵνα μετεωρίζῃ καὶ ἀνακινῇ περιοδικῶς τὰ ὕδατα τοῦ ὠκεανοῦ. Δωδεκάκις ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους περιστρεφομένη ἡ σελήνη περὶ τὴν γῆν, διὰ τῆς ἐλκτικῆς αὐτῆς δυνάμεως ἀνυψοῖ ἀλληλοδιαδόχως τὰ ὕδατα ὑπεράνω τῶν ὁρίων διέρχεται. Τὰ ἐλκνόμενα ὕδατα ἀποτελοῦσιν ὑψηλὸν ὄρος, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁρίου ἐφορμῶσι τὰ πέραν τῆς ἑλξεως κείμενα ὕδατα. Ὅπου τὸ ὕδωρ ἀποχωρεῖ, ἡ κίνησις αὐτοῦ ὀνομάζεται ἄμπωτις, ὅπου δὲ προσβαίνει καὶ ἀνυψοῦται, ἀποκαλεῖται πλημμυρίς. Ἄλλ' ἡ σελήνη βαίνει πρὸς τὰ πρόσω, τὰ δὲ κύματα ἀκολουθοῦσιν αὐτήν, ὥστε ἡ αὐτὴ κίνησις συμβαίνει καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐκ διαδοχῆς ἐφ' ἀπάσης τῆς ἐπιφανείας τῆς μεγάλης θαλάσσης. Αὕτη δὲ ἡ ἄνω καὶ κάτω τοῦ ὠκεανοῦ διαρροὴ ἀνακινεῖ τὰ ὕδατα αὐτοῦ μέχρι τῶν ἐνδοτάτων αὐτοῦ μυχῶν ἀναμιγνύοντα τὰ ἀνώτερα τοῦ ὕδατος στρώματα μετὰ τῶν κατωτέρων, τὰ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων θερμανθέντα μετὰ τῶν κατεψυγμέ-

νων. Οὕτω προλαμβάνεται πᾶσα διαφθορά ἢ σήψις τοῦ θαλασσίου ὕδατος, διατηρεῖται ἡ ὑγεία καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἐνυδροβίων πλασμάτων, καὶ ὁ ναυτίλος, ὁ κομίζων τὰ προϊόντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ εἰς ἀπωχισμένας χώρας πλέει ἀκινδύνως.

Ἐνίστε βλέπει τις τὴν θάλασσαν συναπτομένην μετὰ τοῦ οὐρανοῦ ἁλλοκότως, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ δι' αὐτὸς δυνάμειως συμβαίνει τοῦτο καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν. Τὰ νέφη κύπτουσι πρὸς τὴν θάλασσαν, τὸ ὕδωρ ἀναβαίνει συστρεφόμενον ὡς χρυσταλλίνη στήλη ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὰ νέφη. Ταῦτα τὰ θαυμαστά μὲν, ἀλλὰ καὶ φοβερά φαινόμενα ἀπαντᾷ συνεχῶς ὁ θαλασσοπορῶν εἰς τὴν διαχεκαυμένην ζώνην, ὀνομάζονται δὲ σίφωνες. Πάντα τὰ στοιχεῖα μοὶ ἀναγγέλλουσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, πάντα τὰ δημιουργήματα μοὶ διηγοῦνται τὴν δόξαν αὐτοῦ. Τὰ πάντα διατεταγμένα πρὸς τὴν εὐπραγίαν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ ἑμοῦ τοῦ ἐλαχίστου. Καὶ ὅμως πόσον σπανίως ἀναγνωρίζω ἢ ὁμολογῶ τοῦτο! Διατί πρὸ μικροῦ ἐθιχμάζον τὰ ἐκπληκτικὰ φαινόμενα; Δὲν ὄφειλον ἄρ' αὖ νὰ ἐξυμνήσω εὐγνωμόνως ἐκεῖνα τὰ ἔργα τοῦ Πλάστου μου, αἵτινα μὲ περικυκλοῦσι, καὶ τὰ ὁποῖα βεβαίως εἶνε θαυμαστά; Τὸ βυάκιον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς πέτρας ἀναδρύον ῥέει δι' εὐανθοῦς πεδιάδος, ποτίζει τὰς ῥίζας μυριάδων φυτῶν καὶ διὰ τῶν εὐεργετικῶν καὶ διακυγῶν ναμάτων τοῦ καταπαύει τὴν δίψαν τῶν ποιμνίων καὶ ἐνδυναμόνει τὰ μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, δὲν εἶνε θαυμαστόν, ὡς ὁ ὠκεανός, ὁ περικυκλύζων διὰ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ὁλόκληρον τὴν γῆν σφαίραν;

Ἰδέ, ἄνθρωπε· αἱ πηγαὶ αὗται, τὰς ὁποίας φαίνεσαι καταφρονῶν προέρχονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὠκεανοῦ. Τὰ ὕδατα αὐτῶν ἐκαθαρίσθησαν, διελθόντα δι' ὑπογείων ὀχετῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ ν' ἀνακαλύψῃ.

Ἰδὲ τὴν θερμὴν αὐτὴν πηγὴν· τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐθερμάνθησαν ὑπὸ ἀγνώστου ὑπογείου πυρός. Ἴσως ὑπ' αὐτοὺς τοὺς πόδας ἡμῶν ὑπάρχει ἀχανὲς ἐστία πυρός, ἐντὸς τῶν σπλάγχχνων τῆς γῆς κεκρυμμένη καὶ ἐνίστε διὰ τῆς κινήσεως τῶν καιομένων ὑλῶν διασείουσα τὸ ἔδαφος τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Ἴσως αἰωροῦμεθα ὑπεράνω ἐμπύρων βράθρων. Ὀλόκληροι τόποι καὶ λαοὶ ἐπικρέμονται

εἰς περιφλεγῇ ἄδυσσπν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς στερεῶς κατεσκεύασε τὸν ἐπὶ τῆς ἀδύσσου ταύτης πέτρινον θόλον καὶ ἡ κραταιὰ καὶ φιλόστοργος Αὐτοῦ δεξιὰ υπερασπίζει ἡμᾶς. Καὶ ἡ ἀλμυρῶδης ἐκείνη πηγὴ, ἥτις φέρει ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς γῆς μίαν τῶν χρησιμωτέρων οὐσιῶν πρὸς καθαρισμὸν καὶ ἄρτυσιν τῶν τροφίμων, δὲν ἀναγγέλλει τὰ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς τεθέντα πλούσια ταμιεύματα πάσης χρήσιμου ὕλης πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; Οὐχὶ δὲ μόναι αἱ φλόγες, μόνοι οἱ τυφῶνες, ἀλλὰ καὶ ἀφανέστεραι πηγαὶ εἶνε ὑπηρεταὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς σοφίας τοῦ Αἰωνίου Πατρός. Αὐταὶ φέρουσιν εἰς ἡμᾶς ἐτησίως ἐκ τῶν ἀσφαλῶν πεφυλαγμένων θησαυρῶν ἀγνώστου ὑπογείου κόσμου, ὅσα ἱκανὰ εἶνε εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ βίου. Ὡ θαυμαστοὶ καὶ σοφὴ τῶν ὄλων διάταξις! Ὡ οὐράνιος Πρόνοια! Πῶς γὰρ δυνηθῶ ν' ἀριθμήσω πάντα τὰ λαμπρὰ Σου κατασκευάσματα, τὰ συνδυασθέντα ἐπ' ἀγαθῇ τῆς ἀνθρωπότητος! Πῶς δύναμαι γὰρ κατανοήσω πάντα! Ὁ κόσμος εἶνε μέγιστος καὶ γέμει πολυτίμων ἀποδείξεων τῆς θείας ἰσχύος καὶ ἀγαθότητος, ὁ δὲ βίος τοῦ ἀνθρώπου βραχύς! Ναι ὁ βίος ἡμῶν εἶνε βραχύτατος· ἐξαρκεῖ ὅμως, ἵνα δι' αὐτοῦ μυηθῶμεν τὰ οὐράνια πράγματα καὶ μάθωμεν τὸν ὑψηλὸν ἡμῶν προορισμὸν· ἀλλ' εἶνε ἀνεπαρκὴς πρὸς διδασκαλίαν καὶ τοῦ μυριοσημορίου καὶ αὐτῶν τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κειμένων θησαυρῶν τοῦ Δημιουργοῦ.

Θεὲ πάσης ζωῆς, πηγὴ ἀνεξάντητε τῆς παγκοσμοῦ μακαριότητος!

Δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἐν τῇ στιγμῇ τῆς γήϊνης αὐτοῦ διαλύσεως, τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης πνευματικῆς μεταλλαγῆς, τὴν ὁποῖαν θάνατον ὀνομάζομεν, διανοεῖται τὸ μεγαλεῖον τῆς ἰσχύος Σου καὶ τὸ βάθος τοῦ ἐλέους Σου, ἡ κρίσιμος στιγμή ἐκείνη θὰ εἶνε βεβαίως στιγμή ὑψίστης καὶ ἀνεκφράστου ἡδονῆς!

Διαιρέσεις τοῦ χρόνου.

Τὸ ἔτος διαιρεῖται εἰς ὥρας, αἱ ὥραι εἰς μῆνας, οἱ μῆνες εἰς ἐβδομάδες, αἱ ἐβδομάδες εἰς ἡμέρας, αἱ ἡμέραι εἰς ὥρας, αἱ ὥραι

εἰς λεπτά, καὶ τὰ λεπτά εἰς δεύτερα. Τέσσαρες εἶνε αἱ ὥραι τῶν ἔτους, ὁ χειμὼν, τὸ ἔαρ, τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον. Εἰς τινὰς ὁμοῦς χώρας πολὺ μακρὰν τῆς πατρίδος ἡμῶν ὑπάρχουσι δύο μόνον ὥραι, ἡ ὥρα ξηρασίας, ἡ ὅποια διαρκεῖ πολὺν χρόνον τοῦ ἔτους, καὶ ἡ ὥρα τῶν βροχῶν· ὑπάρχουσι χώραι, εἰς τὰς ὁποίας διακρίνονται δύο ὥραι, ἀλλ' ὁ χειμὼν διαρκεῖ ἐννέα μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ χώραι αὗται εἶνε εἰς διαρκὲς σκότος καὶ ὁ ἥλιος δὲν φαίνεται παντελῶς. Ὁ Θεὸς ὁμοῦς εἰς ταύτας τὰς χώρας ἔδωκε θέρος, τὸ ὅποσον διαρκεῖ τρεῖς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει νύξ ἀλλὰ ἡμέρα.

Α'. Χειμὼν. Ὁ χειμὼν ἄρχεται τῇ 21 ἢ 22 Δεκεμβρίου καὶ τελειώνει τῇ 19 ἢ 21 Μαρτίου, περιλαμβάνει δὲ 89 ἡμέρας.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐπροσωποποιοῦν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, παρίστων τὸν χειμῶνα ὡς γέροντα κεκαλυμμένον διὰ πάγων μετὰ γενεῶν καὶ τριχῶν λευκῶν ἢ δι' ἐνδυμάτων παχέων πλησίον δένδρου ἀπογεγυμνωμένου πάσης θαλερότητος, κρατοῦντα διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς καρποὺς ξηρούς, διὰ δὲ τῆς ἄλλης πτηνὰ ἐνυδρά. Τὸν χειμῶνα αἱ μὲν ἡμέραι εἶνε μικραί, αἱ δὲ νύκτες μεγάλαι καὶ συχνάκις παγεραί. Ὁ ἥλιος δὲν εἶνε θερμὸς ὡς κατὰ τὸ θέρος, ἀνατέλλει δὲ ἀργὰ καὶ δύει ἐνωρίς. Τὸν χειμῶνα πνέει σφοδρὸς βορρᾶς, ὁ ὁποῖος παγώνει τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, ρυακίων καὶ λιμνῶν, ἀναταράσσει τὴν θάλασσαν, ἐγείρει ἐν αὐτῇ μεγάλην τρικυμίαν, ἐκ τῆς ὁποίας πολλάκις πολλὰ πλοῖα καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι πνίγονται. Τὸν χειμῶνα πλεῖστα δένδρα ἀποβάλλουσι τὰ φύλλα, τὰ ἄνθη καὶ δὲν παράγουσι καρποὺς, οἱ κηποὶ ξηραίνονται καὶ δὲν βλέπομεν εἰς αὐτοὺς οὔτε ἄνθη οὔτε φύλλα. Αἱ πεδιάδες εἶνε γυμναί, τὸ γλυκὺ κελάδημα τῶν πτηνῶν δὲν ἀκούεται. Τὸν χειμῶνα ὁ οὐρανὸς καλύπτεται ὑπὸ νεφῶν, οἱ πνέοντες ἄνεμοι εἶνε ψυχροί, οἱ ποιμένες καταβαίνουσιν ἐκ τῶν ὄρεων ἕνεκα τοῦ ψύχους εἰς τὰς πεδιάδας. Εἰς πολλὰ μέρη τὸν χειμῶνα πίπτει χιὼν ἄφθονος, ἡ ὅποια καλύπτει τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, τὰς ὁδοὺς, τὰ δένδρα καὶ τὰς πεδιάδας.

Πλὴν τῆς χιόνος καὶ βροχαί πολλαὶ πίπτουσι κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἔνεκα τοῦ ψύχους τοῦ χειμῶνος οἱ ἄνθρωποι ἐνδύονται διὰ

θερμότερων ἐνδυμάτων. Ὁ χειμὼν ἔχει πολλὰ κακά, ψυχροί, βροχὰς καὶ χιόνια πρὸ πάντων διὰ τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουσι τὰ μέσα νὰ προφυλάσσωνται ἐκ τοῦ ψύχους, ἀλλ' ἔχει καὶ πολλὰ ἀγαθὰ. Ἡ χιών καὶ ἡ βροχὴ καθαρίζουσι τὴν ἀτμόσφαιραν, γονιμοποιοῦσι τὴν γῆν καὶ παράγουσιν ἄφθονον ὕδωρ διὰ τὸ θέρος. Καὶ ἄλλας τέρφεις παρέχει ὁ χειμὼν.

Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῶν βροχῶν δὲν εἶνε εὐκολον νὰ μένωμεν πολὺν χρόνον εἰς τὸ ὑπαιθρον, συναθροίζομεθα εἰς τὴν οἰκίαν ἐν μέσῳ γονέων, ἀδελφῶν, τέκνων καὶ οἰκείων. Συνήθως οἱ γέροντες πρὸ τῆς ἐστίας, περὶ τὴν ὁποίαν κάθηνται οἱ οἰκεῖοι, διηγοῦνται ἱστορίας παρελθόντων ἐτῶν, μύθους καὶ διάφορα διηγήματα.

Πόσον εὐχάριστον εἶνε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν γονέων νὰ διέρχωνται τὸν χρόνον οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί! Ἐκεῖ περὶ τὴν ἐστίαν ἅπασα ἡ οἰκογένεια ἐνοῦται καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην. Πόσον ἄξια οἴκου εἶνε τὰ πτωχὰ παῖδια, τὰ ὅποια δὲν ἔχουσιν οὔτε στέγην, οὔτε ἐνδύματα, οὔτε ἄριον! Πόσον δυστυχῇ πρὸ πάντων τὰ ὀρφανά, τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι μητέρα, ἵνα περιποιηθῇ αὐτὰ οὔτε πατέρα, ἵνα φροντίξῃ περὶ αὐτῶν! Κατὰ τὸν χειμῶνα εἶνε πολλαὶ ἐορταί. Τῇ 25 Δεκεμβρίου, πρὸ δύο σχεδὸν χιλιάδων ἐτῶν, ἐγεννήθη εἰς μικρὰν πόλιν, τὴν Βηθλεὲμ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἐορτάζομεν μετὰ μεγίστης χαρᾶς. Τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, κατὰ τὴν ὁποίαν μικροὶ καὶ μεγάλοι, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, γονεῖς, μητέρες, τέκνα, οἰκεῖοι, φίλοι, ἐκδηλοῦσι δι' εὐχῶν ἢ διὰ δώρων τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀνωτέρους καὶ εὐεργέτας, ἢ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην. Τῇ 6 Ἰανουαρίου ἐορτάζονται τὰ ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδαπτίσθη ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ὑπὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Τῇ 30 Ἰανουαρίου ἐορτάζομεν τὴν μνήμην τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Β'. *Ἔαρ.* Τὸ ἔαρ ἄρχεται τῇ 19 ἢ 21 Μαρτίου καὶ τελειώ-

νει τῇ 20 ἢ 22 Ἰουνίου, διαρκεῖ δὲ 92 ἡμέρας καὶ 21 ὥραν. Κατὰ τὸ ἔαρ ἡ ἡμέρα εἶνε μεγαλειτέρα, ἢ δὲ νύξ μικροτέρα.

Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἐνωρίτερον τὸ ἔαρ ἢ τὸν χειμῶνα, δύνει δὲ βραδύτερον. Ὁ ἥλιος τὸ ἔαρ εἶνε καυστικώτερος, ὁ καιρὸς γλυκύτερος. Αἱ βροχαὶ κατὰ τὸ ἔαρ σπανιώτεραι, ἢ χιὼν διατηρεῖται μόνον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὑψηλῶν ὄρέων, οἱ πάγοι καὶ ἡ ὀμίχλη διαλύονται. Δὲν πνέει πλέον κατὰ τὸ ἔαρ βορρᾶς σφοδρὸς καὶ ψυχρὸς, ἀλλ' ἀνεμοὶ πνέουσιν ἡπιώτεροι. Ἡ θάλασσα δὲν εἶνε ἀγρία οὐδὲ τρικυμιώδης, ἀλλ' ἡμερὸς καὶ ἀπαλὴ. Ὁ οὐρανὸς εἶνε αἴθριος. Τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, τὰ δάση, αἱ πεδιάδες, αἱ κοιλάδες, οἱ κῆποι, αἱ ὄχθαι τῶν ῥυάκων καὶ ποταμῶν καλύπτονται ὑπὸ πρασίνης χλόης. Ἄνθη μυροβόλα καὶ ποικιλόχροα καταστολίζουσι τοὺς κήπους, τοὺς ἀγρούς, τὰς πεδιάδας, τοὺς λειμῶνας, τοὺς λόφους καὶ αὐτὰ τὰ κατὰξῃρα ὄρη. Ὅλος ὁ τόπος φορεῖ ἔνδυμα πράσινον καὶ πολυχρώματον. Ἀντὶ τῆς νεκρικῆς σιγῆς, ἡ ὁποία ἐπεκράτει κατὰ τὸν χειμῶνα, βασιλεύει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν, ζῆα καὶ ἄνθρωποι χαίρουσι, γίνονται εὐθυμότεροι καὶ εὐχαριστότερον τρέπονται εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν. Ζωηρότατα ἀλαλάζουσι τὰ ἄκακα παιδία παίζοντα ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων ἐν τοῖς κήποις καὶ ἐπὶ τῆς χλόης. Ἡ ὄψις τῆς μεγαλοπρεποῦς φύσεως καθαρίζει τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ πληροῖ αὐτὰς ἀπὸ γαλήνης. Καὶ αὐτὸς ὁ γέρων αἰσθάνεται ἑαυτὸν νεάζοντα καὶ ἀπολαύει τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας καὶ εὐφραίνεται ἐκ τῆς ζωογόνου αὐτῶν θερμότητος. Ὁ πλούσιος, λησμονῶν τὴν μαρμαρίνην οἰκίαν πορεύεται εἰς τοὺς ἀγρούς, ὁ πτωχὸς ἐγκαταλείπει τὴν πενιχρὰν καλύδην καὶ διαιτᾶται εἰς τὸ ὑπαιθρον μέγαρον, τὸ ὁποῖον ὑποδόμησεν ὁ παντοδύναμος Θεός.

Ἡ μέλισσα βομβεῖ, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα ἀρχίζουσι νὰ δένωσι τοὺς καρποὺς αὐτῶν, τὰ δὲ πτηνὰ νὰ κτίζωσι τὰς φωλεάς. Ὁλη ἡ φύσις χαίρει, ζῶογονεῖται καὶ ὑμνολογεῖ καὶ δοξάζει τὸν μέγαν δημιουργόν. Τὸ ἔαρ εἶνε ἢ εὐχρεστοτέρα ὥρα τοῦ ἔτους πρὸ πάντων κατὰ τὸν Μάιον. Τὸ ἔαρ εἶνε ἡ νεότης τῆς φύσεως, τὸ ὁποῖον οἱ ποιηταὶ ἐξυμνοῦσι δανειζόμενοι τὰς εἰκόνας ἐκ τῶν εὐωδῶν ἀνθέων αὐτοῦ. Ἡ τέχνη ἐκ τῶν φυλλωμάτων καὶ τῶν ποικιλοχρόνων ἀνθέων κατασκευάζει ἄπειρα καὶ εὐχάριστα κοσμήματα.

Οἱ ἀνθοκόμοι συνθέτουσιν ἐκ τῶν φυλλωμάτων καὶ τῶν ἀνθέων αὐτοῦ ὠραίους στεφάνους καὶ ἀνθοδέσμας. Ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ ἔαρος αἱ μέλισσαι λαμβάνουσι τὸ μέλι, ἐκ τῶν ἀνθέων κατασκευάζομεν ἔλαιον καὶ διάφορα ὑγρὰ, ὡς τὸ ἀνθόνερο ἐκ τῶν ἀνθέων τῆς πορτοκαλέας καὶ λεμονέας, τὸ τριανταφυλλόνερο ἐκ τῶν ἀνθέων τῆς τριανταφυλλέας. Τὰ ἄνθη τοῦ ἔαρος μεταχειρίζομεθα εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετάς, εἰς τοὺς γάμους, εἰς τὰς ἐορτάς τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, διὰ τῶν ἀνθέων στεφανώνομεν τοὺς τάφους τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν. Κατὰ τὸ ἔαρ ὠριμάζουσι τὰ ὠραία χαμοκέρασα, τὰ μέσπιλα, τὰ λευκὰ καὶ μαύρα μοῦρα, τὰ βερύκοκα καὶ τὰ αὐγόσυκα. Κατὰ τὸ ἔαρ συμπίπτει ἡ λαμπρὰ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, ἡ ἡμέρα δηλ. τοῦ θριάμβου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὸ ἔαρ ἅπαντα τὰ πλάσματα παντοίους φθόγγους χαρᾶς ἐκπέμπουσιν, ἵνα ἐξυμνήσωσι τὸν δημιουργόν.

Ἄπαντα ἡ νεκρὰ καὶ ζῶσα φύσις, τὰ ἄλογα ζῷα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἅπαντα ἡ πληθὺς τῶν ὄντων ἀναφωνεῖ «ἅγιος, ἅγιός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ οὐκ ἔχει πέρας.»

Γ'. Θέρος. Τὸ θέρος ἄρχεται τῇ 21 ἢ τῇ 22 Ἰουνίου καὶ τελειώνει τῇ 22 ἢ τῇ 23 Ἰουλίου. Τὸ θέρος ἀποτελεῖ τὴν μικροτέραν ὥραν τοῦ ἔτους, διότι περιλαμβάνει ἡμέρας, 93, 14 ὥρας.

Τὸ θέρος εἶνε ἡ θερμότερα ὥρα τοῦ ἔτους. Αἱ ἡμέραι εἶνε μακραί, αἱ δὲ νύκτες βραχεῖαι. Κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ θέρους ἡ θερμότης προχωρεῖ αὐξανόμενη, ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου ἐλαττοῦται. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ θέρος εἶνε καθαρός καὶ ζωογόνος, ὁ ἥλιος ἀνατέλλει πολὺ ἐνωρίς καὶ δύει πολὺ ἄργά, ἐπιχρυσώνει διὰ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ τὰς πεδιάδας, τὰ δάση, τὰ ὄρη, ἡ θερμότης αὐτοῦ εἰσχωροῦσα ἐντὸς τῆς γῆς δίδει θαλερότητα εἰς αὐτήν.

Οἱ βόακες ρέουσιν, ἵνα διαχύσωσι τὴν δροσερότητα. Κατὰ τὸ θέρος ἔνεκα τῆς θερμότητος φοροῦμεν πολὺ λεπτὰ καὶ ἐλαφρὰ ἐνδύματα. Κατὰ τὴν πρῶταν τοῦ θέρους ἡ γῆ δροσίζεται ὀλίγον, ὅσον ὅμως προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, τόσον ἡ θερμότης εἶνε μεγαλειτέρα.

Ὀλίγον μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἡ θερμότης εἶνε πολὺ μεγάλη.

Κατὰ τὸ θέρος καὶ τὰ ζῷα καὶ αἱ ἄνθρωποι κινῶνται χαλαρῶς ἕνεκα τῆς θερμότητος, ἐπιζητοῦσι δὲ μέρη σκιερὰ καὶ δροσερὰ καὶ δροσίζονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς ποταμούς. Περὶ τὴν ἑσπέραν ἡ θερμότης εἶνε ὀλιγωτέρα. Ἡ θερινὴ νύξ εἶνε μεγαλοπρεπής, διότι μυριάδες ἀστρων ὑπάρχουσιν εἰς τὸν οὐρανόν, ἡ δὲ σελήνη διαχέει τὸ γλυκύτατον αὐτῆς φῶς.

Κατὰ τὸ θέρος ὠριμάζουσιν οἱ δημητριακοὶ καρποί, τὰ ἀπὸ-
δια, τὰ πεπόνια, οἱ ὕδροπέπωνες, τὰ ροδάκινα, τὰ λεπτοκάρυα,
τὰ δαμάσκηνα, τὰ σῦκα, τὰ κυδώνια, τὰ ρόδια καὶ αἱ σταφυλαί.
Κατὰ τὸ θέρος συλλέγομεν τὸ γλυκὺ μέλι καὶ τὴν μέταξαν ἐκ τοῦ
μεταξοσκόληκος.

Δ'. Φθινόπωρον. Τὸ φθινόπωρον ἄρχεται τῇ 22 Σεπτεμβρίου
ἢ τῇ 23 καὶ τελειώνει τῇ 21 ἢ 22 Δεκεμβρίου, διαρκεῖ δὲ 89
ἡμέρας καὶ 19 ὥρας. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ ἡμέρα σμικρύνεται,
ἡ δὲ νύξ μεγαλύνει. Ὁ ἥλιος δὲν ἔχει τὴν θερμότητα, τὴν ὅποιαν
εἶχε τὸ θέρος, ἀνατέλλει βραδυτέρον καὶ δύει ἐνωρίτερον. Τὸ
φθινόπωρον εἶνε πολὺ ὥραία ἐποχή, διότι οὔτε πολὺ ψυχὸς εἶνε
οὔτε πολὺ θερμότης.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον οἱ γεωργοὶ ἀρχίζουσι νὰ καλλιεργῶσι
τοὺς ἀγρούς, νὰ σπείρῃσι τοὺς δημητριακοὺς καρπούς.
Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου τὰ δάση, τὰ ὄρη, οἱ λειμῶ-
νες, οἱ λόφοι, αἱ πεδιάδες εἶνε κατάφυτοι καὶ καταπράσινοι,
ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ καὶ ὥραϊα ὀπώρα, ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος
αὐτοῦ τὰ δένδρα ἀποβάλλουσι τὰ πράσινα φύλλα, τὰ ἄνθη ἀπο-
βάλλουσι τὴν εὐωδίαν, μαραίνονται καὶ ὀλιγοστεύουσι. Τὰ ἀπο-
δημητικά πτηνὰ ἀρχίζουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ φεύγῃσι καὶ
νὰ μεταβαίνωσιν εἰς ἄλλους θερμότερους τόπους. Τὰ κελαδημάτα
τῶν πτηνῶν δὲν ἀκούονται πλέον. Τὸ φθινόπωρον εἶνε ἡ ἐποχή,
κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει τὴν ἀμοιβὴν τῶν κό-
πων καὶ φροντίδων αὐτοῦ συλλέγων τοὺς καρπούς τῶν δένδρων
καὶ παρασκευάζων ἐκ τῶν σταφυλῶν τὸν οἶνον. Ὁ χειροτέχνης,
ὁ βιομήχανος, ὁ ἔμπορος, ἀνταλλάττουσι τὰ προϊόντα τῆς ἐργα-
σίας αὐτῶν ἀντὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς.

Τὸ φθινόπωρον παρέχει εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλα ὑψηλότερα καὶ σχε-

δὸν ἀνέκφραστα αἰσθήματα. Ὁ δυσφόρητος καύσων τοῦ θέρους παύει, ὁροσερότερος περιβάλλει ἡμᾶς ἀήρ. Ἐνῷ βλέπομεν ἐξαφανιζομένην ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν μεγολοπρέπειαν τῆς γῆς καὶ πᾶσαν τὴν δημιοργίαν βυθιζομένην εἰς τὸν χειμέριον θάνατον, αἰσθανόμεθα ζωηρότερον πόσον τὸ πνεῦμα ἡμῶν εἶνε ἀνώτερον παντὸς ἑφημέρου καὶ γῆϊνου. Νομίζομεν, ὅτι ἀκούομεν τοὺς φθειρομένους χειμῶνας, τὰ ἀπογυμνούμενα δάση, τὰ μακραινόμενα φυτὰ, τὰ ἀποδημοῦντα πτηνὰ νὰ λέγωσιν· «Ὁ ἄνθρωπε, ἡμεῖς παρερχόμεθα καὶ φθίνομεν καὶ εἰς κόνιν ἐπιστρέφομεν, ἀλλὰ σὺ οὐδαμῶς παρέρχεσαι! Σὺ διαμένεις πάντοτε καὶ βλέπεις τὴν ἡμετέραν καταστροφὴν καὶ ἐξακολουθεῖς ἄφθαρτος. Σὺ δὲν ἀνῆκεις εἰς τὴν σφαῖραν ἡμῶν, ὅπου τὰ πάντα παρακμάζουσι καὶ καταστρέφονται. Εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἶσαι οἷον ξένος, διότι ἡμεῖς καταπίπτομεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς ἡμῶν, τῆς γῆς σὺ δὲ αἰετοίτε ὑπάρχεις. Ὅταν ὁ ἑαρινὸς ἥλιος ἀνοίγῃ ποτὲ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διεσκορπισμένα σπέρματα καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέλθωσι τὰ τέκνα ἡμῶν, ἡμεῖς μὲν δὲν θὰ εἴμεθα μετὰ τῶν ὄντων, σὺ ὅμως θὰ ὑπάρχῃς θεατῆς τῆς νέας ταύτης γενεᾶς. Καὶ ὅμως ὦ ἄνθρωπε, ὦ ἐξουσιαστὰ ἡμῶν, καὶ συμμετέχεις ἅπὸ τὴν κόνιν ἡμῶν, τὸ περιβάλυμά σου εἶνε γῆϊνον καὶ φθαρτόν. Καὶ διὰ τὸ σὸν σῶμα θὰ ἔλθῃ φθινόπωρον, καὶ ὁ βίος σου θὰ ἔχῃ τὸν χειμῶνα αὐτοῦ. Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς σου θὰ λευκανθῶσιν ὥς ἡ χιών καὶ τὰ ἄνθη τῆς νεότητός σου θὰ ἐξαφανισθῶσι. Τὸ σῶμά σου θὰ μαρανθῇ, αἱ δυνάμεις θὰ σ' ἐγκαταλείψωσιν. Ἀλλ' ὅταν ἡ καλύπτουσα σε κόνις ἀποσυγνιθεμένη καταπέσῃ, ἵνα μετὰ τῆς κόνεως τῆς γῆς ἀναμιχθῇ, σὺ, ὦ ἀθάνατε, θὰ βλέπῃς αὐτὴν καταπίπτουσαν, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθῇς ὑπάρχων διότι σὺ δὲν εἶσαι πόνις, ἀλλ' εἶσαι πνεῦμα καὶ ἀνῆκεις εἰς καλλίτερον κόσμον. Ἐξερχόμενος ἀπὸ τῆς κόνεως, ἐπιστρέφεις καθαρὸς καὶ ἀκτινοβόλος εἰς τὸ στοιχεῖόν σου, εἰς τὸ φωτεινὸν βασίλειον τῶν πνευμάτων, ἐκ τοῦ ὁμοίου προῆλθες».

Ἡλιος.

Ὁ ἥλιος εἶνε σῶμα ἀεριῶδες, σφαιρικὸν καὶ διάπυρον περιβε-
 βλημένον ὑπὸ πυκνοτάτης καὶ διαφανοῦς ἀτμοσφαίρας, ἔχει διά-
 μετρον, 867,000 μιλίων καὶ περιφέρειαν τριπλασίαν, ἀπέχει δὲ
 ἀπὸ τῆς γῆς 93,000000 μιλίων. Ὁ ἥλιος εἶνε μεγαλειότερος τῆς
 γῆς, ἀλλὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς μικρὸς, διότι πολὺ ἀπέχει ἀφ' ἡμῶν.
 Ὁ ἥλιος εἶνε φωτεινός, ἐξ ἑαυτοῦ φωτίζει, θερμαίνει καὶ ζωογο-
 νεῖ τὰ πάντα. Τὴν αὐγὴν, ὅταν ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος, γίνεται φῶς,
 τὴν δὲ ἐσπέραν, ὅταν δύῃ, τὸ φῶς ἐλαττοῦται καὶ γίνεται σκότος.
 Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ φῶς τῆς ἡμέρας δὲν παύει ἀποτό-
 μως, ἀλλ' ἐλαττοῦται θαμηθόν, μέχρις οὗ ἐξαφανισθῇ ἐντελῶς.
 Περὶ τὸ τέλος τῆς νυκτὸς λάμπει ἀμυδρὰ κατ' ἀρχάς, ἔπειτα αὖ-
 ξανομένη προαναγγέλλει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἡλίου εἰς τὸν ὀρίζοντα.
 Τὸ φῶς τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς
 αὐτοῦ καλεῖται λυκόφως ἢ λυκαυγές. Τὸ λυκόφως τῆς πρωῒας
 εἶνε ζωηρότερον, ὀνομάζεται δὲ Ἡῶς (αὐγὴ). Ὁ ἥλιος ἂν καὶ
 φαίνεται, ὅτι ἀνατέλλει καὶ δύει καὶ κινεῖται, μένει πάν-
 τοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἡ γῆ δὲ ὡς ἀδιακόπως κινεῖται πέριξ
 αὐτοῦ. Εἰς ἡμᾶς δὲ φαίνεται, ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται περὶ τὴν γῆν
 ἀπαραλλάκτως, ὅπως φαίνεται, εἰς ἡμᾶς, ὅτι αἱ οἰκίαι καὶ τὰ
 δένδρα κινοῦνται, ὅταν εἴμεθα ἐντὸς ἀμάξης προχωροῦσης ταχέως.
 Ἵνα χάμῃ ἡ γῆ τὴν περιστροφὴν πέριξ τοῦ ἡλίου, ἀπαιτοῦνται.
 365 ἡμέραι. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δὲν παρέχουσι πάντοτε τὴν
 αὐτὴν θερμότητα, εἶνε θερμότεραι ὅταν πίπτουσι καθέτως, ὀλιγώ-
 τερον δὲ θερμαί, ὅταν πίπτουσι πλαγίως. Τὴν πρωῒαν καὶ τὴν ἐσπέ-
 ραν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἶνε ὀλιγώτερον καυστικαὶ ἢ τὴν με-
 σημβρίαν. Τὸν χειμῶνα πίπτουσι πλαγίως, δὲν εἶνε καυστικαί,
 τὸ θέρος πίπτουσι καθέτως, εἶνε καυστικαί. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔαρ καὶ
 τὸ φθινόπωρον αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου οὔτε πολὺ πλαγίως πίπτουσι
 οὔτε ἐντελῶς καθέτως, διὰ τοῦτο εἶνε μετρίως θερμαί. Ἐπὶ τῆς
 ἐπιφανείας τοῦ ἡλίου παρατηροῦμεν κηλιδάς τινας, αἱ ὁποῖαι

ἀφ' οὗ ἀφανισθῶσιν ἐπὶ τινα χρόνον, ἀναφαίνονται πάλιν, διότι κινουῦνται συγχρόνως μετ' αὐτοῦ. Αἱ κηλίδες αὗται ἔχουσι διάφορα σχήματα καὶ εἶνε μέλαιναί μὲν κατὰ τὸ μέσον, σκιεραὶ δὲ κατὰ τὰ ἄκρα. Ἐκ τῶν κηλίδων αἱ μὲν διαρκοῦσι πολλὰς ἡμέρας, αἱ δὲ ἐμφανίζονται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Ὁ ἥλιος πάσχει ἐκλείψεις. Ἡ ἐκλείψις τοῦ ἡλίου προέρχεται, διότι ἡ σελήνη παρεμπίπτει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ κρύπτει ἢ ὀλόκληρον τὸν ἥλιον (ὀλικὴ ἐκλείψις) ἢ μέρος (μερικὴ). Ἡ ἐκλείψις τοῦ ἡλίου προξενεῖ τρόμον εἰς τοὺς ἀμαθεῖς, οἱ ὅποιοι νομίζουσιν, ὅτι αὕτη προμηνύει ἀπενκατὶόν τι. Ὅταν ἀνατελεῖ ὁ ἥλιος, τὰ ἄνθη, τὰ ὅποια κατὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ ἐφαίνοντο μαρμαμμένα καὶ εἶχον κλείσει, ἀναλαμβάνουσι τὴν θαλερότητα αὐτῶν καὶ στίλβουσι. Τὰ πτηνὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τῆς φωλεᾶς, ἀναζητοῦσι τὴν τροφὴν αὐτῶν καὶ ἀρχίζουσι τὸ γλυκὺ κελάδημα.

Ἡ ὀμίχλη διαλύεται, ἡ φύσις ὅλη ἀφίνει τὴν νάρκην καὶ ἀναλαμβάνει νέαν ζωὴν. Μαύρη θὰ ᾔητο, σκοτεινὴ καὶ μαρμαμμένη ἡ φύσις, ἂν ὁ ἥλιος δὲν ἐφώτιζε, δὲν ἐθέρμαινε καὶ δὲν ἐξωογόνοι αὐτήν. Δικαίως λοιπὸν καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐλάτρευον τὸν ἥλιον ὡς θεόν.

Σελήνη.

Ἡ σελήνη δὲν θερμαίνει ὡς ὁ ἥλιος, φωτίζει ὁμως. Ἡ σελήνη δὲν εἶνε σῶμα αὐτόφωτον· τὸ φῶς αὐτῆς δανείζεται ἐκ τοῦ ἡλίου. Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν ἡμέραν, ἡ σελήνη τὴν νύκτα συνήθως. Τὸ φῶς τῆς σελήνης εἶνε μέτριον καὶ γλυκύτατον ἄλλ' ἀσθενέστερον τοῦ φωτός τοῦ ἡλίου. Ὁ ἥλιος εἶνε πάντοτε στρογγύλος. Ἡ σελήνη, ὅταν εἶνε στρογγύλη, λέγεται Πανσέληνος καὶ φωτίζει καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Ὅλιγον μετὰ τὴν πανσέληνον ἡ σελήνη ἀρχίζει νὰ ἐλαττοῦται καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ ἀνατέλλει ἀργότερον, μεταβάλλεται δὲ καὶ λαμβάνει τὸ σχῆμα ἡμικυκλίου, ὅτε λέγεται ἡμισέληνος. Ὅσον δὲ προχωροῦσιν αἱ ἡμέραι, ἡ σελήνη λαμβάνει τὸ σχῆμα δρεπάνου καὶ λεπτύνεται, μέχρις ὅτου δὲν φαίνεται ἐπὶ τινος νύκτας. ἄλλὰ πάλιν ἀρχίζει νέα σελήνη νὰ φαίνεται ὡς

Ἀναγνωσματάριον τῆς 5'. τάξεως Ἰον. Κοφινιώτου 13

δρέπανον, αὐξάνεται καὶ λαμβάνει σχῆμα ἡμικυκλίου πάλιν. Τὸ ἡμικύκλιον τοῦτο προχωροῦν λαμβάνει τὸ σχῆμα σφαίρας, ὅτε ἔχομεν νέαν πανσέληνον. Αἱ διάφοροι αὗται μορφαὶ τῆς σελήνης, λέγονται φάσεις τῆς σελήνης, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς διαφορᾶς θέσεως, τὴν ὁποῖαν ἡ σελήνη λαμβάνει κατὰ τὴν περιόδον αὐτῆς πέριξ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου. Ἐπὶ τῆς σελήνης βλέπομεν ὄρη, λόφους, ἀπεράντους πεδιάδας καὶ κοιλάδας. Καὶ ἡ σελήνη πάσχει ἐκλειψιν κατὰ τὴν πανσέληνον. Ὅταν ἡ πανσέληνος σταθῇ κατ' εὐθείαν γραμμὴν ὀπισθεν τῆς γῆς, τότε ὁ ἥλιος δὲν φωτίζει τὴν σελήνην, διότι ἡ γῆ ἵσταται ἐν τῇ μέσῳ. Ἡ σελήνη εἶνε 50άκις μικρότερα τῆς γῆς, ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς γῆς 380,000 χιλιομέτρων.

Χιῶν.

Ὅταν αἱ σταγόνες τῆς βροχῆς πίπτουσαι συναντῶσιν ἀέρα ψυχρόν, ψύχονται καὶ γίνεται χιῶν. Ἡ χιῶν πίπτει κατὰ νιφάδας, ἔχει δὲ χρῶμα λευκόν. Ἡ χιῶν πίπτει ἀφθονωτέρα εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν ὄρέων ἢ εἰς τὰς πεδιάδας, διατηρεῖται δὲ ἐπὶ τῶν ὄρέων περισσότερο χρόνον ἢ ἐπὶ τῶν πεδιάδων.

Εὐχάριστος εἶνε πολὺ ἡ σεμνὴ μεγαλοπρέπεια ὥραιας χειμερινῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ πάντα ἕνεκα τοῦ ψυχροῦ ριγοῦσιν, αἱ δὲ πρῶται ἡλιακαὶ ἀκτῖνες διαφαίνονται εἰς τὸν διαφανή πάγον καὶ κρέμονται ἐκ τῶν κλάδων τῶν δένδρων αἱ κρύσταλλοι ὥς λάμποντες ἀδάμαντες. Εὐχάριστον εἶνε νὰ βλέπῃ τις τὰ ὄρη, τοὺς λόφους, τὰς κοιλάδας, τὰς πεδιάδας νὰ στίλβωσιν ἐκ τῆς λευκοτάτης χιόνος καὶ τὸν ἀπαλὸν ἐκ χιόνος τάπητα νὰ καλύπτῃ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν καὶ νὰ μεταβάλλῃ ἅπασαν τὴν ἐκτεταμένην χώραν εἰς ἀπέραντον καὶ λάμπουσαν ἡρεμίαν. Ἡ θεὰ τῆς χιόνος, ἡ μονοτονία καὶ ἡ λάμψις τοῦ λευκοῦ περικαλύμματος τῆς χώρας, ἡ ἐπικρατοῦσα βαθεῖα καὶ καθολικὴ σιωπὴ προκαλοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὸ αἶσθημα τοῦ βύθου καὶ τοῦ μεγαλείου.

Ὅντως θαυμά εἶνε ἐκάστη νιφὰς χιόνος καταπίπτουσα ἀπὸ τοῦ νέφους. Πῶς γεννῶνται εἰς τὰς ἀπείρους ἐκτάσεις τοῦ οὐρανοῦ

οἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖνοι ὄγκοι ἀπαλῶς πεπηγότος ὕδατος; Τίς κρατεῖ τὰ βάρη αὐτά, ὑπὸ τὰ ὁποῖα συντρίβονται κλάδοι δένδρων καὶ συμπίεζονται καλύδοι, καὶ αἵτινα πολλὰς ἐκατοντάδας λιτρῶν ἔλκονται, αἰωροῦνται εἰς τὸν αἰθέρα ἐλαφρὰ ὡς τὸ πτερὸν καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀόρατα; Τίς ὑποστηρίζει καὶ ἐμποδίζει αὐτὰ νὰ καταπέσῃσι πρὸ τοῦ ὁρισμένου χρόνου, ἔπειτα δὲ διαιρεῖ αὐτὰ εἰς ἄπειρα μικρὰ καὶ ἀπαλὰ τεμάχια, ὥστε κατὰ τὴν πτώσιν αὐτῶν οὐδὲ τὴν λεπτοτάτην βοτάνην νὰ βλάπτῃσι;

Καὶ δυνάμεθα μὲν ἀναμφιβόλως νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἄτμοι ὑψοῦνται ὑπεράνω ἡμῶν, συμπυκνοῦνται εἰς νέφη, καὶ ὑπὸ τοῦ φύχους καταπηγνύμενοι καὶ χυστελλοῦμενοι ἀποκτιῶσιν εἰδικὴν βαρύντην, ἕνεκα τῆς ὁποίας κατ' ἀνάγκην καταπίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐὰν ὅμως ἀκριβέστερον παρατηρήσωμεν τὴν καταπίπτουσαν χιόνα, βλέπομεν, ὅτι ἐκάστη αὐτῆς νιφάς, ἰδίως ὅταν ἐν εὐδίᾳ μετέωρος φέρεται, συνίσταται ἐκ πολλῶν μικρῶν καὶ πολὺ ἀπαλῶν γνωρίων πάγου μετὰ θαυμαστῆς κανονικότητος συνηρημένων. Οὕτως αἱ νιφάδες ἀποτελοῦσι συνήθως ἀστερίσκους, ἑξαγώνιους καὶ λεπτῶς τετρημένους, τῶν ὁποίων οἱ διαφανεῖς κρύσταλλοι ἀποκορυφοῦνται λεπτότατοι. Ἄλλοτε ἡμοιάζουσι πρὸς ἀνθὴ ἰνώδη ἢ πρὸς σύμπλεγμα θρύων, ἄλλοτε πρὸς πείλα, ἄλλοτε ἔχουσι τὸ σχῆμα ἐλάτης μετὰ τῶν κλάδων αὐτῆς. Τὰ οὐράνια ταῦτα πλάσματα εἶνε τοσοῦτον ἀπαλά, ὥστε ἡ ἐλαφροτέρα πνοὴ τοῦ ἀνέμου ἀρκεῖ, ἵνα κατὰ τὴν πτώσιν αὐτῶν διαλθῇ αὐτά. Ἡ χιὼν ἔχει τὴν ιδιότητα ν' ἀντανακλᾷ ἰσχυρῶς τὸ φῶς καὶ οὕτω νὰ πολλαπλασιάζῃ αὐτό. Θὰ πεισθῶμεν δὲ περὶ τούτου, ἐὰν μικρὰν ὁδὸν πορευθῶμεν ἐπὶ χιονοσκεπάζων πεδιάδων, ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτιζομένων ἢ ἀντάγεια εἶνε τοσαύτη καὶ τοσοῦτον ἐντείνει τὴν ὄψιν, ὥστε δύναται ὄχι μόνον φλεγμονὴν τῶν ὀφθαλμῶν εὐκόλως νὰ προξενήσῃ, ἀλλὰ καὶ παντελῇ αὐτῶν πῆρῳσιν νὰ φέρῃ. Ἄλλ' αὕτη αὕτη ἡ ιδιότης τῆς χιόνος τοῦ νὰ ἀντανακλᾷ τὸ φῶς εἶνε ἐν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εὐεργετημάτων τοῦ Δημιουργοῦ, ἑξαιρέτως εἰς ἐκεῖνας τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι εἶνε διηνεκῶς κατεψυγμέναι, ἔνθα ἐννεάμηνος χειμῶν ἀποτελεῖ μίαν μόνην ἐννεάμηνον νύκτα, καὶ ὁ ἥλιος μόνον ἐπὶ ὀλίγας ὥρας λάμπει, ὁλοκλήρους δὲ ἐβδο-

μάδας και μῆνας οὐδὲ τὸ παράπαν φαίνεται. Εἰς τὰς χώρας ἐκεῖ-
νας ἡ λάμψις τῆς λευκοτάτης χιόνος διαφωτίζει ὅπως οὖν τὰς
διαρχεῖς νύκτας, καὶ τὰς ἀνηλίους ἡμέρας καὶ ὅταν οὕτε ἡ σε-
λήνη παρέχῃ τὸ φῶς τῆς οὕτε βόρειον σέλας διαχέῃ τὸ ἔρυ
θροειδὲς καὶ ἐξάλισιον αὐτοῦ φέγγος.

Τὸ φῶς, τὸ ὅποιον ἐκφέρει ἡ χιών εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀξένου
ἐκείνου σκότους, δένεινε τὸ μόνον εὐεργέτημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ
θερμότης τῆς χιόνος οὐδὲν ἥτιον εἶνε ἀξία τῆς προσοχῆς καὶ τῆς
εὐγνωμοσύνης ἡμῶν. Ἄν καὶ ἐκ πάγου ἡ χιών συνίσταται, θερ-
μαίνει πᾶν ὅ,τι καλύπτει, προφυλάττει δὲ ἀπὸ τοῦ παγετοῦ τὴν
γῆν, τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν, τὰ σπέρματα τῶν ζώων καὶ τὰ ἐν-
τομα, τὰ κοιμώμενα καὶ περιμένοντα τὴν ἔγερσιν αὐτῶν. Χειμῶν
δριμύς, ἀλλὰ ἄνευ χιόνος θὰ ἦτο ὀλεθριώτερος δι' ἅπασαν τὴν
γῆνιν φύσιν, ἢ θέρος καυστικὸν μετ' ἀνομβρίας. Ἡ υπερβολικὴ
θερμότης κατεστρέφουσα τὴν φυτείαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς
θὰ ἦτο ὀλιγώτερον θανατηφόρος ἢ τὸ ψύχος, τὸ ὅποιον διαφθεί-
ρει καὶ αὐτὰς τὰς ῥίζας καὶ αὐτὰ τὰ σπέρματα τῶν φυτῶν. Κατ'
ἔλεος τῆς θείας προνοίας αἱ κοιλάδες τῶν ὀροπεδίων καὶ αἱ πλού-
σιαι ὄρειναι νομαὶ σχεδὸν πάντοτε πρῶται καλύπτονται διὰ τοῦ
θερμαντικοῦ τῆς χιόνος σκεπάσματος καὶ ἔσχατα ἀπεκδύονται
αὐτό, διότι ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τόπων συνήθως
διαρκέστερος καὶ δριμύτερος ἐπικρατεῖ ὁ ψυχρὸς ἀήρ. Ὑπὸ τοῦ
ψύχους νεναρχιωμένοι ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἢ καὶ μέλη τοῦ σώματος
αὐτῶν παγωμένα ἀναλαμβάνουσιν εὐκόλως τὴν φυσικὴν αὐτῶν
θερμότητα, ὅταν περικαλυφθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν ἢ τριβῶσι διὰ
χιόνος. Πόθεν προέρχεται ἡ μεγάλη αὕτη δύναμις τῆς χιόνος; Δὲν
εἶνε ἡ χιών τέκνον τοῦ ψύχους; Πῶς δὲ δύναται ἡ χιών, ἡ ὁποία
μόνον ψύχος φέρει, νὰ παράγῃ καὶ νὰ παρέχῃ πρᾶξιν καὶ ζω-
γόνον θερμότητα; Ἄνθρωπε, ζητεῖς θαύματα, καὶ καθημερινῶς
θαύματα σὲ περικυκλοῦσιν, ὁ ποὺς σου πατεῖ ἐπὶ μαλακοῦ τάπη-
τος καλύπτοντος τὴν γῆν καὶ παρσκευασμένου εἰς τὰ σύννεφα
τοῦ οὐρανοῦ οὐδεὶς τεχνίτης θὰ δυνηθῇ νὰ κατασκευάσῃ μίαν
μόνην κροχίδα τοῦ τάπητος τούτου οὐδὲ νὰ θέσῃ τὴν θερμαντικὴν
δύναμιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πάγου.

Πλὴν τῆς γλυκείας θερμότητος, τὴν ὁποῖαν διατηρεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς, περιέχει ἡ χιὼν καὶ τροφὴν καθαρὰν καὶ ἐνδυναμωτικὴν εἰς τὰ φυτὰ, μετατρεπομένην διὰ τῆς κατὰ μικρὸν διαλύσεως εἰς λεπτοτέτην δρόσον καὶ οὕτως εἰσδύουσα εἰς τὰς ῥίζας τῶν χόρτων, τῶν θάμνων καὶ τῶν δένδρων. Ἐῖτε δὲ ὥς περιέχουσα ὠφελίμους οὐσίας, εἴτε ὥς ἐλκύουσα ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας στοιχεῖα κατὰλληλα πρὸς γονιμοποίησιν τῆς γῆς, ἡ χιὼν τὰ μέγιστα χρησιμεύει εἰς τὴν φυτεῖαν, ὅπου οὐδεμία ἐν ὥρᾳ θέρους βροχή. Διαπερῶσα τὰ στερεώτερα μόρια τῆς γῆς, ποτίζει αὐτὰ καὶ διαλύει αὐτὰ ἀποτελεσματικώτερον ἢ τὸ κοινὸν ὕδωρ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν φρεάτων καὶ αὐτὸ τὸ βρόχινον. Οὕτως ἡ χιὼν πιαίνει τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς λειμῶνας τοῦ γεωργοῦ, ἐν ᾧ συγχρόνως προδίδει τὰ ἔχνη τῶν ἐπ' αὐτῆς πατημάτων τῶν ἀγρίων καὶ σαρκοφάγων θηρίων, ὅταν ταῦτα, ὑπὸ τῆς πείνης ἀναγκαζόμενα ἐξέρχωνται ἐκ τῶν φωλεῶν καὶ τῶν καταδύσεων αὐτῶν καὶ αἰμόδιφα πλησιάζωσι τὰ ποίμνα καὶ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων. Ἡ χιὼν διὰ τοῦ κάλλους αὐτοῦ καταθέλγει, διὰ τοῦ φωτὸς φωτίζει, διὰ τῆς περιβολῆς αὐτῆς θερμαίνει, διὰ τῆς ἄλλης ιδιότητος γονιμοποιεῖ τὴν γῆν.

Ἄλλὰ τίς γινώσκει ὅλας τὰς εὐλογίας, τὰς ὁποίας ἔθεσεν ἡ σοφία τοῦ παναγάθου Δημιουργοῦ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐλάχιστον τεμάχιον τῆς ἀπείρου Αὐτοῦ Δημιουργίας; Ἐμφανιζομένης τῆς εὐεργετικῆς χιόνος ἀγάλλονται ὁ ὁδοιπὸρος καὶ ὁ γεωργός, ὁ σκώληξ καὶ τὸ φυτόν, ὁ σοφὸς φυσιολόγος καὶ τὸ ἄπειρον παιδίον. Ἡ νεολαλαίμεθ' ὅσης χαρᾶς ἀποδέχεται τὰ πρῶτα ἄνθη τοῦ ἔαρος καὶ τοὺς πρῶτους καρποὺς τοῦ φθινοπώρου, μετὰ τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἀγαλλιάσεως χαιρετίζει τὰς ἀργυροφανεῖς νιφάδας, τὰς πιπτοῦσας ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ δι' αὐτῶν ποικίλλει τὰς ἡδονὰς αὐτῆς. Τὴν δὲ χαρὰν αὐτῆς τῆς νεότητος συμπερίζονται καὶ οἱ γέροντες. Ἡ ἐξαφάνισις τῆς χιόνος ἀναγγέλλει τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἔαρος. Κατὰ πρῶτον ἀπαλλάσσονται ἀπ' αὐτῆς αἱ πεδιάδες καὶ αἱ κοιλάδες, ἡ δὲ τοῦ χειμερινοῦ αὐτοῦ περικαλύμματος εὐεργετικὴ δύναμις ἐκδηλοῦται διὰ μυρίων ἀναδαστανόντων φυτῶν καὶ ἀνθῶν. Ὁ λευκὸς πέπλος διασπᾶται καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἀποσύρεται εἰς

τὰ ὑψηλότερα μέρη, ἔπειτα δὲ βαθμηδὸν εἰς τὰ ὄρη μέχρι τῶν κορυφῶν αὐτῶν, ὁπόθεν τελευταῖον ἀποχωρεῖ, διότι ἐκεῖ καὶ τὸ ψυχὸς περισσότερον χρόνον διαρκεῖ καὶ ἐπομένως ἐπὶ περισσότερον χρόνον καθίσταται ἀναγκαῖα ἡ χιὼν διὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα, διότι διαφυλάττει αὐτά. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν ὀρέων, ὅπου μόλις ὀλίγα τινὰ εἶνε φυτὰ, διαμένει σχεδὸν διηνεκὴς ἡ χιὼν καὶ κατὰ τὰς θερμότερας τοῦ θέρους ἡμέρας· μόνον δὲ εὐαρίθμους ἐβδομάδας ἐκλείπει καθ' ὁλακληρίαν ἐπὶ τῶν κατωτέρων κειμένων ὀρεινῶν νομῶν, ὅπου δύναται ναυξήθῃ χόρτος χρήσιμος πρὸς τροφήν τῶν ζῴων, ἀλλὰ βεβαίως εὐκ ὀλίγον συντελεῖ ἐνταῦθα ἡ δύναμις τῆς χιόνος εἰς τὸ νὰ γίνηται ἡ ἐκβάσθησις, ἡ ἀνθησις καὶ ἡ τελεσφόρησις τῆς φυτείας μετ' ἐκτάκτου ταχύτητος.

Αἱ μεγάλαι ἀποθήκαι τῶν χιόνων εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν Ἀλπεων εἰς ὕψος ἑπτακισχιλίων μέχρις ὀκτακισχιλίων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Εἰς δὲ τὰς χώρας ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν δὲν ἄρχεται ἡ διηνεκὴς χιὼν, εἰμὴ ἀπὸ ὕψους δεκατεσσάρων ἕως δεκαπέντε χιλιάδων ποδῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν.

Εἰς τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ὀλίγοι ἔφθασαν θνητοί, κεῖνται πρὸ αἰώνων ἀδιάλυτοι ὑπερμεγέθεις ὄγκοι χιόνος διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν πίσεως εἰς διαφανή καὶ κυανόλευκον πάγον μεταβεβλημένοι· ἔχουσι δὲ οἱ ὄγκοι αὐτοὶ πάχος ἑκατὸν ὀργυῶν καὶ ἐπέκεινα καὶ θεμελιοῦνται ἐπὶ τῆς πετρώδους τοῦ ὄρους πλακῆς ἢ πληροῦσι βαθείας φάραγγας καὶ ἀμέτρητα βάραθρα. Καὶ ἡ μὲν φυσικὴ τῆς γῆς θερμότης, ἥτις καὶ ἐνταῦθα δὲν ἐλλείπει ἐντελῶς, διατῆκει ἀκαταπαύστως μέρος αὐτῶν ἐκ τοῦ πρὸς τὸ ἔδαφος στρώμκτος, ὥς καὶ ὁ ἥλιος διὰ τῶν αὐτοῦ ἀκτίνων ἀπορροφᾷ καὶ ἐξατμίζει ποσὸν τι ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν ἐπιφανείας. Ἄλλ' ὅσον μέρος χιόνος τῶν κρυσταλλοπήκτων αὐτῶν ὀρέων ἀπόλλυται ἐκ τούτου, ἀντικαθίσταται πάντοτε καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους διὰ νέας καταπιπτούσης χιόνος. Ἐντεῦθεν οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἐκ χιόνος ὄγκοι, αἰετοῦ ἐπιδαρυνόμενοι ἄνωθεν, συγκαταπίπτουσιν, ὥς διεσχιμένοι θόλοι ἢ διαρρυγνύμενοι καὶ πληροῦσιν ἀπὸ φοβερά κροτήματα καὶ πατάγους τοὺς τόπους ἐκείνους.

Αἱ αἰωνίως χιονοσκεπεῖς ἐκείναι κορυφαὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων εἶνε ἀνεξάντλητα ταμεῖα πηγαίων ὑδάτων. Εἶνε σοφωτάτη οἰκονομία τῆς θείας προνοίας, ὅτι αἱ πλείσται καὶ ἀφθονώτεραι πηγαὶ καίονται εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Ἐνεκα τοῦτου τὰ ὕδατα τῶν ρυάκων, τῶν ποταμίων καὶ τῶν μεγάλων ποταμῶν, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, πολλὴν διαρρέουσι χώραν καὶ ποτίζοντα τὰς γαίας, τὰ πάντα γονιμοποιοῦσι, καταψύχουσι καὶ τρέφουσι. Μόνον δὲ ἡ χιὼν δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν διαρκῆ ροὴν τῶν πηγῶν· ἡ βροχὴ ἤθελε πολὺ ταχέως ἐξογκώσῃ αὐτὰς καὶ ἔπειτα καταρρέουσι καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἤθελεν ἀφήσῃ ξηρὰ τὰ ὑψηλὰ μέρη. Τοῦναντίον ἀμετακινήτως καὶ διαρκῶς διαμένει ἡ χιὼν, ἐφελκυομένη καὶ στεγομένη ὑπὸ τῶν ὑψιτενῶν καὶ υπερφυῶν πετρῶν, ὑπεράνω τῶν κατοικουμένων τόπων. Καὶ ἡ μὲν βροχὴ ταχέως ἐξατμίζεται, ἡ δὲ χιὼν ἀνεπαιθήτως καὶ κατ' ὀλίγον μόνον ἐξαεροῦται καὶ ἐπομένως ὀλιγώτερον εὐκόλως καταναλίσκεται. Ἄνευ τῆς χιόνος κατὰ τὰς καυστικὰς τοῦ θέρους ὥρας, ἀνομῶς συμπιπτοῦσης, ἤθελον ἀναγκαίως αἱ πλείσται τῶν πηγῶν διὰ λειψυδρίαν ἐξαντληθῇ, οἱ πλείστοι ρυάκες, τὰ ποτάμια καὶ οἱ ποταμοὶ ἤθελον ξηρανθῇ. Ἄλλ' αἱ ὑπερμεγέθεις κρυσταλλόπηκτοι καὶ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων κρατοῦσι ἀκριθῇ καὶ εὐεργετικὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῆς υπερμέτρου ἀφθονίας καὶ τῆς παντελοῦς ἀπορίας ὑδάτων, ἐν ᾧ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν χειμῶνι καὶ ἐν ὥρᾳ καύσωνος, οἱ ἐκ πάγων καὶ χιόνος αὐτοὶ ὄγχοι ἀφ' ἑνὸς μὲν βραδέως καὶ ὁμοειδῶς διὰ τῆς θερμότητος τοῦ ἐδάφους διατῆκονται εἰς τὰ κατώτατα αὐτῶν στρώματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀνωθεν καταπιπτοῦσης νέας χιόνος ἀναπληροῦσι τὴν ὑπὸ τῆς τήξεως ἐλάττωσιν αὐτῶν, οὐδέποτε παύονται τρέφοντες τακτικῶς τὰς πηγὰς. Αὐτοὶ δὲ αὐτοὶ οἱ αἰῶνοι σωροὶ πάγων καὶ χιόνων, οἱ παρέχοντες εἰς τὴν γῆν, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῷα ἀφθονα καὶ οὐδέποτε ἐξαντλούμενα ρεῖθρα, συντελοῦσι πρὸς τοῦτοις εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἀνέμων ἢ εἰς τὴν ψύξιν αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους. Πάντοτε οἱ ἀνεμοὶ, οἱ πνέοντες ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν καὶ διὰ παντὸς χιονισμένων ὀρέων, εἶνε ψυχρότεροι, δροσερώτεροι καὶ μᾶλλον ζωογόνοι τῶν ἄλλων.

Ἀπορίαι φυσικαί.

Ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου ἐπαιζον οἱ μαθηταὶ διάφορα παιγνίδια, ἄλλοι ἔτρεχον, ἄλλοι ἐγυμνάζοντο, ἄλλοι ἔρριπτον σφαῖραν, ἄλλοι ἐφαλλον διάφορα σχολικὰ ἄτματα. Εἷς τινὰ γωνίαν τῆς αὐλῆς ὑπῆρχεν δοχεῖον μέγα πλήρες ὕδατος. Μαθηταὶ τινες ἀποχωρισθέντες τῶν ἄλλων ἦλθον ἐκεῖ καὶ ἔρριψαν ἐντὸς τοῦ δοχείου ἄλλος μὲν βαρὺν λίθον, ἄλλος νωπὸν ὦν, ἄλλος φελλόν, παρετήρησιν δὲ ὅτι ὁ μὲν βαρὺς λίθος ἐδυθίσθη ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ δὲν ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, τὸ δὲ νωπὸν ὦν ἤωρετο ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὁ δὲ φελλὸς ἀνέβη μέχρι τῆς ἐπιφανείας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ ἡρώτα ὁ εἰς τὸν ἄλλον, διατί ἄρα γε συμβαίνει τοῦτο, ποῖος φυσικὸς νόμος ὑπάρχει. Προσεκάλεσαν καὶ τοὺς ἄλλους συμμαθητάς, ἵνα καὶ οὗτοι ἴδωσι τὸ φαινόμενον καὶ ἐξηγήτῳσι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ. Οὐδείς ἤδυνήθη ἐκ τῶν μαθητῶν νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ φυσικοῦ τούτου φαινομένου. Προσεκάλεσαν λοιπὸν τὸν διδάσκαλον καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ διαλύσῃ τὴν ἀπορίαν. Ὁ διδάσκαλος ἤρχισε νὰ ἐξηγῇ τὸ φαινόμενον τοιοῦτοτρόπως.

«Φίλοι μαθηταί, ὁ λίθος, τὸν ὁποῖον ἐρρίψατε ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἐδυθίσθη μέχρι τοῦ πυθμένος καὶ δὲν ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, διότι τὸ βάρος αὐτοῦ εἶνε μεγαλείτερον τοῦ βάρους τοῦ ὅγκου ὕδατος.

Τὸ αὐτὸ θὰ συνέβαινεν, ἂν ἠθέλατε ρίψει τεμάχιον σιδήρου ἢ μολύβδου. Τὸ νωπὸν ὦν αἰωρεῖται ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ δὲν βυθίζεται, διότι τὸ βάρος αὐτοῦ εἶνε ἴσον πρὸς τὸ βάρος ἴσου ὅγκου ὕδατος». «Ἀλλά, σεβαστὲ διδάσκαλε, ἐρωτᾷ ὁ μαθητῆς Γεώργιος, δὲν δύναται νὰ ἐπιπλέωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ σώματα βαρύτερα τοῦ ὕδατος;» «Μάλιστα, ἀπαντᾷ ὁ διδάσκαλος. Τοῦτο δυνατόμεθα νὰ κατορθώσωμεν, ἂν ἐξαρτήσωμεν ἐξ αὐτῶν πώματα πολὺ ἐλαφρὰ ἐκτοπίζοντα πολὺν ὅγκον ὕδατος. Ἄν π.χ. εἰς λίθον τινὰ δέσωμεν διὰ σχοινίου μεγάλην κύστιν καὶ ἐμφυσήσωμεν ἐντὸς αὐτῆς ἀέρα ὥστε νὰ ἐξογκοθῇ καὶ τὸν λαιμὸν αὐτῆς σφίξωμεν διὰ σχοινίου ὥστε νὰ μὴ ἐξέλθῃ ὁ εἰσαχθεὶς ἀήρ, τότε ὁ

λίθος δὲν θὰ βυθισθῇ ἀλλὰ θὰ ἐπιπλεύσῃ. "Ἴνα ἐννοήσητε καλλί-
τερον τοῦτο, παρατηρήσατε, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει νὰ
κολυμβᾷ, ἐπιπλέει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ δὲν βυθίζεται ἐντὸς τῆς
θαλάσσης, ἂν προσδῶσιν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ κύστεις πεφυσημένας». «Διατὶ ὅμως, διδάσκαλε, δὲν καταβυθίζονται, ὅσοι γνωρίζουσι νὰ
κολυμβῶσι;» «Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἀπαντᾷ ὁ διδάσκαλος, εἶνε
ἐλαφρότερον Ἰσου ὄγκου ὕδατος καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐπιπλέῃ,
ἐπειδὴ ὅμως ἡ κεφαλὴ εἶνε βαρυτέρα Ἰσου ὄγκου ὕδατος, ὁ ἄν-
θρωπος ἀνατρέπεται καὶ καταβυθίζεται, ὅταν ὅμως καταλήλως
κινῇ τοὺς πόδας του καὶ τὰς χεῖρας οὔτε ἀνατρέπεται οὔτε κατα-
βυθίζεται». «Διατὶ ὅμως τὰ ζῶα, ἂν καὶ δὲν γνωρίζωσι νὰ κο-
λυμβῶσι, δὲν βυθίζονται;» «Τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ τῶν ζῴων,
ἀπαντᾷ ὁ διδάσκαλος, εἶνε ἐλαφρότερα Ἰσου ὄγκου ὕδατος καὶ διὰ
τοῦτο δὲν βυθίζονται».

Ἔ ν τ ο μ ο ν .

Τὸ σῶμα τῶν ἐντόμων διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, κεφαλὴν, θώ-
ρακα καὶ κοιλίαν. Τὸ σῶμα αὐτῶν συνίσταται ἀπὸ δακτυλοειδῆ
τμήματα, τὰ ὁποῖα λέγονται ζῶναι. Τὰ ἔντομα ἔχουσι μικρὸν
σῶμα. Ἄλλα ἔντομα ἔχουσι πτέρυγας, ὡς ἡ ἀκρίς, ἄλλα δὲ δὲν
ἔχουσιν, ὡς οἱ κόρες, οἱ φθεῖρες, οἱ φύλλοι. Τὰ ἔντομα γεννῶσι
συνήθως ὅα. Τὰ ὅα ταῦτα καταθέτουσιν ἢ ἐντὸς τῆς γῆς ἢ ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐντὸς τῶν πτωμάτων ἢ ἐπὶ τῶν φύλλων ἢ ἐπὶ τοῦ
ὕδατος ἢ ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἢ ἐντὸς καρπῶν ἢ ἐντὸς φύλλων, ἢ
ἐντὸς κόπρου καὶ ἀκαθαρσιῶν. Ἐκ τῶν ὁῶν τούτων ἐξέρχονται
μικροὶ σχώληκες λεγόμεναι κάμπαι.

Αἱ κάμπαι καθ' ὅσον μεγαλύνουσιν, ἀλλάσσουσιν ἀπὸ καιροῦ
εἰς καιρὸν δέρμα. Ὅταν δὲ ἀναπτυχθῶσι πολὺ, πλέκουσι βομβύ-
κιον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἀποβάλλουσι τὸ τελευταῖον δέρμα καὶ
μεταβάλλονται εἰς χρυσαλλίδας. Τὰ ἔντομα παράγουσι διαφόρους
ἤχους κατὰ διάφορον τρόπον. Αἱ ἀκρίδες καὶ οἱ τέττιγες ἔχουσιν
ἰδιαίτερα ἡχητικὰ ὄργανα. Ἄλλα ἔντομα παράγουσιν ἤχον, διότι
προστρίβουσιν ὠρισμένα μέλη τοῦ σώματος αὐτῶν. Ἄλλα ἔχουσι

κοιλότητος ἐντὸς τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ χορδὰς ἐλαστικάς, διὰ τῶν ὁποίων παράγεται ὁ ἦχος. Αἱ μυῖαι, αἱ μέλισσαι καὶ ἄλλα ἔντομα παράγουσι βόμβον, διότι κινοῦσι τὰς πτέρυγας αὐτῶν, ὅταν ἴστανται. Ἄλλα ἔντομα τρώγουσι ῥίζας, κορμούς, φύλλα, καρπούς. Ἄλλα ἔντομα μυζῶσιν αἷμα, ὡς οἱ κῶνωπες, οἱ κόρεις καὶ οἱ ψύλλοι, ἄλλα τρώγουσι τροφὰς ξηράς. Τὰ φυτοφάγα ἔντομα πολλαπλασιάζονται ἀφθονώτατα καὶ καταστρέφουσιν τὴν γεωργίαν. Τὰ ἔντομα εἶνε ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ἀνθρωπιν, εἶνε ὅμως καὶ ἄλλα ἔντομα, τὰ ὁποῖα εἶνε χρήσιμα. ὡς ὁ μεταξοσκώληξ, ὅστις παρέχει τὴν μέταξιν, ἡ μέλισσα, ἡ ὁποία παρέχει τὸ μέλι καὶ τὸν κηρόν. Ἄλλα ἔντομα θέτουσι τὰ ᾧ αὐτῶν ἐπὶ τῶν φύλλων, ὥστε ἅμα ἐξ αὐτῶν ἐξέλθωσιν αἱ κάμπαι, εὐρίσκουσιν ἀμέσως πρόχειρον τροφήν. Ἄλλα ἔντομα πλάττουσι τὴν τροφήν εἰς σφαῖραν, ἐντὸς δὲ αὐτῆς θέτουσι τὰ ᾧ, ὡς οἱ κοπροκάνθαροι. Ἄλλα ἔντομα ζῶσι κατ' ἀγέλας καὶ οἰκοδομοῦσιν ἰδίαις κατοικίαις, ὡς αἱ μέλισσαι, οἱ σφήκες, οἱ μύρμηκες. Ὀλίγα ἔντομα τὸν χειμῶνα ζῶσι, τὰ περισσότερα τὰν χειμῶνα εἴτε ὡς ᾧ, εἴτε ὡς χρυσαλλίδες, εἴτε ὡς κάμπαι, εἴτε ὡς ψυχαὶ ζῶσιν ἐν ἡρεμίᾳ ἐντὸς τῶν σχισμᾶδων τῶν δένδρων ἢ κάτωθι τῶν λίθων, τῶν βρύων, τῶν φύλλων ἢ ἐντὸς τῶν σχισμᾶδων τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν οἰκοδομῶν.

Ἄλλα ἔντομα μένουσι διαρκῶς εἰς τινὰ τόπον, ὡς αἱ μυῖαι ἄλλα ὅμως μεταναστεύουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὡς αἱ ἀκρίδες.

Ἐντομα ἐπιβλαβῆ εἶνε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καταστρέφουσιν τὰ φυτὰ, τὰ δένδρα, τοὺς καρπούς, τὰς τροφὰς τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἔντομα ταῦτα θὰ κατέστρεφον τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἔδιδε τὰ διάφορα πτηνὰ, τὰ ὁποῖα καταστρέφουσιν αὐτὰ. Τὰ ἔντομα ταῦτα εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνα, διότι πολλαπλασιάζονται εὐκολώτατα.

Ἐντομα ἐπιβλαβῆ εἶνε ἡ κανθαρίς, ὁ κοπρίας, ἡ ἀκρίς, ὁ κάραβος ὁ χρυσόχρους, ὁ καρποφάγος, ἡ πυραλίς, αἱ κάμπαι καὶ πομπικαὶ τῆς δρυός, ἡ βούπρηστις, ἡ μηλολόβη. Ἄλλα ἐκ τῶν ἐντόμων τούτων, ὡς ἡ κανθαρίς, τρώγουσι καὶ βλάπτουσι τὰ φύλλα τοῦ

σίτου, τῆς βρώμης, τοῦ ἀγριοκλήματος, πάντων τῶν δενδρυλλίων τὰ ὁποῖα ἔχομεν εἰς τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀνθῶνας.

Ἄλλα ἔντομα καταστρέφουσι τοὺς λοβοὺς τῶν πύλων, ἄλλα τὰ βερόκοκκα, τὰ ροδάκινα, τὰ ἄνθη, ἄλλα τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν. Αἱ ἀκρίδες προσενοῦσι πολὺ μεγίστην καταστροφὴν εἰς τὰ φυτά, διότι καταστρέφουσιν ὀλοκλήρους ἐκτάσεις ἐσπαρμένου σίτου, κριθῆς, ἀμπέλου καὶ καπνοῦ. Ἄλλα ἔντομα ἐναποθέτουσιν εἰς τοὺς καρποὺς τὰ ὧὰ αὐτῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γεννῶνται σκώληκες, οἱ ὁποῖοι καταστρέφουσι τοὺς καρποὺς. Ἡ φυλλοξήρα εἶνε καταστρεπτικώτατον ἔντομον, τὸ ὁποῖον καταστρέφει τὰς ἀμπέλους καὶ τὰς σταφιδάμπέλους. Ὅμοίως καταστρεπτικὸν τῶν ἀμπέλων, ὅταν μάλιστα εἶνε αὐταὶ εἰς τὸ ἄνθος αὐτῶν, εἶνε καὶ τὸ ἔντομον ἢ πυραλίς. Αὕτη ἐναποθεῖται τὰ ὧὰ ἐπὶ τῶν φύλλων τοῦ κλήματος. Ἐκ τῶν ὧν τούτων ἐξέρχονται σκώληκες, οἱ ὁποῖοι τρώγουσι τὰ φύλλα καὶ τὰς σταφυλάς. Ἡ εὐμόλπη εἶνε καὶ αὕτη ἔντομον, τὸ ὁποῖον κατατρῶγει τὰ ὀροσερὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου, τὰς ῥίζας τῶν σταφυλῶν, ὅταν εἶνε ἄωροι. Ὁ πηδητὴρ εἶνε ἔντομον, τὸ ὁποῖον καταστρέφει τὰ φύλλα τῶν λαχάνων, τῶν γογγυλίων καὶ τῆς ἀνθοκράμβης.

Τὸ πῦρ.

Πόθεν γεννᾶται τὸ ἄφθονον αὐτὸ καὶ οὐδέποτε ἐλαττούμενον φῶς; Ἐκ τοῦ πυρὸς λέγουσιν. Ἀλλὰ τὸ πῦρ τί εἶνε; Καὶ τοῦτο πάλιν εἶνε θαυμαστὸν ἀποτελεσματικὸν ὑποκεκρυμμένων καὶ ἀγνώστων δυνάμεων. Οὕτως ἀπὸ ἑνὸς θαύματος παράγεται ἕτερον θαῦμα, ἀπὸ μῆδ' εὐλογίας ἄλλη ἐξέρχεται εὐλογία.

Τὸ πῦρ εἶνε ἓν ἐκ τῶν καθολικωτέρων καὶ οὐσιωδεστέρων στοιχείων εἰς τὸ σύμπαν· πάντα τὰ σώματα περιέχουσιν αὐτό, ἂν καὶ εἶνε ἄορατον. Ἀφ' οὗ διεγερθῇ ὑπὸ ἐξωτερικῆς τινος αἰτίας ἢ εὐρισκομένη εἰς ἕκαστον σῶμα πυρωτικὴ δύναμις, ἀναπτύσσεται τὸ τέως λανθάνον πῦρ καὶ ἐναφάνεται ἢ φλόξ ἢ προκύπτουσα ἐξ αὐτοῦ. Τὸ πῦρ ὑπάρχει πανταχοῦ, εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη καὶ εἰς τοὺς βαθοτάτους κόλπους τῆς γῆς. Ὁ ἄνθρωπος γινώσκει δι' ἀπλῶν μέσων νὰ διεγείρῃ παν-

ταχού τὸ πῦρ, ἐξάγει τὸν καθεύδοντα σπινθῆρα ἀπὸ τῆς σκληροτάτης πέτρας καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχροτάτου χάλυδος ἀνάπτει πυράν. Τὸ φῶς δὲν εἶνε ἡ μόνη λαμπρά ιδιότης τοῦ πυρός, ὑπάρχει καὶ ἄλλη ιδιότης αὐτοῦ πολῦτιμος καὶ εὐεργετικὴ περισσότερον, ἡ ιδιότης τῆς θερμότητος. Ἡ θερμότης αὕτη, ἡ πανταχοῦ εἰσχωροῦσα καὶ εἰς ὅλα εἰσδύουσα τὰ σώματα ἐξεγείρει θαυμαστῶς τὰ ἀναρτίθμητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σπέρματα καὶ τὰ βλαστήματα αὐτῶν διευθύνει πρὸς τὸ ἡλιακὸν φῶς, ζωογονεῖ δὲ ἀνθρώπου καὶ ζῶα καὶ συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος διὰ τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων. Τὸ σύμπαν τῆς Δημιουργίας εἶνε ἡ ζωὴ καὶ οἰονεῖ ἄπειρος ὠκεανὸς πυρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινούμεθα, ζῶμεν καὶ εὐφραινόμεθα. Τὸ πῦρ μετὰ παταγῶν ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆ-νης σφαίρας ἐξανιστάμενον ἢ ἐν εἰδεί φλογεροῦ ρεύματος ἀπὸ τῶν κορυφῶν πυριπνόνων ὁρέων ἐξερευγόμενον ἢ καὶ δι' ὑπογείων σεισμῶν ὀλοκλήρους χώρας συνταράσσον καὶ κρημνίζον κολοσσι-αῖα κτίρια, μεταβάλλει πόλεις εἰς σωροὺς ἔρειπλων, συντρίβει καὶ ἀνατρέπει ὑψηλὰ ὄρη.

Ἄλλ' ὅμως οὐχὶ παντοῦ καὶ πάντοτε ἀναπτύσσεται καὶ καθίσταται ἐνεργὸν τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς ἅπαντα τὰ σώματα ἐν ἡρέμῳ καὶ ἀφανεῖ καταστάσει.

Ἐὰν ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην ὄψιν θεωρήσω τὸ μέγα τοῦ Σύμπαντος οἰκοδόμημα, πόσον καταπληκτικὸν μοὶ ἀναφαίνεται, πόσον νέον, πόσον αἰνιγματῶδες! Πόσον δὲ μέγας' πόσον καθυπέ-τερος ἐν τῇ ἀπεριόριστῃ Αὐτοῦ οἰκονομίᾳ παρίσταται ὁ Πάνσοφος!

Πόσης λατρείας ἄξιος εἶνε ὁ Παντοδύναμος, ὁ συνδέων καὶ συναρμολογῶν τὰ μᾶλλον πρὸς ἄλληλα ἀντικείμενα στοιχεῖα, ἵνα παράσχη ἄφθονα τὰ ἀγαθὰ καὶ ποικίλας τὰς ἀπολαύσεις εἰς τὰ πλάσματα Αὐτοῦ! Ἄν ἐπεχείρουν, ὦ πάντων ὑπέρτατε Κύριε, οὐ χαρκτηρίσω τὴν Σὴν ἀγαθότητα, τὴν ἐκδηλουμένην εἰς τὰ ὠφέλιμα ἀποτελέσματα τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος, ὅλος ὁ βίος μου δὲν ἠθελεν ἐξαρκέσει, ἵνα παραστήσω τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας σου.

Φωτίζω τὰς νύκτας μου διὰ τεχνικοῦ φωτός, βλέπω τὰς ἀκτι-νας τοῦ ἡλίου ὠριμαζούσας τοὺς καρποὺς τῶν ἀγρῶν, τὰς πολυ-

τίμους ὁπώρας τῶν δένδρων, τοὺς βότρους τῆς ἀμπέλου, καὶ παρασκευάζω ἐπὶ τῶν ἐμπύρων ἀνθράκων τῆς ἐσχάρας ὑγιεινὴν εἰς τὸ σῶμά μου τροφήν. Τὰ μέταλλα τήκονται εἰς τὰ χωνευτήρια ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ πυρὸς καὶ λαμβάνουσι διαφόρους μορφὰς καταλλήλους πρὸς τὰς ἀνάγκας μου.

Πάν ὅ,τι ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ ἐξέρχεται, εἶνε εὐλογία. Ἀλλὰ πολλάκις ἡ ἀμαρτία τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἡ ἀμάθεια ἢ ἡ μοχθηρία αὐτοῦ μεταβάλλει καὶ τὴν εὐλογίαν εἰς κατάραν. Διὸ καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ ὅσον ὠφέλιμον καὶ εὐάρεστον εἶνε, τοσοῦτον τρομερὸν καθίσταται διὰ τῆς ἀκηδείας ἡμῶν ἢ διὰ τῆς κακῆς αὐτοῦ χρήσεως.

Φεβρὰ φαίνεται ἡ δύναμις τοῦ πυρὸς εἰς τὴν φύσιν, ὅταν θυέλλης ἐπερχομένης μαῦρα σύννεφα συναγείρωνται ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν καὶ πανταχόθεν θρονταὶ μετ' ἀστραπῶν ῥήγνυνται ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐδέν μεγαλοπρεπέστερον ἅμα δὲ καὶ χρησιμώτερον θυέλλης, ἥτις ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν νυκτὶ τοῦ φθινοπώρου εἰς τοῦ ἀνέμου καὶ διὰ τῶν ὑδάτων συνταρράσσει τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ ἀπὸ τῶν μiasμάτων καθαρίζει αὐτήν. Δυστυχῶς ἡ θέα τοῦ μεγαουργήματος αὐτοῦ γεννᾷ εἰς πλείστους ὑπερβάλλοντα καὶ δεισιδαιμονικὸν φόβον, ὅστις τοσοῦτον μᾶλλον εἶνε παράλογος, ὅσον μακρὰ πείρα ἀρκοῦντως ἀπέδειξεν, ὅτι ἐκ θροντῶν ἑκατὸν εἰς μόνος κατασκήπτει κεραυνὸς εἰς τὴν γῆν καὶ ὅτι μεταξὺ χιλίων κεραυνῶν μόλις εἰς προσβάλλει ζῶον, ἄνθρωπον ἢ οἶκίαν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἀνησυχία πολλῶν ἀνθρώπων, ὅταν βροντᾷ καὶ ἀστράπτῃ, προέρχεται συχνάκις ἐκ σωματικῆς ἀδυναμίας. Ὁ ἄνθρωπος, γέμων ἡλεκτρισμοῦ, τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ αὐτῶν συστήματος, ὥστε προαισθάνονται οὗτοι γενησομένην μεταβολὴν τοῦ καιροῦ πρὶν εἶτι ἐπέλθῃ. Πάσχει δὲ ἀτονίαν, κόπωση, στενοχωρίαν καὶ μετὰ δυσκολίας ἀναπνεύουσιν. Ἀλλ' ὁ χριστιανὸς πεποιθὼς εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, νικᾷ τοὺς πόνους διὰ τῆς γενναιοψυχίας αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρομερᾶς ἀλλ' εὐεργετικῆς τῶν στοιχείων πάλης, ὅτε κρουνοὶ ὑδάτων καὶ πῦρ κεραύνιον μετ' ἀστραπῶν καὶ βροντῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταπίπτουνι, γαλήνιος καὶ ἱλαρὸς ἐξυμνεῖ τὸν Πατέρα αὐτοῦ, τὸν Αἰώνιον.

Εἰς τοὺς πλείστους ὁ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θυέλλης φόβος εἶνε ἀποτέλεσμα κακῆς ἀγωγῆς καὶ ψευδοῦς διδασκαλίας περὶ τῶν αἰτίων καὶ τοῦ σωτηρίου σκοποῦ τούτου τοῦ ἐν τῇ φύσει φαινομένου. Εἰς ἄλλους πάλιν ὁ φόβος αὐτὸς πηγάζει ἀπὸ ὧς ἀναξίων ἐννοιῶν περὶ Θεοῦ, ἀπὸ τῶν ἐσφαλμένων δοξασιῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐκ προθέσεως, παριστῶσι τὸν θεὸν ὀργίλον, ἐκδικητικόν, ἀνελεήμονα καὶ ἀδιάλλακτον τσοῦτον, ὅσον οὐδὲ ὁ ἁμαρτωλότερος ἄνθρωπος νὰ ἦναι δύναται. Ἐντεῦθεν ἡ δεισιδαίμων πλάνη πολλῶν ἀνθρώπων ἢ καὶ ὀλοκλήρων λαῶν, οἵτινες, ὁσάκις ὁ Παντοκράτωρ ἐκδηλοῖ ἐν τῇ φύσει τὸ μεγαλεῖον, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ, ὑπὸ παιδικοῦ φόβου καταλαμβανόμενοι, τρέπονται εἰς φυγὴν ἢ ψάλλουσι καὶ προσεύχονται, ἵνα ἐξιλεώσῃ τὸν Θεὸν καὶ ἀποτρέψῃ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ὀργὴν Αὐτοῦ, ἢ ἐνίοτε ἀκούουσι τὴν κωδωνοκρουσίαν τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ πλειυτέρας πίστεως ἢ τὴν φωνὴν τῆς φύσεως, τὴν λέγουσαν διὰ τῶν ἀσπραπῶν καὶ τῶν βροντῶν καὶ διὰ τῆς λαίλαπος· «Μὴ φοβοῦ· ὁ Θεὸς εἶνε ἀγαθότης καὶ ἀγάπη».

Καθὼς τὸ ὕδωρ, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ βαρύτητος, ῥέει ἀδιακόπως πρὸς τὰ κάτω καὶ συναθροίζεται εἰς τὰς κοίτας τῶν ποταμῶν καὶ εἰς τὰς τεχνητὰς διώρυγας, οὕτω καὶ τὸ ἤλεκτρικὸν ῥευστόν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ὁ κεραυνὸς συνίσταται, φύσει πρὸς τὴν γῆν ῥέει καὶ ἐν τῇ πτώσει αὐτοῦ κατὰ φυσικὸν λόγον ἐκλέγει τὰς ἀκρωρείας τῶν ὀρέων, τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τοὺς ἱστοὺς τῶν πλοίων, καὶ ἐν γένει πάντα τὰ ἐν τῇ περιέχοντι ἐξέχοντα καὶ μάλιστα τὰ εἰς ὀξὺ λήγοντα. Ἐπίσης ἀπεδείχθη, ὅτι ἐκ τῶν γῆινων πραγμάτων εἶνέ τινα μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀγωγὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ καὶ τοιαῦτα εἶνε ἰδίως τὰ διάφορα μέταλλα.

ὑπὸ τῆς πείρας διδασθέντες οἱ ἄνθρωποι ἔσκαψαν βαθυτέρας κοίτας εἰς τοὺς χειμάρρους καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ κατεσκεύασαν ὑψηλότερα καὶ στερεώτερα προχώματα, ἵνα ταχύτερον διαρρεύσῃ τὰ ὕδατα αὐτῶν καὶ οὕτω προληφθῶσιν αἱ πλημμύραι, αἱ παρασύρουσαι καὶ καταστρέφουσαι γεννήματα, κατοικίας, ἀποθήκας, ἐπαύλεις καὶ ζῶα. Οὕτω διὰ τοῦ ἐφευρετικοῦ αὐτῶν νοῦ ἡδυνήθησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ εὐρῶσι τὸ μέσον. ὅπως ἀκινδύνως ὁδηγή-

σωσι πρὸς τὸν ὑγρὸν τῆς γῆς κόλπον τοὺς αἰωρουμένους ἐν τῇ ατμοσφαίρᾳ κερχυνούς. Πρὸς τοῦτο προσήλωσαν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν τὸν κεραυναγωγόν, ἀκμὴν μεταλλίνην, ἣτις ἐλκύει τὸ κεραύνιον βρευστὸν καὶ διὰ μεταλλίνης ἀλύσεως ἢ σύρματος διοχετεύει αὐτὸ πρὸς τὸ ἔδαφος. Τὸ μέσον τοῦτο, διὰ τοῦ ὁποῦ προφυλάττομεν τὰς οἰκίας ἡμῶν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ οὐρανίου πτρός, περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ ὡς ἐφεύρημα ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος εἶνε ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν. Μάτην αἱ δεισιδαίμονες προλήψεις τῶν ἀμαθῶν ἐναντιοῦνται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πρὸς βοήθειαν ἡμῶν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ὑποδεικνυμένων μέσων, μάτην ἀντιλέγουσιν, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ εἶνε ἀνωτέρα τῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δύναται νὰ φθάσῃ καὶ νὰ προσδάλῃ ἡμᾶς ἐν μέσῳ ὧν τῶν προφυλάξεων ἡμῶν καὶ ὀπισθεν ὧν τῶν τειχῶν καὶ ἐρεισμάτων ἡμῶν. Οὐδὲν ἦττον τὰ βοηθητικὰ αὐτὰ μέσα ἀναριθμήτους ἔσπασκν καὶ σφῆζουσιν ἀνθρώπους. Καὶ ὧντως αὐτὸς ὁ Θεὸς ὑπέδειξε τὰ βοηθήματα ταῦτα, ἅτινα ὀφείλομεν νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τὰς ἀνάγκας ἡμῶν. Οὕτως ἡ εὐεργετικὴ χεὶρ τοῦ Δημιουργοῦ ἔθεσε πρόχειρα εἰς ἡμᾶς πλείστα βότανα, χρησιμεύοντα ὡς ἀντιφάρμακα δηλητηρίων ἢ πρὸς θεραπείαν νόσων, προερχομένων ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ατμοσφαίρᾳ μiasμάτων, καὶ ἔδωκε τὰ μέσα, ἵνα προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τῶν θανατηφόρων ἀποτελεσμάτων τοῦ παγετοῦ καὶ τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος.

Ἄς μελετῶμεν καὶ ἄς ἐξετάζωμεν καθ' ἑκάστην ἐπὶ πλέον καὶ ἀκριβέστερον τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔργα Αὐτοῦ καὶ θὰ γίνωμεν σοφώτεροι καὶ εὐδαιμονέστεροι. Ἄς ἀποβάλωμεν τοὺς δεισιδαίμονας φόβους ἀναπαυόμενοι μετ' ἀπεριορίστου πεποιθήσεως εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρός. Ὁ Θεὸς ἀγάπη εἶνε καὶ οὐχὶ μῖτος· ἀγάπην ἔχει καὶ οὐχὶ ὀργήν· θέλει ἀγάπην καὶ ὄχι φόβον.

ΤΕΛΟΣ

ANTΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ
Γυμνασιάρχου τοῦ Θ' Γυμνασίου Ἀθηνῶν

ΠΛΗΡΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Α' ΔΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν.
Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῆς
ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων διὰ τὴν β' τάξιν.
Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ
τῶν Φράγκων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διὰ τὴν γ' τάξιν.

Β' ΔΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν.
Ἱστορία Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ διὰ τὴν β' τάξιν.
Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Αὐτοκρατορίας διὰ τὴν γ' τάξιν.
Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος (1453—1924) καὶ ἡ σύγχρονος
τῆς ὅλης Εὐρώπης διὰ τὴν δ' τάξιν.

Περιλήψεις τῆς Ἱστορίας εἰς 7 τεύχη δι' ἑκάστην τάξιν
τοῦ Ἑλλ. Σχολείου καὶ Γυμνασίου.

